

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Κωνσταντίνος Α. Μουτζανός

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

«Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος (816-886 μ.Χ.)

καί οἱ ἀγιολογικέες πηγές τοῦ ὑμνογραφικοῦ του ἔργου»

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΛΕΞΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ (ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ)

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΛΕΞΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ (ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ)

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΚΑΛΤΣΟΓΙΑΝΝΗ ΕΛΕΝΗ, ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΜΠΑΛΑΤΣΟΥΚΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΡΓΥΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΚΙΑΠΙΔΟΥ ΕΙΡΗΝΗ – ΣΟΦΙΑ, ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Αφιερώνεται
στον κατά σάρκα αδελφό μου
π. Θεμιστοκλή,
το στήριγμα μου στην Ιερατική μου ζωή και Διακονία

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αντικείμενο τῆς παρούσης μελέτης εἶναι ἡ παρουσίαση ἑνὸς ἐξέχοντος προσώπου καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου. Ὁ Βίος καὶ τὸ ἔργο του μέσα ἀπὸ τίς ἀγιολογικὲς πηγές ἀλλὰ καὶ τὴν σχετικὴ βιβλιογραφία παρουσιάζουν ἔντονο ἐνδιαφέρον καθὼς ἀναφέρονται ὄχι μόνον στό συγκεκριμένο πρόσωπο ἀλλὰ συνάμμα καὶ σέ μία ὁλόκληρη ἐποχὴ πού διαδραματίζονται σημαντικὰ γεγονότα. Ἡ εἰκονομαχία, περίοδο πού κατὰ κύριο λόγο ἐξῆσε ὁ Ἰωσήφ, ἦταν ἓνα γεγονὸς πού ἔγινε ἀφετηρία γιὰ πάρα πολλά γεγονότα ἐκκλησιαστικά, πολιτικά, στρατιωτικά καὶ κοινωνικά. Ἔτσι βλέπουμε ὄχι μόνον ἓνα πρόσωπο ἀλλὰ μία ὁλόκληρη ἐποχὴ στὴν ὁποία διαμορφώθηκαν πάρα πολλά γεγονότα πού ἐπηρέασαν τὴν ἐξέλιξη τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπίσης ἡ συμβολὴ τοῦ Ἰωσήφ στὴν ὕμνογραφία εἶναι ἀπὸ μόνη τῆς ἓνα γεγονὸς πού ἀξίζει τὴν προσοχὴ τοῦ μελετητῆ, καθὼς ἦταν σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐξέλιξή της.

Ὁφείλω νὰ εὐχαριστήσω ὅλους ὅσοι βοήθησαν μὲ τὸν τρόπο τους τὴν ὁλοκλήρωση αὐτῆς τῆς ἔρευνας, ἰδιαίτερος δὲ τὸν ἐπιβλέποντα σύμβουλό μου Καθηγητῆ τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων κ. Αλέξανδρο Ἀλεξάκη, πού χάρις στὴν πολύτιμη καθοδήγησή του ἔγινε ἡ πορεία αὐτῆς τῆς ἔρευνας. Ἐπίσης εὐχαριστῶ καὶ τὰ ἄλλα δύο μέλη τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς κ. Ἰωάννη Πολέμη καὶ κα. Θεοδώρα Ἀντωνοπούλου, καθηγηταὶ ἀμφοτέρω τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ε.Κ.Π.Α. Τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, γιὰ τὴν βοήθειά τους, καθὼς καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς ἑπταμελοῦς ἐπιτροπῆς.

Παρά τὴν ἐντατικὴ καὶ ἐνδελεχὴ προσπάθεια, ὑπῆρξε δυσχέρεια λόγω τοῦ ὅτι δέν ὑπάρχει πολὺ ὕλικό ὥστε νὰ διευκολυνθεῖ ἡ ἔρευνα γιὰ τὸ θέμα.

Κωνσταντῖνος Α. Μουρτζανός

Λάρισα 2019

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

αἰ	αἰώνας
σ.	Σελίδα
παρ.	Παράγραφος
στ□	Στίχος
τ.	Τόμος
ὄ.π.	ὅπου παραπάνω
ΒΕΠΕΣ	Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καί Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων
ΠΑΡ	Παρακλητική
PG	Patrologia Graeca
Ε.Π.Ε.	Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας
Pmbz	Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ διαπραγμάτευση τοῦ θέματος αὐτοῦ ὀριοθετεῖται μέσα σέ τρία πλαίσια καί χρονολογικά ἀπό τά ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου (816-886 μ.Χ.).

Τό πόνημα ἐντάσσεται στήν περίοδο πού Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἦταν ὁ Θεόφιλος (829-842), ὁ Μιχαήλ Γ' (842-867) καί τοῦ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνα (867-886).

Στό πρῶτο κεφάλαιο γίνεται μία ἐκτενῆς ἀναφορά στόν βίο τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου. Ἀναφέρονται οἱ βιογράφοι του, ἡ γέννησή του στήν Σικελία καί οἱ διάφορες ἀπόψεις σχετικά μέ τήν πόλη πού γεννήθηκε. Ἀκολουθῶς ἡ φυγή του ἀπό τήν Σικελία λόγω τῆς Ἀραβικῆς κατάληψης τοῦ νησιοῦ, ὁ ἐρχομός στήν Θεσσαλονίκη ὅπου καί θά εἶναι γι'αὐτόν ἕνας σημαντικός σταθμός τῆς ζωῆς του καθότι ἐκεῖ θά καρτεῖ μοναχός καί θά εἰσέλθει στό ἐκκλησιαστικό στάδιο. Ἡ γνωριμία του στήν Θεσσαλονίκη μέ τόν Γρηγόριο τόν Δεκαπολίτη θά γίνει αἰτία νά μεταβεῖ στήν Κωνσταντινούπολη ὅπου θά μαθητεύσει στήν μοναχική ζωή κοντά στόν Γρηγόριο ἀλλά καί νά ἀναπτύξει τίς ἱκανότητές του στήν ἀντιγραφή καί τήν καλλιγραφία. Ἐπίσης θά ἐμπλακεῖ στό εἰκονομαχικό ζήτημα στήν πλευρά τῶν εἰκονόφιλων. Θά μετάσχει μάλιστα στήν ἀντιπροσωπεῖα πού στάλθηκε καί θά φυλακισθεῖ στήν Κρήτη. Μετά τήν ἀποφυλάκισή του ἀπό τοὺς Ἀραβες πειρατές θά ἐπανέλθει στήν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ ἡ κατάσταση πλέον ἔχει ὀμαλοποιηθεῖ καθῶς μετά τόν θάνατο τοῦ αὐτοκράτορα Θεόφιλου, ἡ σύζυγός του Θεοδώρα, καθῶς ἦταν εἰκονόφιλη, ἔχει λύσει τό ζήτημα τῆς εἰκονομαχίας ὑπέρ τῶν εἰκονολατρῶν. Τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ λαοῦ ἦταν ὑπέρ τῶν εἰκόνων καί ἐπομένως ἐπῆλθε εἰρήνη στό κράτος. Τήν περίοδο αὐτή ὁ Ἰωσήφ θά διδάξει καλλιγραφία ἔχοντας δικό του ἐργαστήριό καί παράλληλα θά συγγράψει ὕμνους καί θά ἀναγνωρισθεῖ ὡς ἐκκλησιαστικός ποιητής. Ἡ ἡσυχὴ ὅμως περίοδος γιά τόν Ἰωσήφ θά διακοπεῖ καθῶς ἡ δίωξη τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου ἀπό τόν Βάρδα, ἀδελφό τῆς Αὐτοκράτειρος, θά συμπαρασύρει καί ὅσους Ἐπισκόπους καί κληρικούς ἦταν μέ τό μέρος τοῦ Ἰγνατίου, ὅπως ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος. Ἐξορίζεται λοιπόν στήν Χερσόνα ἀπό ὅπου ἐλάχιστες πληροφορίες ἔχουμε γιά τήν ζωή του.

Μέ τήν ἀνοδο στόν θρόνο τοῦ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνα, ὁ Ἰωσήφ ἐπιστρέφει στήν Κωνσταντινούπολη γνωρίζοντας τήν καταξίωση ἀπό τόν λαό, τό πατριαρχεῖο καί τόν αὐτοκράτορα. Τιμήθηκε μέ τό ἀξίωμα τοῦ σκευοφύλακος καί συνεχίζει τό ὕμνογραφικό του ἔργο. Τήν 3ῆ Ἀπριλίου τοῦ 886 ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος παρέδωσε τό πνεῦμα του στόν Θεό καί ἀναπαύθηκε.

Στό δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ύμνογραφία από την αρχή μέχρι την εποχή του Ίωσήφ. Αρχίζει τό κεφάλαιο μέ τήν εξέλιξη τῆς ύμνογραφίας πού χωρίζεται σέ τρεῖς περιόδους. Ἐδώ φαίνεται ἡ πορεία τῆς ύμνολογίας καί ἡ εξέλιξή της. Ἀπό πού ἀντλεῖ τήν ὑπαρξή της, ποιά ἦταν ἡ ἀρχική μορφή της, πού χρησιμοποιούνταν, τί ὕφος εἶχε καί ποιοί ἦταν οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποί της. Αὐτό εἶναι τό μοτίβο καί στίς τρεῖς περιόδους. Βέβαια γίνεται ιδιαίτερη ἀναφορά στήν μεγάλη ἀλλαγὴ ἀπό τό Κοντάκιο στόν Κανόνα πού διαφοροποίησε ἀρκετά τήν ύμνολογία.

Ἐν συνεχείᾳ γίνεται ἀναφορά στήν ύμνογραφία τῆς ἐποχῆς τοῦ Ίωσήφ, ποιούς σκοπούς ὑπηρετοῦσε, τήν γλῶσσα πού χρησιμοποιοῦσε καί τούς ύμνογράφους. Ἐπίσης ἀναφέρονται τά ύμνογραφικά ἔργα τοῦ Ίωσήφ καθώς ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Ἡ γλῶσσα, τό ὕφος καί τό μέλος τῶν ποιητικῶν κειμένων τοῦ Ίωσήφ ἀναφέρονται καί αὐτά. Τό δεύτερο κεφάλαιο κλείνει μέ τήν ἀναφορά τῶν ἔργων πού ἔχουν γραφεῖ γιά τόν ἴδιο τόν Ίωσήφ.

Στό τρίτο κεφάλαιο γίνεται μία ἀνθολόγησι κανόνων πού γράφηκαν ἀπό τόν Ίωσήφ μέ σχολιασμό τους. Ἐδώ θά δοῦμε τήν ἴδια του τήν ύμνογραφία, ὥστε νά κατανοήσουμε βαθύτερα τήν ἀξία τοῦ ἔργου του. Ἐκτός ἀπό τήν ποιητική ἀξία τῶν κειμένων ὑπάρχουν καί ἄλλα στοιχεῖα θεολογικά, ἱστορικά, φιλολογικά, ἀλλά καί καθημερινότητας.

Τέλος, παρατίθεται ἕνας κατάλογος τῶν κανόνων πού χρησιμοποιοῦνται σήμερα στά Μηνιαῖα τῆς Ἐκκλησίας καί εἶναι δημιουργήματα τοῦ Ίωσήφ.

Θά δυσκολευόμασταν μέσα στό «πέλαγος» τῆς ύμνογραφίας, γι'αὐτό καί θεωρήσαμε ὀρθό νά παρουσιάσουμε ἐνδεικτικά κάποια ἔργα του ἀπό ὄσιους μάρτυρες καί ομάδες ἀγίων, νά τά σχολιάσουμε ὥστε νά ἔχουμε κάποια πιό ἀναλυτική εἰκόνα γιά τήν μεγάλη συγγραφική ἀξία τοῦ Ίωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου.

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	2
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ (Α')	8
ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ	8
1. Οί βιογράφοι τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ὑμνογράφου.....	8
2. Βιογραφικά στοιχεία - Από τή Σικελία στήν Θεσσαλονίκη.	12
3. Ὁ ἐρχομός του στήν Κωνσταντινούπολη	19
4. Τό ταξίδι του στή Ρώμη καί ἡ φυλάκισή του στήν Κρήτη.....	21
5. Ὑμνογραφική ἀκμή τοῦ Ἰωσήφ στήν Κωνσταντινούπολη καί ἡ ἐξορία του στήν Χερσώνα	24
6. Ἐπιστροφή τοῦ Ἰωσήφ στήν Κωνσταντινούπολη καί ἡ συνέχεια τοῦ ὑμνογραφικοῦ του ἔργου.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ (Β')	31
Η ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΠΙΟΧΗ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ	31
1. Η ἐξέλιξη τῆς ὑμνογραφίας μέχρι τόν 9 ^ο αἰ.....	31
2. Τό ὑμνογραφικό ἔργο τοῦ Ἰωσήφ.	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ (Γ')	45
ΑΝΘΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΕ ΑΓΙΟΥΣ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΑΥΤΩΝ	45
1. Κανών εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἐν Χώναις θαύματος παρά τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ (ΣΤ' Σεπτεμβρίου).....	45
2. Προεόρτια τῆς Γεννήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου (Ζ' Σεπτεμβρίου)	58
3. Κορηλίου Ἐκατοντάρχου (ΙΓ' Σεπτεμβρίου).....	66
4. Ἀγίας Μάρτυρος Χαριτίνης (Ε' Ὀκτωβρίου)	78
5. Ἀγίου Μεγαλομάρτυρος Ἀρτεμίου (Κ' Ὀκτωβρίου).....	85
6. Ἀγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καί Δαμιανοῦ (Α' Νοεμβρίου).....	96
7. Ὁσίου Πατρὸς Στεφάνου τοῦ Νέου. (ΚΗ' Νοεμβρίου).....	111

8. Ὁσίου Πατρός Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων (Ζ' Δεκεμβρίου)	123
9. Ὁσίου Πατρός Δανιήλ τοῦ Στυλίτου (ΙΑ' Δεκεμβρίου).....	133
10. Ἀγίου Μάρτυρος Ἀγαθαγγέλου (ΚΓ' Ιανουαρίου).....	143
11. Τεσσαράκοντα δύο Μαρτύρων ἐν Ἀμορίῳ (ΣΤ' Μαρτίου)	152
12. Ἀγίου Ἀλεξίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ((ΙΖ' Μαρτίου).....	161
13. Ὁσίου Πατρός Δαυῖδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη (ΚΣΤ' Ἰουνίου).....	171
14. Ἀγίων Μαρτύρων Κηρύκου καί Ἰουλίττης (ΙΕ' Ἰουλίου).....	182
15. Ἀγίου Ἐνδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου (Κ' Ἰουλίου).....	194
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ (Δ')	209
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	209
Β) ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΗΝΙΑΙΑ.	209
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	216
SUMMARY	218
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	219

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ (Α')

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ¹

1. Οί βιογράφοι του Ἰωσήφ του ὑμνογράφου.

Πρὶν τὴν ἀναφορά τῆς βιογραφίας τοῦ Ἰωσήφ ἀξίζει νὰ ἀναφερθοῦμε στοὺς βιογράφους του οἱ ὅποιοι μᾶς παρέδωσαν τίς πληροφορίες ἀπὸ τὴν ζωὴ του. Ὁ πρῶτος καὶ ἴσως σημαντικότερος βιογράφος τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ὑμνογράφου εἶναι ὁ Θεοφάνης² πού ὑπῆρξε μαθητὴς του. Ὁ Θεοφάνης γράφει τὴν βιογραφία τοῦ Ἰωσήφ δώδεκα χρόνια περίπου μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ὑμνογράφου.³ Ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης ὅτι ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ἡλικία φοιτοῦσε στὸ φροντιστήριον τοῦ Ἰωσήφ καὶ μὲ τὴν δική του παραίνεση ἀκολούθησε τὸν μοναχικὸ βίον. Ἐζησε μαζί του στὴν μονή πού ἴδρυσεν ὡς μοναχὸς καὶ ἀργότερα ὡς ἡγούμενος.⁴ Ἦταν ἀκόλουθος τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ φαίνεται ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἰωσήφ εἶχε ὑποδείξει στὸν τότε πατριάρχη Φώτιον ὡς διάδοχόν του τὸν Θεοφάνη. Ἡ βιογραφία τοῦ Θεοφάνη εἶναι ἡ πιὸ σπουδαία πηγή πού ὑπάρχει γιὰ τὸν βίον τοῦ Ἰωσήφ. Τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του περιγράφονται περιληπτικὰ ἀλλὰ μὲ ἀληθινὴ ἀκρίβεια. Ὁ Θεοφάνης ἔγραψε τὴν βιογραφία πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του στηριγμένος πρῶτον στὶς δικές του πληροφορίες καὶ δεύτερον στὶς ἀξιόπιστες πληροφορίες ἄλλων πού ἐπίσης γνώριζαν μὲ ἀκρίβεια ἄλλα γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωσήφ.

Ἐνας ἄλλος βιογράφος τοῦ Ἰωσήφ ὑπῆρξε ὁ Ἰωάννης διάκονος ὁποῖος βασισμένος στὴν βιογραφία τοῦ Θεοφάνη ἔγραψε μιὰ πιὸ ἐκτενὴ βιογραφία χωρὶς ὅμως νὰ ἀποφύγει κάποιες ἀνακρίβειες καὶ ἀναχρονισμούς.⁵ Ὁ Ἰωάννης διάκονος παρὰ τὸ ὅτι βασίσθηκε στὸ μεγαλύτερον μέρος στὴν βιογραφία τοῦ Θεοφάνη χρησιμοποίησε καὶ

¹ Βλ. Τωμαδάκης, Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, σσ. 33-34. Ἐπίσης, Ἑλληνικὴ Πατρολογία Migne, τόμος 105, Κέντρο Πατερικῶν Ἐκδόσεων ΚΕΠΕ, Ἀθήνα 2004 «Ὁ Ἰωσήφ, υἱὸς τοῦ Πλωτίνου καὶ τῆς Ἀγάπης, ἐγενήθη περὶ τὸ 816 εἰς τὴν Πάνορμον τῆς Σικελίας, τὸ Σημερινὸν Παλέριον, ὅπου καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐπιμελῶς». Ἐπίσης βλ. Ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου Βίος, Ὑπὸ Ἰωάννου Διακόνοι, PG 105, 931-933 «Οὗτος ἠ[ή]ρχε ἐκ τῆς Σικελῶν ἐπαρχίας, γεννητόρων Πλουτίνου καὶ Ἀγάπης».

² Θεοφάνης, σσ. 1-14. Τὴν βιογραφία τοῦ Θεοφάνη πρῶτος ἐκδωσε ὁ Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς. Τὸν ταύτισε μὲ τὸν Σικελὸ Θεοφάνη τὸν μελωδόν.

³ Da Costa-Louillet, Saints, σσ. 812-813.

⁴ Θεοφάνης, σ. 13, παρ. 16.

⁵ Τὴν βιογραφία τοῦ Ἰωάννη διακόνου ἐξέδωσαν οἱ Βολλανδισταί. A. A. SS. Aprilis, I (1865), Appendix XXIX-XXXV, ἀνατύπωση μὲ λατινικὴ μετάφραση στὴν PG 105, σσ. 940-976.

Άλλες πηγές και αυτό φαίνεται ότι μάς δίνει κάποια στοιχεία τα οποία δεν υπάρχουν στο κείμενο του Θεοφάνη, δεν αναφέρει και έτσι δεν γνωρίζουμε ποιές είναι αυτές οι πηγές.⁶ Επίσης δεν γνωρίζουμε για τον χρόνο συγγραφής του έργου από τον Ιωάννη ούτε και για την προσωπικότητα του συγγραφέως. Υποθέτει ο Oudin ότι έζησε την ίδια περίοδο με τον Ιωσήφ και τον Θεοφάνη περίπου τό 890,⁷ ενώ κατά την άποψη του Da Costa-Louillet έζησε μεταξύ του 10^{ου} και 11^{ου} αιώνα.⁸ Σέ αυτές τις βιογραφίες του Θεοφάνη και του Ιωάννη διακόνου στηρίζεται τό έγκώμιο πού έγραψε τον 14^ο αιώνα ό Θεόδωρος Πεδιάσιμος.⁹ Τό έγκώμιο του Θ. Πεδιάσιμου περιέχει αρκετές ανακρίβειες πού μάλλον υπήρξαν άποκύματα της φαντασίας του συγγραφέως. Τέτοιες ανακρίβειες είναι ότι ό Ιωσήφ έφθασε στην Πελοπόννησο μή έχοντας πατέρα, ότι έξωρίσθηκε στην Χερσώνα επί Λεόντος Αρμενίου και πώς έξωρίσθηκε από τούς εικονομάχους για την θέση υπέρ των εικόνων, ενώ γνωρίζουμε ότι έξωρίσθηκε έπειτα από την λήξη της εικονομαχίας.

Έγράφησαν αργότερα και κανόνες προς τιμήν του Ιωσήφ του ύμνογράφου με πιο αξιόλογους του Ιωάννη Μαυρόποδα πού έγραψε όκτώμηχη άκολουθία. Ένώ από τούς βυζαντινούς χρονογράφους αναφέρθηκε σέ αυτόν ό Γεώργιος Μοναχός.¹⁰

Αυτή ή άπόκλιση στους διαφόρους βιογράφους του Ιωσήφ του ύμνογράφου δημιούργησε αρκετές άπορίες και προβληματισμούς στους μετέπειτα μελετητές του βίου του. Αρχικά υπήρξε άσάφεια τόσο για την πόλη καταγωγής του ενώ ήταν ξεκάθαρο ότι τό νησί της Σικελίας ήταν ό γενικότερος τόπος καταγωγής. Ό Θεοφάνης πού ήταν και ό πρώτος βιογράφος του Ιωσήφ άποτέλεσε τον όδοδείκτη για τούς μεταγενέστερους συγγραφείς, έπειδή όμως δεν ήταν ξεκάθαρες οι πληροφορίες πού έδινε εκεί, οι έπόμενοι συγγραφείς συμπλήρωναν με νέες πληροφορίες πού ήταν άλλοτε σωστές και άλλοτε λανθασμένες. Για παράδειγμα ό Θεοφάνης δεν αναφέρει την γενέθλια πόλη του Ιωσήφ αλλά ούτε και ό Ιωάννης διάκονος, ενώ ό Θεόδωρος Πεδιάσιμος θέλοντας νά άποσαφηνίσει και νά συμπληρώσει αυτήν την έλλειψη αναφέρει τις Συρακούσες. Βέβαια όπως άποδείχθηκε ή πληροφορία πού προσθέτει είναι λανθασμένη και βασίστηκε ίσως σέ λάθος συλλογισμό πού Πεδιάσιμου. Αυτή ή λανθασμένη τοποθέτηση όδήγησε και κάποιους

⁶ Τωμαδάκη, Ιωσήφ ό Ύμνογράφος, σ. 31. Αναφέρει για παράδειγμα τό όνομα της μονής στην Θεσσαλονίκη όπου έμόνασε ό Ιωσήφ, ενώ ό Θεοφάνης δεν τό αναφέρει.

⁷ Oudin, *De scriptoribus Eccl*, σσ. 291-292.

⁸ Da costa-Louillet, "Saints", σ. 815.

⁹ Larunbacher - Σωτηρ., Β', σσ. 156-157, *Byzantinoturcica*, I, σ. 522.

¹⁰ Γεώργιος Μοναχός (Bonn) σ. 808, 12-14.

άλλους μελετητές να υποπέσουν στο ίδιο λάθος, όπως ο Ottavio Gaetani¹¹ και ο Hipp. Marrassius.

Από την διαφορά των πληροφοριών μεταξύ των συγγραφέων προέκυψε πρόβλημα και στην χρονολογία της γέννησης και του θανάτου του Ίωσήφ. Η διαφορά μεταξύ του κειμένου του Θεοφάνους και του Ίωάννου διακόνου οδηγεί τους Βολλανδιστές οι οποίοι βασίστηκαν στην διήγηση του δευτέρου¹² να υπολογίσουν ως χρόνο θανάτου του Ίωσήφ το έτος 883. Ο Van de Vorst όμως ερμήνευσε διαφορετικά τα πράγματα βασιζόμενος στην πιο ακριβή διήγηση του Θεοφάνη και καθόρισε ως έτος θανάτου το 886, άρα κατά την αναφορά του Θεοφάνη ότι ο Ίωσήφ έζησε εβδομήντα χρόνια τότε το έτος γέννησής του ήταν το 816.¹³ Επίσης ο Ίωάννης διάκονος προκαλεί σύγχυση όταν αναφέρει ότι ο Ίωσήφ απελευθερώθηκε από την Κρήτη μετά τον θάνατο του Λέοντα του Ε' του Αρμενίου¹⁴ που δολοφονήθηκε το 820, ενώ ο Ίωσήφ γεννήθηκε το 816. Βέβαια εδώ γίνεται σύγχυση μεταξύ του Λέοντα Ε' και του Θεοφίλου, γιατί ο Ίωσήφ απελευθερώνεται το 842 όταν πεθαίνει ο Θεόφιλος. Αλλά και στον τρόπο απελευθέρωσης του από την Κρήτη υπάρχουν διαφορές. Κάποιοι βιογράφοι αναφέρουν ότι απελευθερώθηκε κατόπιν προφητείας του Αγίου Νικολάου, ο Θεοφάνης και ο Ίωάννης διάκονος, και ότι μεταφέρθηκε με θαυμαστό τρόπο πετώντας στον αέρα στην Κωνσταντινούπολη, ενώ άλλοι μεταγενέστεροι ότι απελευθερώθηκε ύστερα από αποστολή λύτρων πιθανώς του Γρηγορίου Δεκαπολίτου. Άλλη περίπτωση είναι της βιογραφίας του Ίωσήφ από τον Θεόδωρο Πεδιάσιμο ο οποίος συμπεριέλαβε σε αυτήν αρκετά φανταστικά γεγονότα.

Θέλοντας να παραστήσει πιο τραγικό τον βίο του αγίου έγραψε πράγματα που δεν ανταποκρίνονταν στην αλήθεια των γεγονότων, ούτε και στο χρονολογικό τους πλαίσιο. Για παράδειγμα κατά την έξορία του στην Χερσόνα αναφέρει ότι έγινε επί Λέοντος του Αρμενίου λόγω των πεποιθήσεων του Ίωσήφ. Παραδίδει μάλιστα διάλογο μεταξύ του αγίου και του Λέοντα, ο οποίος και διατάζει την έξορία του Ίωσήφ. Αρκετές λανθασμένες διηγήσεις ακολουθούν και άλλοι συγγραφείς του αγίου γιατί βασίζονται σε λάθη των αρχικών συγγραφέων.

Αναφέρθηκαν όρισμένα μόνο από τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από τους βιογράφους του Ίωσήφ καθότι δεν είναι σκοπός της παρούσης εργασίας να αποσαφηνίσει πλήρως το θέμα αυτό,

¹¹ Gaetani, Notae, II σ. 17 (Animadversiones).

¹² Ίωάννης διάκονος, στ. 969-971, παρ. λβ'.

¹³ Van de Vorst, Note, σ. 150.

¹⁴ Ίωάννης διάκονος, στ. 960, παρ. κβ'.

ἀπλά ἔδωσε μέ λίγες περιπτώσεις τόν προβληματισμό πού ἔλαβε χώρα καί ὁ ὁποῖος ἀποσαφηνίστηκε ἀπό τούς ἐρευνητές πού ἀκολούθησαν καί μπόρεσαν νά ξεκαθαρίσουν τίς ἀσάφειες σέ μεγάλο βαθμό ὥστε νά ἔχουμε μιά ξεκάθαρη, ὅσο τό δυνατόν, καί συνολική εἰκόνα γιά τόν βίο τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου. Γιατί εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ χρόνος τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου συνέπεσε μέ μία ἐποχή πού διαδραματίσθηκαν σημαντικά γεγονότα στό βυζαντινό κράτος καί μέσω αὐτῶν καί τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς κατέστη δυνατόν ἡ ἐξαγωγή συμπερασμάτων γιά τόν βίο τοῦ Ἰωσήφ καθώς ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα ἀντιπαραβολῆς τῶν διαφόρων ἐκδοχῶν γεγονότων καί ἡ ἐξαγωγή ἀσφαλῶν συμπερασμάτων.

2. Βιογραφικά στοιχεία - Από τή Σικελία στήν Θεσσαλονίκη.

Ο Ίωσήφ ὁ Ὑμνογράφος γεννήθηκε σέ κάποια πόλη τῆς Σικελίας, στήν οποία πέρασε τά παιδικά του χρόνια.¹⁵ Μάλιστα ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης, ὁ βιογράφος του, ὅτι ἡ συγκεκριμένη πόλη, χωρίς νά τήν κατανομάζει, εἶχε ἀναδείξει πολλούς ἄλλους λόγιους. Αὐτή ἡ ἀναφορά τοῦ Θεοφάνη μᾶς ἀφήνει νά ὑπονοήσουμε ὅτι ἦταν ἴσως κάποια σημαντική πόλη τῆς Σικελίας ἀφοῦ εἶχε πνευματική ζωή ὥστε νά παράγει ἀρκετούς λόγιους. Δυστυχῶς οὔτε ὁ συνεχιστής τῆς βιογραφίας τοῦ Θεοφάνη Ἰωάννης ὁ διάκονος ἀναφέρει ξεκάθαρα τόν τόπο καταγωγῆς τοῦ Ίωσήφ παρά μόνο τό νησί τῆς Σικελίας.¹⁶

Ἐνας ἄλλος συγγραφέας ὅμως ὁ Θεόδωρος ὁ Πεδιάσιμος κάνει σαφή ἀναφορά καί καθορίζει ὡς γενέτειρα τοῦ Ίωσήφ τήν πόλη τῶν Συρακουσῶν.¹⁷ Ὁ Θεόδωρος ἤ πράγματι γνώριζε ἀπό πληροφορία τόν τόπο καταγωγῆς τοῦ Ίωσήφ, εἴτε τό συμπέρανε ἐπειδή οἱ Συρακοῦσες ἦταν τήν ἐποχή ἐκείνη μεγάλο πνευματικό κέντρο τῆς ἐποχῆς καί ἀπό αὐτήν προῆλθαν ἀρκετοί λόγιοι τῆς ἐποχῆς καί συγκεκριμένα ὕμνογράφοι, ἄρα ἔχουμε ἄμεσα τό ὑπόβαθρο καί τῆς συγγραφικῆς πορείας τόν Ίωσήφ ἀπό ἕναν χῶρο πού εὐνοοῦσε τήν ὕμνογραφική ἐξέλιξη. Ἀπό αὐτή τήν ὕμνογραφική σχολή τῶν Συρακουσῶν προέρχονται οἱ ὕμνογράφοι Γρηγόριος, Θεοδόσιος, Γεώργιος ἐπίσκοπος Συρακουσῶν, Γεώργιος ὁ Μελωδός καί ὁ μετέπειτα πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μεθόδιος.¹⁸ Ἴσως ὁ Θεόδωρος ἔβγαλε αὐτό τό συμπέρασμα ἀπό ὅλα ὅσα ἀναφέρουν στό βίο τοῦ Ίωσήφ ὁ Θεοφάνης καί ὁ Ἰωάννης σχετικά μέ τά αἷτια πού ἀνάγκασαν τόν Ίωσήφ νά ἐγκαταλείψει τήν πατρίδα του καί ταιριάζουν μέ τά ὅσα συνέβησαν κατά τήν ἄλωση τῶν Συρακουσῶν ἀπό τοὺς Ἀραβες.¹⁹

Οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς συγγραφεῖς πού ἀναφέρονται στόν Ίωσήφ δέν ἀσχολήθηκαν μέ τό ζήτημα τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του ἀλλά ἀρκέστηκαν στήν γενικότερη ἀναφορά τῆς καταγωγῆς του ἀπό τήν Σικελία. Ὁ πρῶτος πού ἀναφέρει τόν τόπο γέννησης τοῦ Ίωσήφ εἶναι ὁ Ottavio Gaetani. Ὁ Ottavio συμπεραίνει ἀπό τήν ἀναφορά τοῦ Ἰωάννη

¹⁵ «Τό περιφανές καί περιδοξον Σικελίας ἔδαφος τούτῳ τῷ αἰοδίμῳ καί μακαρίῳ Ίωσήφ τροφός καί πατρίς ἐτύγχανε μᾶλλον δέ μία τις τῶν ἐκεῖ πόλεων τούτων οἷά τινα περιδοξον ἐξέφυσεν ἄρπηκα, πολλούς μὲν καί ἄλλους ἐπὶ λόγῳ καί μεγαλοφυῖα γνωρίμους ἐνέγκασα...», Θεοφάνης, σ. 2, παρ. 2.

¹⁶ Ἰωάννης διάκονος, στ. 941, παρ. δ'.

¹⁷ «Πατρίς τοίνυν γέγονε τῷ θεοτάτῳ πατρίς πόλης πασῶν τῶν ἐν Σικελία προκαθηδομένη καί ὑπεραίρουσα ὄνομα ταύτη Συρακοῦσαι», Πεδιάσιμος, σ. 2, 8-9.

¹⁸ Τωμαδάκη, Εἰσαγωγή, σ. 216. G. Sehiro, «Ἡ Βυζαντινὴ Λογοτεχνία τῆς Σικελίας καί τῆς Κάτω Ἰταλίας», Ἑλληνικά 17 (1962), σσ. 176-177.

¹⁹ Vasiliev, Byzance et les Arabes, II, σ.σ. 70-79.

διακόνου «ἦν (ἐννοεῖται ἡ Σικελία) οὐχ οὕτω περιίδοξον ὁ Διονύσιος, ὁ ἐν αὐτῇ ποτε ἄρξας ἀβρῶς ἀπειργάσατο»,²⁰ ὅτι ὁ Ἰωσήφ γεννήθηκε στίς Συρακοῦσες καθότι ἡ ἀναφορά τοῦ ὀνόματος τοῦ Διονυσίου πού ἔχει ἀπόλυτη σχέση μέ τήν πόλη τῶν Συρακουσῶν μᾶς καθορίζει τόν τόπο καταγωγῆς. Καί μόνο ἡ ἀναφορά στόν Διονύσιο μᾶς παραπέμπει στίς Συρακοῦσες καί μᾶς προσδιορίζει τήν γενέτειρα πόλη τοῦ Ἰωσήφ, γι' αὐτό καί ὁ Ottavio δίνει στόν Ἰωσήφ τό ἐπίθετο «Syracusanus»²¹. Γνωρίζοντας ὁ Hipp. Marraccius ὅλα αὐτά στή δική του ἔκδοση γιά τόν βίο τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου τόν ἀναφέρει μέ τά συγκεκριμένα τοπογραφικά ἐπίθετα Σικελός καί Συρακούσιος.²² Παρά τό ὅτι ὑπῆρξε μία προσπάθεια ἀπό τόν Βολλανδιστή Papebrochius νά ἀποδείξει ὅτι ἡ ἄποψη τοῦ Gaetani ἦταν λάθος αὐτός δέν εἶχε νά ὑποδείξει κάποια ἄλλη πόλη τῆς Σικελίας ὡς γενέτειρά του. Ἔτσι ἐπικράτησε ἡ ἄποψη ὅτι οἱ Συρακοῦσες ἦταν ἡ γενέθλια πόλη τοῦ Ἰωσήφ ἡ ὁποία καί κέντρο πνευματικό ἦταν καί ὡς πόλη τοῦ τυράννου Διονυσίου μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ. Ὅμως καί αὐτή ἡ ἄποψη περὶ τῶν Συρακουσῶν ἔχει κενά σημεία καθώς παρά τό ὅτι ἦταν πνευματικό κέντρο καί τίς ἀναφορές ὡς γενέτειρα τοῦ Ἰωσήφ ἔχουμε τό ἱστορικό δεδομένο τῆς ἀλώσεως τῆς ἀπό τούς Ἀραβες τό ἔτος 878²³ ἐνῶ ὁ Ἰωσήφ ἐγκαταλείπει τήν Σικελία τό 831. Ἀφοῦ τότε ὁ ὕμνογράφος ἐγκαταλείπει τήν Σικελία νωρίτερα τῆς ἀλώσεως τῶν Συρακουσῶν ἐπειδή ἡ πόλη του κατελήφθη ἀπό τούς Ἀραβες πρέπει τότε νά ἦταν ἄλλη ἡ πόλη πού κατοικοῦσε καί ἀναγκάσθηκε νά ἐγκαταλείψει. Τήν περίοδο ἐκείνη, τό 830 ἔλαβε χώρα στήν Σικελία μία μεγάλη ἐπιδρομή ἀπό δύο μεγάλους ἀραβικούς στόλους προερχόμενους ἀπό τήν Ἰσπανία καί τήν Ἀφρική, συνολικῆς δυνάμεως τριακοσίων πλοίων καί εἴκοσι χιλιάδων στρατιωτῶν, καί ὑποδούλωσαν ἀρκετές πόλεις τῆς Σικελίας²⁴. Ἔτσι συγκρίνοντας τά ἱστορικά γεγονότα ὁ Ε. Τωμαδάκης καταλήγει στό συμπέρασμα ὅτι γενέτειρα τοῦ Ἰωσήφ ὑπῆρξε ἡ Πάνορμος²⁵ πού τά γεγονότα τῆς ἀλώσεως τῆς ταιριάζουν μέ αὐτά πού ἀναγράφονται ἀπό τούς βιογράφους τοῦ Ἰωσήφ σχετικά μέ αὐτό τό γεγονός.

Σύμφωνα μάλιστα μέ ἀραβικές πηγές ἡ προσπάθεια τῶν Ἀράβων νά κατακτήσουν τήν Σικελία ξεκινᾷ τό ἔτος 827 μέ ἀπόβαση στό νησί ἀραβικῶν στρατευμάτων ὑπό τόν Ἀσάδ (Asad) καί μέ στόχο τίς

²⁰ Ἰωάννης διάκονος, στ. 941, παρ. δ', Gaetani, Nitae, II, σ. 17.

²¹ Gaetani, Isagoge, σ. 269.

²² «S. Josephi Hymnographi, Siculi, Syracusani... Mariale». Λατινική ἔκδοση τοῦ βίου τοῦ Ἰωσήφ, p. Hippolyti Marraccii, Lucensis, Romae 1661.

²³ Ἀμάντου, Ἱστορία Β', σ. 44. Vasiliev, Ἱστορία Β', σσ. 347-377.

²⁴ Καραγιαννόπουλος, Ἱστορία Βυζαντινοῦ Κράτους, Β', σσ. 249, 250.

²⁵ Ε. Τωμαδάκης, Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, σ. 35. Τήν ἄποψη αὐτή ἀσπάζεται μέ ἐπιφύλαξη καί ἡ βιογραφική καταχώριση στήν σχετικά πρόσφατη Pmbz, ἀριθμ. 3454.

Συρακουῦσες, πράγμα ὅμως πού δέν κατορθώνει.²⁶ Τήν ἴδια χρονική περίοδο ἕνας στόλος προερχόμενος ἀπό τούς Ἀραβες τῆς Ἀφρικῆς ὑπό τήν ἀρχηγία τοῦ Asbag ἐπιχειρεῖ ἀνεπιτυχῶς τήν ἐκπόρθηση τῆς Πανόρμου.²⁷ Παρά τήν ἀποτυχία τοῦ Asbag, ὁ ἀραβικός στρατός ἀπό τήν Ἰσπανία καί τήν Ἀφρική συνεχίζει τήν πολιορκία τῆς Πανόρμου καί ἡ κατάσταση γιά τούς πολιορκούμενους γίνεται ἀδιέξοδη ἀφοῦ εἶχε ἐκμηδενισθεῖ ἡ ἀντοχή καί τά μέσα γιά συνέχιση τῆς ἄμυνας τῆς πόλης. Τότε ὁ διοικητής τῆς πόλης μετά ἀπό διαπραγματεύσεις μέ τούς Ἀραβες παρέδωσε τήν πόλη ἀφοῦ ἐξασφάλισε τήν διαφυγή τήν δική του, τῆς οἰκογενείας του, τοῦ ἐπισκόπου καί ἄλλων ἀξιωματούχων μέ ἀσφάλεια στήν Κωνσταντινούπολη.²⁸

Ἀπό ὅλα αὐτά τά ἱστορικά στοιχεῖα πού παρατίθενται μπορεῖ νά βγεῖ τό συμπέρασμα ὅτι πράγματι ἡ πόλη καταγωγῆς τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ὑμνογράφου εἶναι ἡ Πάνορμος διότι καί χρονικά ταιριάζει μέ τήν ἐποχή πού ὁ Ἰωσήφ ἀναγκάζεται νά ἐγκαταλείψει τήν Σικελία, καθώς οἱ Συρακουῦσες καταλαμβάνονται ἀπό τούς Ἀραβες ἀργότερα, ἀλλά καί ἐάν συγκρίνει τά γεγονότα πού ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης ὁ διάκονος μέ τόση παραστατικότητα στόν βίο τοῦ Ἰωσήφ ταιριάζουν ἀπόλυτα μέ τήν πολιορκία καί τήν κατάληψη τῆς Πανόρμου. Συγκεκριμένα ὁ Ἰωάννης διάκονος ἀναφέρει ὅτι «πλήθος μιγάδων βαρβάρων τήν πατρίδα περικυκλῶσαν».²⁹ Ἐδῶ κάνει σαφή ἀναφορά στό μικτό ἀραβικό στρατεύμα στό ὅποιο συμμετέχουν Ἀραβες τῆς Ἰσπανίας καί τῆς Ἀφρικῆς. Ἐπειτα ἀναφέρει τήν σκληρή πολιορκία, τήν κατάληψη τῆς πόλης καί τήν συμφωνία τοῦ διοικητή τῆς Πανόρμου μέ τούς Ἀραβες γιά τήν ἀσφάλειά του διαφυγή καθώς τοῦ ἐπισκόπου καί ἄλλων ἀξιωματούχων. Ὅλα αὐτά τά γεγονότα ταιριάζουν ἀπόλυτα μέ τόν Ἰωσήφ καί τήν Πάνορμο. Ἐπίσης, σημαντικότερη πληροφορία μᾶς παρέχει ὁ Ἰωάννης διάκονος ὅτι μεταξύ αὐτῶν πού μέ συμφωνία ἐγκαταλείπουν τήν πόλη ἦταν καί οἱ γονεῖς τοῦ Ἰωσήφ «ἐν οἷς ἦσαν καί οἱ τοῦ μακαρίου τούτου γεννήτορες». Συμπεραίνουμε ὅτι τό πιθανότερο ἡ κοινωνική του θέση νά ἦταν ὑψηλή.

Ὁ Ἰωσήφ γεννήθηκε πιθανῶς τό 816 στήν Πάνορμο καί οἱ βιογράφοι του ἀναφέρουν ὅτι οἱ γονεῖς του ἦταν Ἕλληνες χριστιανοί πού ἔχαιραν ἐκτίμησης καί ὀνομάζονταν Πλωτῖνος καί Ἀγάθη. Ἡ οἰκονομική καί κοινωνική τους θέση τούς ἐπέτρεψε νά ἀναθρέψουν καί νά μορφώσουν τόν Ἰωσήφ σέ πολύ ἱκανοποιητικό ἐπίπεδο, ἐνῶ ἐδίδαξαν τήν χριστιανική

²⁶ Amari, Storia, I σ.σ. 403-406. Ὁ Amari ἐξέδωσε τίς ἀραβικές ἱστορικές πηγές πού ἀναφέρονται στήν συγκεκριμένη περίοδο.

²⁷ Vasiliev, Byzance et les Arabes, I σ.σ. 129-130.

²⁸ Vasiliev, Byzance et les Arabes, I σ.σ. 129-130.

²⁹ Joannis Diaconi, Gesta episcoporum Neapolitanorum, σ. 31.

πίστη στὸν Ἰωσήφ ἀπὸ πολὺ μικρῆ ἡλικία.³⁰ Ὁ Ἰωσήφ ἦταν εὐφυῆς καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἐκπαίδευσής του ἔδειξε ἀρκετές ἀρετές ὅσον ἀφορᾷ τὴν μάθηση ἀλλὰ καὶ τὴν συμπεριφορὰ του, ἐνῶ ἐξαιρετικὴ ἦταν ἡ ἐπίδοσή του στὴν ἀνάγνωση καὶ στὴν γραφή.³¹ Ἡ πνευματικὴ ἐξέλιξη τοῦ Ἰωσήφ προμηνύονταν ἐξαιρετικὴ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, δυστυχῶς ὁμως οἱ ἐξελίξεις ἀπὸ τὴν ἀραβικὴ ἐπίθεση στὴν Σικελία καὶ ἡ κατάληψις τῆς Πανόρμου ἀνέκοψαν αὐτὴν προσωρινά. Ἦδη ὁμως ὁ Ἰωσήφ εἶχε ἀποκτήσει ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσή του στὴ Σικελία ἀρκετὴ μόρφωση καὶ εἶχε γαλουχηθεῖ στὴν Χριστιανικὴ πίστη. Ἐγκαταλείποντας οἱ γονεῖς τοῦ Ἰωσήφ τὴν Πάνορμο, μαζὶ μὲ τοὺς ὑπόλοιπους φυγάδες κατευθύνθηκαν πρὸς τὴν Πάτρα πού ἦταν ἀσφαλὴς τόπος στάθμευσης καὶ διέλευσης, διὰ θαλάσσης, καθὼς ἡ πλεύση τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τὸν νότο ἦταν ἐπικίνδυνη λόγῳ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀραβοκρητῶν. Σκοπὸς τοὺς ἦταν νὰ φθάσουν στὴν Κωνσταντινούπολη³² καὶ νὰ ἐνημερώσουν τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλο γιὰ τὰ συμβάντα στὴν Σικελία. Κατὰ τοὺς βιογράφους τοῦ Ἰωσήφ, στὴν Πάτρα ἐγκαταλείπει τοὺς γονεῖς του μὲ σκοπὸ πιθανῶς νὰ συνεχίσει τίς σπουδές του καὶ τὰ βήματά του τὸν ὀδηγοῦν στὴν Θεσσαλονίκη στὰ τέλη τοῦ 831, τὸ δεῦτερο σημαντικὸ κέντρο τῆς αὐτοκρατορίας.³³

Ὁ ἐρχομὸς του στὴν Θεσσαλονίκη εἶναι πιθανὸ νὰ μὴν ἦταν ὁ ἀρχικὸς στόχος του διότι ὁ προορισμὸς ἀπὸ τὴν Σικελία ἦταν ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ ὁποία ἦταν σαφῶς τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ κέντρο τῆς αὐτοκρατορίας. Ἴσως ὑποχρεώθηκε ὁ Ἰωσήφ κατευθυνόμενος γιὰ τὴν πρωτεύουσα νὰ σταματήσει στὴν Θεσσαλονίκη γιὰ κάποιον λόγο καὶ νὰ διαμείνει ἐκεῖ. Ἡ παραμονὴ του αὐτὴ στὴν συμπρωτεύουσα ὁμως μόνον ἀσήμαντη δὲν ὑπῆρξε γιὰ τὴν ζωὴ του. Ἐγίνε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικὸς σταθμοὺς στὴν ζωὴ του καὶ τὸν ἐπηρέασε γιὰ τὴν μετέπειτα πορεία τοῦ βίου του. Ὁ ἐρχομὸς του στὴν πόλη τὸν ὀδηγεῖ στὴν μονὴ τοῦ Σωτήρος, πού μετέπειτα ὀνομάζεται μονὴ τοῦ Λατόμου.³⁴ Μέσα σὲ λίγο

³⁰ Θεοφάνης, σ. 2, παρ. 2.

³¹ Πεδιάσιμος, σσ. 2, 27, Ἰωάννης διάκονος, στ. 944 παρ. ε'.

³² Qasiliev, Byzance et les Arabes I, σ. 129.

³³ Ε. Τωμαδάκη, Ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, σ. 45.

³⁴ Ἡ Μονὴ Λατόμου βρίσκεται στὴν Ἄνω Πόλη Θεσσαλονίκης καὶ νοτιοδυτικὰ τῆς Μονῆς Βλατάδων. Ὑπολογίζεται ὅτι ἰδρύθηκε τὸν 5ο αἰ. μ.Χ. πάνω σὲ ρωμαϊκὰ ἐρείπια καὶ χορηγήθηκε ἀπὸ τὴν Θεοδώρα, κόρη τοῦ αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανοῦ, πού μᾶλλον ἦταν κρυπτοχριστιανή. Στὴν ἀρχὴ ὁ ναὸς ἀφιερώθηκε στὸν Προφήτη Ζαχαρία. Κατὰ τὴνπερίοδο τῆς εἰκονομαχίας ὁ ψηφιδωτὸς διάκοσμος τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ καλύφθηκε μὲ δέρμα βοδιοῦ καὶ κονίαμα. Στὰ χρόνια του ἀποκαλύφθηκε ὁ διάκοσμος καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἡ Μονὴ ἀφιερώθηκε στὸν Σωτῆρα Χριστό, γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζονταν «τοῦ Σωτήρος». Ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ ἐκδοχὴ νὰ ἦταν ἐξ' ἀρχῆς ἀφιερωμένος ὀναὸς στὸν «Σωτῆρα». Ἐπίσης φέρει τὴν ὀνομασίαν «Λατόμου» πιθανῶς ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ παρακείμενων λατομείων. Τὸ ὄνομα τοῦ Ὁσίου Δαῦδ τὸ φέρει πρὸς τιμὴν τοῦ ὁσίου πού

χρονικό διάστημα παίρνει τήν απόφαση νά καρεῖ μοναχός στή μονή τοῦ Σωτήρος. Αναφέρει σχετικά ὁ Θεοφάνης ὅτι: «Ἀποκείρεται γάρ πρὸς ἄνδρός εὐλαβοῦς τήν κόμην, εἰς φροντιστηρίου προβεβλημένος κατῆρχε καί τῆς ποιμνῆς ἐπιστημόνως μετεχειρίζετο τό πηδάλιον· καί τότε ἀποταφείς ἐν ἀτελεῖ σώματι τὰ τῶν τελείων ἄθλα μετήρχετο, ὥστε καί τόν ποιμένα θαυμάζειν καί τούς φοιτητάς».³⁵ Ἡ ἀπόφασί του αὐτή συνδέεται τόσο μέ τήν διάθεση γιά μάθηση τοῦ Ἰωσήφ ὅσο καί μέ τήν θέση τῆς μονῆς ὡς πνευματικοῦ κέντρου. Ἡ μονή τοῦ Λατόμου διέθετε μία σημαντική μοναστηριακή σχολή ὑπὸ τήν διεύθυνση τοῦ ἡγουμένου. Συνδύαζε καί τήν ἄσκηση τῶν ἀρετῶν καί τήν ἄσκηση τοῦ πνεύματος ὡς κέντρο παιδείας.³⁶ Ἐδῶ ὁ Ἰωσήφ ζοῦσε μέ νηστεία, προσευχή, ἀγρυπνία καί μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐπίσης μία ἄλλη σημαντική ἀσχολία του ἦταν ἡ ἀντιγραφή τῆς Ἁγίας Γραφῆς.³⁷ Ἐκείνη τήν ἐποχή ἡ ἀντιγραφή

ἀσκήτεψε τόν 6ο αἰ. μ.Χ. στήν περιοχή αὐτή γιά τρία χρόνια πάνω σέ ἕνα δένδρο. Ἡ ἀφίερωση τοῦ σημερινοῦ ναοῦ στόν ὄσιο Δαυῖδ ἔγινε τό 1921. Ἡ λάρνακα τοῦ ὁσίου βρίσκεται στήν Ἱερά Μονή Ἁγίας Θεοδώρας Θεσσαλονίκης, τῆς ὁποίας ὁ ναός τοῦ Ὁσίου Δαυῖδ εἶναι μετόχι. Στήν ἀψίδα τοῦ ἱεροῦ ὑπάρχει ἕνα ἐξαιρετικό ψηφιδωτό πού παριστάνει τό ὄραμα τοῦ προφήτη Ἰεζεκιήλ μέ τό Χριστό «ἀγένειο». Ὁ ναός εἶναι μνημεῖο μοναδικῆς ἀρχαιολογικῆς καί ἱστορικῆς ἀξίας, διότι ἀποτελεῖ πρόδρομο τοῦ «σταυροειδούς» ναοῦ μέ τρούλο, παρά τό ὅτι ἐμφανίστηκε πολύ ἀργότερα τήν δευτέρα χιλιετία. Ἐκτός τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ του ἐνδιαφέροντος ὑπάρχουν σημαντικές τοιχογραφίες τοῦ 12ου αἰ. μ.Χ.

Βλέπε Στυλιανός Πελεκανίδης, Παλαιοχριστιανικά μνημεῖα Θεσσαλονίκης: Ἀχειροποίητος, Μονή Λατόμου. Θεσσαλονίκη, Πουρναράς, 1979, σ. 87. Ἐπίσης Εὐθύμιος Τσιγαρίδας. Μονή Λατόμου (Ὅσιος Δαυῖδ). Θεσσαλονίκη: I.M.X.A., 1987, σ. 131.

³⁵ Θεοφάνης, σ. 3, παρ. 3.

³⁶ Ἡ ἐκπαίδευση στό Βυζάντιο διαιροῦνταν σέ τρία εἶδη τήν κοσμική, τήν ἐκκλησιαστική καί τήν μοναστική. Ἀπό αὐτά τὰ εἶδη ἡ κοσμική καί ἡ ἐκκλησιαστική ἦταν ὀργανωμένες σέ μεγάλη κλίμακα ἐνώ ἡ μοναστική παρέχονταν μόνο μέσα στά μοναστήρια. Ἡ ἐκπαίδευση στά μοναστικά σχολεῖα παρεῖχε τή στοιχειώδη ἐκπαίδευση, παράλληλα ἐάν ἤθελε κάποιος παρακολουθοῦσε ἀνώτερες σπουδές ἐκτός μονῆς. Διδάσκονταν οἱ Ἱερές Ἀκολουθίες, τό ψαλτήρι, ἡ Ἁγία γραφή ἀλλά καί πιό πρακτικά ἀντικείμενα ὅπως καλλιγραφία, μουσική, στενογραφία, μετρική καί ποιητική.

Βλέπε, Tamara Talbot Rice, Ὁ δημόσιος καί ἰδιωτικός βίος τῶν Βυζαντινῶν. σ. 258.

³⁷ Θεοφάνης, σ. 3, παρ. 3. Τά μοναστήρια ὑπῆρξαν βασικοί συντελεστές παραγωγῆς βιβλίων. Οἱ μοναχοί εἶχαν, ἐκτός τῶν ἄλλων ἀσχολιῶν τους, ἔργο τους τήν ἀντιγραφή βιβλίων, ἡ ὁποία διέσωσε πάρα πολλούς ἀρχαίους συγγραφείς. Ὁ τρόπος ἀντιγραφῆς ἦταν ἡ καθ'ὑπαγόρευση, σέ μία μεγάλη αἴθουσα, ἐνός πρωτότυπου χειρόγραφου. Ἐπειτα ἄνθρωποι καταρτισμένοι γραμματικά καί συντακτικά διόρθωναν τὰ ἀντίγραφα. Ἡ ἀντιγραφή ἀπαιτοῦσε ἰδιαίτερη φροντίδα. Ὁ γραφέας καθόταν σέ ἕνα σκαμνί καί στήριζε τὰ πόδια του σέ ἕνα ὑποπόδιο. Τοποθετοῦσε τόν ἄγραφο κώδικα στά πόδια του, ἐνώ εἶχε μπροστά του πάνω σέ ἕνα ἀναλόγιο τό χειρόγραφο πού ἀντέγραφε. Σέ ἕνα χαμηλό ἐπιπλο βρισκόταν τὰ φιαλίδια τῆς μελάνης, καί ὅλα τὰ ἀναγκαῖα σύνεργα τῆς ἀντιγραφῆς. Οἱ μοναχοί ἀσχολήθηκαν ἰδιαίτερα μέ τήν ἀντιγραφή λόγω τοῦ ὅτι τὰ χειρόγραφα ἐξυπηρετοῦσαν τίς ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας. Ὑπῆρχαν ὁμως καί λαϊκοί πού ἀντέγραφαν χειρόγραφα ὡς μέσον βιοπορισμοῦ. Ἡ ἀντιγραφή στό Βυζάντιο ἦταν

κειμένων ήταν μια σημαντική και εξειδικευμένη εργασία που προϋπέθετε ικανότητα καλλιγραφίας. Ο Ίωσήφ αντιγράφει την Αγία Γραφή καθώς και άλλα χειρόγραφα με μεγάλη ικανότητα και επιτυχία και γι' αυτό λαμβάνει τό προσωνύμιο του καλλιγράφου.³⁸ Παράλληλα διδάσκεται από αξιόλογους δασκάλους αρχαία ελληνικά, ρητορική και φιλοσοφία. Η Θεσσαλονίκη αυτή την περίοδο είναι ένα από τα πιο αξιόλογα μορφωτικά κέντρα και ήταν ευτυχής συγκυρία για τον Ίωσήφ ή φοίτησή του στη σχολή της μονής Λατόμου.

Ο τρόπος ζωής αλλά και τα προσόντα που διέθετε δεν περνούσαν απαρατήρητα από τους γύρω του και έτσι γύρω στα 840 μετά από παρακλήση της αδελφότητας της μονής αλλά και του επισκόπου χειροτονείται πρεσβύτερος παρά το ότι σύμφωνα με τους κανόνες δεν είχε την ηλικία των τριάντα ετών και ήταν νεώτερος,³⁹ αναφέρει σχετικά ο Ίωάννης διάκονος «Καί υπό πάσης παρακληθείς αδελφότητος, έτι την δέησιν προσηκόμενος, ήν ό της πόλεως έποιείτο Έπίσκοπος, χειροτονείται πρεσβύτερος».

Τήν διαμονή του Ίωσήφ στην Θεσσαλονίκη θά διακόψει ο έρχομός στην μονή, ως επισκέπτου, του Γρηγορίου του Δεκαπολίτου⁴⁰ και ή

μεγάλης σημασίας για τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό καθώς διέσωσε την κλασική και όχι μόνο γραμματεία την οποία γνωρίζουμε σήμερα.

Βλέπε, Tamara Talbot Rice, Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των Βυζαντινών, σ. 246-262, επίσης βλέπε Huinger Herbert, Ο κόσμος τῶ Βυζαντινοῦ βιβλίου, γραφή και ανάγνωση στό Βυζάντιο, εκδ. Καρδαμίτσα, 1995.

³⁸ Θεοφάνης, σ. 64, παρ. 3.

³⁹ Ίωάννης Διάκονος, στ. 952, παρ. ιγ'.

⁴⁰ Χρίστου Κυριαζόπουλου, Ο Άγιος Γρηγόριος ό Δεκαπόλιτης, Ένωμένη Ρωμισούνη, Άγνωστα Συναξάρια, 5. Ο Όσιος Γρηγόριος Δεκαπόλιτης γεννήθηκε μεταξύ 780-7890 μ.Χ. στην πόλη Ειρηνούπολη στην Δεκάπολη της Ίσαυρίας της Μ. Ασίας. Οί γονείς του ήταν άνθρωποι εύλαβείς και όταν ήλθε σέ ήλικία γάμου τόν προέτρεψαν νά νυμφευθεί. Ο Γρηγόριος αρνήθηκε και για νά αποφύγει τόν γάμο αναχώρησε για τά όρη της Ίσαυρίας. Έκεϊ γνώρισε έναν πρώην επίσκοπο Δεκαπόλεως που κρυβόταν λόγω του ότι ήταν εικονόφιλος και τόν προέτρεψε νά μείνει σέ ένα παρακείμενο μοναστήρι. Μετά τόν θάνατο του πατέρα του μέ τήν προτροπή της μητέρας του πήγε και έμεινε στό μοναστήρι που ήταν και ό αδελφός του. Στη Μονή εκείνη όμως ό ήγούμενος και κάποιοι μοναχοί ύποστηριζαν τούς εικονομάχους, ό Γρηγόριος ήρθε σέ αντιπαράθεση μέ τόν ήγούμενο και τόν επέλεξε δημόσια για τήν θέση του. Αποτέλεσμα της στάσης του ήταν νά τόν χτυπήσουν, μέ έντολή του ήγουμένου και νά φύγει σέ ένα άλλο μοναστήρι όπου ήταν ήγούμενος ό θεός του Συμεών, όπου έμεινε δεκατέσσερα χρόνια. Έκεϊ διέπρεψε ως μοναχός στόν πνευματικό άγώνα μέχρις ότου όδηγούμενος από μία έσωτερική φωνή έφυγε από τήν Δεκάπολη. Έζησε για λίγο καιρό σέ μονασ'τηρι της Έφέσου, από εκεί πέρασε στην Προκόννησο, τήν Θεσσαλονίκη και έφθασε μέσω Κορίνθου στην Ρώμη. Μετά τήν Ρώμη πηγαίνει στις Συρακούσες και τέλος επιστρέφει στην Θεσσαλονίκη στην Ί. Μονή του Αγίου Μηνά. Στη συνέχεια επισκέφθηκε μαζί μέ τόν Ίωσήφ τόν Ύμνογράφο, τήν Κωνσταντινούπολη για έναν χρόνον περίπου και φιλοξενήθηκε από τόν μετέπειτα βιογράφο του Ίγνάτιο, άκολούθως επισκέφθηκε και τό μοναστικό κέντρο στόν Όλυμπο

γνωριμία τῶν δύο ἀγίων. Ὁ Γρηγόριος Δεκαπολίτης ἐκτιμώντας τὴν ἀρετὴ τοῦ Ἰωσήφ ἐπεδίωξε νὰ μονάσει μαζί του καὶ παρακάλεσε τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς νὰ ἐπιτρέψει στὸν Ἰωσήφ νὰ ἀναχωρήσει μαζί του στὴν Κωνσταντινούπολη. Ὁ ἡγούμενος δὲν ἀρνήθηκε νὰ ἐκπληρώσει τὴν ἐπιθυμία τῶν δύο ἀγίων καὶ τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἀναχωρήσουν γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας.

τῆς Βιθυνίας. Τὸ 841 ἀρρώστησε βαριά, τότε ζήτησε νὰ τὸν μεταφέρουν στὴν Κωνσταντινούπολη νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν πνευματικὸ του πατέρα τὸν Συμεὼν τὸν Νέον, πού ἦταν αἰχμάλωτος τότε τοῦ Θεοφίλου ἐξ' αἰτίας τῆς εἰκονοφυλίας του. Τὸ 842 ἔφθασε στὴν Πόλη ὅπου συναντᾷ τὸν ἀπελευθερωθέντα Συμεὼν καθότι ὁ Θεόφιλος εἶχε πεθάνει. Ἡ ἀσθένειά του ὅμως τὸν κατέβαλε καὶ λίγο πρὶν πεθάνει ζήτησε νὰ τὸν μεταφέρουν στὸν Ὀλυμπο τῆς Βιθυνίας ὅπου τὸν Νοέμβριο τοῦ 842 κοιμήθηκε. Ὁ τάφος του ἔγινε τόπος προσκυνήματος καὶ πολλὰ θαύματα ἀποδίδονται στὸν Γρηγόριο. Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται στίς 20 Νοεμβρίου. Ὁ Γρηγόριος στὰ δύσκολα χρόνια τῆς εἰκονομαχίας ἐμψύχωσε τοὺς εἰκονόφιλους καὶ προάσπισε τὴν ὀρθὴ πίστη. Ἐγινε ὁ ἴδιος ζωντανὴ μαρτυρία καὶ μὲ τὴν ζωὴ του ἔδειξε ὅτι ἡ ἀγιότητα δὲν εἶναι ἓνα ἀπλό ἰδανικὸ ἀλλὰ ἰδρυτικὸ στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης φύσης.

3. Ο έρχομός του στην Κωνσταντινούπολη

Όπως είδαμε πριν, ο έρχομός του Γρηγορίου Δεκαπολίτου στην Θεσσαλονίκη σηματοδότησε την αναχώρηση του Ίωσήφ προς την Κωνσταντινούπολη. Στην Βασιλίδα πόλη, φθάνει ο Ίωσήφ τό 840 όπου μονάζει μαζί μέ τόν Γρηγόριο Δεκαπολίτη στόν ναό του αγίου Αντύπα.⁴¹ Αύτή τήν έποχή ή Κωνσταντινούπολη βρίσκεται σέ ταραχές λόγω τών εικονομαχικών ερίδων καθώς ο αυτοκράτορας Θεόφιλος, παρά τό ότι ήταν μετριοπαθής ως προς τήν θρησκευτική του πολιτική, έπηρρεαζόμενος από τόν παλαιό του δάσκαλο και πατριάρχη Ίωάννη Ζ' Γραμματικό προσπάθησε νά αναζωπυρώσει τό εικονομαχικό ζήτημα. Έτσι δέν απέφυγε κάποιες βιαιότητες έναντίον τών εικονολατρών αδελφών μοναχών Θεοδώρου και Θεοφάνους, τών όνομαζόμενων Γραπτών, και του έπισκόπου Σάρδεων Εϋθυμίου⁴² και άλλων όπαδών τών εικόνων και

⁴¹ Θεοφάνης, σ. 5, παρ. 5. Στο έργο του Εντ. Τωμαδάκη, Ίωσή ο Ύμνογράφος, στήν σ. 48 αναφέρεται ότι έμόνασαν στόν ναό του Αγίου Αντύπα, επίσης στήν σ. 49 γίνεται αναφορά ότι ο Ίωσήφ είναι έγκλειστος «εις τόν ναόν του Αγίου Αντύπα. Προξενεί περιέργεια πώς μονάζει στόν ναό άφού κάτι τέτοιο δέν συνηθίζονταν. Επίσης ο ναός ήταν πολύ μικρός σέ μέγεθος, ο Θεοφάνης τόν άποκαλει «οικίδιον», αυτό πού συμπεραίνουμε είναι ότι χρησιμοποιούσαν τόν ναό και ίσως έμεναν κάπου κοντά εκεί ή θά ύπήρχε κάποιο κτίσμα δίπλα στόν ναό πού θά διέμεναν. Επίσης θά μπορούσε νά είναι μοναστική κοινότητα πού θά είχε ως καθολικό της τό ναό του Αγίου Αντύπα.

⁴² Καραγιαννόπουλος, Ίστορία, σ. 255. Βλέπε επίσης, Ίστορία τών Έλλήνων, τόμος 6, έκδ. Δομή, σ. σ., 184-185 και επίσης Αναστασίου, Έκκλησιαστική Ίστορία, τόμος Α', σ. σ. 422-423. Ο Θεόφιλος διαδέχθηκε στόν θρόνο τόν πατέρα του Μιχαήλ Β'. Ήταν μορφωμένος και αγαπούσε τήν στρατιωτική ζωή, ένδιαφέρθηκε για τά θεολογικά ζητήματα του καιρού του. Ο ίδιος ήταν εικονκλάστης και ύποστηριζε σθεναρά τίς άπόψεις του. Η ιδιωτική του ζωή ήταν ύποδειγματική. Μεγάλες στρατιωτικές έπιτυχίες δέν είχε, ένδιαφέρθηκε όμως ιδιαίτερα για τήν δικαιοσύνη, επίσης είναι γνωστός για τόν γάμο του καθώς ένυμφεύθηκε τήν Θεοδώρα, παρά τήν προτίμησή του για τήν Κασσιανή ή όποία όμως άπορρίφθηκε έξ'αίτίας της άπάντησης πού έδωσε στόν Θεόφιλο. Ο Ίωάννης Ζ' Γραμματικός κατάγονταν από έπιφανή οικογένεια της Κωνσταντινούπολης και είχε πνευματική συγγένεια μέ τήν αυτοκράτειρα Θεοδώρα, θεωρούνταν από τούς πιο μορφωμένους της έποχής του γιά αυτό και έλαβε τό προσωνύμιο «Γραμματικός». Διετέλεσε ήγούμενος της Μονής Σεργίου και Βάκχου, ήταν αυτός πού εκπροσωπούσε τούς εικονομάχους στις δογματικές αντιπαραθέσεις μέ τούς εικονόφιλους. Το 836 έγινε πατριάρχης και ακολούθησε εικονομαχική πολιτική. Απομακρύνθηκε από τόν πατριαρχικό θρόνο μετά τόν θάνατο του Θεοφίλου. Πέρασε τά τελευταία χρόνια της ζωής του στην Μονή του Κλειδίου στόν Βόσπορο.

Ο Θεόφιλος στην αρχή της βασιλείας του πληροφορήθηκε ότι μεταξύ τών εικονοφίλων κυκλοφορούσε ένα κείμενο πού προέλεγε επικείμενο θάνατό του. Συνελήφθησαν ως φερόμενοι ύπεύθυνοι ο μοναχός Μεθόδιος και ο εκθρονισμένος έπίσκοπος Σάρδεων Εϋθύμιος, μετά από τήν τιμωρία πού υπέστησαν ο Εϋθύμιος υπέκυψε στα τραύματά του. Οί αδελφοί Θεόδωρος και Θεοφάνης έμόνασαν σέ κελί της Λαύρας του Αγίου Σάββα, αργότερα ήλθαν στην Κωνσταντινούπολη όπου θα γίνουν γνωστοί ως όμολογητές ύπέρ τών εικόνων τήν περίοδο της εικονομαχίας. Με διαταγή

ἐπικρατοῦσε πολὺς φόβος ἐξαιτίας τῶν ἐξοριῶν καὶ ἄλλων αὐστηρῶν μέτρων. Βέβαια ὁ Ἰωσήφ εἶχε ὡς ὀδηγὸ του στὴν πρωτεύουσα τὸν Γρηγόριο Δεκαπολίτη, ὁ ὁποῖος ζοῦσε χρόνια στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ γνῶριζε πολὺ καλά τὴν ἐπικρατοῦσα κατάσταση, τόσο στὸν πολιτικό τομέα ὅσο καὶ στὸν θρησκευτικό. Ὁ Ἰωσήφ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα μελετοῦσε τὴν Ἁγία Γραφή καὶ ἀντέγραφε χειρόγραφα ὡς καλλιγράφος. Παράλληλα, εἶχε τὸν Γρηγόριο Δεκαπολίτη ὡς δάσκαλο καὶ ἐμπλούτιζε τίς γνώσεις του.⁴³ Καὶ οἱ δύο παρακολουθοῦσαν τὴν ἐξέλιξη τοῦ εἰκονομαχικοῦ ζητήματος, ὁ δὲ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀντύπα ἦταν τόπος συγκεντρώσεως τῶν εἰκονοφίλων.⁴⁴ Ἐκεῖ φαίνεται ὅτι καταστρώθηκε σχέδιο ἀποστολῆς στὴν Ρώμη μιᾶς ἀντιπροσωπείας πρὸς τὸν Πάπα στὴν ὁποία θὰ μετεῖχε καὶ ὁ Ἰωσήφ. Οἱ εἰκονολάτρεις τῆς ἐποχῆς στράφηκαν πρὸς τὸν πάπα τῆς Ρώμης Γρηγόριο τὸν Δ' ζητώντας τὴν στήριξή του στὸν ἀγῶνα τους κατὰ τῶν εἰκονομάχων καὶ ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν ἀντιπροσωπεία στὴν ὁποία μετεῖχε καὶ ὁ Ἰωσήφ.⁴⁵ Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη πληροφοροῦμαστε ὅτι ὁ μόλις ἕναν χρόνο ἀφίχθεις στὴν Κωνσταντινούπολη Ἰωσήφ τὸ 841 εἶχε σαφῶς συνταχθεῖ μὲ τούς εἰκονοφίλους καὶ τὸν ἀγῶνα πού διεξήγαγαν καὶ μάλιστα ὅπως ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης εἶχε ἀποσπάσει τὸν θαυμασμό τους καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη τους ὡς μιᾶ ἐξαιρετικὴ προσωπικότητα μὲ τὸ χάρισμα μάλιστα τοῦ λόγου, «ἐῶρων γὰρ ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι τὸ τίμιον καὶ εὐκατάστατον τοῦ ἀνδρός καὶ τὸ ἐν λόγοις ἡδὺ καὶ ἰκανόν πρὸς τὴν ἀποστολὴν ἐδοκίμαζον».⁴⁶

Ἔτσι ὁ Ἰωσήφ πού μετὰ τόσον χρόνο καὶ ταλαιπωρίες εἶχε φθάσει στὴν Κωνσταντινούπολη θὰ τὴν ἐγκατέλειπε προκειμένου νὰ φθάσει στὴν Ρώμη γιὰ χάρη τῶν ιδεῶν ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἀγωνίζετο, δεῖγμα ἑνὸς ἰσχυροῦ καὶ θαρραλέου χαρακτήρος. Καθὼς ἡ ἐποχὴ ἦταν ταραχώδης καὶ ἐπικίνδυνη γιὰ ὅσους ἀντιστρατεύονταν τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐνεῖχε τιμωρίες πού μπορούσαν νὰ καταλήξουν στὴν ἐξόντωση, βλέπουμε ἕναν ἄνδρα δυνατὸ καὶ ἀποφασισμένο νὰ πολεμήσει γιὰ τίς ιδέες καὶ μὲ συγκροτημένη ἄποψη νὰ ἀψηφίσει τίς δυσκολίες προκειμένου νὰ ὑπερασπίσει τὰ πιστεύω του.

τοῦ Θεοφίλου θὰ συλληφθοῦν καὶ θὰ βασανισθοῦν, ἔγιναν γνωστοὶ ὡς Γραπτοὶ γιὰτὶ χαράχθηκαν στὰ μέτωπά τους ἰαμβικοί στίχοι μὲ εἰκονομαχικὸ περιεχόμενο.

⁴³ Θεοφάνης, σ. 5, παρ. 5.

⁴⁴ Θεοφάνης, σ. 6, παρ. 6.

⁴⁵ Θεοφάνης, σ. 6, παρ. 6.

⁴⁶ Θεοφάνης, σ. 6, παρ. 6. Βλέπε Θ.Η.Ε., τόμ. 4, σ. 822. Ὁ Γρηγόριος Δ' (827-844) ἦταν Ρωμαῖος στὴν καταγωγὴ καὶ ἀναμείχθηκε χωρὶς ἐπιτυχία στὴν σύγκρουση τῶν γιῶν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς μὲ τὸν πατέρα τους. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἡγεσίας του ἀνέπτυξε ἀξιόλογη ἐκκλησιαστικὴ δράση.

4. Τό ταξίδι του στη Ρώμη και ή φυλάκισή του στην Κρήτη.

Μετά από την απόφαση πού πάρθηκε στην Κωνσταντινούπολη ο Ίωσήφ ξεκίνησε τό ταξίδι του πρὸς τήν Ρώμη μέ σκοπό νά ἐνημερώσουν τόν πάπα Γρηγόριο Δ' (827-844) γιά τό ζήτημα τῆς εἰκονομαχίας. Τήν ἐποχή ἐκείνη πού θά πραγματοποιοῦσε ὁ Ίωσήφ τό ταξίδι, ὁ θαλάσσιος χῶρος τῆς Μεσογείου δέν ἦταν καθόλου ἀσφαλῆς καθότι οἱ Σαρακηνοί ἐλυμαίνοντο τόσο τήν θάλασσα ἀλλά καί τίς παράλιες πόλεις. Σημαντικό ρόλο σέ αὐτήν τήν κατάσταση εἶχε παίξει ή κατάληψη τῆς Κρήτης ἀπό τούς Ἄραβες. Τήν Κρήτη κατέλαβε ὁ Αβύ-Ηαφς, ὅταν ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τήν Αἴγυπτο καί τήν Ἀλεξάνδρεια διότι ὁ χαλίφης Μανὺν κατά τό 824-25 ἀνακατέλαβε τήν Αἴγυπτο. Τότε ὁ Αβύ-Ηαφς μαζί μέ τούς ὀπαδούς του ἀποφάσισε νά ἐγκατασταθεῖ στην Κρήτη. Πράγματι, ἀπεβιβάσθηκε στό νησί καί μέσα σε σχετικά σύντομο διάστημα ἐγκατέστησε τήν κυριαρχία του.⁴⁷ Ὁ αὐτοκράτορας Μιχαήλ Β' (820-829) προσπάθησε μέ τρεῖς ἐκστρατεῖες νά ἐκδιώξει τούς Ἄραβες ἀπό τήν Κρήτη χωρίς ὅμως νά τό κατορθώσει.⁴⁸ Ἀπό αὐτά τά γεγονότα καί ὕστερα οἱ Ἄραβες παγίωσαν τήν θέση τους στην Κρήτη καί μπορούσαν εὐκολότερα νά ἐλέγχουν τούς θαλάσσιους δρόμους τῆς Μεσογείου καί νά ἐπιχειροῦν ἐπιδρομές καί στίς παράλιες πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ τάλαιπωρία γιά τό ἐμπόριο καί τούς πληθυσμούς τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου καί τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἦταν μεγάλη καί τά ναυτικά ταξίδια δύσκολα καί ἐπικίνδυνα. Μέ αὐτήν τήν κατάσταση νά ὑπάρχει στό Αἰγαῖο ὁ Ίωσήφ ταξίδεψε γιά τήν Ρώμη καί ἐνῶ ταξίδευε μέ τό πλοῖο Ἄραβες πειρατές τούς αἰχμαλώτισαν καί τούς ὀδήγησαν στην Κρήτη ὅπου ἦταν καί τό ὄρμητήριό τους.⁴⁹ Ἐξαιτίας τοῦ συμβάντος αὐτοῦ ματαιώθηκε ὁ σκοπός καί προορισμός τοῦ ταξιδιοῦ καί ἀντί νά βρεθοῦν στην Ρώμη βρέθηκαν αἰχμάλωτοι στην Κρήτη στά χέρια τῶν Ἀράβων οἱ ὁποῖοι τούς ἐκλείσαν, μαζί καί τόν Ίωσήφ, στην φυλακή.

Τό διάστημα πού βρέθηκε ὁ Ίωσήφ στη φυλακή διαπίστωσε ὅτι οἱ Ἄραβες πίεζαν τούς συνδεσμώτας του χριστιανούς νά ἀπαρνηθοῦν τήν πίστη τους καί νά ἀσπασθοῦν τόν μουσουλμανισμό, ἐπέβαλλαν μάλιστα καί μαρτύρια, ὥστε νά ἐπιτύχουν τόν σκοπό τους.⁵⁰ Παρά τή δύσκολη θέση του ὁ Ίωσήφ δίδασκε καί ἐνθάρρυνε τούς χριστιανούς νά μὴν ἀπαρνηθοῦν τήν πίστη τους. Μάλιστα ὅπως ἀναφέρουν οἱ βιογράφοι του

⁴⁷ Συν. Θεοφάνη, 74, 13 – Καραγιαννόπουλου, Ἱστορία Ρωμαίων, Κράπας Β', σ.σ. 238, 239.

⁴⁸ Καραγιαννόπουλου ὁ.π., σ.σ. 239, 240, 241.

⁴⁹ Θεοφάνης, σ. 6, παρ. 6: «... τόν ἐπί Ρώμης ἐστέλλετο πλοῦν· νῆες δ' ἐπιστᾶσαι βαρβαρικαί δεσμώτην κατά τήν Κρήτην μετά καί τῶν ἐν τῷ πλοίῳ πάντων ἀπέφερον». – Βλέπε καί Ἰωάννην διάκονον, στ. 956, παρ. ιζ'.

⁵⁰ Θεοφάνης, σ. 6, παρ. 6.

ἀπέτρεψε τήν τελευταία στιγμή ἕναν ἐπίσκοπο, πού ἦταν ἕτοιμος νά ἐνδώσει στά μαρτύρια καί νά ἀπαρνηθεῖ τήν χριστιανική πίστη. Ἀλλά καί ἕναν λαϊκό ἔπεισε νά δεχθεῖ μαρτυρικό θάνατο παρά νά ἐξωμόσει. Ὅσον ἀφορᾷ τόν ἴδιο δέν ἀναφέρεται πουθενά ὅτι ὑπέστη βασανιστήρια ἢ κάποια πίεση ὅσον ἀφορᾷ θέματα πίστεως.⁵¹

Ὁλόκληρο αὐτό τό διάστημα πού ὁ Ἰωσήφ ἦταν φυλακισμένος βρῆκε τήν εὐκαιρία νά πληροφορηθεῖ ἀπό τούς Κρητικούς γιά τούς ντόπιους ἁγίους ἀλλά καί γιά τούς μάρτυρες τῆς περιόδου ἐκείνης, ἐξαιτίας τῆς ἀραβικῆς κατάκτησης. Ἐπίσης πληροφορήθηκε καί γιά τήν δράση τῶν Ἀράβων στό νησί. Ὅλα αὐτά θά εἶναι πολύτιμα στοιχεῖα γιά τόν Ἰωσήφ ὅταν ἀργότερα θά συνθέσει τούς κανόνες πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων καί μαρτύρων τῆς Κρήτης καί μεταφέρονται μέσω αὐτῶν καί πρὸς ἐμᾶς σημαντικές πληροφορίες γιά τήν ἐποχὴ ἐκείνη.⁵² Ἐμεινε στά χέρια τῶν Ἀράβων ἀπὸ το 841 μέχρι τό 842 καθὼς μᾶς ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης ὅτι στίς 11 Μαρτίου τοῦ 843, γιορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Ἰωσήφ βρισκόνταν στήν Κωνσταντινούπολη.⁵³ Ἐπίσης ὁ Θεοφάνης ἀναφέρει ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσή του ἔγινε κατόπιν ἀποστολῆς λύτρων, «Ἔστενοχωρεῖτο ταῖς θλίψεσι καί μάρτυρας προσῆγε Θεῶ, ὅς καί τά τούτου δεσμά διελύσατο, λύτρα χριστιανούς ὑπὲρ αὐτοῦ καταθέσθαι διερεθίσας».⁵⁴ Δέν θά ἦταν δυνατόν ἡ σύλληψη τοῦ Ἰωσήφ νά μὴν παρεκίνησε τούς φίλους στήν Κωνσταντινούπολη νά μεριμνήσουν γιά τήν ἀπελευθέρωσή του, πράγμα πού πετυχαίνουν, ὅπως μᾶς ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης κατὰ τήν συνήθη πρακτικὴ τῆς ἀποστολῆς λύτρων ἐκείνη τήν ἐποχὴ.⁵⁵ Βέβαια πρέπει νά βοήθησε καί ὁ ἐπισυμβᾶς θάνατος τοῦ εἰκονομάχου αὐτοκράτορα Θεοφίλου (842) πού σίγουρα διευκόλυνε τίς κινήσεις τῶν εἰκονοφίλων.⁵⁶

Ὑπάρχει καί ἡ ἀναφορὰ τοῦ Θεοφάνη στήν προφητεία τοῦ ἁγίου Νικολάου, πού εἶναι σχετικὴ μέ τήν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἰωσήφ.⁵⁷ Σχετικὰ

⁵¹ Θεοφάνης, σ. 6, παρ. 6, 7, - βλέπε Ἰωάννην διάκονον στ. 957-960, παρ. ιθ'-κα' - βλέπε Β. Λαούρδα, «Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος εἰς Κρήτην». Κρ. Χρ. 6 (1952) σ.σ. 155-156.

⁵² Θ. Δετοράκη, «Αἱ Ἀραβικαὶ ἐπιδρομαὶ καί ἡ ἐν Κρήτη Ἀραβοκρατία εἰς ἀγιογραφικά καί ὑμνολογικά κείμενα», Κρ. Χρ. 21.1 (1969), σσ. 128-129.

⁵³ Θεοφάνης, σ. 7, παρ. 8.

⁵⁴ Θεοφάνης, σ. 6, παρ. 7. - βλέπε Van de Vorst, Note, σ. 151.

⁵⁵ Dvornik, Saint Grégoire, σ. 25.

⁵⁶ Καραγιαννόπουλου, Ἱστορία Βυζαντινοῦ Κράτους, Β', σ. 256.

⁵⁷ Θεοφάνης, σ. 7, παρ. 7, «Καί πρὸς τά τῆδε ἀνασώσάμενος οὐκ ἀμηνυτί οὐδ' ἀπροόπτως, ἀλλὰ νυκτερινῶ προαγγέλματι καί μηνύματι. Ἐπέστη γάρ τις αὐτῶ τῆ φρουρᾷ κόσμιος ἀνὴρ τῆ στολῆ, ἱεροπρεπῆς τήν ιδέαν, "καί νῦν ἦκειν ἐν Μύρων" εἰπὼν (ἴστε δέ πάντες ὅστις οὗτος), "Δέξαι ταύτην τήν κεφαλίδα" διεκελεύσατο, ὁ δέ χερσὶ λαβὼν ὁμοῦ τε ἀνεγίγνωσκε καί ἔψαλλε: "Τάχυνον ὁ οἰκτίρμων καί σπεῦσον ὡς ἐλέημων εἰς τήν βοήθειαν ὑμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος". Καί τό ἀδόμενον ἔργον πρωΐας παραδοξότατον γέγονεν».

ἀναφέρει καί ὁ Ἰωάννης Διάκονος στό κείμενο: «Ὁρᾷ μὲν ἑαυτὸν τῆς ποδοκάκης ἀπολυθέντα, τοὺς δ' ἐν τῷ τραχήλῳ κλοιούς κειμένους ἐν τοῖς ποσί· καί “παρομάρτει μοι” ἤκουε παρ' αὐτοῦ καί ᾧ τοῦ θαύματος! ... ἀοράτως ὠρᾷτο τὸν ἀναφῆ διατέμναν ἀέρα καί ὑψηνέμιος ὥσπερ πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων ἀπαντῶν».⁵⁸ Κατὰ τὴν μετακίνησή του πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη ὁ Ἰωσήφ πῆρε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καί συγκεκριμένα ἀπὸ τὴν Θεσσαλία, ὡς δῶρο ἀπὸ κάποιον μοναχό, τό λείψανο τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου πού πρὸς τιμὴ του ἔχτισε ἀργότερα ναό στὴν Κωνσταντινούπολη. Μετὰ ἀπὸ αὐτά λοιπὸν τὰ γεγονότα ὁ ἅγιος βρίσκεται ξανά στὴν βασιλεύουσα ὅπου θά γνώριζε μία περίοδο συγγραφικῆς ἀκμῆς.

⁵⁸ Ἰωάννης Διάκονος, στ. 960, παρ. κβ'.

5. Υμνογραφική άκμή του Ίωσήφ στην Κωνσταντινούπολη και η έξορία του στην Χερσώνα

Όπως αναφέραμε νωρίτερα ο έρχομός του Ίωσήφ στην Κωνσταντινούπολη συνέπεσε με μιά σημαντική αλλαγή, ως προς τό θέμα τής εικονομαχίας, τόν θάνατο του εικονομάχου αυτοκράτορα Θεοφίλου και τήν άνοδο στην έξουσία τής αυτοκράτειρας Θεοδώρας⁵⁹ ή όποία ήταν υπέρμαχος τών εικόνων. Μάλιστα ένα από τά πρώτα θέματα πού άπασχόλησαν τήν νέα κυβέρνηση ήταν τό θέμα τής εικονομαχίας πού τόσο είχε ταλανίσει τήν αυτοκρατορία αλλά πού φαινόταν ότι είχε αρχίσει νά άττονει. Η πλειονότης του λαού ήταν υπέρ τών εικόνων και έπομένως ή άποκατάστασις των θά επέφερε τήν ειρήνη στό κράτος.⁶⁰ Αυτή ή διάθεση τής αυτοκράτειρας εκφράζεται μέ τήν Σύνοδο του 843, ή όποία τήν 11^η Μαρτίου άποφάσισε τήν έφαρμογή τής Συνόδου του 787 υπέρ τών εικόνων και όρισε τήν πρώτη Κυριακή τής Τεσσαρακοστής, ως Κυριακή τής Όρθοδοξίας και άναστηλώσεως τών εικόνων. Αυτή ή αλλαγή είναι σημαντική για τήν ειρήνευση στην αυτοκρατορία έτσι ώστε και ο Ίωσήφ νά άφεθει άπερίσπαστος στό κατοπινό του έργο. Η ήρεμία άποκαταστάθηκε και στην Κωνσταντινούπολη, όπου άρχισαν νά έπιστρέφουν όλοι όσοι εκδιώχθηκαν ως έξόριστοι ή είχαν φυλακισθει σέ άλλες περιοχές. Όμως, ή χαρά του Ίωσήφ για τήν μεταβολή αυτή μετριάσθηκε όταν κατά τήν έπιστροφή του στην Κωνσταντινούπολη έμαθε ότι ο προσφιλης του διδάσκαλος, ο Γρηγόριος ο Δεκαπολίτης, είχε φύγει από τήν ζωή στις 20 Νοεμβρίου του 842.⁶¹ Έγκαθίσταται στον μικρό ναό του άγίου Αντίπα, όπου ζούσε και πρωτύτερα, μαζί μέ τόν μοναχό Ίωάννη, μαθητή και αυτού του Γρηγορίου του Δεκαπολίτου, για λίγα

⁵⁹ Η σύζυγος του Θεοφίλου ή Θεοδώρα καταγόταν από τήν Έβισσα τής Παφλαγονίας. Οί γονείς της ο Μαρίνος και Θεοκτίστη ήταν εικονόφιλοι, ο πατέρας της ήταν άνώτερος άξιωματικός. Έγινε σύζυγος του Θεοφίλου όταν ή Εύφροσύνη, μητριά του αυτοκράτορα, κάλεσε νέες από ολη τήν αυτοκρατορία για νά επιλέξει ο Θεόφιλος σύζυγο. Η Θεοδώρα προτιμήθηκε μετά τή στιχομυθία του Θεοφίλου μέ τήν Κασσιανή. Η Θεοδώρα είχε δύο αδελφούς τόν Βάρδα και τόν πετρωνα πού ευνοήθηκαν από τή σχέση μέ τόν αυτοκράτορα. Η Θεοδώρα ως αυτοκράτειρα άσχολήθηκε μέ κερδοσκοπικές έπιχειρήσεις. Ήταν εικονόφιλη σέ αντίθεση μέ τόν σύζυγό της και λάτρευε τίσ εικόνες, γιαυτό μετά τόν θάνατο του Θεοφίλου επανέφερε τή λατρεία τών εικόνων, επίσης ανέλαβε τήν έπιτροπεία του γιου της Μιχαήλ Γ' μέ συνεπιτρόπους τόν αδελφό της Βάρδα, τόν Μάγιστρο Μιχαήλ και τόν λογοθέτη Θεόκτιστο. Έξαπέλυσε ολοκληρωτικό πόλεμο κατά τών Παυλικιανών τής Μ. Ασίας. Στο τέλος αναγκάσθηκε νά άποσυρθει στα άνάκτορα του Καριανού, είδε τήν δολοφονία του αδελφού της και του γιου της από τόν Βασίλειο τόν Μακεδόνα. Τό οψείψανό της βρίσκεται σήμερα στον ναό τής Θεοτόκου Σπηλαιωτίσης στην Κέρκυρα. Βλέπε, Συνεχισαταί Θεοφάνους, σ.σ. 89-122 και σ.σ. 171-174.

⁶⁰ Καραγιαννόπουλου, Ίστορία Βυζαντινού Κράτους, τ. Β', σ. 256.

⁶¹ Θεοφάνης, σ. 7, παρ. 8.

χρόνια μέχρι τό 845.⁶² Ἡ διαμονή του στόν ναό τοῦ ἁγίου Ἀντύπα διακόπτεται ὅταν πεθαίνει ὁ μοναχός Ἰωάννης καί τότε ὁ Ἰωσήφ ἐγκαθίσταται στόν ναό τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου⁶³ γιά πέντε χρόνια, μέχρι τό 850.⁶⁴

Ὅταν ἐπέστρεψε στήν Κωνσταντινούπολη ὁ Ἰωσήφ ἐπανασυνδέθηκε μέ πολλούς μαθητές καί φίλους τοῦ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου τούς ὁποίους γνῶριζε ἀπό πρίν. Ἐνα μεγάλο μέρος ἀπό αὐτούς βρῆκαν στό πρόσωπο τοῦ Ἰωσήφ τόν ἄξιο διάδοχο τοῦ Γρηγορίου καί σχημάτισαν μιὰ ομάδα μαθητῶν γύρω του τούς ὁποίους, κατά τόν Ἰωάννη Διάκονο, δίδασκε τήν τέχνη τῆς καλλιγραφίας καί γιά αὐτόν τόν σκοπό εἶχε ἐγκαταστήσει ἕνα καλλιγραφικό ἐργαστήριο στόν ναό τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου ὥστε νά ἔχει τήν στέγη ὅπου θά ἐδίδασκε.⁶⁵

Ἡ πνευματική καί καλλιτεχνική φήμη τοῦ Ἰωσήφ δέν ἄργησε νά γίνει εὐρύτερα γνωστή καί πλῆθος μαθητῶν συγκεντρώθηκε κοντά του. Ὁ μικρός χώρος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου δέν ἦταν πλέον ἐπαρκής, γι' αὐτό ὁ Ἰωσήφ ἀποφάσισε νά βρεῖ νέο χώρο κατοικίας. Κοντά στόν ναό τοῦ ἁγίου Ἰωάννη, ὅπου ὑπῆρχε ἕνας ἀκατοίκητος χώρος, ὁ Ἰωσήφ ἔχτισε ἕναν μεγαλύτερο χώρο ὅπου θά ἐδίδασκε τήν καλλιγραφία.⁶⁶ Τό ἐργαστήριο αὐτό εἶχε ὅλα τά ἀπαραίτητα γιά τήν διδασκαλία ἀλλά καί τήν διαμονή τῶν μαθητῶν. Ἀργότερα, περίπου στά 851, μετέβαλε τόν χώρο σέ μονή,⁶⁷ τῆς ὁποίας ἀνέλαβε ὁ ἴδιος τήν ἡγευμενία. Μετέφερε καί ἔθαψε ἐκεῖ τά λείψανα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου καθώς καί τοῦ Ἰωάννου. Ἐκτίσε ναό στήν μνήμη τοῦ ἀποστόλου Βαρθολομαίου καί τοῦ Γρηγορίου καί στόν ναό αὐτό ἐναπέθεσε τό λείψανο τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου τό ὁποῖο εἶχε πάρει, ὅταν ἐπέστρεψε στήν Κωνσταντινούπολη, ἀπό τήν Θεσσαλία. Ὁ Ἰωσήφ δίδασκε ὅπως ἀναφέρθηκε καλλιγραφία ἀλλά καί ποίηση ἐκκλησιαστική στους μαθητές του καί κατά κάποιες ἀπόψεις ἕνα μέρος ἀπό αὐτούς προήρχετο ἀπό τήν Σικελία.⁶⁸

⁶² Θεοφάνης, σ. 7, παρ. 8: «Συμμεριστήν τῶν πόνων Ἰωάννην ἔχων τόν τοῦ θείου Γρηγορίου μαθητήν καί μιμητήν».

⁶³ Θεοφάνης σ. 7, παρ. 9.

⁶⁴ Van de Vorst, Note, σ. 152.

⁶⁵ Ἰωάννης διάκονος, στ. 961, παρ. κδ': «Πολλῶν συνδεδραμηκότων κατά ταυτόν, ὥστε ποιμαίνεσθαι καί καθοδηγεῖσθαι τεχνικῶν παρ' αὐτοῦ».

⁶⁶ Θεοφάνης, σ. 8, παρ. 9 καί Ἰωάννης διάκονος, στ. 961, παρ. κδ'.

⁶⁷ Θεοφάνης σ. 8, παρ. 9.

⁶⁸ Σ. Εὐστρατιάδου, «Ποιηταί καί ὑμνογράφοι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Εὐόδιος μοναχός», ΝΣ 53 (1958), σσ. 201-202 καί Α. Παπαδοπούλου-Καραμέως, «Θεοφάνης Σικελός», ΒΖ 9 (1900), σ. 371.

Σέ αὐτήν τήν περίοδο ὁ Ἰωσήφ, κατόπιν θαύματος τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, ὅπως ἀναφέρουν οἱ βιογράφοι του, ἄρχισε τό ὕμνογραφικό ἔργο του. Πιθανῶς ὁμοῦς ὁ Ἰωσήφ νά εἶχε ξεκινήσει νωρίτερα νά συνθέτει ὕμνους, κατά τήν περίοδο μετά τήν αἰχμαλωσία του στήν Κρήτη, γράφοντας κανόνες γιά τούς Κρήτες ἁγίους Κύριλλο καί Εὐμένιο καθώς καί τούς κανόνες τῆς Παρακλητικῆς πού φέρουν τό ὄνομά του.⁶⁹

Ἡ περίοδος πού ὁ Ἰωσήφ ἀνεδείχθη σέ σημαντικό ἐκκλησιαστικό ποιητή ἦταν μεταξύ τοῦ 850-858 καθώς συνθέτει κανόνες καί ἄλλες ποιητικές συνθέσεις ὥστε νά χρησιμοποιηθοῦν στήν λατρεία ἀπό τούς πιστούς. Τά ποιητικά του ἔργα εἶτε τά ἔγραφε ὁ ἴδιος εἶτε τά ἀντέγραφαν οἱ καλλιγράφοι τοῦ ἐργαστηρίου του. Ἀπετέλεσε μάλιστα ἡ περίοδος αὐτή ἄρκετά ἀνθηρή σέ συγγραφή.⁷⁰ Τότε ὁ Ἰωσήφ ἔγινε γνωστός στούς λόγιους κύκλους τῆς ἐποχῆς του, ὡς ἐκκλησιαστικός ποιητής. Ὅμως αὐτή ἡ καρποφόρα δραστηριότητα τοῦ Ἰωσήφ διεκόπη καθώς εἶχε τό θάρρος νά κατακρίνει τίς ἀτασθαλίες τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Αὐτοκράτειρας Θεοδώρας, Καίσαρα Βάρδα. Ἡ κριτική πού ἄσκησε καί ἡ σύνταξή του μέ τόν Πατριάρχη Ἰγνάτιο τόν ὀδήγησαν στήν ἐξορία στήν Χερσώνα τό ἔτος 858.⁷¹ Τήν ἐποχή αὐτή ἀντικαθίσταται ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος ἀπό τόν Φώτιο μέ τήν ὑποστήριξη τοῦ Βάρδα. Ὁ Βάρδας ὅπως προαναφέρθηκε ἦταν ἀδελφός τῆς αὐτοκράτειρας Θεοδώρας καί ἕνας ἀπό τούς κηδεμόνες τοῦ Μιχαήλ Γ' μετά τόν θάνατο τοῦ Θεοφίλου τό 842. Ἡ φιλοδοξία τοῦ Βάρδα γιά τήν ἐξουσία τόν ὀδήγησε στήν δολοφονία τοῦ λογοθέτη τοῦ δρόμου Θεόκτιστου, ἀκόμα καί τήν ἀπομάκρυνση τῆς Θεοδώρας ἀπό τό παλάτι σέ μοναστήρι ὡς μοναχῆς.⁷² Ὁ δέ ἔλεγχός του ἀπό τόν Πατριάρχη Ἰγνάτιο προκάλεσε τήν δίωξή του καί τήν ἐξορία του ἀπό τόν Βάρδα.⁷³ Ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος ἐκκλησιαστικός ἄνδρας μέ ἀρχές ἀσκητικές καί αὐστηρό τρόπο ζωῆς δέν ἦταν δυνατόν νά ἀνεχθεῖ τίς σχέσεις τοῦ Βάρδα μέ τήν νύμφη του γι' αὐτό καί τοῦ ἀπαγόρευσε τήν κοινωνία τῶν

⁶⁹ Τωμαδάκη, Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, σ. 58.

⁷⁰ Θεοφάνης, σ. 8, παρ. 9: «ἄ γε δή τοῖς περί ταῦτα τότε δείξεις λογίοις ἔγνω κραταιότερον τῶν πονηθέντων τό ἀπλημμέλητον» κυκλοφόρησαν τότε ἄρκετοί κώδικες καί οἱ λόγιοι τῆς ἐποχῆς του τόν ἀποδέχθηκαν ὡς ἕναν σημαντικό ἐκκλησιαστικό ποιητή.

⁷¹ Θεοφάνης, σ. 10, παρ. 12. Ἐξορίσθηκε στήν Χερσώνα τῆς Κριμαίας μέ βασιλικό πρόσταγμα τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαήλ Γ': «χειρὶ βασιλείῳ καί νεύματι».

⁷² Ostrogorsky, Histoire, σ. 250.

⁷³ Καραγιαννόπουλου, Ἱστορία Βυζαντινοῦ Κράτους, σ. 270-271. Ὁ Βάρδας κατηγορήθηκε τόν Ἰγνάτιο ὅτι συνωμοτοῦσε ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορα καί μέ αὐτήν τήν δικαιολογία τόν καθήρεσε καί τόν ἐξόρισε στό νησί Τερέβινθο τό Νοέμβριο τοῦ 858. Ὑπῆρχε πρόβλημα στήν καθαίρεση αὐτή γιατί ὁ Ἰγνάτιος οὔτε εἶχε παραιτηθεῖ, οὔτε εἶχε καθαιρεθεῖ ἀπό συνοδικό δικαστήριο. Προφανῶς ἦταν θύμα τῆς ἐμπάθειας τοῦ Βάρδα, καί φυσικά μαζί μέ τόν Ἰγνάτιο διώχθηκαν καί οἱ ὀπαδοί του, στούς ὁποίους ἀνήκε καί ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος.

ἀχράντων μυστηρίων.⁷⁴ Τὴν ἐξορία τοῦ Ἰγνατίου ἀκολούθησαν ὅσοι ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί ἦταν τῆς ἰδίας γνώμης μέ αὐτόν, ὅπως καὶ ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος.

Παρά τὸ ὅτι ἡ ἐξορία εἶναι συνήθως ἀρνητική καὶ δύσκολη κατάσταση καὶ συνεπάγεται σέ κακουχίες καὶ ταλαιπωρίες, ἀπὸ τίς πηγές πού ἀναφέρονται στὸν Ἰωσήφ, βλέπουμε ὅτι δέν ἦταν καὶ τόσο ἐπαχθὴς ὁ τρόπος τῆς βιωτῆς του στὴν Χερσώνα. Βέβαια οἱ πηγές δέν ἀναφέρουν παρά ἐλάχιστες πληροφορίες γιὰ τὴν ἀρκετὰ μακροχρόνια περίοδο τῆς ζωῆς του στὴν Χερσώνα (ἀπὸ τὸ 858 ἕως τὸ 867), δηλαδή γιὰ μιά μακρὰ περίοδο τῆς ἐποχῆς τοῦ Μιχαήλ Γ' ἕως τὴν ἀνάληψη τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος ἀπὸ τὸν Βασίλειο Α' τὸν Μακεδόνα. Ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης διάκονος ὅτι ὅταν κάλεσαν τὸν Ἰωσήφ τὸ 867 νά ἐπιστρέψει στὴν Κωνσταντινούπολη ἐκεῖνος ἦταν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν τρόπο πού ζοῦσε,⁷⁵ «τῇ ὑπερορία ὡς παραδείσῳ διὰ Χριστόν ἡδυνόμενος».

Συμπεραίνουμε ὅτι στὴν ἐξορία δέν ὑπέστη ταλαιπωρίες καὶ πὼς εἶχε βρεῖ στὸν τόπο ἐκεῖνο τὴν εὐκαιρία νά ἀπομονωθεῖ καὶ νά ἀφοσιωθεῖ περισσότερο στὸν Θεό, μελετώντας καὶ προσευχόμενος. Ἡ ἀναφορά στὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωσήφ τὴν περίοδο αὐτή, τῆς ἐξορίας στὴν Χερσώνα εἶναι δύσκολη διότι οἱ πηγές δέν μᾶς ἀναφέρουν ἀρκετὰ στοιχεῖα. Γνωρίζουμε μέ σιγουριά τὰ χρόνια τῆς ἐξορίας του καὶ ὅτι κατόρθωσε νά ἐπιβιώσει σχετικὰ καλά.

⁷⁴ Γεώργιος Μοναχός (Bonn), σ. 826.

⁷⁵ Ἰωάννης διάκονος, στ. 968, παρ. κη'.

6. Ἐπιστροφή τοῦ Ἰωσήφ στήν Κωνσταντινούπολη καί ἡ συνέχεια τοῦ ὑμνογραφικοῦ του ἔργου.

Ἡ ἀνοδος στόν θρόνο τοῦ αὐτοκράτορα Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνα σηματοδότησε καί τήν ἐπιστροφή τοῦ Ἰωσήφ στήν Κωνσταντινούπολη. Ἐτσι τό 867 ἀνακαλεῖται ἀπό τήν ἐξορία του στήν Χερσώνα, λήγει ἡ τελευταία περιπέτεια τῆς ζωῆς του καί συνεχίζει τή ζωή καί τό ἔργο του στήν Βασιλεύουσα.⁷⁶ Ἡ περίοδος αὐτή θά εἶναι μακρά καί εἰρηνική καθώς καί καρποφόρα, ὅσον ἀφορᾷ τό συγγραφικό του ἔργο.

Ὁ Ἰωσήφ τήν περίοδο αὐτή θά τύχει τῆς καταξίωσης καί τῆς ἀναγνώρισης ἀπό τόν λαό, τούς κύκλους τοῦ Πατριαρχείου καί τοῦ Αὐτοκράτορα. Δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός αὐτό ἀλλά ἀναφέρεται στό πνευματικό καί καλλιτεχνικό μέγεθός του καθώς καί τήν προηγούμενη ζωή του κατά τήν περίοδο τῆς εἰκονομαχίας ἀλλά καί τῆς ἐξορίας του. Ἀναφέρει ὁ Θ. Πεδιάσιμος ὅτι κατά τήν ἐπιστροφή του στήν Κωνσταντινούπολη τόν ὑποδέχθηκαν ὁ αὐτοκράτορας καί ὁ πατριάρχης καί μεγάλο πλῆθος λαοῦ.⁷⁷ Ἡ ἀποδοχή τοῦ προσώπου τοῦ Ἰωσήφ σέ τόσο μεγάλο κοινωνικό εὖρος ἀποδεικνύει πόσο κῦρος εἶχε τήν ἐποχή ἐκείνη τό ὁποῖο εἶχε ἀποκτήσει μέσα ἀπό τούς γεμάτους θάρρος καί παρρησία ἀγῶνες του κατά τήν εἰκονομαχία ἀλλά καί γιά τήν ὀσιότητα καί ἀρετή του.⁷⁸ Ὁ αὐτοκράτορας μάλιστα θέλησε νά ἐπιβραβεύσει τόν Ἰωσήφ μέ διάφορες τιμές, ὅμως ὁ Ἰωσήφ τό μόνο πού ἐπιθυμοῦσε ἦταν νά περάσει τήν ὑπόλοιπη ζωή του μέ ἡρεμία στό μοναστήρι του καί δέν δέχθηκε τίς τιμές πού τοῦ προσφέρθηκαν. Μόνο ὕστερα ἀπό πολλές πιέσεις δέχθηκε τό ἀξίωμα τοῦ σκευοφύλακα τῆς Ἁγίας Σοφίας,⁷⁹ τό ὁποῖο ἦταν ἀπό τά πιό σημαντικά ἀξιώματα τῆς Ἐκκλησίας καθώς ἦταν τό τρίτο ἀπό τήν πρώτη πεντάδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀφφικίων.⁸⁰

Ἦταν σημαντικό τό ἀξίωμα πού τοῦ δόθηκε καθότι ὁ ἔχων τό συγκεκριμένο ἀξίωμα τοῦ σκευοφύλακος παρίστατο στίς συνεδρίες τῆς ἱερᾶς συνόδου τοῦ πατριαρχείου καί ἡ θέση του ἦταν κοντά στόν Πατριάρχη ὡς ἄμεσου βοηθοῦ του στήν διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνα ἀπό τά καθήκοντά του ἦταν διπλωματικοῦ χαρακτήρα καθώς ἦταν ὑπεύθυνος γιά τήν ὑποδοχή ξένων ἀντιπροσώπων ὅταν ἔρχονταν νά συμμετάσχουν

⁷⁶ Θεοφάνης, σ. 10, παρ. 12 καί Χρήστου, Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, σ. 114.

⁷⁷ Πεδιάσιμος, σ. 7, 6-13.

⁷⁸ Θεοφάνης, σ. 11, παρ. 13 ἀναφέρει: «τοιούτοις κοσμούμενους ὁ μακάριος Ἰωσήφ καί πανταχόσε διαθρυλούμενος».

⁷⁹ Θεοφάνης, σ. 10, παρ. 12.

⁸⁰ J. Darruzès, Recherches sur les ὀφφίκια de l'Église Byzantine, [Archiryes de l'Orient Chrétien 11.] Paris 1970, σσ. 314-318. Ἡ σειρά ἐκκλησιαστικῶν ὀφφικίων ἦταν τοῦ οἰκονόμου, τοῦ σακελλαρίου, τοῦ σκευοφύλακος, τοῦ χαρτοφύλακος καί τοῦ σακελλίου.

στis διάφορες εκκλησιαστικές συνόδους.⁸¹ Διατηρεῖ τό ἀξίωμα τοῦ σκευοφύλακα μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του κατόπιν ἐνθαρρύνσεως τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου, πού εἶχε ἐπανέλθει στόν Πατριαρχικό θρόνο μετά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Φωτίου.⁸²

Αὐτή ἡ δευτέρη περίοδος τοῦ Ἰωσήφ στήν Κωνσταντινούπολη θά εἶναι ἡ πλέον σπουδαία καί ἀκμαία καθώς θά λάβει τιμές ἀλλά καί θά γράψει τοῦ μεγαλύτερο μέρος τοῦ εὐρύτατου ὑμνογραφικοῦ τοῦ ἔργου. Ἐπίσης θά ἔχει τήν εὐκαιρία νά ἀναπτύξει σχέσεις καί μέ τούς δύο Πατριάρχες τόσο τόν Ἰγνάτιο ὅσο καί τόν Φώτιο. Ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος⁸³ εἶναι μία ιδιαίτερη περίπτωση καθώς ἀνέβηκε στόν Πατριαρχικό θρόνο δύο φορές, πρῶτα κατά τήν περίοδο 847-858 καί δεύτερον τό 867-877. Αὐτό συνέβη διότι ἡ Πατριαρχία του βρέθηκε στήν δίνη τῆς ἀντιπαράθεσης του μέ τόν Καίσαρα Βάρδα καί τήν ἀποπομπή του ἀπό τόν Πατριαρχικό θρόνο. Ὁ Ἰγνάτιος πρῶν γίνει Πατριάρχης ἡγουμένευε σέ μονή τῆς Κωνσταντινούπολης. Πιθανότατα γνωρίζοτανε μέ τόν Ἰωσήφ καθώς εἶχανε τίς ἴδιες ἀπόψεις περί τῶν εἰκόνων, ὁ Ἰγνάτιος ἐπίσης ἦταν καί αὐτός ὑμνογράφος,⁸⁴ ἄρα εἶχαν ἀκόμη ἕνα κοινό σημεῖο γιά νά συναντηθοῦνε οἱ δύο εκκλησιαστικοί ἄνδρες. Ἀκολούθησαν καί οἱ δύο τήν τύχη τῆς ἐξορίας (858) σέ διαφορετικά βέβαια μέρη καί μετά ἀπό ἐννέα χρόνια τό (867) ἐπέστρεψαν καί πάλι. Ἀπό τήν ἀπόδοση τοῦ ὀφθικίου πρὸς τόν Ἰωσήφ φαίνεται ξεκάθαρα πῶς ὁ Ἰγνάτιος θέλει τόν παλαιό συνοδοιπόρο του στούς ἀγῶνες τῆς ἐκκλησίας συνεργάτη στήν διοίκηση τῆς ἐκκλησίας. Παρά τήν ἀρχική ἄρνηση τοῦ Ἰωσήφ τόν πείθει νά δεχθεῖ τό ἀξίωμα τοῦ σκευοφύλακα. Οἱ δύο ἄνδρες ἔχουν στενές σχέσεις, μάλιστα ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος συμβουλεύεται τόν Ἰωσήφ γιά τήν ἐρμηνεία δύσκολων χωριῶν τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐκτιμώντας τήν ἀξία τῆς γνώμης καί τῆς γνώσης τοῦ Ἰωσήφ.⁸⁵ Οἱ σχέσεις

⁸¹ L. Duchesne, *Liber pontificalis*, II (Paris 1892), σ. 180. Γίνεται ἀναφορά ὅτι στis 15 Σεπτεμβρίου τοῦ 869 ὑποδέχθηκε ὁ Ἰωσήφ, ὡς σκευοφύλακας μαζί μέ τόν Παῦλο τόν Χαρτοφύλακα καί τόν σακελλάριο Βασίλειο, τούς ἀντιπροσώπους τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ Β' (867-872) πού εἶχαν ἐρθεῖ στήν Κωνσταντινούπολη γιά τήν σύνοδο τοῦ 869.

⁸² Ἰωάννης διάκονος, στ. 968, παρ. κθ'.

⁸³ BH-G³, 818.

⁸⁴ Emerau, «*Hymnographi Byzantini*», EO 22 (1923), σ. 433.

⁸⁵ Ἰωάννης διάκονος, στ. 968, παρ. Κθ': «Ὁς (ἐννοεῖται ὁ Ἰγνάτιος) τό περιόν τῆς ἀρετῆς τοῦδε τοῦ ἱεροῦ δυσωπούμενος ἔσπευδεν ἔχειν συγκοινωνόν τῶν πόνων, κἀν τοῖς ἀναγκαίοις συλλήπτορα· καί πρόφασιν τήν διακονίαν εὐράμενος, τοῦ ποθουμένου ἐτύχανε. Καί ἦν ἐκείνῳ συνομιλῶν θαμά, καί παρ' αὐτοῦ τά ἀγνοούμενα διδασκόμενος. Καινόν δέ πάντως οὐδέν εἶ τινα τῶν ἀπορρητῶν τῆς Γραφῆς μυστηρίων ἐκείνῳ μὲν ἡγνοεῖτο, τῷ δέ μεγάλῳ τῷδε Πατρί... καί ἐγινώσκετο καί διηρθροῦτο μετά πολλῆς μελιχρότητος...».

τους διατηρούνται μέχρι και του θανάτου του Ιγνατίου στον οποίο ο Ιωσήφ συνθέτει ύμνο και έπαινο γνωστό ως κανόνα του αγίου Ιγνατίου.⁸⁶

Τόν Ιγνάτιο διαδέχθηκε ο Φώτιος⁸⁷ ο οποίος μετά από πιέσεις του Καίσαρα Βάρδα αντικατέστησε τον Ιγνάτιο στον Πατριαρχικό θρόνο. Ο Ιωσήφ γνώριζε πως ο Φώτιος δεν ενήργησε έτσι από προσωπική φιλοδοξία αλλά από την πίεση του Βάρδα και συνεργάστηκε με τον Φώτιο. Αλλά και ο Φώτιος όμως εκτιμούσε τον Ιωσήφ πάρα πολύ ώστε όπως αναφέρει ο Θεοφάνης: «και Φώτιος ο αείμνηστος Πατριάρχης... τον αυτόν μακαρίτην Ιωσήφ έστεργε τε και έξεθειάζε και των εκείνου καλών επαινήτης καθίστατο των άλλων υψηλότερον τε είναι και υπερκείμενον».⁸⁸

Ο δέ Ιωάννης διάκονος αναφέρει ότι ο Πατριάρχης Φώτιος σεβότανε πολύ τον Ιωσήφ και του φερότανε, σαν να ήταν άγγελος, τον προσφωνούσε άνθρωπο του Θεού και προέτρεπε ιδίως τους ανώτερους κληρικούς της Κωνσταντινούπολης να εξομολογούνται στον Ιωσήφ.⁸⁹ Τόν θαύμαζε και τον αγαπούσε ο πατριάρχης Φώτιος τον Ιωσήφ βλέποντας την εν ζωή αγιότητά του.

Ο Ιωσήφ λίγες μέρες πριν τον θάνατό του διαισθάνθηκε τό επίγειο τέλος του και επισκέφθηκε τον πατριάρχη Φώτιο για να του παραδώσει τό όφθίκιο του ώστε να απαλλαγεί από την ευθύνη των εκκλησιαστικών πραγμάτων. Την 3^η Απριλίου του 886 ο Ιωσήφ ο ύμνογράφος παρέδωσε τό πνεύμα του στον Θεό και αναπαύθηκε. Έκλεισε λοιπόν ο επίγειος Βίος ενός σημαντικώτατου εκκλησιαστικού άνδρα σε πίστη, ήθος και ποιητική συγγραφική αξία.

⁸⁶ Μηναίο ΚΓ' Οκτ. (Κανών και Κοντάκιον).

⁸⁷ Αμάντου, Ιστορία, Α' σ. 433.

⁸⁸ Θεοφάνης, σ. 10, παρ. 12.

⁸⁹ Ιωάννης διάκονος, στ. 969, παρ. λ': «Θεού άνθρωπον ονομάζω και ισαγγέλω κατά τό θεμιτόν προσέχων αυτώ: τους της Έκκλησίας παρεκάλει τούτω ανατιθέναι τους λογισμούς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ (Β')

Η ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ

1. Η εξέλιξη τῆς ὑμνογραφίας μέχρι τόν 9^ο αἰ.

Από τά πρώτα χρόνια πού ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται τήν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά ἐκφράσει πρὸς αὐτόν, ἀνάλογα μέ τίς στιγμές τίς ὁποῖες ζεῖ, τόν πόθο του καί τό συναίσθημά του. Θέλει νά τόν εὐχαριστήσῃ, νά τόν παρακαλέσῃ νά τοῦ δοθεῖ κάτι, νά ἐκφράσῃ πιό σταθερά τήν σχέση του μαζί Του. Αὐτό γίνονταν μέ προσευχές καί ὕμνους, φαινόμενο καθολικό καί ἀμετάβλητο σέ ὅλους τοὺς λαούς τῆς γῆς. Συντελεῖ βεβαίως σ' αὐτό ἡ ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ, πού συνεπάγεται ἀνάπτυξη, ἔστω καί κάποιου λόγου καί ἐπικοινωνίας. Μέσα ἀπό τίς ἔρευνες τῶν ἀνθρωπολόγων μαθαίνουμε ὅτι ὅλοι οἱ πρωτόγονοι λαοί μέσα ἀπό τοὺς ἄγριους χορούς των ἐκδήλωναν τήν θρησκευτικότητά τους, ἦταν ἐκφραση θρησκευτικῶν ἱερῶν ὕμνων. Βέβαια αὐτά ὅλα εἶχαν νά κάνουν μέ τή σχέση τοῦ ἀνθρώπου καί τή φύση καί ὄχι τόν ἀληθινὸ θεό. Γοητεύεται ὁμοῦς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τήν δημιουργία τοῦ Θεοῦ πού εἶναι ἐκπληκτικά ὁμορφή. Ἴσως νά εἶδαν ὡς παράδειγμα τίς μελωδίες τῶν ὠδικῶν πτηνῶν, πού ὅπως ἀναφέρει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος εἶναι σάν νά ψάλουν.⁹⁰ Ἀναμφισβήτητα σέ ὅλους τοὺς ἀρχαίους λαούς, Ἕλληνες, Ἑβραῖους, Αἰγυπτίους, Ρωμαίους βρίσκουμε ἔμμετρη καί ἔμμελή ὕμνωδία πρὸς τόν Θεό. Ὅσον ἀφορᾷ τόν χώρο τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τόν ὁποῖο κατάγεται ἡ θρησκευτικὴ μας ὑμνογραφία, βλέπουμε ὅτι ὁ ὕμνος ἐκφράζει ὑψηλά ἰδανικά πού ἔχουν σχέση μέ τήν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Μία ὠδὴ, ἓνα ἔπος, μπορεῖ νά ὀδηγήσῃ στό ἐγκώμιο καί τόν ὕμνο πρὸς τόν Θεό.⁹¹

Ὁ ὅρος “ὑμνολογία” προέρχεται ἀπὸ τίς λέξεις: ὕμνος καί λόγος, ὁ λόγος περὶ τῶν ὕμνων. Ἀπὸ τά χρόνια τοῦ Ὀμήρου καί τοῦ Πινδάρου γίνεται χρῆση τοῦ ὅρου πού συνεχίζεται ἀπὸ τοὺς τραγικούς τόν Πλάτωνα, τόν Ἀριστοτέλη, μέχρι τοὺς ἐβδομήκοντα (Ο') καί τήν Καινὴ Διαθήκη. Ἡ ἀναφορὰ στὸν ὅρο “ὑμνολογία” παραπέμπει σαφῶς πέρα ἀπὸ τήν κοσμικὴ ποίηση, πρὸς τόν Θεό. Ἄρα κάνουμε λόγο γιὰ ἓνα ἱερό κείμενο μέ ἀνώτερη πνευματικὴ κατεύθυνση πού ἔχει στόχο τήν δοξολογία τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ. Οἱ πρώτοι χριστιανοὶ πού προῆλθαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους χρησιμοποιοῦσαν τοὺς μεσσιανικούς ψαλμούς καί τίς

⁹⁰ Γρηγορίου Θεολόγου, Β' Θεολογικός λόγος, ΒΕΠΕΣ, σ. 59, σ. 232.

⁹¹ Ἀρριανού, Ἀλεξάνδρου ἀνάβασις, 1, 17.

προφητικές ὠδές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως ἔκαναν οἱ πρόγονοί τους.⁹² Μέσω τῆς ὕμνογραφίας δημοσιοποιούνταν τό λυτρωτικό περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμον. Προβάλλεται ἡ Σταυρική θυσία καί τό Πάθος καθῶς καί ἡ Ανάσταση, βασικά σημεῖα προτύπων γιά τόν ἄνθρωπο ἀλλά καί παρουσίας τοῦ Θεοῦ στήν ἀνθρωπότητα. Ἀργότερα μέσω τῆς ὕμνολογίας θά ἐκφραστοῦν δογματικά θέματα χριστολογίας, τριαδολογίας καί εὐχαριστίας. Ὁ τρόπος αὐτός ἦταν ὁ προσφορότερος γιά τήν ἐποχή, ὁ πιό μαζικός τρόπος ἐπικοινωνίας, ὁ προφορικός λόγος καί ἡ παράδοση.

α. Α' Περίοδος (I-V αἰῶνες)

Τήν χρήση ὕμνων τήν συναντοῦμε σέ ἀναφορές στήν Καινή Διαθήκη, ὅταν στόν μυστικό δεῖπνο ὅπου ὁ Ἰησοῦς Χριστός καί οἱ μαθητές Του χρησιμοποίησαν τήν ὕμνολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης,⁹³ ἡ ὁποία ἦταν καθιερωμένη γιά τό πασχαλινό τραπέζι τῶν Ἰουδαίων. Σέ ἄλλη περίπτωση ἀναφέρεται ὅτι κατά τήν αἰχμαλωσία τους στούς Φιλίππους οἱ Παῦλος καί Σίλας ὕμνοῦσαν προσευχόμενοι τόν Θεό.⁹⁴ Γενικά ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς συστήνει νά ψάλλουμε καί νά ὕμνοῦμε τόν Κύριο. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μᾶς συνιστᾷ νά ψάλλει ἐπανελημμένα κάθε Χριστιανός⁹⁵ ὁ ἴδιος, ἀλλά καί ὅλοι μαζί. Μάλιστα ἡ ὕμνολογία διακρίνεται σέ «ψαλμούς», «ὕμνους» καί «ὠδές πνευματικές».

Ἡ ἐκκλησιαστική ποίηση δημιουργήθηκε ἀπό τά πρῶτα βήματα τῆς ἐκκλησίας καλύπτοντας τό λατρευτικό καί λειτουργικό μέρος αὐτῆς. Ἀναπτύχθηκε καί καλλιεργήθηκε σέ ὅλο τό διάστημα τῆς ὑπαρξης τῆς λατρείας ἀπό τά ἀρχαία χρόνια ἕως στά σύγχρονα. Τά κείμενά της ἦταν πιό ἀπλά στό ξεκίνημα, καί πιό σύνθετα καί ποιοτικά ἀργότερα, ἰδιαίτερα στήν περίοδο τῆς ἀκμῆς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Διαδόθηκε ὄχι μόνο στόν χῶρο τῆς αὐτοκρατορίας ἀλλά καί στίς ἄλλες ὀρθόδοξες ἐκκλησίες ἰδιαίτερα τῶν Βαλκανίων καί τῆς Ρωσίας, τήν ἐποχή πού οἱ λαοί αὐτοί ἀσπάσθηκαν τόν Χριστιανισμό καί παρέλαβαν τούς ἴδιους τύπους λατρείας.

Ἡ ἐκκλησιαστική ὕμνογραφία τούς τρεῖς πρώτους αἰῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦταν ἀπλή καί ἀπέριπτη. Οἱ πρῶτοι χριστιανοί στίς λατρευτικές συνάξεις τους ἔψελναν ὅλοι μαζί κείμενα ἀπό τούς

⁹² Α. Κορακίδη, *Βυζαντινή Ὑμνογραφία*, τ. Γ', σ. 15.

⁹³ «ὕμνησαντες ἐξῆλθον εἰς τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν», Ματθ. κστ' 30.

⁹⁴ «Κατά τό μεσονύκτιον Παῦλος καί Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τόν Θεόν· ἐπηκροῶντο δέ αὐτῶν οἱ δέσμιοι». Πράξ. Ιστ' 25.

⁹⁵ Ρωμ. ιε' 9, Α' Κορ. ιδ' 15, 26.

Ψαλμούς⁹⁶ τοῦ Δαυΐδ, ὅπως αὐτό τοῦ 134ου «Αἰνεῖτε τό ὄνομα κυρίου, αἰνεῖτε, δοῦλοι Κυρίου», καί τοῦ 135ου «Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ» καθώς ὕμνους πού συνέθεταν καί μελοποιοῦσαν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τήν ἐποχή ἐκείνη, πού εἶχαν ὡς θέμα τους κυρίως τήν Ἁγία Τριάδα. Κυριώτεροι ὕμνωδοί αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἦταν: Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, μαθητής τοῦ Ἰωάννου Εὐαγγελιστή, Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος, Πολύκαρπος Σμύρνης, Ανατόλιος ὁ Ἱερότατος, Κλήμης Ἀλεξανδρείας, Ὠριγένης ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός, ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας, Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου, Ἀθηνογένης.

β. Β' Περίοδος (VI – VII αἰῶνες)

Ἀπό τά χρόνια τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἕως τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ (330-712) ὑπάρχει μιά ἄλλη περίοδος, δεύτερη, πού ἀποτελεῖ τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὕμνογραφίας καθώς μέ τό διάταγμα τῶν Μεδιολάνων (313)⁹⁷ ἀπό τόν Μέγα Κωνσταντίνο καί τόν Λικίνιο ἡ χριστιανική λατρεία γίνεται ἐλεύθερη. Τό ὕμνολόγιο τῆς Ἐκκλησίας πλουτίζεται μέ νέους ὕμνους, τῶν ὁποίων τό περιεχόμενο εἶναι συνήθως ἐναντίον τῶν αἱρέσεων, πού προσπαθοῦσαν νά ἀλλοιώσουν τό ἀληθινό νόημα τῆς ἀλήθειας τῆς ἐκκλησίας. Τήν κατεύθυνση πρὸς αὐτήν τήν πορεία ἔδωσαν οἱ τρεῖς ἱεράρχες, Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καθώς καί ἄλλοι πατέρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὁποῖοι ἀντιδρώντας στήν διαρροή πιστῶν στίς τάξεις τῶν αἱρετικῶν, ἐνεργοποιήθηκαν καί ἔγραψαν ποιήματα μέ δογματικό περιεχόμενο. Ἔτσι ἐξεδόθη ἡ «Ἀντιθάλεια» ἀπέναντι στήν «Θάλεια» τῶν ἀρειανῶν, μία συλλογή ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων μέ ὀρθόδοξο περιεχόμενο, ἡ ὁποία κατά μία ἄποψη χρησιμοποιήθηκε ὡς πυρήνας τῆς Ὀκτωήχου, ἡ ὁποία ἀποδίδεται στόν Ἰωάννη Δαμασκηνό ἀλλά εἶναι ἔργο παλαιότερων συγγραφέων συμπληρωθέντος ἀπό τόν Ἰωάννη.⁹⁸ Σημαντικοί ὕμνογράφοι αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι οἱ Μεθόδιος ἐπίσκοπος Πατάρων, Μέγας Ἀθανάσιος, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, Ἐπιφάνιος Κύπρου, Ἐφραίμ ὁ Σύρος, Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος Νύσσης, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, Ἰερώνυμος ἀπό τή Δαλματία, Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Θεοδώρητος Κύρου, Πρόκλος, Ανατόλιος, Ρωμανός ὁ Μελωδός, Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων, Γρηγόριος ὁ Διάλογος, Πάπας Ρώμης, Γεώργιος Πισίδης, Ἀνδρέας Κρήτης καί Ἰωάννης Δαμασκηνός.

Αὐτή ἡ μακροσκελῆς ἀναφορά μέχρι τήν συγκεκριμένη περίοδο γίνεται γιά νά παραθέσουμε τήν ἀνάπτυξη πού δημιουργήθηκε μέχρι τήν ἐποχή τῆς εἰκονομαχίας γιά νά δοῦμε τόσο τήν παράδοση ὅσο καί τήν

⁹⁶ Ἀναστασίου, Ἐκκλ. Ἱστορία, τ. Α', σελ. 83. Ἐπίσης Ἰ. Φουντούλη, *Λειτουργική Α'*, σ. 26-27.

⁹⁷ Ἀναστασίου, Ἐκκλ. Ἱστορία, τ. Α', σ. 229-230.

⁹⁸ Φουντούλη, *Λειτουργική Α'*, σ. 83-84.

ἀναγκαιότητα τῆς ἀλλαγῆς ἀπό τό κοντάκιο στόν κανόνα, καθώς τό κοντάκιο ὑπηρετεῖ τήν προηγούμενη περίοδο, ἐνῶ ὁ κανόνας τήν ἐποχή τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου.

Τό κοντάκιο εἶναι ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα δημιουργήματα τῆς ὕμνογραφικῆς ποίησης τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας. Ἐμφανίζεται κατά τήν πρώτη περίοδο τῆς ἀκμῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποίησης. Μεγάλη συμβολή στήν ἀνάπτυξη του παίζει ὁ ἔντεχνος ἑλληνικός λόγος καί δέχεται τίς ρυθμικές ἐπιδράσεις τοῦ μετρικοῦ λόγου τῆς προσωδίας.⁹⁹ Τό κοντάκιο εἶναι γραμμένο μέ ἀπλή, σοβαρή καί ἱεροπρεπῆ γλώσσα μέ στοιχεῖα δραματικά πού θυμίζουν θέατρο. Στοιχεῖα ἐξωτερικοῦ διαλόγου ὑπάρχουν πολύ λίγα. Κυριαρχοῦν τά στοιχεῖα τοῦ μονολόγου, ὅπου ὁ ποιητής εἰσάγει τόν λεγόμενο ἐσωτερικό διάλογο μέ ἀποτέλεσμα τήν αὐξηση τῆς δραματικότητος τοῦ ποιήματος πού κρατά τό ἐνδιαφέρον τοῦ λαοῦ. Ἀπό ἀπόψεως μετρικῆς χαρακτηρίζεται ἀπό τήν λεγόμενη τονική ρυθμοποιῖα.¹⁰⁰ Τό κοντάκιο ὡς ἐκκλησιαστικός ὕμνος διαμορφώθηκε καί τελειοποιήθηκε κατά τόν ἕκτο αἰῶνα ἀπό τόν Ρωμανό τόν Μελωδό.¹⁰¹

Ὅμως τό κοντάκιο μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου θά παραμερισθεῖ ἀπό τίς ἀκολουθίες. Οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ παραμερισμοῦ εἶναι ἀρκετοί. Τό ξέσπασμα τῆς εἰκονομαχίας συγκλονίζει τήν αὐτοκρατορία καί ἡ ἐκκλησία ἀναζητεῖ νέους ποιητικούς τρόπους μέ τούς ὁποίους θέλει νά καταπολεμήσει τούς εἰκονομάχους. Αὐτήν τήν περίοδο καταστράφηκαν πολλά χειρόγραφα μοναστηριῶν καί ἔπρεπε νά δημιουργηθοῦν νέα ὕμνογραφήματα. Ἐπίσης ἡ ἀναζωπύρωση τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος κάνει τά κοντάκια νά φαίνονται φτωχά, καθώς χρησιμοποιοῦν τήν κοινῆ ἑλληνική. Ἀκόμη ἡ συγχώνευση καί ἡ ἀφομοίωση τῶν Τυπικῶν, Ἱεροσολύμων καί Κωνσταντινουπόλεως, ἀνάγκασε τήν ἐκκλησία νά ἀνακαινίσει τά λειτουργικά της βιβλία. Θά πρέπει νά ἔπαιξε ἴσως ρόλο καί ὁ 19^{ος} Κανὼν τῆς Πενθέκτης Συνόδου, πού ἔβαλε ἀντί γιά τό ἔμμετρο ἐγκώμιο, τό κήρυγμα μετά τό Εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα.¹⁰² Ἀπό τόν ὄγδοο αἰῶνα ἄρχισε τό κοντάκιο νά ἐκπίπτει ἀπό τίς ἀκολουθίες καθώς τό νέο ποιητικό εἶδος, ὁ κανόνας ἄρχισε νά ἀποκτᾶ ὅλο καί μεγαλύτερη χρήση. Διαμορφώθηκε ὁ κανόνας ἀπό τούς μεγάλους ἱεροσολυμίτες μελωδούς καί ὕμνογράφους.¹⁰³ Ἦθελαν οἱ ὕμνογράφοι νά ἐκφράσουν τίς ὑψηλές δογματικές ἀλήθειες μέ μιά καλύτερη γλώσσα ἀπό αὐτή τῶν κοντακίων, πού ὅπως προαναφέρθηκε ἦταν ἀπλή καί δημώδης. Χρησιμοποίησαν γι'

⁹⁹ Δ. Κορακίδη, *Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία*, τ. Γ', σ. 221.

¹⁰⁰ Π. Πάσχου, *Λόγος καί Μέλος*, τ. Α', σ. 237.

¹⁰¹ Τωμαδάκη, *Ὑμνογραφία*, σ. 81 κ. ἔξ.

¹⁰² Πάσχου, *ὁ.π.*, τ. Α', σ. 238, 239.

¹⁰³ Τωμαδάκη, *Ὑμνογραφία*, σ. 63.

αὐτόν τόν λόγο ἀρχαιοπρεπῆ γλῶσσα καί ἔκφραση¹⁰⁴ ὥστε νά ἀποδώσουν καταλληλότερα τό περιεχόμενο τῆς ὕμνογραφίας. Σκοπός τῆς νέας ποιήσεως ἦταν νά μείνει πιό κοντά στίς πηγές, Ἁγία Γραφή καί Πατέρες καί ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως νά εἶναι σέ πιό αὐστηρό πλαίσιο καί ὄχι μέ ἐλευθεριότητα ὅπως ἦταν στό κοντάκιο.

γ. Γ' Περίοδος (VII – XI αἰῶνες).

Τό νέο ποιητικό εἶδος πού ἐμφανίζεται καί ἐγκαινιάζει τήν Τρίτη περίοδο στήν ἐκκλησιαστική ὕμνογραφία εἶναι ὁ Κανόνας (Κανών). Ὁ Κανόνας εἶχε ἑννέα ὠδές καί ἀργότερα μέ τήν ἐνοποίηση τῆς πρώτης μέ τήν δεύτερη ἔμεινε μέ ὀκτώ, μέχρι καί σήμερα.¹⁰⁵ Κάθε ὠδή ἔχει δύο ἢ τρία ἢ καί περισσότερα τροπάρια πού ἀκολουθοῦν τή μουσική καί τό μέτρο τοῦ εἰρμού. Ἄρα σέ κάθε κανόνα ἔχουμε ὀκτώ ἢ ἑννέα μουσικά καί μετρικά πρότυπα. Στό κοντάκιο εἶχαμε ἕνα θέμα, στόν κανόνα μπορεῖ σέ κάθε ὠδή καί τροπάριο νά διαφέρει. Ἡ ἀφήγηση τοῦ κοντακίου ἐδῶ γίνεται συστηματική δογματική, θεολογική διδασκαλία. Ἡ μελωδία ποικίλει ἀπό ὠδή σέ ὠδή, γλῶσσα ἀρχαιοπρεπῆς καί ἐπίσημη, τά λυρικά ποιητικά στοιχεῖα ἀπουσιάζουν.

Οἱ πιό σπουδαῖοι ἀπό τούς ὕμνογράφους αὐτῆς δέν ἔγραψαν μόνο κανόνες ἀλλά καί ἄλλους ὕμνους γιά τίς ἀκολουθίες, καί εἶχαν γιά κέντρα τους τήν Μεγάλη Λαύρα τοῦ ἁγίου Σάββα στήν Παλαιστίνη, τήν μονή τοῦ Στουδίου τῆς Κωνσταντινούπολης καί τήν μουσική σχολή τῶν Συρακουσῶν τῆς¹⁰⁶ Σικελίας, ἀπό ὅπου προέρχεται καί ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος. Δέν γνωρίζουμε τόν ἀρχικό δημιουργό τοῦ Κανόνα, γνωρίζουμε ὅμως αὐτούς πού τελειοποίησαν τόν κανόνα τῶν ἑννέα ὠδῶν. Αὐτοί εἶναι οἱ δύο μεγάλοι Σαββαῖτες, ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ἀπό τούς Στουδίτες σημαντικοί εἶναι οἱ ἀδελφοί Θεόδωρος καί Ἰωσήφ, ὁ Γερμανός Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Μέγας Φώτιος,

¹⁰⁴ Α. Φυτράκη, *Ἡ Ἐκκλησ. ἡμῶν ποίησις*, σ. 52.

¹⁰⁵ Μαυρουδή Περικλή, *Κρηπίδα γενικῶν μαθημάτων Βυζαντινῆς μουσικῆς*, σ.σ. 121-122. Ὁ Κανόνας εἶναι ἕνα ποιητικό σύστημα ἑννέα ὠδῶν, ὅμως ἕνα μεγάλο μέρος τῶν κανόνων δέν ἔχει δεύτερη ἄβδη. Κατά τόν Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη ἡ παράλειψη τῆς δεύτερης ὠδῆς ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι τό περιεχόμενο αὐτῆς εἶναι πένθιμο καί ἀπειλητικό καί δέν συνάδει μέ τό ἐορταστικό, τίς πιό πολλές φορές, περιεχόμενο τῶν κανόνων. Γ'αὐτό καί ἡ δεύτερη ὠδή ὑπάρχει μόνο κατά τήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ὑπάρχουν ὅμως καί ἀρκετοί κανόνες πού τήν διατηροῦνε. Ὁ κανόνας μιᾶς ἐορτῆς ψάλλεται στόν ὄρθο, κανόνες ὅμως ψάλλονται καί σέ ἄλλες ἀκολουθίες, π.χ. ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος, Μέγας καί Μικρός Παρακλητικός Κανών τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, κ.ἄ.

Ὡδές ἢ βιβλικές Ὡδές ὀνομάζονται τά ποιητικά μέρη, πού εἶναι προσυχές ἀπό διάφορα πρόσωπα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀπό αὐτές τίς ἑννέα ὠδές οἱ ὀκτώ βρίσκονται στήν Π. Διαθήκη καί ἡ μία στήν Κ. Διαθήκη.

¹⁰⁶ Π. Πάσχου, *ὁ.π.*, τ. Α', σ. 240.

Λέων ὁ Σοφός κ.ἄ. Διακρίνονται ἀπό τούς Ἰταλοέλληνες τῶν Συρακουσῶν, ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, ὁ Μεθόδιος Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Γεώργιος Σικελιώτης καί ἄλλοι.¹⁰⁷

Προσπαθοῦσαν νά ἀποδώσουν οἱ ὕμνογράφοι πῶς πειστικά τήν διδασκαλία τῶν πηγῶν. Βέβαια τόσο ὡς πρός τό περιεχόμενο ὅσο καί στήν μεθοδολογία καί οἱ ἄλλοι ὕμνοι τῆς ἐποχῆς ἰδιόμελα, στιχηρά, Θεοτοκία, παρουσιάζουν ὁμοιότητες μέ τόν Κανόνα.

Πράγματι οἱ Κανόνες αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἀποτελοῦν ἕνα περίτεχνο εἶδος ὑψηλῆς ποιήσης, ἡ ὁποία ἐπιχείρησε τό δύσκολο ἐγχείρημα νά παρουσιάσει μέσα ἀπό τήν προσευχή τίς δογματικές ἀλήθειες, ὥστε μέ αὐτόν τόν τρόπο νά γίνουν βίωμα καί κτῆμα τῶν χριστιανῶν. Οἱ Κανόνες ὅμως ἐπειδή χρησιμοποιοῦν ὑψηλά νοήματα δέν μποροῦν νά τηρήσουν τούς ποιητικούς μετρικούς κανόνες ὅπως στά Κοντάκια. Βέβαια οἱ Κανόνες με καθορισμένη τήν ἔκτασή τους καί χωρίς συνεχόμενη ἔννοια ἀρκετές φορές ἐπαναλαμβάνουν καί ταυτολογοῦν καί βλάπτουν τήν ποιητική ἀξία τῶν κειμένων. Ἀπό τήν ἀποψη ὅμως τοῦ μέλους οἱ Κανόνες ὑπερέχουν τῶν Κοντακίων, καθώς δίνουν μεγαλύτερη δυνατότητα καί εὐρος στήν χρήση μελωδιῶν.¹⁰⁸

Σημαντική βοήθεια ὡς πρός τήν ἀνάπτυξη τῶν κανόνων καί τήν ἀντληση θεμάτων ἔδωσε ἡ εἰκονομαχία. Ἐνα ἀπό τά θέματα τῶν κανόνων ὑπῆρξε ἡ ἀπόδοση τιμῆς πρός τίς εἰκόνες πού ἐκείνη τήν περίοδο ἐτάραξε τήν αὐτοκρατορία καί ὀδήγησε σέ ἐσωτερικές διενέξεις, αὐτή μάλιστα εἶναι καί ἡ ἐποχή πού ζεῖ ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος. Ὑμνογράφοι αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ὅπως ὁ Ἰωσήφ, ὁ Θεοφάνης ὁ Γραπτός καί ἄλλοι, ἐνεπλάκησαν στήν διαμάχη καί ὑπέστησαν σέ πολλές περιπτώσεις διώξεις γιά χάρη τῶν εἰκονολατρικῶν τους πεποιθήσεων, βέβαια αὐτή ἀκριβῶς ἡ ἐμπειρία τους ἦταν πού τούς ἐνέπνευσε καί στήν ποίηση πού παρήγγαν.

Γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεόδωρος καί ὁ Ἰωσήφ Στουδίτης πραγματοποίησαν τό ἔργο τῆς συλλογῆς τῶν ἀσμάτων τοῦ Τριωδίου καί τοῦ Πεντηκοσταρίου μέχρι τῆς ἐποχῆς των. Πάνω σέ αὐτή τή γνώση καί τεχνοτροπία συνέθεσαν καί νέους κανόνες¹⁰⁹, τριῶδια, τετραῶδια, στιχηρά καί

¹⁰⁷ Π. Πάσχου, *ὁ.π.*, τ. Α', σ. 241.

¹⁰⁸ Α. Φυτράκη, *ὁ.π.*, σ. 53.

¹⁰⁹ Μαυρουδή Περικλή, Κρηπίδα γενικῶν μαθημάτων Βυζαντινῆς Μουσικῆς, σ.σ. 121-123. Ὁ Κανών (Κανόνας), εἶναι ἕνα νέο ὕμνογραφικό εἶδος τό ὁποῖο κατά τόν 8ο αἰ. μ.Χ. ἀντικαθιστᾷ τό Κοντάκιο. Εἶναι ἕνα ποιητικό σύστημα ἑννέα ὠδῶν, κάθε ὠδή περιλαμβάνει τόν εἰρμό, πού εἶναι τό πρῶτο τροπάριο, καί ἔχει ἀπό δύο μέχρι πέντε. Τά τροπάρια τῶν κανόνων ἔχουν ὡς θέμα τους τό ἐορταζόμενο γεγονός ἢ πρόσωπο στά ὁποῖα εἶναι ἀφιερωμένος ὁ κανών. Ὑπάρχουν κανόνες πού σχηματίζονται μέ δύο ὠδές ἢ τρεῖς ἢ τέσσερις καί ἀντίστοιχα ὀνομάζοντα «διῶδια», «τριῶδιο» καί «τετραῶδια». Τά

καθίσματα. Μέσα από μια κατάταξη που επιχείρησαν δημιουργείται τό Τριώδιο και τό Πεντηκοστάριο τά όποια χρησιμοποιούσαν στην μονή τους ως λειτουργικά όλοκληρωμένα βιβλία.¹¹⁰ Ο Ίωσήφ ό Ύμνογράφος, άφου ίδρύει τήν δική του μονή, ανακαίνισε τήν Όκτώηχο θέλοντας νά τήν χρησιμοποιήσει ό ίδιος για τίς ανάγκες του μοναστηριού. Συνέθεσε τούς παρακλητικούς κανόνες από τήν Δευτέρα μέχρι τό Σάββατο και δημιούργησε ουσιαστικά τήν νέα Όκτώηχο, συμπληρώνοντας τό προηγούμενο έργο του Ίωάννη του Δαμασκηνού.¹¹¹ Συνθέτοντας συγχρόνως ό Ίωσήφ τριώδια, τετραώδια και κανόνες τελειοποίησε τό έργο των Στουδιτών. Η πληθώρα των κανόνων που συγγράφει προς τιμήν των αγίων δημιουργεί στην ουσία τά Μηναια, τά όποια κυρίως άπευθύνονται στους άγίους και στό έργο τους.

Αναμορφώνει και διαμορφώνει τά λειτουργικά, λατρευτικά κείμενα και άποτελεϊ τόν πρώτο ουσιαστικό συγγραφέα αυτών. Ένα έργο πολύ σημαντικό αν σκεφτούμε ότι ή χρήση τους επιβιώνει μέχρι σήμερα στην λατρεία της εκκλησίας.

Παρά τό ότι οί κανόνες άποτελούν σημαντικό συγγραφικό έργο του Ίωσήφ δέν παρέλειψε νά γράψει και κοντάκια, τά όποια όμως είναι λίγα στον αριθμό. Τό κύριο έργο του στρέφεται προς τούς κανόνες που ήταν και τό νέο είδος της έποχής, καθώς και τό ότι ύπηρεξε αναδιάρθρωση των λειτουργικών κειμένων ή όποια περιορίζε τήν έκταση των κοντακίων. Υπάρχει και ή έκδοχή ότι πολλά κοντάκια του Ίωσήφ χάθηκαν, καθώς οί αντιγραφείς της έποχής συνήθιζαν νά παρεμβάλλουν μετά τήν έκτη ωδή τό κοντάκιο κάποιου άλλου ύμνογράφου.¹¹²

Μέ τήν αναφορά αυτή κλείνουμε τήν περίοδο της ανάπτυξης της εκκλησιαστικής ύμνογραφίας από τήν εμφάνισή της μέχρι και τόν 9^ο αιώνα που είναι ή έποχή του Ίωσήφ και έχουμε μιά καθαρή εικόνα, έστω και συνοπτική της εξέλιξης της ύμνογραφίας.

καθίσματα είναι τροπάρια που όταν ψάλλονται στον Όρθρο έπιτρέπεται στους πιστούς νά κάθονται.

¹¹⁰ Γ. Παπαδοπούλου, *Συμβολαί εις τήν Ιστορίαν*, σ. 237. Επίσης Pargoire, *L' Église Byzantine*, σ. 333.

¹¹¹ Δηλώνεται αυτό από τήν άκροστιχίδα κανόνος του πλ. δ' ήχου: «Της Όκτώηχου της Νέας θεϊον τέλος, πόνοι δέ Ίωσήφ», Σαφή αναφορά του αναμορφωτικού έργου της Όκτώηχου του Ίωσήφ. ΠΑΡ, σ. 696.

¹¹² Ε. Τωμαδάκη, *Ίωσήφ ό Ύμνογράφος*, σ. 78.

2. Τό ύμνογραφικό ἔργο τοῦ Ἰωσήφ.

α. Ἡ Ὑμνογραφία στήν ἐποχή του.

Ὅπως μᾶς ὑποδεικνύει τό ἐπίθετο τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰωσήφ (ὕμνογράφος), ὁ ἅγιος γίνεται γνωστός, τόσο στήν ἐποχή του ὅσο καί στά ἐπόμενα χρόνια, γιά τήν συγγραφή ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Αναφέρθηκε ἤδη ὅτι ἔγραψε κανόνες, οἱ ὁποῖοι ἀντικατέστησαν τά κοντάκια.¹¹³ Τούς κανόνες, ὡς ἐκκλησιαστικούς ὕμνους, πρῶτος παρουσίασε ὁ Ἀνδρέας Κρήτης.¹¹⁴ Μέ τήν συγγραφή κανόνων ἀσχολήθηκαν πρίν τόν Ἰωσήφ μεγάλοι ὕμνωδοί, ὅπως, οἱ Ἀνδρέας Κρήτης, Κοσμᾶς ὁ Μαΐουμᾶ, Ἰωάννης Δαμασκηνός καί ὁ Γερμανός ὁ Α', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.¹¹⁵

Αὐτό ὅμως πού βοηθᾶ τήν συγγραφή τῶν κανόνων, καθότι εἶχαν δυνατότητα νά ἐμβαθύνουν σέ δογματικές ἰδέες καί νά τίς δώσουν μέ ἀκρίβεια καί μέ λογία γλώσσα, εἶναι ἡ περίοδος τῆς εἰκονομαχίας. Μάλιστα δέν ἦταν μόνο ἑνός φιλολογικοῦ εἴδους θεολογική συζήτηση, ἀλλά πλήρωναν ἀκόμα καί μέ τήν ζωή τους τίς θέσεις πού εἶχαν οἱ εἰκονολάτρεις. Προσπαθοῦν, λοιπόν, οἱ ὕμνογράφοι, φυσικά καί ὁ Ἰωσήφ, νά ἀποδώσουν τήν θεολογική ἀλήθεια, ὅσο τό δυνατόν πιό ἀκριβέστερα. Τήν ἴδια περίοδο συγγράφουν ὕμνους, ὁ Θεοφάνης ὁ Γραπτός, οἱ ἀδελφοί Θεόδωρος καί Ἰωσήφ Στουδίτης, πού καί αὐτοί διώκονται μάλιστα ἀπό τούς εἰκονομάχους. Οἱ Στουδίτες συλλέγουν τά μέχρι τῆς ἐποχῆς τους ὕμνογραφικά κείμενα τοῦ Τριωδίου καί τοῦ Πεντηκοσταρίου καί ἔχοντας αὐτά ὡς βάση συνέθεσαν καί ἄλλα τριώδια, τετραώδια, στιχηρά, καθίσματα καί κανόνες, διαμορφώνουν μάλιστα τό Τριώδιο καί τό Πεντηκοστάριο τό ὁποῖο παραδίδουν πρὸς χρήση στήν μονή τους, τοῦ Στουδίου.¹¹⁶ Ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος ἴδρυσε καί αὐτός μονή καί μιμούμενος τούς Στουδίτες ἀνακαίνισε τήν Ὀκτώηχο τοῦ Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ καί τήν παρέδωσε πρὸς λειτουργική χρήση στούς μοναχοῦς. Συνέθεσε τούς παρακλητικούς κανόνες τῶν ἕξι ὑπόλοιπων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδας (ἀπό Δευτέρα μέχρι τό Σάββατο) καί δημιούργησε με αὐτόν τόν τρόπο τήν Νέα Ὀκτώηχο, ὅπως ὁ ἴδιος ἀποκάλεσε.¹¹⁷ Συνέθεσε νέα τριώδια, τετραώδια καί κανόνες γιά τίς ἑορτές τοῦ Τριωδίου καί τοῦ Πεντηκοσταρίου. Ἐξ' αἰτίας τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν κανόνων πού ἔγραψε πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων θεωρεῖται ὁ κατ' ἐξοχήν δημιουργός τῶν Μηναιῶν. Ὁ Ἰωσήφ μέ τό ἐκτεταμένο του ὕμνογραφικό ἔργο ὑπῆρξε ὁ πρῶτος διαμορφωτής τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, τά ὁποῖα

¹¹³ Ε. Τωμαδάκη, Ὑμνογραφία, σσ. 59 κ. ἔξ.

¹¹⁴ Ε. Τωμαδάκη, ὁ.π., σσ. 183 κ. ἔξ.

¹¹⁵ Ε. Τωμαδάκη, Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, σ. 77.

¹¹⁶ Emereau, Hymnographi Byzantini, EO 23 (1924), σ. 283.

¹¹⁷ ΠΑΡ, σ. 696. Αναφέρει στήν ἀκροστιχίδα κανόνος τοῦ πλαγίου δ' ἤχου: «Τῆς Ὀκτώηχου τῆς Νέας θεῖον τέλος, πόνοι δέ Ἰωσήφ».

χρησιμοποιούμε στην λατρεία μέχρι και σήμερα. Μέ το έργο του δίκαια θεωρείται ότι ή συμβολή του στα λειτουργικά κείμενα είναι καθοριστική για τον τρόπο που αυτά χρησιμοποιούνται αλλά και για τις θεολογικές απόψεις που υπάρχουν σε αυτά, πέραν της καθαρής ύμνολογίας προς τα πρόσωπα των αγίων. Έκτός από τους κανόνες ο Ίωσήφ έγραψε και κοντάκια τα όποια σε σχέση με την πληθώρα των κανόνων είναι πολύ λιγότερα. Τα κοντάκια που διασώζονται είναι πολύ λίγα και κολοβωμένα. Αυτό οφείλεται στο ότι ο Ίωσήφ προτίμησε κατά τη πρακτική της εποχής του την συγγραφή κανόνων και όχι πολλών κοντακίων. Επίσης ή δημιουργηθείσα αναδιάρθρωση των λειτουργικών βιβλίων απαίτησε περιορισμένο αριθμό κοντακίων και έκτεταμένη χρήση κανόνων. Εισήχθη μετά την έκτη ώδή του κανόνος τό προΐμιον και ελάχιστοι οίκοι, αργότερα μάλιστα μόνο τό προΐμιο και ο πρώτος οίκος. Αυτή ή πρακτική συνέβαλε στον κατακερματισμό των κοντακίων καθώς οί αντιγραφείς καλλιγράφοι σταχυολογούσαν και έγραψαν ώρισμένους μόνο οίκους κοντακίων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την διάσπαση της ακροστιχοΐδας των κοντακίων και την δυσκολία της αναγνώρισης του ποιητού των χαμένων οίκων. Στην περίπτωση μάλιστα του Ίωσήφ συνέβη πολλές φορές οί αντιγραφείς των κανόνων του να παρεμβάλλουν μετά την έκτη ώδή τό κοντάκιο άλλου ύμνογράφου. Συνέβαινε αυτό επειδή ο αντιγραφέας γνώριζε μόνο ή έκρινε πιο ώραϊο κάποιο ή κάποια συγκεκριμένα κοντάκια ή γιατί ο Ίωσήφ είχε συνθέσει μόνο τον κανόνα της έορτής και όχι τό κοντάκιο της.¹¹⁸ Αυτή ή τακτική είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή πολλών κοντακίων αλλά και την δημιουργία προβλήματος αναγνώρισης της πατρότητας των ύμνων.

β. Ύμνογραφικά έργα του Ίωσήφ

Ο Ίωσήφ σύνθεσε πλήθος τροπαρίων (καθίσματα, απολυτίκια, έξαποστειλάρια) και στιχηρών. Βρίσκονται διεσπαρμένα στα λειτουργικά βιβλία επώνυμα και ανώνυμα. Αυτά που είναι ανώνυμα μπορούν να έξακριβωθούν εάν ανήκουν στον Ίωσήφ, μόνο από τό ύφος τους, πράγμα δύσκολο διότι είναι μικρής έκτάσεως, αλλά και της συνήθειας που υπήρχε οί μεταγενέστεροι ύμνογράφοι να μιμούνται τους προγενέστερους και μάλιστα σε μεγάλο βαθμό. Άλλωστε έχει υποστηριχθεί ότι και ο Ίωσήφ έμιμήθηκε τον Θεόδωρο Στουδίτη, ενώ τον ίδιο τον Ίωσήφ ο Γεώργιος Νικομηδείας. Έτσι σε πολλές περιπτώσεις ο έκάστοτε έρευνητής δέν μπορεί να αναγνωρίσει τον συγγραφέα μέ σιγουριά.¹¹⁹

Γνωρίζουμε από την αναφορά του Μαυρόποδος Ίωάννου, Μητροπολίτου Εύχαΐτων, βιογράφου και ύμνητου του Ίωσήφ, ότι υπήρξε

¹¹⁸ G. Schirò, «*Η Βυζαντινή Λογοτεχνία της Σικελίας*», Έλληνικά 17 (1962), σ. 176.

¹¹⁹ Follieri, *Problemi di imnogr. Biz.*, σ. 324.

πολυγραφώτατος ποιητής τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τόν κατάλογο τῶν ἔργων πού μᾶς παρέδωσε.¹²⁰ Ἐνῶ ὁ μαθητής του Θεοφάνης γράφει ὅτι ὁ δάσκαλός του: «*ἀσματικὰς συνέττατε μελωδίας, ἀποστόλων, χοροῖς, προφητῶν δήμοις, μαρτύρων πλήθει, ἀσκητῶν ἀγέλαις, ἀσκουσῶν χοροστασίαις*».¹²¹ Ὁ δέ ἄλλος βιογράφος τοῦ Ἰωσήφ, ὁ Ἰωάννης Διάκονος, ἀναφέρει ὅτι ἔγραψε πλήθος ὕμνων ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος καί ἀναφορᾶς τῶν ἀγίων πού ὑμνοῦνται. Παρέχει ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος μέσα ἀπό τούς ὕμνους του ἀκριβεῖς πληροφορίες γιά τήν ζωή καί τήν δράση τῶν ἀγίων, οἱ ὁποῖες ἀντλοῦνται ἀπό τίς ἤδη ὑπάρχουσες ἀγιογραφικές πηγές. Ἀπό τό περιεχόμενο τῶν κανόνων τοῦ Ἰωσήφ φαίνεται ὅτι αὐτός ἔγραφε κανόνες γιά διάφορες ἐορτές ὕστερα ἀπό παράκληση διαφόρων προσώπων ἢ μοναστηριῶν. Μάλιστα λόγω τῆς εὐκολίας μέ τήν ὁποῖα ὁ Ἰωσήφ ἔγραφε κανόνες ὀρισμένοι τόν κατηγοροῦσαν ὅτι δέν ἦταν προσωπική του ἐργασία ἀλλά ἔργα ἄλλων ὕμνογράφων τά ὁποῖα ἀποστήθιζε καί παρουσίαζε ὡς δικά του.¹²² Βέβαια οἱ βιογράφοι καί τό πλήθος τῶν ἔργων τοῦ Ἰωσήφ ἀνατρέπουν αὐτήν τήν κατηγορία γιατί ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ υἰοθέτηση κάποιων βασικῶν κανόνων στήν ὕμνογραφία καί ἄλλο ἡ πρωτοτυπία πού φαίνεται ἄλλωστε καί ἀπό τό προσωπικό ὕφος τοῦ κάθε ὕμνογράφου.

Ἔργα τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου θεωροῦνται οἱ ἀσματικοί κανόνες τῶν Μηνιαίων πού φέρουν τό ὄνομά του κατά τήν Θ' ὠδή, στήν Παρακλητική οἱ κατανυκτικές ὠδές ἐκτός αὐτές τῶν Σαββάτων.¹²³ Συνέγραψε καί ἄλλους ὀκτώηχους κανόνες πρὸς τιμὴν διαφόρων ἀγίων. Ὑπάρχουν βέβαια ἀρκετές διαφωνίες μεταξύ τῶν ἐρευνητῶν γιά τά πραγματικά ἔργα τοῦ Ἰωσήφ καθὼς κάποια ἀποδίδονται σέ ἄλλους ὕμνογράφους.

Κατά τόν Γ. Παπαδόπουλο¹²⁴ στὸν Ἰωσήφ τὸν Ὑμνογράφο ἀνήκουν: ὁ κανόνας τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, ὁ δ' ἤχου κανόνας τῆς Ἀναλήψεως, οἱ κανόνες τῶν δώδεκα Μηνιαίων οἱ ὁποῖοι φέρουν τό ὄνομα τοῦ Ἰωσήφ, οἱ

¹²⁰ Ε. Τωμαδάκη, *Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος*, σ. 79.

¹²¹ Θεοφάνης, σ.σ. 8-9, παρ. 10.

¹²² Δέν γνωρίζουμε πότε διατυπώθηκε ἡ συκοφαντικὴ κατηγορία αὐτὴ κατὰ τοῦ Ἰωσήφ, τὴν μαρτυρία αὐτὴ παρέχει ὁ κώδικας Paris gr. 1587 τοῦ 12^ο αἰ., ὁ ὁποῖος σέ ἓνα συναξάριο τοῦ Ἰωσήφ ἀναφέρει ὅτι: «*Τοῦτο δε ἐστὶν ἡ ἀπαρχὴ τοῦ θείου χαρίσματος, οὕτω γάρ ἀπόνως καί μετ' εὐκολίας τὰς ἱερᾶς μελωδίας τοῖς αἰτούμενοις παρεῖχεν, ὡς νομίζειν τινὰς μὴ ἐξ ἑαυτοῦ ταῦτα γεννᾶν, ἀλλ' ἐκμανθάνειν ἀλλαχοῦ πρότερον καί ἀποστοματίζειν καί οὕτω τοῖς αἰτουμένοις παρέχειν*». Μποροῦμε νά δώσουμε τὴν ἐρμηνεία στό «ἐκμανθάνειν ἀλλαχῶ πρότερον...» ὅτι ἴσως νά ἀναφέρεται σέ ἔμπνευση ἐκ μέρους τῆς Θείας χάριτος.

¹²³ Κ. Οἰκονόμου, *Ὑμνωδῶν ἀνέκδοτα*, σ. 5.

¹²⁴ Γ. Παπαδόπουλου, *Συμβολαί εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, σ. 245.

σαρανταοκτώ κανόνες τῆς Παρακλητικῆς (ἀπό αὐτούς ὀκτώ πρὸς τιμὴ τοῦ Σωτῆρος, ὀκτώ πρὸς τιμὴ τοῦ Προδρόμου, τῆς Τρίτης, ὀκτώ πρὸς τιμὴ τῆς Θεοτόκου, τῆς Τετάρτης, ὀκτώ πρὸς τιμὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου, τῆς Πέμπτης, ὀκτώ πρὸς τιμὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῆς Παρασκευῆς, καὶ ὀκτώ πρὸς τιμὴ τῶν ἁγίων Πάντων, τὸ Σάββατο).

Ἐννέα κανόνες γράφονται γιὰ τὰ προεόρτια τῶν μεγάλων ἑορτῶν, τρεῖς τῶν Θεοφανείων, δύο τῶν Χριστουγέννων, ἓνας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἓνας τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, ἓνας τῶν Εἰσοδίων, ἓνας τῆς ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὁ κανόνας γιὰ τὸν σεισμό τῆς 26^{ης} Ὀκτωβρίου, ἓνας κανόνας στὸν ἀρχάγγελο Γαβριήλ, εἰκοσιδύο κανόνες σέ διάφορους ἀποστόλους, δεκαοκτώ κανόνες πρὸς ἱεράρχες, πενήνταπέντε σέ μάρτυρες καὶ δεκατέσσερις σέ ὁσίους, τὸ μεγαλύτερο δηλαδὴ μέρος τοῦ Τριωδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου. Ὁ δὲ Pargoire¹²⁵ προσθέτει στὰ ἔργα τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου τὸν κανόνα τῆς Κυριακῆς τοῦ Ἀσώτου, τὰ στιχηρὰ καὶ τὰ τριώδια τῶν πέντε πρώτων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδας τῆς Τυρινῆς, τὰ τριώδια τῶν ἕξι ἑβδομάδων τῆς Τεσσαρακοστῆς, τὰ τετραώδια τοῦ Σαββάτου τῶν τεσσάρων πρώτων ἑβδομάδων. Κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Θ. Εὐδή¹²⁶ ἀποδίδει στὸν Ἰωσήφ τὸν Ὑμνογράφο τὰ τριώδια καὶ τετραώδια ἀπὸ τὴν πρώτη μέχρι τὴν Πέμπτη ἑβδομάδα πρὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, ἀπὸ τὸ Πεντηκοστάριο τὰ τριώδια ἀπὸ τὸ Πάσχα μέχρι τὴν Πεντηκοστή, τροπάρια πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου πού περιλαμβάνονται στοὺς ὕμνους τοῦ πασχάλιου κανόνος καὶ τὸν κανόνα τῆς Ἀναλήψεως. Σύμφωνα μὲ μελέτη τοῦ Pandurski, κατέγραψε ἀπὸ τὰ λειτουργικὰ βιβλία καὶ τῆς PG, τὰ ὀνόματα ὕμνουμένων ἁγίων, 300 κανόνων πού φέρουν στὴν ἀκροστοιχίδα τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωσήφ καὶ θεωρεῖ ὅτι εἶναι γνήσια ἔργα του.¹²⁷ Κατὰ τὸν Ε. Τωμαδάκη¹²⁸ ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος εἶναι ἓνας ἐκ τῶν πλέον παραγωγικῶν ὕμνογράφων τῆς ἐποχῆς του, συγγραφέας 466 κανόνων καὶ ἐπιπλέον τριωδίων, κοντακίων καὶ στιχηρῶν, ἐνῶ ὑπάρχει ἀκόμα ἀνοικτὸ πεδίο ἔρευνας καὶ γιὰ ἄλλα μὴ ἀναγνωρισμένα ἔργα του. Ἀποτελεῖ σαφέστατα ἓναν ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους σέ ἔργο ὕμνογράφους.

γ. Γλῶσσα, ὕφος, μέτρο καὶ μέλος.

Ἡ γλῶσσα, τὸ ὕφος, τὸ μέτρο καὶ τὸ μέλος εἶναι στοιχεῖα πού πρέπει νὰ προσεγγίσουμε, ὥστε νὰ κατανοήσουμε πληρέστερα τὸ ἔργο τοῦ Ἰωσήφ καθὼς ἀποτελοῦν σημαντικὰ στοιχεῖα ἐνός κειμένου, ἰδιαίτερα μουσικού, μὲ τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσεται καὶ ὀλοκληρῶνεται διότι δέν εἶναι ἀπρόσωπο ἀλλὰ ἔχει συγκεκριμένη ταυτότητα.

¹²⁵ J. Pargoire, «Oevres de saint Joseph», EO 10 (1907), σ. 207.

¹²⁶ Θ. Εὐδή, Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, «Ὁ ἐφημέριος», τόμ. Ε', Ἀθῆναι 1956, σ. 239.

¹²⁷ Pandurski, Josif Pesnopisec, σσ. 279-297.

¹²⁸ Ε. Τωμαδάκη, Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, σσ. 91, 92.

Ἡ γλῶσσα τῶν ποιητικῶν κειμένων τοῦ Ἰωσήφ εἶναι λογία συντηρητική, γλῶσσα τῆς ὑμνογραφίας τῆς ἐποχῆς τοῦ 8^{ου} καί 9^{ου} αἰώνα. Παρόλα αὐτά ὅμως δέν ταυτίζεται μέ τήν ἀρχαιοπρεπή γλῶσσα τῶν κανόνων τοῦ Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ.¹²⁹ Τό ὕφος τῶν ἔργων τοῦ Ἰωσήφ εἶναι ἀπλό μέ ἐλεύθερο λόγο, καί ὁ Θεοφάνης γράφει ὅτι τά ποιήματα τοῦ Ἰωσήφ εἶναι ἐλεύθερα, εὐκρινέστατα εὐρυθμα καί σαφέστατα.¹³⁰ Ἐχουνε σαφήνεια, δύναμη λόγου καί πλοκή. Βλέπουμε ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἀποφεύγει τήν χρήση τῆς ἀκραίας ἀρχαϊζουσας, ἴσως σκεπτόμενος τήν ἀπόσταση τῆς ἐποχῆς καί τό κατά πόσον θά ἦταν δυνατόν νά κατανοηθεῖ μέ εὐκολία. Ἔτσι προτιμᾷ μιᾷ μέσῃ ὁδῷ, δηλαδή τήν χρήση τῆς λογίας γιά τήν καλύτερη καί ὑψηλότερη νοηματική ἀπόδοση χωρίς ὅμως ὑπερβολή ὥστε νά γίνεται καί κατανοητός. Χωρίς ἀμφιβολία ἡ σκέψη του εἶναι καίρια καθώς πρόκειται γιά ποίηση ἐκκλησιαστική πού σκοπό ἔχει νά ἀπευθυνθεῖ σέ μεγάλο ἀκροατήριον καί ὄχι γιά ἰδιωτική χρήση.

Τό μέτρο καί τό μέλος τῆς ποίησης τοῦ Ἰωσήφ εἶναι ρυθμοτονικό. Ὅσον ἀφορᾷ τό μέλος τῶν ἔργων του μέσα ἀπό τόν ἔλεγχο τῶν εἰρμῶν τούς ὁποίους χρησιμοποιεῖ γιά νά μελίσει αὐτά, βλέπουμε ὅτι δέν ἦταν ἀρκετά ἐπιτυχημένος. Δέν μπόρεσε παρά τό ὅτι προσπάθησε νά δώσει ὁ ἴδιος μέλος στά ποιήματά του. Γί' αὐτό καί ὅλα τά γραφέντα τροπάρια ἀπό τόν Ἰωσήφ εἶναι προσόμοια, δανείζεται δηλαδή ὁ ποιητής τόν ρυθμό καί τό μέλος ἀπό τούς προηγούμενους ἀπό αὐτόν συγγραφεῖς καί μελωδούς. Εἶναι κατά κοινή ὁμολογία ὁ Ἰωσήφ περισσότερο ἐπιτυχημένος στήν ποίηση ἀπό τούς ἄλλους ποιητές τῆς ἐποχῆς, ὕστερεῖ ὅμως στήν μουσική, δίνοντας τό μεγαλύτερο βᾶρος στόν λόγο καί ὄχι στήν μουσικότητα.¹³¹ Ὁ Ἰωσήφ, τά κοντάκια του τά μέλισε βασιζόμενος στούς ὕμνους τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, ἐνῶ στούς κανόνες δανείσθηκε τή μουσικότητα ἀπό τόν Ἰωάννη Δαμασκηνό, λιγότερο ἀπό τόν Ἀνδρέα Κρήτης, τόν Γερμανό Κωνσταντινουπόλεως καί τόν Κοσμᾶ τόν Μελωδό.

Αὐτά εἶναι τά κύρια χαρακτηριστικά πού διέπουν τήν γλῶσσα, τό ὕφος, τό μέτρο καί τό μέλος τῶν ἔργων τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου.

δ. Ἡ σχετική ὑμνολογία-ἀγιογραφία μέ τόν Ἰωσήφ τόν Ὑμνογράφο

Ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος δέν ἦταν μόνο ἓνας σπουδαῖος ἐκκλησιαστικός ὑμνογράφος πού ἔγραψε ἓνα ἀρκετά μεγάλο μέρος ἐκκλησιαστικῆς ποίησης, ἀλλά καί ἅγιος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἡ

¹²⁹ Ε. Τωμαδάκη, *Ὑμνογραφία*, σσ. 227-228. Γίνεται ἀναφορά περὶ τῆς γλῶσσας τῆς ὑμνογραφίας.

¹³⁰ Θεοφάνης σ. 9, παρ. 10.

¹³¹ Μ. Παρανίκα, «Περὶ χριστιανικῆς ποιήσεως τῶν Ἑλλήνων», ΕΦΣΚ 9 (1874-1875), σ. 122 καί R. Cantarella, *Poeti Bizantiui*, II (Milano 1948), σ. 160.

μνήμη του τιμᾶται καὶ ἐορτάζεται στίς τρεῖς (3) Ἀπριλίου,¹³² ὡς ἐκ τούτου ἔχει ὑμνηθεῖ καὶ ἔχει γραφεῖ ἡ ἀκολουθία του. Ὑπάρχουν διάφοροι ὑμνογράφοι πού μεταγενέστερα συνέθεσαν ἀκολουθίες πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου. Ὁ Ἰωάννης ὁ Μαυρόπουλος,¹³³ ἐπίσκοπος Εὐχαϊτών, ὁ μεγαλύτερος ἐκκλησιαστικός ποιητής στὰ χρόνια πού ἀκολουθοῦν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου, ἐξύμνησε τὸν Ἰωσήφ μετὰ ἀκολουθίες πού ἀναφέρονται στὴν ζωὴ τοῦ ἁγίου. Ὑμνεῖ ὁ Ἰωάννης τὸν ὠραῖο καὶ ποιητικώτατο ἔργο τοῦ Ἰωσήφ μετὰ συγκινητικό τρόπο διανθίζοντας τίς ᾠδές του μετὰ σπάνια ἐπίθετα καὶ φράσεις ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη προσπαθώντας νὰ ἀναδείξει τὴν ὑμνογραφικὴ ἀλλὰ καὶ ἁγία φυσιογνωμία τοῦ Ἰωσήφ. Ἐπίσης νὰ ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Ἰωάννης Μαυρόπουλος ἀσχολήθηκε μετὰ τὴν διόρθωσιν τῶν Μηνιαίων του 11^{ου} αἰῶνος, ὥστε νὰ εἶναι σύμφωνα μετὰ τίς ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας, ἄρα εἶχε ἄμεση ἀντίληψη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἰωσήφ.

Ἄλλος ὑμνογράφος τοῦ Ἰωσήφ ὑπῆρξε ὁ μοναχὸς Εὐόδιος πού ἦταν καὶ μαθητὴς του. Κατὰ τὸν 17^ο αἰῶνα ὁ ὑμνογράφος καὶ ἁγιογράφος λόγιος, Ἐμμανουὴλ Τζανέ Μπουνιαλῆς, συνέθεσε καὶ ἐξέδωσε ἀκολουθία πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰωσήφ,¹³⁴ τὴν ὁποία συμπλήρωσε καὶ διόρθωσε ἀργότερα ὁ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης.¹³⁵ Μάλιστα ὁ Ἐμμανουὴλ στὸ ἔργο πού ἐξέδωσε τύπωσε καὶ τὴν ἁγιογραφία τοῦ Ἰωσήφ τὴν ὁποία συνόδευσε μετὰ τὸ ἐξῆς δίστιχο: «*Ἄσμασι τὸν Τριάδος τερπνὸν κοσμήτορα ἄθρει πρόκριτον ὑμνογράφον ἔξοχα μουσπόλων*».

Στὸν κώδικα Paris. gr. 1573, τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, ὑπάρχει κανόνας ἀφιερωμένος στὸν Ἰωσήφ τὸν Ὑμνογράφο στὸν ὁποῖο ὅμως δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα.¹³⁶

Πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰωσήφ πιθανότατα ἐξεδόθη κοντάκιο ἀπὸ τὸν Θεοφάνη τὸν Σικελό τὸ ὁποῖο ἔκδοσε ὁ Ε. Μιονί.¹³⁷ Γράφηκε κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 οἴκους πού ἀκροστοιχίζονται ἀλφαβητικά. Μᾶς ἔχουν διασωθεῖ μόνο τὸ προοίμιον καὶ οἱ τρεῖς πρῶτοι οἴκοι (Α, Β, Γ).

¹³² Synax. Eccl. CP., 581, BHG³, 944.

¹³³ Follieri, Giovanni Mauropode Metropolita di Eucaita, Otto cauoni paracletici a N.S. Gesá Cristo, A Hri testi della pietá bizantina, II (Roma 1968). Αναφέρει ἡ Follieri τὰ σχετικά περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰωάννου Μαυρόποδος.

¹³⁴ Ἐκδόθηκε στὴν Βενετία τὸ 1665. «*Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρός ἡμῶν Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου, ψαλλομένη τῇ γ' τοῦ Ἀπριλίου μηνός*». Ἐκτυπωθεῖσα διὰ δαπάνης ἀναλωμάτων Κωνσταντίνου Τζανέ τοῦ Ρηθυμναίου, τοῦ ἐπιλεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ εἰκονογράφου. Ἐνετίσιν, ἀχξε'. Παρὰ Ἀνδρέα τῶ Ἰουλιανῶ.

¹³⁵ Νικόδημος, *Συναξαριστής*, Β', σ. 74.

¹³⁶ H. Omont, Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale, Première partie. Ancien fonds grec. Paris 1886, σ. 988.

¹³⁷ Mioni, I Kontakia, σ.σ. 191-192.

Βέβαια όχι μόνο ύμνογράφοι σέ διάφορες έποχές έξύμνησαν τόν Ίωσήφ τόν Ύμνογράφο καί μᾶς πληροφοροῦν γιά τό έργο καί τήν ζωή του, ἀλλά καί άγιογράφοι μέσα από τήν τέχνη τους θέλησαν νά άπαθανατίσουν τήν άγία μορφή τοῦ Ίωσήφ. Σέ πέντε ναούς βρίσκουμε τοιχογραφίες οί όποίες άναπαριστοῦν τόν Ίωσήφ τόν Ύμνογράφο μέ τρόπο όμοιο σέ όλες τίς περιπτώσεις.

Ο πρώτος ναός εἶναι τῆς Θεοτόκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μονῆς τῆς Χώρας (σήμερα Καριέ Τζαμί).¹³⁸ Στίς τοιχογραφίες τῆς μονῆς εἰκονίζεται ό Ίωσήφ μαζί μέ άλλους τρεῖς ύμνογράφους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Ίωάννης Δαμασκηνός, Κοσμᾶς ό ποιητής καί Θεοφάνης ό Γραπτός) καί ανάγονται κατά τόν 14^ο αἰώνα. Ο Ίωσήφ εἰκονίζεται καθισμένος στό καλλιγραφικό του εργαστήριο έχοντας μπροστά του εἰλητάριον πάνω στό όποιο εἶναι γραμμένοι οί στίχοι από τόν κανόνα τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου: «*Ἰλαστήριον τοῦ κόσμον, χαῖρε, ἄχραντε Δέσποινα*»¹³⁹ μέ μεγαλογράμματη γραφή όπως καί ή πέρα από τήν κεφαλή τοῦ Ίωσήφ ένδεικτική ἐπιγραφή: «*Ο ἅγιος Ίωσήφ ό ποιητής*» πού μᾶς δηλώνει τήν ταυτότητα τοῦ άγίου.

Ο δεύτερος ναός εἶναι τῆς Θεοτόκου τῆς μονῆς Ἀράκου τῆς Κύπρου. Σέ μία τοιχογραφία τοῦ 12^{ου} αἰῶνος εἰκονίζεται ό Ίωσήφ νά κρατᾶ εἰλητάριο πάνω στό όποιο εἶναι γραμμένοι οί στίχοι από ἕνα Θεοτοκίό τοῦ παρακλητικοῦ κανόνα τῆς Κυριακῆς τοῦ πλαγίου Β' ἤχου: «*Θεόν σαρκούμενον ἐκ σοῦ καθορῶντες, Παρθένε...*».¹⁴⁰

Τρίτος ναός μέ εἰκονογραφία τοῦ Ίωσήφ εἶναι ό ναός τῆς Θεοτόκου τῆς μονῆς τῆς Καισαριανῆς τῆς Ἀττικῆς. Ο Ίωσήφ εἰκονίζεται σέ τοιχογραφία τοῦ πρόναου καί εἶναι έργο τοῦ άγιογράφου Ὑπάτου τοῦ Πελοποννησίου (1682) ένῶ ό Ίωσήφ εἶναι καθισμένος καί γράφει πάνω σέ μία μεμβράνη. Ἀπέναντι από τόν Ίωσήφ εἰκονίζεται ό ποιητής Κοσμᾶς.

Τέταρτη άγιογραφία τοῦ Ίωσήφ ὑπάρχει στόν ναό τοῦ άγίου Γεωργίου τῆς μονῆς Ξενοφώντος τοῦ Ἁγίου Ὁρους πού χρονολογοῦνται κατά τόν 16^ο αἰώνα.¹⁴¹

Πέμπτη άγιογραφία ὑπάρχει στόν ναό τῶν άγίων Πέτρου καί Παύλου στό Τύρνοβο καί εἶναι τοῦ 15^{ου} αἰῶνα.¹⁴²

¹³⁸ P. A. Underwood, *The Kariye Camii*, *Dumbarton Oaks Papers* 11 (1957), σσ. 180-182.

¹³⁹ Εἶναι ή ᾠδή δ', τροπάριο Β', τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου.

¹⁴⁰ ΠΑΡ., σ. 459.

¹⁴¹ G. Millet, *Monuments de l' Athos. I. Les peintures*, Paris 1927, σ. 176, 2.

¹⁴² Pandurski, *Josif Pesnopisec*, σσ. 276-277.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ (Γ')

ΑΝΘΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΕ ΑΓΙΟΥΣ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΑΥΤΩΝ

Μετά τὰ δύο κεφάλαια πού προηγήθηκαν, όπου αναφέρθηκε τόσο ο βίος του Ἰωσήφ, όσο και τὰ σχετικά μέ τήν ύμνογραφία στήν ἐποχή του, στό τρίτο κεφάλαιο θά παρατεθοῦν διάφοροι κανόνες του ὑμνογράφου πού αναφέρονται κυρίως σέ ἁγίους, ἀλλά και σέ ἄλλα πρόσωπα, ὅπως ἡ Θεοτόκος και οἱ Ἄγγελοι.

Εἶναι ἓνα σημαντικότερο κεφάλαιο στό ὁποῖο θά δοῦμε αὐτό γιά τό ὁποῖο ἔγινε γνωστός ὁ Ἰωσήφ, τό ἴδιο του τό ἔργο. Αὐτή ἡ ἐπαφή θά μᾶς ὀδηγήσει στήν κατανόηση του ὑμνογραφικοῦ του ἔργου βλέποντας διάφορα στοιχεῖα, ὅπως θεολογικά, ἱστορικά, φιλολογικά κ.ἄ., γιὰτί πάντα σέ ἓνα κείμενο ἐμπεριέχονται στοιχεῖα ἀπό τήν «κουλτούρα» τῆς ἐποχῆς, τήν καθημερινότητα, ἀλλά και τήν σημασία πού εἶχαν γιά τήν ζωή τῶν ἀνθρώπων. Ἄς μήν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἐποχή αὐτή εἶναι βαθύτατα συνδεδεμένη μέ τόν Θεό και τήν λατρεία. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἔχουν ὡς κέντρο τῆς ζωῆς τους τήν ἐκκλησία και ἔχει ἐνδιαφέρον νά δοῦμε τί τούς μεταφέρουν τὰ κείμενα αὐτά μέσω τῆς λατρευτικῆς σύναξης.

Τέλος, θά παρατεθεῖ και ἓνας κατάλογος τῶν κανόνων πού χρησιμοποιοῦνται σήμερα στά Μηνιαῖα τῆς ἐκκλησίας και στίς ἀκολουθίες, ὥστε νά ἔχουμε μιά εἰκόνα τῆς διαχρονικότητας του ἔργου του στήν σημερινή ἐποχή.

1. Κανὼν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἐν Χῳναῖς θαύματος παρά τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ (ΣΤ' Σεπτεμβρίου)

Τήν ΣΤ' Σεπτεμβρίου ὑπάρχει ὁ κανόνας του Ἰωσήφ του Ὑμνογράφου πρὸς τόν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ πρὸς τιμήν του ἐν Χῳναῖς θαύματος. Οἱ Χῳνες βρισκόταν στήν Φρυγία, κοντά στίς ἀρχαῖες Κολοσσές, ὅπου ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ πραγματοποίησε μεγάλο θαῦμα. Καθὼς προφήτευσε ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἡ περιοχή αὐτή ἔγινε ξεχωριστή ὅταν μέ τήν πρόνοια του Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἀνέβλυζε νερό ἁγιασμένο τό ὁποῖο γιάτρευε κάθε ἀσθένεια. Κάποιος πού ἡ κόρη του γιαιτρεύτηκε ἔκτισε ἓνα Ναό στό ὄνομα του Ἀρχαγγέλου. Μετά ἀπό ἐνενήντα χρόνια ἐγκαταστάθηκε ὡς προσμονάριος και ὑπηρέτης του Ναοῦ ἓνας εὐλαβῆς νέος ὁ Ἀρχιππος ἀπό τήν Ἱεράπολη. Οἱ εἰδωλολάτρες τῆς περιοχῆς τόν φθόνησαν και τόν χτύπησαν, ἀφοῦ τόν συνέλαβαν ἐπιχείρησαν μετά νά καταστρέψουν τόν Ναό και τό ἁγίασμα. Παρενέβη ὁμως ὁ Ἀρχάγγελος και ἄλλων τὰ χέρια ἔμειναν παράλυτα ἐνῶ ἄλλους

σταμάτησε ένα φράγμα φωτιᾶς. Σκέφθηκαν νά εκτρέψουν έναν κοντινό ποταμό ὥστε νά παρασύρει τόν ναό καί νά πνίξει τόν Ἀρχιππο. Πάλι ὅμως μέ θαῦμα ὁ ποταμός γύρισε πίσω. Τότε σκέφθηκαν νά ενώσουν καί ἄλλους δύο ποταμούς, ὅμως ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ παρουσιάσθηκε στόν Ἀρχιππο καί ἀφοῦ τόν ἔβγαλε ἔξω ἀπό τόν ναό, ἔκανε τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ¹⁴³ καί οἱ ποταμοί στάθηκαν σάν τεῖχος. Πρόσταξε μετά νά χωνευθοῦν οἱ ποταμοί καί ὡς σήμερα στό σημεῖο ἐκεῖνο τά νερά χωνεύονται. Γί' αὐτό καί ἡ περιοχή αὐτή ὀνομάσθηκε χῶναι.

Ὁ Κανόνας περιέχει ἀρκετά στοιχεῖα τόσο γιά τόν Μιχαήλ ἀλλά καί τούς ἀγγέλους γενικότερα. Στήν α' ὠδή ἀναφέρεται ὁ Μιχαήλ ὡς ἀρχιστρατήγος ὀνομασία πού μᾶς δίνει τήν πληροφορία ὅτι ὑπάρχει ἀνάμεσα στούς ἀγγέλους μιά ἱεραρχία. Ὁ Μιχαήλ ἀνήκει στούς Ἀρχάγγελους πού ἔχουν ἔντονη ἀτομικότητα καί ἀποτελοῦν ἕνα ἰδιαίτερο τάγμα οὐρανίων πνευμάτων τά ὁποῖα συνδυάζουν τήν φύση τῶν Ἀρχῶν καί τῶν Ἀγγέλων. Στήν Ἁγία Γραφή ἀναφέρονται τά ὀνόματα τεσσάρων Ἀρχαγγέλων, τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κορυφαῖος τῶν οὐρανίων πνευμάτων. Εἶναι αὐτός πού νίκησε τόν Ἐωσφόρο καί τόν ἔβγαλε ἔξω ἀπό τόν Παράδεισο. Ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ (Ὁ Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ) καί εἶναι ὁ ἀγγελος πού ἐμφανίσθηκε στή Θεοτόκο κατά τόν Εὐαγγελισμό. Ὁ Ἀρχάγγελος Ραφαήλ (Ὁ Ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ) πού εἶναι ὁ ἐπικεφαλῆς στούς φύλακες ἀγγέλους καί μεταφέρει τίς προσευχές μας στόν Κύριο. Τέλος ὁ ἀρχάγγελος Οὐριήλ (Τό Πῦρ τοῦ Θεοῦ) ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει τίς προφητεῖες. Οἱ ἀγγελοι δέν δημιουργήθηκαν σέ νηπιώδη κατάσταση, ὅπως ὁ ἄνθρωπος, ἀλλά ἀμέσως στήν πρώτη τους σύσταση ὑπάρχει μέσα στήν οὐσία τους ἡ ἀγιότητα, γί' αὐτό δύσκολα μεταπίπτουν στήν κακία. Μέ τήν δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχουν μονιμότητα στήν ἀρετή, χωρίς βέβαια νά θεωροῦνται ἀπό τήν φύση τους Ἅγιοι¹⁴⁴.

Πηγή τῆς ζωῆς τους εἶναι κατά τόν Μ. Βασίλειο τό φῶς τοῦ Θεοῦ¹⁴⁵. Ἀναφέρεται μέσα στόν κανόνα ὅτι «τούς Ἀγγέλους ποιήσας, φλόγα πυρός Κύριε» καί γεννᾶται τό ἐρώτημα ποιά ἦταν ἡ φύση τους. Οἱ ἀγγελοι μολονότι θεωροῦνταν¹⁴⁶ πνευματικά ἀσώματα ὄντα δέν πιστεύονταν ὅτι ἦταν τελείως ἄυλοι. Ἴσως ἐπειδή ἀρνοῦνταν τήν ἀπόλυτη πνευματικότητά τους παραδεχόταν ὅτι εἶχαν κάποιο ἄυλο σῶμα¹⁴⁷. Ἡ θεωρία αὐτή ἐπικράτησε γενικά μέχρι πού ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης ὑποστήριξε τήν πλήρη πνευματικότητα καί τό ἀπόλυτα ἄυλο τῶν

¹⁴³ Ἀγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*. Τόμος Α', ἐκδόσεις Δόμος, 2005.

¹⁴⁴ Μ. Βασιλείου, *Περί ἁγίου Πνεύματος* 16, 38 PG 32. 136D· *Εἰς ψαλμ.*· 4, PG 29, 333 CD.

¹⁴⁵ Μ. Βασιλείου, *Εἰς Ἡσαΐαν* 224, PG 30, 508 C.

¹⁴⁶ PG A' Ἐνώχ 15, 6· Εἰρηναίου, *Κατά Αἰρέσεων* 2, 30, Ωριγένη, *Κατά Κέλσου* 4, 24-25 και 6, 18.

¹⁴⁷ Τερτυλλιανοῦ, *De carne Christi* 6, 9· Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος* 28, 31, PG 36, 72^A.

ἀγγέλων. Παρόλες τίς ἀντιδράσεις ἐπικράτησε αὐτή ἡ ἀποψη κυρίως στή δυτική Ἐκκλησία μέσω τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτη πού τήν υἰοθέτησε¹⁴⁸.

Ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης χωρίζει τά ἀγγελικά τάγματα σέ τρεῖς ομάδες, καί τίς ὀνομάζει «χορούς ἀγγέλων» καθώς σέ ὅλη τους τήν ὑπαρξη δοξολογοῦν καί εὐχαριστοῦν τόν Ὑψιστο Θεό.

Πρῶτος χορός εἶναι τά Σεραφεῖμ, τά Χερουβεῖμ καί οἱ Θρόνοι. Αὐτοί δέν ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τόν ἄνθρωπο ἀλλά εἶναι προσανατολισμένοι στήν ἀτέρμονη λατρεία τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ἔρχονται οἱ Κυριότητες, οἱ Ἐξουσίες καί οἱ Δυνάμεις. Τρίτος χορός εἶναι οἱ Ἀρχές οἱ Ἀρχάγγελοι καί οἱ Ἄγγελοι. Αὐτοί ἔχουν τή γῆ καί τούς ἀνθρώπους κάτω ἀπό τήν ιδιαίτερη φροντίδα καί προστασία τους. Εἶναι οἱ ἐκτελεστές του θελήματος τοῦ Θεοῦ, οἱ διαρκεῖς φύλακες τῶν ἀνθρώπων. Σέ αὐτόν τόν χορό ἀνήκει καί ὁ τιμώμενος ἄγγελος Μιχαήλ.

Ὀνομάζει ὁ Ἰωσήφ τόν Μιχαήλ «τεῖχος ἐχθροῖς ἀπροσμάχητον» καί «Θραῦσον υἱούς τούς τῆς Ἄγαρ», ἐνῶ φαίνεται ἡ πίστη τῶν ἀνθρώπων καί ὁ κίνδυνος τῆς ἐποχῆς ἀπό τούς Ἀραβες τούς υἱούς τῆς Ἄγαρ. Πράγματι τούς αἰῶνες αὐτούς οἱ Ἀραβες ἀπειλοῦν τήν αὐτοκρατορία καί διενεργοῦν ἐπιδρομές στήν καρδιά ἀκόμα τῆς αὐτοκρατορίας τήν Κωνσταντινούπολη καί τή Μικρά Ἀσία. Ἔτσι οἱ Ἄγγελοι πού ἔργο τους εἶναι ἡ στενή σχέση καί ἐπικοινωνία καί βοήθεια τῶν ἀνθρώπων¹⁴⁹ δέν θά μπορούσε νά μὴν ὑπάρχει ὡς ὑμνογραφική ἀναφορά καί μήνυμα. Οἱ οὐράνιες δυνάμεις τῶν ἀγγέλων εἶναι εἰρηνικοῦ χαρακτήρα καί ἔχουν φιλανθρωπία καί ἀνδρεία κατά τό πρότυπο του Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁵⁰.

Αναφέρει τόν Ἀρχάγγελο ὡς «βοηθό», «ρύστη», «πρόμαχον», «τούς εἰς ἔθνη ἀλλόφυλα... ἐπανάγαγε ἐν τάχει» δείχνουν ὅλες αὐτές οἱ ἀναφορές καί τό κλίμα τῆς ἐποχῆς πού εἶναι γεμᾶτο πολέμους, καταστροφές, δυστυχίες, αἰχμαλωσίες καί ἡ μόνη σωτηρία νά στρέφεται πρὸς τόν Θεό καί τούς ἀκολουθώντας Ἄγγελους.

Παρακάτω ἀναφέρεται καί ὡς «μεσίτης», μία ἄλλη ιδιότητα τῶν ἀγγέλων νά μεσιτεύουν καί νά μεταφέρουν τίς προσευχές τῶν ἀνθρώπων στόν Θεό. Μετά τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου ὁ Θεός στέλνει τούς ἀγγέλους στούς δικαίους γιά νά ἐπανορθώσουν τήν ἀνθρώπινη φύση παρηγορώντας καί ἐνισχύοντας ἀλλά καί ἀποκαλύπτοντας τά μέλλοντα συμβάντα¹⁵¹. Βέβαια ἀπό τή διαγωγή τῶν ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται ἐάν

¹⁴⁸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ θεῶν ὀνομάτων* 7, 2· *Περὶ οὐρανίου ἱεραρχίας* 2, 2-3 καὶ 4, 2-3.

¹⁴⁹ Μ. Βασιλείου, *Εἰς 1 Ψαλμ.* 2, PG 29, 213 Α'. *Εἰς Ἡσαΐαν* 182, PG 30, 425 ε' καὶ 145, 356 ΑΒ.

¹⁵⁰ Μ. Βασιλείου, *Εἰς 45 Ψαλμ.* 7, PG 29, 428 ΒC.

¹⁵¹ Μ. Βασιλείου, *Περὶ ἁγίου πνεύματος* 16, 38, PG 29, 137 CD. *Εἰς Ἡσαΐαν* 21 PG 30, 156 CD καὶ 425 C – 428 Α. *Εἰς 33 Ψαλμ.* 5, PG 29. 364 BC· *Ὅροι κατὰ πλάτος* 2, 3, PG 31, 913 Β.

διατηρηθεῖ ἡ ἐπικοινωνία τους μέ τούς ἀγγέλους. Οἱ Ἄγγελοι ἐπίσης παρακολουθοῦν τήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου καί τίς προσπάθειές του καί συμπάσχουν μαζί τους καί τούς ἐπαινοῦν κάθε φορά πού γίνεται κάτι ἀγαθό. Προστατεύουν ὄχι μόνο τόν πιστό, ἀλλά καί ὀλόκληρη τήν Ἐκκλησία¹⁵².

Στήν ἡ' ὠδή ἀκολουθώντας τήν ρητορική-πρακτική τῆς σύγκρισης κάνει σαφή ἀναφορά στήν Παλαιά Διαθήκη καί στόν Μωσῆ, παραλληλίζοντας τό θαῦμα στίς Χῶνες μέ τήν διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας ἀπό τούς Ἑβραίους. Ὅπως τότε ὁ Μωσῆς «ἔτεμε τήν θάλασσαν» ἔτσι καί ὁ Ἀρχάγγελος κατεύνασε «τά ἀτάκτως φερόμενα ὕδατα». Βλέπουμε τήν κατανόηση καί γνώση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπό τούς πιστούς ἐκείνους τῆς ἐποχῆς μέσα ἀπό τίς ἀναφορές πού γίνονται σέ αὐτήν.

¹⁵² Μ. Βασιλείου, *Εἰς Ἡσαΐαν* 260, PG 30. 576 BC· *Εἰς Βαρλαάμ* 1, PG 31. 484 AB· *Ἐπιστολή* 238, PG 32, 889 B· *Εἰς Ἡσαΐαν* 46, PG 30, 208 B.

Ὁ Κανὼν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς·

Τὸν πρῶτον ὕμνῳ τῶν ἀσωμάτων Νόων. Ἰωσήφ.

Ὡδή α'. Ἦχος δ'.

Ἀνοιξῶ τό στόμα μου.

Ταῖς θεαῖς λαμπρότησι, καταστραπτόμενος πάντοτε, τὸν νοῦν μου καταύγασον, τοῦ ἀννυμῆσαί σε, Ἀρχιστράτηγε, τῶν ἄνω στρατευμάτων, ἀπάντων κραταίωμα, τῶν προστρεχόντων σοι.

Ὁ Νοῦς ὁ προάναρχος, ὑπερκοσμίου ταξίαρχον, ἀνέδειξε τάξεως, σέ παναοίδιμε, Ἀρχιστράτηγε, καί φῶς τῶν ἐν τῷ σκότει, καί θεῖον ἀγλάϊσμα, τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ.

Νόων προηγούμενος, τῶν οὐρανίων ἐν πνεύματι, τοῖς κάτω πανάριστε, Μιχαήλ δέδοσαι, περιτείχισμα, καί κράτος καί ῥομφαία, ἐχθρούς κατασφάπτουσα, καί ἀφανίζουσα.

Θεοτοκίον.

Παρθένε πανάμωμε, ἡ τῶν Ἀγγέλων εὐπρέπεια, ἀνθρώπων βοήθεια, σύ μοι βοήθησον, θαλαττεύοντι, καί ζάλη ἀμαρτίας, αἰεὶ περιπίπτοντι, καί κινδυνεύοντι.

Ἔτερος Κανὼν.

Ἦχος ὁ αὐτός.

Ποίημα καὶ οὗτος Ἰωσήφ.

Τῷ ὁδηγήσαντι πάλαι.

Τὸν ἀρχηγόν τῶν Ἀγγέλων, τὸν φωταυγῆ ἥλιον, καταυγάζοντα τὴν γῆν, ταῖς τῶν θαυμάτων λαμπρότησι, καί τὴν ἀχλὺν ἀπελαύοντα, πάντοτε τῶν πειρασμῶν, χαρμονικῶς ὕμνολογήσωμεν.

Ὁ τοὺς Ἀγγέλους ποιήσας, φλόγα πυρός Κύριε, ἀποπληροῦντας δυνατῶς, τό σόν πανάγιον θέλημα, μέσον αὐτῶν διαλάμποντα, ἔδειξας ὡσπερ ἀστέρα, Μιχαήλ τὸν ἀρχιστράτηγον.

Ὑμνολογήσωμεν πάντες, τὸν ἀγαθόν Κύριον, τὸν δωρησάμενον ἡμῖν, τεῖχος ἐχθροῖς ἀπροσμάχητον, καί ἀπερίτρεπτον ἔρεισμα πάντοτε, κινδύνων σῶζοντα ἡμᾶς, τὸν ἱερόν Μιχαήλ.

Ἐπιστασίαις σου θεαῖς, ἀποτελεῖς πάντοτε, τὸν θεῖον οἶκόν σου σαφῶς, ἀμαρτωλῶν ἰλαστήριον, ἀδικουμένων προσφύγιον, νόσων τε φυγαδευτήριον πασῶν, Θεοῦ πρωτάγγελε.

Θραῦσον υἰούς τοὺς τῆς Ἄγαρ, διηνεκῶς ἔνδοξε, ἐγειρομένους καθ' ἡμῶν, καί τῆς αὐτῶν ἡμᾶς λύτρωσαι, καί προσδοκίας καί θλίψεως, ὅπως σε ὡς ἀγαθόν ἡμῶν αἰεὶ, προστάτην σέβωμεν.

Θεοτοκίον.

Ακατανόητον θαῦμα, πῶς τοῖς βροτοῖς ἤνωται, ὁ ἀκατάληπτος Θεός, ἐκ σοῦ σαρκί καθ' ὑπόστασιν, ἀποτεχθεῖς Ἀπειρόγαμε, σῶζων με τόν ὑπαχθέντα τῇ φθορᾷ, κλοπῇ τοῦ ὄφεως.

Ὡδή γ'.

Οὐκ ἐν σοφία.

Ρώμη τῇ θείᾳ, Στρατηγέ τῶν Ἀγγέλων πανεύφημε, περιέρχη πᾶσαν γῆν, δεινῶν ἡμᾶς ἐξαιρούμενος, τούς προσκαλουμένους σου, τό θεῖον ὄνομα.

Ὡς θεῖος κήρυξ, ὡς προστάτης πιστῶν ἀκαταίσχυντος, πλανωμένων ὁδηγός, καί παιδευτής ἐχρημάτισας, Θεοῦ Ἀρχιστράτηγε, θεοειδέστατε.

Τοῦ θείου φέγγους, καθαρώτερον ἔσοπτρον πέφηνας, τάς ἐμφάσεις τοῦ σεπτοῦ, λαμπρῶς δεχόμενος Πνεύματος, Μιχαήλ πρωτάγγελε, ἀξιοθαύμαστε.

Θεοτοκίον.

Ὁ τούς αὔλους, συστησάμενος Νόας βουλήματι, τῇ ἐνύλῳ σου γαστρί, οἰκεῖ βουλήσει Πανάμωμε, σαρκί καθορώμενος, ὁ ἀθεώρητος.

Ἄλλος. Ὁ στερεῶν βροντήν.

Παρεστηκῶς τῷ θρόνῳ τῆς Τριάδος, μεθέξει τε θεούμενος, καί φωτιζόμενος ἀστραπαῖς, ταῖς ἐκεῖθεν πεμπομέναις, τούς ὑμνητάς σου φώτισον, Θεοῦ Ἀρχιστράτηγε.

Ὁ Ἰησοῦς ὡς εἶδέ σε ῥομφαίαν, ἐν τῇ χειρί κατέχοντα, τῇ φοβερᾷ σου καταπλαγαίς, θεωρία ἀνεβόα· Τί νῦν προστάσσεις Κύριε, ποιεῖν τῷ οἰκέτῃ σου;

Τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἄρχων πάλαι, ὑπό Θεοῦ καθέστηκας, Χριστιανῶν δέ νῦν βοηθός, Ἀρχιστράτηγε καί ῥύστης, τῶν ἀναγκῶν ῥύόμενος, αὐτούς καί τῶν θλίψεων.

Μεγαλωσύνην δῶμεν τῷ Κυρίῳ, τῷ δόντι ἡμῖν πρόμαχον, καί ἐν ταῖς θλίψεσι βοηθόν, Ἀρχιστράτηγον τόν μέγαν, δι' οὗ βαρβάρων πάντοτε, ἀθέων λυτρούμεθα.

Απαγωγῇ βιαία, τούς εἰς ἔθνη ἀλλόφυλα τυγχάνοντας, καί δουλωθέντας ἐλεεινῶς, ἐπανάγαγε ἐν τάχει, ἐκδυσωπῶν τόν Ὑψιστον, Θεόν Ἀρχιστράτηγε.

Θεοτοκίον.

Ὁ Δανιήλ σε ὄρος γράφει μέγα, ὁ Ἀββακούμ δέ Ἄχραντε, ὄρος κατάσκιον ἀρεταῖς, καί Δαυῖδ τετυρωμένον, ἐξ οὗ ὁ Θεός σεσάρκωται, τόν κόσμον λυτρούμενος.

Κάθισμα. Ήχος πλ. δ'.

Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Οὐρανίων ταγμάτων δημαγωγός, λειτουργός τε τῆς δόξης τῆς θεϊκῆς, ἀξίως γενόμενος, τῇ προστάξει τοῦ Κτίστου σου, Χριστιανῶν ὑπάρχεις μεσίτης σωτήριος, τῇ ἀϋλῶ σου δόξη, δεινῶν ἐξαιρούμενος· ὅθεν κατὰ χρέος, εὐφημοῦμέν σε πάντες, τὴν θείαν σου σήμερον, ἀννυνοῦντες πανήγυριν, Μιχαὴλ Ἀρχιστράτηγε. Πρέσβευε Χριστῶ τῶ Θεῶ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθω, τὰ θεῖά σου θαύματα.

Δόξα, καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον ἐν σῇ γαστρὶ, συλλαβοῦσα ἀφλέκτως Μήτηρ Θεοῦ, τῶ κόσμῳ ἐκύησας, τόν τόν κόσμον κατέχοντα, καὶ ἐν ἀγκάλαις φέρεις, τόν φέροντα ἅπαντα, τόν τροφοδότην πάντων, καὶ Κτίστην τῆς κτίσεως· ὅθεν δυσωπῶ σε, Παναγία Παρθένε, ῥυσθῆναι, πταισμάτων μου, ὅταν μέλλω παρίστασθαι, πρό προσώπου τοῦ πλάστου μου, Δέσποινα Παρθένε ἀγνή, τὴν σὴν βοήθειαν τότε μοι δώρησαι· καὶ γὰρ δύνασαι ὅσα θέλεις πανύμνητε.

Ὡδὴ δ'.

Ὁ καθήμενος ἐν δόξη.

Νοῦς ὁ πρῶτος ὑποστήσας, θεῖους Νόας βουλήματι, ἀρχηγόν ἐν μέσῳ, τούτων Μιχαὴλ ἀπειργάσατο, ἐν πανολβίῳ μεθέξει φωτιζόμενον, καὶ νοήσεσι, θεαρχικαῖς ἀστραπτόμενον.

Ἵμνον ἅγιον σύν θρόνοις, καὶ Ἀρχαῖς καὶ Δυνάμεσι, καὶ ταῖς Ἐξουσίαις, καὶ ταῖς Ἱεραῖς Κυριότησιν, ἀναφωνεῖς τῇ Τριάδι, παναοίδιμε, Μιχαὴλ διασώζων, ἡμᾶς τούς ὑμνοῦντάς σε.

Μεγαλύνωμεν τόν πάντων, Ποιητήν τε καὶ Κύριον, τόν δι' εὐσπλαγχνίαν, δόντα περιφύλαγμα μέγιστον, καὶ ἀδιάπτωτον τεῖχος καὶ χαράκωμα, Μιχαὴλ ἡμῖν, τόν φωταυγῆ ἀρχιστράτηγον.

Θεοτοκίον.

Νοερῶς τοῦ σοῦ Παρθένε, τοκετοῦ τό παράδοξον, ἐμνεῖτο πάλαι, ὁ ἱεροφάντων ἐν πνεύματι, ὄρος κατάσκιον βλέπων, σέ τρανότατα, ἐξ οὗ Ἄγιος ἦλθε, Θεός σωματούμενος.

Ἄλλος. Ἀκήκοεν ὁ Προφήτης.

Σεναχηρεῖμ ὥσπερ πάλαι, λαόν πολύν κατέστρωσας, θεία προστάξει, τούς τῆς Ἄγαρ οὕτω σύντριψον πολεμοῦντας, καὶ κατεπεμβαίνοντας, λαῶ τῶ πιστῶ, Μιχαὴλ Ἀρχιστράτηγε.

Ὡς φοβερὸν σου τὸ εἶδος, ὡς θαυμαστὸν καὶ τὸ κάλλος, Μιχαήλ ὄντως, ὡς ὑπέρλαμπρος ἢ δόξα σου ἦν δεικνύεις, πᾶσι τοῖς ποθοῦσί σε, τελῶν ἐναργῶς ἀπειρα θαύματα.

Περιπολεύων τὰ ἄνω, ἐπιφοιτᾶς ἐκάστοτε, φρικτῶς τοῖς κάτω, συμφορῶν πολλῶν καὶ θλίψεων, καὶ κινδύνων πάντας ἐξαιρούμενος, Θεοῦ Λειτουργέ, τούς προσκαλουμένους σε.

Ἴδε ὁ τόπος ὁ θεῖος· ἴδε τὸ καταφύγιον τῶν θλιβομένων· ἴδε οἶκος ὁ πανάγιος, ὃν ὁ μέγας ὄντως Ἀρχιστράτηγος, λιμένα πολλῶν, σφωζομένων δείκνυσι.

Στυλὸς πυρός καθωράθης, Ἀρχίππῳ τῷ θεόφρονι, ὅτε ἀπείροις, δῆμος ἄνομος κατέσπευδε, κατακλύσαι ὕδασι τὸ τέμενος τὸ σόν, ἀρχηγέ τῶν ἄνω Δυνάμεων.

Θεοτοκίον.

Ὁ Γαβριήλ σοι τὸ Χαῖρε, ἐκ τῶν ὑψίστων Πάναγνε κομίζων ἦλθε, σὺν αὐτῷ οὖν ἐκβοῶμεν· Χαῖρε πύλη, μόνος ἦν διώδευσε, Χριστός ὁ Θεός, σῶζων τὸ ἀνθρώπινον.

Ὡδή ε΄.

Ἀσεβεῖς οὐκ ὄψονται.

Ὡφθης προηγούμενος, τοῦ πάλαι Ἰσραήλ, προσταγαῖς τοῦ ἐξ, Ἰακώβ, τοῖς βροτοῖς παχύτητι, ὀφθέντος σώματος, Μιχαήλ ἀσώματε, τῶν Ἀγγέλων ἀρχιστράτηγε.

Ταῖς ἀῦλοις λάμψεσι, θεούμενος ἀεὶ, ἐν μεθέξει θεαρχικῇ, καὶ ἡμῖν τὴν ἔλλαμψιν, τὴν φωτοδότιδα, χορηγεῖς Πρωτάγγελε, παραδόξως θαυμαζόμενος.

Ὡραιώθη χάριτι, ὁ θεῖός σου ναός· ἐν αὐτῷ γάρ ἐπιφοιτῶν, ἰαμάτων πέλαγος, τοῦτον ἀνέδειξας, Μιχαήλ πρωτάγγελε, καὶ παθῶν ἀλεξητήριον.

Θεοτοκίον.

Νοερῶν Ἀγγέλων σε, ἀνέδειξε Θεός, ἀνωτέραν καθυποδύς, τὴν σὴν μήτραν Ἄχραντε, τὴν παναμώμητον· ὃν δυσώπει πάντοτε, οἰκτειρῆσαι τούς ὑμνοῦντάς σε.

Ἄλλος. Ἀνάτειλόν μοί Κύριε.

Προγνόντες τὰ θαυμάσια, ἃ ἔμελλες Πρωτάγγελε, ἐπιτελεῖν ἐν τῷ τεμένει σου, οἱ κήρυκες τοῦ Λόγου, πᾶσι προκατήγγειλαν, ὧν ἡμεῖς τὴν ἔκβασιν, καθορῶμεν ἐναργῆ.

Τῇ θεῖα εἰσηγήσει σου, Ἀρχάγγελε ἀνίστησιν, οἶκον εὐκτήριον τῷ ὕδατι, τῷ βρῦνonti τὴν χάριν, εἰσβλέψας τὴν ἴασιν, τῆς παιδός ὁ πάλαι σου, βλασφημῶν τὰς δωρεάς.

Προσέλθετε ἀρύσασθε, χάριν ὁμοῦ καὶ ἔλεος· τῶν ἰαμάτων ἢ ἀέναος, πηγή πρόκειται πᾶσιν, ἦν ὁ Ἀρχιστράτηγος, θείαις ἐπινεύσεσιν, ἐφάνερωσεν ἡμῖν.

Τυφλοῖς τό βλέπειν δίδοται, καί τοῖς κωφοῖς εὐήκοον, χωλοῖς δέ πᾶσιν εὐδρομία, ἀλάλοις εὐφωνία, ἐν θείῳ οἴκῳ σου, Μιχαήλ πρωτάγγελε, παροχεῦ τῶν ἀγαθῶν.

Βαρβάρων θραῦσον φρύαγμα, ζητούντων σου τό ποιμνιον, ἐξαφανίσαι Ἀρχιστράτηγε· τούς δέ γε συλληφθέντας, ὑπ' αὐτῶν ἀνάρρυσαι, αἰχμαλώτους πάντοτε, εὐφήμειν σε σύν ἡμῖν.

Θεοτοκίον.

Ἀγγελικῶν Δυνάμεων, Παρθένε ὑπερέχουσα, καί τετοκυῖα τόν ἀπάντων, Θεόν καί βασιλέα, σύν αὐτοῖς ἰκέτευε, Παναγία Δέσποινα, διασώζεσθαι ἡμᾶς.

Ὡδή ς'.

Ἐβόησε, προτυπῶν.

Ἀγάλλεται, τῶν Πιστῶν ἢ πληθύς εὐφημοῦσά σε, καί δοξάζει, τόν πανάγιον Λόγον συνάψαντα, τούς βροτούς Ἀγγέλους, Μιχαήλ τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι.

Στρατόπεδα, Ἰσραήλ διεσώσω φαινόμενος, καί τάς θείας προσταγάς, ἐκτελῶν Ἀρχιστράτηγε, καί τούς ἐχθρούς καθεῖλες, καί εἰς τέλος αὐτούς ἐξηφάνισας.

Ὡς εἶδέ σε, Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ προσεκύνησεν, ἐρωτήσας, τό σεπτόν σου καί ἅγιον ὄνομα, Ἀρχηγέ Ἀγγέλων, εὐλαβεία καί φόβῳ κρατούμενος.

Θεοτοκίον.

Μακάριος, ὁ λαός ὁ αἰεὶ μακαρίζων σε, μακαρία, ἡ τεκοῦσα Θεόν τόν μακάριον, τούς βροτούς δι' οἴκτον, ἀπορρήτῳ ἐνώσει θεώσαντα.

Ἄλλος. Ζάλη με λογισμῶν.

Τούς πάλαι βουληθέντας ἀφανίσαι, ποταμίους ρεύμασι τό ὕδωρ τῆς εὐλογίας, ὃ παρέσχες Ἀρχάγγελε πιστοῖς, ἀπέδειξας ἀπράκτους, ἐπιστασία φρικώδει σου.

Πάλαι μέν Μωϋσῆς ἔπληξε πέτραν, καί ἐρρῦη ὕδατα, νῦν δέ σου ῥήξαντος πέτραν, κατεπόθησαν ῥεῖθρα ποταμῶν, εἰσέτι μαρτυροῦντα, τό θαῦμα θεῖε Ἀρχάγγελε.

Οἱ πάλαι τῇ μανία τῶν εἰδώλων, ζόφον περικείμενοι κακοπιστίας, τῷ θείῳ προσερχόμενοι οἴκῳ σου, τό φῶς τῆς γνώσεως, εὐχαῖς σου περιφανῶς ἐκομίζοντο.

Τό εἶδος καί ἡ φύσις σου πυρίνη, πιστούς μὲν φωτίζουσα, φλογίζουσα δὲ ἀπίστους, Ἀρχιστράτηγε θεῶν λειτουργῶν, προστάτα τῶν ἐν πίστει, εἰλικρινεῖ εὐφημούντων σε.

Τὴν θεῖαν τοῦ Δεσπότη εὐσπλαγχνίαν, ἐν πᾶσι μιμούμενος, ὀρέγεις ταπεινοῖς χεῖρα, καί ἰᾶσαι συντριμματα ψυχῶν, καί παύεις τὰς ὀδύνας, τῶν προστρεχόντων σοι Ἁγίε.

Θεοτοκίον.

Τόμον σε προεώρα ὁ Προφήτης, ἐν ᾧ Λόγος γέγραπται, δακτύλῳ Πατρός Παρθένε· ὃν ἰκέτευε βίβλῳ τῆς ζωῆς, ἡμᾶς καταγραφῆναι, τοὺς εὐσεβῶς σε δοξάζοντας.

Κοντάκιον Ἦχος β΄.

Αὐτόμελον.

Ἀρχιστράτηγε Θεοῦ, λειτουργέ θείας δόξης, τῶν ἀνθρώπων ὁδηγέ, καί ἀρχηγέ τῶν Ἀσωμάτων, τό συμφέρον ἡμῖν αἴτησαι, καί τό μέγα ἔλεος, ὡς τῶν Ἀσωμάτων ἀρχιστράτηγος.

Ὁ Οἶκος.

Ἐφης φιλάνθρωπε ἐν Γραφαῖς σου, πλήθη χαίρειν Ἀγγέλων ἐν οὐρανῶ, ἐπ' ἀνθρώπῳ ἐνὶ μετανοοῦντι ἀθάνατε· ὅθεν ἡμεῖς οἱ ἐν ἀνομίαις, ἀναμάρτητε μόνε καρδιογνώστα, σέ δυσωπεῖν καθ' ἐκάστην τολμῶμεν ὡς εὐσπλαγχνον, οἰκτεῖραι, καί καταπέμψαι ἀναξίους κατάνυξιν Δέσποτα, παρέχων ἡμῖν συγχώρησιν· ὑπὲρ πάντων ἡμῶν γάρ πρεσβεύει σοι, ὁ τῶν Ἀσωμάτων ἀρχιστράτηγος.

Ὡδή ζ΄.

Ὁ διασώσας ἐν πυρί.

Ἀποσκοπήσας Δανιήλ, εἶδε συνεστῶτά σε μάκαρ, καί συνετίζοντα αὐτόν, ἐν Οὐβάλ ἦν ἐώρακεν ὄρασιν, Γαβριήλ ἀστραπόμορφε, Μιχαήλ τε μετὰ ταῦτα αὐτῶ δηλοῦντα.

Τοὺς τῶν Ἀγγέλων ὁδηγούς, τοὺς θεοειδεῖς καί φωσφόρους, τόν Μιχαήλ καί Γαβριήλ, τοὺς ἡμῶν ἀγαθούς παρακλήτορας, καί προστάτας καί φύλακας εὐφημήσωμεν, ἐν πίστει μεγαλοφώνως.

Ὡραῖος καί πανευπρεπής, καί θεοειδής χρηματίσας, δημαγωγός τῶν λειτουργῶν, τῶν αὐτῶν ἐν πνεύματι γέγονας, Μιχαήλ φωταυγέστατε, σὺν αὐτοῖς οὖν ὑπὲρ πάντων ἡμῶν δυσώπει.

Θεοτοκίον.

Νοῦ τοῦ μεγάλου ἀληθῶς, Λόγον τόν αἶδιον Κόρη, ἐν σοὶ ἀρρήτως καί φρικτῶς κατοικήσαντα βλέπων ἐβόησε, Γαβριήλ ὁ Ἀρχάγγελος, Χαῖρε θρόνε τοῦ Ὑψίστου εὐλογημένη.

Ἄλλος.

Τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ.

Συνεστῶτά σε ποτέ, ὁ Δανιήλ ὡς κατεΐδε, δειλία ὅλως ληφθεὶς πεφόβηται, καὶ τοῖς ποσὶ τοῖς σοῖς προσπελάσας, συνετίζεται σαφῶς, μυστηρίων ἀφανῶν, τὴν δῆλωσιν κραυγάζων· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Τοὺς ἐθνῶν ἐπαγωγαῖς, ἀπαγομένους δεσμίους, εἰς τόπους λίαν μακρὰν τυγχάνοντας, σέ δέ προστάτην προσκαλουμένους, Ἀρχιστράτηγε Θεοῦ, προσεπανάγεις ἐν χαρᾷ, κραυγάζοντας· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Τῶν Ἀγγέλων οἱ χοροί, κατανοοῦντές σε πόθῳ, χοροστασίαις βροτῶν ὑμνούμενον, χαρᾷς πληροῦνται ἀδιαδόχου, καὶ δοξάζουσι Θεόν, τόν διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, τοὺς κάτω συνάψαντα, τοῖς οὐρανοῖς μυστικῶς, Ἀρχάγγελε Μιχαήλ.

Ποῖος τόπος ἀμοιρεῖ, τῶν σῶν ἀπείρων θαυμάτων, ποία σε πόλις οὐκ ἔχει πρόμαχον, ποία ψυχὴ καταπονουμένων, οὐ καλεῖ σε βοηθόν, τόν Ἀρχιστράτηγον Θεοῦ; χαρμονικῶς βοῶσα· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Πλανωμένων ὁδηγός, ἀδικουμένων προστάτης, ὀλιγοψύχων παραμυθία τε, χειμαζομένων ὑπὸ πνευμάτων, γαληνότατος λιμὴν, ἀμαρτωλῶν ἐγγυητής, νοσοῦντων ἐπίσκεψις, ἐσκοτισμένων φωστήρ, σύ εἶ Ἀρχάγγελε Θεοῦ.

Θεοτοκίον.

Τόν Σωτῆρα καὶ Θεόν, καὶ Λυτρωτὴν καὶ Δεσπότην, σαρκὶ τεκοῦσα πάναγνε Δέσποινα, τοῦτον αἰεὶ ἄχραντε δυσώπει, ὅπως λύσιν τῶν δεινῶν καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν τὴν ἄφεσιν λάβωμεν, ὑμνολογοῦντες αὐτοῦ, τοὺς ὑπὲρ νοῦν οἰκτιρμούς.

Ὡδὴ η΄.

Λυτρωτά τοῦ παντός.

Νοερῶν ἀσωμάτων ταξίαρχος, πρεσβευτὴς τῶν ἀνθρώπων σωτήριος, θεῖος Θεοῦ διάκονος, Μιχαήλ ἀνεδείχθης, μέλπων ἀπαύστως· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Οἱ φωστῆρες οἱ δύο οἱ πάμφωτοι, Μιχαήλ Γαβριήλ τε Ἀρχάγγελοι, τρισσοφαοῦς Θεότητος, φρυκτωρίαίς τὴν κτίσιν φωταγωγοῦντες, τῶν δεινῶν τὴν ὁμίχλην διώκετε.

Ὡς καλοὶ κυβερνῆται Ἀρχάγγελοι, πρὸς λιμένα τοῦ θείου θελήματος, τὴν ψυχικὴν ὁλκάδα μου, διασώσατε ζάλη ἀμαρτημάτων, περιπίπτουσαν καὶ κινδυνεύουσαν.

Θεοτοκίον.

Νυμφοστόλος ὁ Θεῖος Ἀρχάγγελος, ἐπιστάς προσεφώνει τό Χαῖρέ σοι, Νύμφη Θεοῦ ἀνύμφευτε, τῶν Ἀγγέλων ἡ δόξα καί τῶν ἀνθρώπων, τό διάσωμα καί περιτείχισμα.

Ἄλλος.

Γῆ καί πάντα τά ἐν αὐτῇ.

Γῆν διέρχη ὡς ἀστραπή, βούλημα τό θεῖον ἐκπληρῶν, περιπολεῖς τούς οὐρανοῦς, προηγούμενος τῶν Ἀγγέλων, τό κλέος σου μέγα, ὑπέρ νοῦν δέ τά ἄπειρα θαύματα, ἄπερ ἐπί πᾶσαν, φρικτῶς τελεῖς τήν κτίσιν.

Οἱ αὐτόπται τοῦ δι' ἡμᾶς, σώματι φανέντος ἐπί γῆς, Φίλιππος ὁ πανευκλεής, καί ὁ μέγιστος θεολόγος, ἐμπνεύσει θείαις, τήν ἀέναον χάριν Πρωτάγγελε, σοῦ τῶν ἰαμάτων, προλέγουσι πανσόφως.

Ράβδω πάλαι ὁ Μωϋσῆς, ἔτεμε τήν θάλασσαν· καί νῦν, ὁ Ἀρχιστράτηγος Θεοῦ, τῇ δυνάμει τῇ ἀοράτῳ, ὡς ράβδῳ φανείση, τά ἀτάκτως φερόμενα ὕδατα, ὡσπερ ἐν χωνείᾳ, τῇ πέτρᾳ παραπέμπει.

Ὡς παμμέγιστος οὐρανός, δείκνυται ὁ οἶκος ὁ σεπτός, τοῦ τῶν Ἀγγέλων ἀρχηγοῦ, ἐν ᾧ θαύμασιν ὡσπερ ἄστροις, φωτίζονται πᾶσαι, τῶν πιστῶν αἱ καρδίαι δοξάζουσαι, τόν ἀγαθοδότην Θεόν εἰς τούς αἰῶνας.

Ὡσπερ πάλαι τοῦ Βαλαάμ, τήν ἄλογον ἐκώλυσας ὀρμῆν, τῇ τοῦ ἀλόγου, Στρατηγῇ τῶν Ἀγγέλων, ἐν λόγῳ φρικῶδει στάσει, υἱός τούς τῆς Ἄγαρ κινουμένους, ἀλόγως ἐκάστοτε καθ' ἡμῶν ἀπράκτους, ἀπόδειξον εὐχαῖς σου.

Θεοτοκίον.

Πῦρ ἐκήσας οὐδαμῶς, φλογίσαν σου Παρθένε τήν νηδύν, Λόγον ἐγέννησας Πατρός, ἐξαιρούμενον ἀλογίας, τούς λόγους τοῦ πλάνου ὑπακούσαντας, καί παρακούσαντας, τοῦ πεπονηκότος Θεοῦ τοῦ φιλανθρώπου.

Ὡδή θ'.

Εἶα μὲν τῷ τῆς παρακοῆς.

Ἰδοῦ ἡ εὐπρέπεια τοῦ σοῦ, Ἀρχάγγελε, θείου οἴκου διαλάμπουσα, τῇ φωταυγεῖ σου παρρησίᾳ, θαυμάτων ἀστραπᾶς ἐπαφήσι, καί σκότος νοσημάτων ἐκάστοτε, ἀποδιώκει θεία χάριτι.

Ὡς ζευγος ὠραῖον καί τερπνόν ὑπάρχοντες, τοῦ Δεσπότου τά προστάγματα, τοῖς ἐπί γῆς διακονεῖτε, Ἀρχάγγελοι δεινῶν ἐξαιρούμενοι, καί πᾶσι φωτισμόν ἐπιπέμποντες, σωτηριώδη θείῳ Πνεύματι.

Σήμερον συγχαίρουσιν ἡμῖν ἀσώματοι, θεῖοι Νόες ἀννυμούμενον, βλέποντες τοῦτον ὑπό πάντων, τόν μέγαν καί φαιδρόν Ἀρχιστράτηγον, ἡμῖν τε φωτισμόν ἐξαιτούμενον, καί τῶν πταισμάτων ἀπολύτρωσιν.

Ἡ θεία δυάς καί φωταυγής, Ἀρχάγγελοι, Μιχαήλ τε πανσεβάσμιε, καί Γαβριήλ δεδοξασμένηε, Τριάδι τῇ σεπτῇ παριστάμενοι, πταισμάτων ἀνοχῆς καί κολάσεως, αἰωνιζούσης ἡμᾶς ῥύσασθε.

Θεοτοκίον.

Φωνῇ τοῦ Ἀγγέλου Γαβριήλ συνέλαβες, Θεόν Λόγον Παναμώμητε, λόγῳ τὰς ἄνω στρατηγίας, ποιήσαντα καί λόγον παρέχοντα, ὑμνεῖν τήν ὑπέρ λόγον καί ἔννοϊαν, τούτου ἀγίαν συγκατάβασιν.

Ἄλλος.

Ἐποίησε κράτος.

Ὡς ὄφθης ἀνθρώποις, διά σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, ἐπέστησας Ἀγγέλου τούτοις Λόγε, διαφυλάττων αὐτούς, ἀπό βλάβης πονηρᾶς, μεθ' ὧν Μιχαήλ τόν θαυμαστόν, δι' οὗ σε δυσωποῦμεν, πᾶσιν ἡμῖν δώρησαι, ἰλασμόν πταισμάτων.

Ἰσχύν σε καί κράτος, ὁ πιστός σε Βασιλεύς, Πρωτάγγελε καί σύμμαχον πρός ἔθνη, πολέμια καί δεινά, κεκτημένος τήν αὐτῶν, τροποῦται ἀπόνοιαν ἀεὶ, καί εὐχαριστηρίου, διά σοῦ τῷ Πλαστουργῷ ᾠδὰς ἀναπέμπει.

Ὡδὴν προσφωνεῖ σοι, ἅπας πάντοτε πιστός, τῷ μέλποντι ἀπαύστως ἐν ὑψίστοις, σὺν μυριάσι πολλαῖς, τήν τρισάγιον φωνήν. Προσάγαγε πάντας τῷ Θεῷ, ἐκ συμφορῶν καί πόνων, ἐκλυτρούμενος ἡμᾶς, ἀρχηγέ Ἀγγέλων.

Σκιρτάτω ἡ κτίσις, ἀννυνοῦσα μυστικῶς, τόν μέγαν Ἀρχάγγελον Κυρίου· ὑπάρχει γάρ ὁδηγός πλανωμένων, καί λιμὴν πολλῶν, συμφοραῖς καί πειρασμοῖς, καί χειμαζομένων, καί νοσοῦντων ἰατρός, καί θαυμάτων βρύσις.

Ἠγίασας τοῦτον τόν σεβάσμιον ναόν, καί ἔδειξας αὐτόν πηγὴν θαυμάτων, ἐν ᾧ ἐστῶτες ὁμοῦ, ἐκβοῶμέν σοι πιστῶς· Ἀρχάγγελε αἴτησαι ἡμῖν, ἀμαρτημάτων λύσιν, συμφορῶν ἀπαλλαγὴν, καί πολλὴν γαλήνην.

Θεοτοκίον.

Φανεῖσα Παρθένε, πλατυτέρα οὐρανῶν, ἐχώρησας Θεόν ἀνερμηνεύτως, ὃν Ἀσωμάτων χοροί, ἀννυνοῦσι μυστικῶς· αὐτόν οὖν ἰκέτευε ἀγνή, πάντας ἡμᾶς σωθῆναι, τούς σέ μακαρίζοντας, φωναῖς ἀσιγήτοις.

2. Προεόρτια τῆς Γεννήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου (Ζ' Σεπτεμβρίου)

Στίς 7 Σεπτεμβρίου, μία ἡμέρα πρὶν τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου ὁ Ἰωσήφ γράφει προεόρτιον κανόνα πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου. Ξεκινᾷ τὸν κανόνα λέγοντας «Γηθόμενοι σήμερον μετ' εὐφροσύνης ὑμνήσωμεν, τὸ θεῖον γενέθλιον, τῆς Θεομήτορος» καὶ ἀμέσως στρεφόμεθα εἰς τὴν σκέψιν τί σημαίνει γιὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος τὸ γενέθλιον γεγονός τῆς Θεοτόκου.

Σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν ἡ Παρθένη Μαρία ἐκλέχθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας. Γεννήθηκε ἔχοντας τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπαλλάχθηκε μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν προσηλωμένη ζωὴν τῆς πρὸς τὸν Θεόν.

Ἔτσι δίνει τὸ παράδειγμα τῆς προσωπικῆς ἀγιότητος πού εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρώπινης βούλησης μὲ τὴν συνεργίαν τῆς θείας χάριτος. Ἡ πλήρης δεκτικότητα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν Παναγίαν, ἡ πίστις, ἡ ἀγνότης, ἡ ὑπακοή, ἦσαν τὰ ὑψηλά χαρίσματα τῆς, πού τὴν ἔκαναν ἄξια νὰ προσδώσῃ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν εἰς τὸν αἰῶνον Λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι γεννᾷ θεοπρεπῶς καὶ παραμένει Παρθένη «πρὸ τόκου, ἐν τόκῳ καὶ μετὰ τόκον» κατὰ τὸν Ἰωάννην Δαμασκηνόν¹⁵³. Ἐνωση ἀσύγχυτη ἀδιαίρετη, ἀχώριστη δημιουργεῖται τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ τῆς θείας μητρότητος. Αὕτη ἡ θέσις εἶναι ἡ βάση τῆς ὀρθόδοξης δογματικῆς διδασκαλίας γιὰ τὴν Παναγίαν.

Πιο εἰδικά, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀντιδόσεως τῶν ἰδιωμάτων ἡ Παρθένη γέννησε τὸν Θεόν Λόγον κατὰ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν ἀποδίδοντας, λόγῳ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων, ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἰδιότητες εἰς ἓνα καὶ μοναδικὸ πρόσωπον τοῦ Λόγου, γι' αὐτὸ πράγματι εἶναι καὶ ὀνομάζεται Θεοτόκος. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο γίνεται ἡ Παναγία μητέρα τῶν ἀνθρώπων καθὼς μὲ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μεταδίδεται ἡ θεία χάρις εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀναφέρει ὁ Ἰωσήφ ὅτι «Ἐτέχθη σήμερον γέφυρα, μετὰγουσα πρὸς φῶς τὸ ἀνθρώπινον», διότι μιμούμενοι αὐτὴν πνευματικῶς οἱ ἄνθρωποι γεννιέται εἰς ψυχὰς τοὺς ὁ Χριστὸς καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν διὰ τῆς Θεοτόκου γίνεται πράξις ἢ ἐν Χριστῷ σωτηρία τοὺς¹⁵⁴. Ἔτσι λοιπὸν ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ πού ἔγινε γιὰ μίαν καὶ

¹⁵³ Ἰ. Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, PG 356 B: «Χαίροις μόνῃ ἐν Παρθένοις Παρθένης, ἢ πρὸ τοῦ τόκου καὶ ἐν τόκῳ καὶ μετὰ τόκον Παρθένης διαμείνασα».

¹⁵⁴ Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Κεφάλαια διάφορα 1, 8, PG 90, 1181 AB: «Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος... αἰεὶ γεννᾶται θέλων κατὰ πνεῦμα διὰ φιλανθρωπίαν τοῖς θέλουσι καὶ γίνεται βρέφος ἑαυτὸν ἐν ἐκείνοις διαπλάττων ταῖς ἀρεταῖς» καὶ Εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ «Πάτερ ἡμῶν», PG 90, 889 C: «... καθ' ἣν αἰεὶ θέλων Χριστὸς γεννᾶται μυστικῶς, διὰ τῶν σωζομένων σαρκούμενος καὶ μητέρα Παρθένων ἀπεργαζόμενος τὴν γεννώσαν ψυχὴν...».

μοναδική φορά από την Παναγία πολλαπλασιάζεται και επαναλαμβάνεται στην καρδιά κάθε πιστού ανθρώπου που παίρνει πνευματικά την θέση της Παναγίας και προσφέρεται για να γεννηθεί στην ύπαρξή του ο Χριστός. Γι' αυτόν τον λόγο στην ορθόδοξη παράδοση το πρόσωπο της Παναγίας είναι το τελειότερο πρότυπο της πνευματικής ανύψωσης προς τον Θεό¹⁵⁵. Μητέρα ως άνθρωπος ή Θεοτόκος των χριστιανών, οί όποιοι ως παιδιά της θεώνονται και γίνονται δεκτικοί της θείας χάριτος.

Η Θεοτόκος που μετέστη ενσώματος στη Βασιλεία του Θεού μεσιτεύει ίκετευτικώς προς τον Ιησού Χριστό τον μοναδικό μεσίτη μεταξύ Θεού και ανθρώπων για την σωτηρία του κόσμου. Σε αυτό το γεγονός αναφέρεται και ο Ίωσήφ με πολλές παρομοιώσεις στον κανόνα του, «*Η γῆ ἡ κατάκαρπος, ἐκ γῆς ἀκάρπου γεννᾶται*», «*Σήμερον ἐβλάστησε τῆς παρθενίας ἐκ πέτρας ἀγόνου δέ τό ἀλάξεντον, ὄρος ἀποτεχθέν τόν λίθον, καρπογονεῖ τόν νοητόν*».

Αναφέρει ο ύμνογράφος ότι η Θεοτόκος είναι «*Υπερτέρα τῶν Ἀγγέλων*» και μᾶς δίνει την θέση της έναντι του κόσμου και τῶν ἀγγέλων. Η Παναγία είναι ἡ δέσποινα του κόσμου και ἡ βασίλισσα τῶν ἀγγέλων. Είναι ὑπεράνω τῶν ἀγγέλων γι' αυτό ὀνομάζεται ὡς «*τιμιωτέρα τῶν Χερουβίμ και ἐνδοξότερα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφείμ*». Βρίσκεται ἀνάμεσα στην Ἁγία Τριάδα, ἡ ὀποία ὑπερέχει σέ τιμή ἀπό την Παναγία, και στον κτιστό κόσμο. Λατρεία ὀφείλεται μόνο στον Θεό, ἐνῶ στην Θεοτόκο ἀποδίδεται τιμή και σεβασμός¹⁵⁶. Αποδίδει ἡ ἐκκλησία ὡς ἔκφραση εὐχαριστίας τιμητική προσκύνηση και μέσω αὐτῆς λατρεύει τόν χορηγό της σωτηρίας Θεό, καθώς τὰ χαρίσματα και ιδιώματα της Παναγίας ἀποδίδονται σέ αὐτήν ὡς Θεομήτορα¹⁵⁷ πράγμα που ὁ Ίωσήφ τονίζει με τὰ προσωνύμια «*Θεοτόκος*», «*Θεογεννήτορ Κόρη*»,

¹⁵⁵ Γ. Μαντζαρίδη, *Ὁρθόδοξη πνευματική ζωή*, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 47.

¹⁵⁶ Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος Σαλαμίνας παρατηρεῖ ὅτι «*Ἐν τιμῇ ἔστω Μαρία, ὁ δέ Πατήρ και Υἱός και ἅγιον Πνεῦμα προσκυνεῖσθω· τήν Μαρίαν μηδεῖς προσκυνεῖται... Καί εἰ καλλίστη ἡ Μαρία και ἅγια και τετιμημένη, ἀλλ' οὐκ εἰς τό προσκυνεῖσθαι... Ναί μήν ἅγιον ἦν τό σῶμα της Μαρίας, οὐ μήν Θεός. Ναί δὴ παρθένος ἦν ἡ Παρθένος και τετιμημένη, ἀλλ' οὐκ εἰς προσκύνησιν ἡμῖν δοθεῖσα, ἀλλά προσκυνούσα τόν ἐξ αὐτῆς σαρκί γεγεννημένον, ἀπό οὐρανῶν δέ ἐκ κόλπων πατρῶων παραγενόμενον*». Πανάριον 79, 4 και 7, PG 42, 752 AB και 745 C.

¹⁵⁷ Ἰωάννη Δαμασκηνοῦ, *Λόγος Β'* εἰς τήν ἐνδοξον κοίμησιν της παναγίας Θεοτόκου και ἀειπαρθένον Μαρίας 15, PG 96, 744 AB: «*Θεός ἐστί τό λατρευόμενον*», τήν δέ «*μητέρα Θεοῦ τιμῶμεν και σέβομεν... οὐ θεάν ταύτην φημίζοντες -ἄπαγε της ἑλληνικῆς τερθρείας τὰ τοιαῦτα μηθεύματα- ἐπεὶ και θάνατον αὐτῆς καταγγέλομεν· ἀλλά Θεοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ μητέρα γινώσκοντες*». ἐπίσης Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Κατά τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν* 1, 10, PG 76, 57 B: «*Τεθεοποιήκαμεν δέ οὐδένα πῶποτε τῶν τελούντων ἐν κτίσματι, κατειθίσμεθα δέ Θεόν εἰδέναι, τόν ἕνα και φύσει και ἀληθῶς ἴσμεν δέ ἄνθρωπον οὖσαν καθ' ἡμᾶς τήν μακαρίαν Παρθένον*».

«Θεομήτορα», και πάντοτε σέ σχέση μέ τόν γεννηθέντα από τήν ἴδια κατά σάρκα Θεό και σωτήρα Χριστό. Γι' αὐτό και στήν πλειονότητα τῶν παραστάσεων τῆς εἰκονίζεται σχεδόν πάντα ἀδιαχώριστη μέ τόν Υἱό τῆς ἐκφράζοντας τήν ὑπέρολη ἐνανθρώπηση τοῦ θείου λόγου.

Ἡ ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης και τῆς τιμῆς τῶν πιστῶν φαίνεται και στόν πανηγυρικό τόνου στίχο τοῦ Ἰωσήφ «Σκιρτήσατε Ἄγγελοι ἀνθρώποις συγχορεύοντες· σήμερον ἐκ στείρας ἢ Παρθένος, ἀποτειχθεῖσα τήν λύπην ἔπαυσε και προοιμιάζεται χαράν, τοῖς πανηγυρίζουσι, τήν αὐτῆς θείαν γέννησιν». Ἐκφράζεται ἢ ἀπεριόριστη εὐλάβεια γιά τήν Παναγία πού εἶναι προστάτρια και χαρά τῶν πονεμένων και ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός ὅσοι νοιώθουν ἔρωτα γιά κάτι μιλοῦν και σκέπτονται ἀδιάκοπα γι' αὐτόν¹⁵⁸. Ἔτσι δικαιολογεῖται και ἢ ὑμνογραφική πληθώρα πρὸς τό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου.

Αναφορά γίνεται ἰδιαίτερα στόν κανόνα και στό θέμα τῆς ἀτεκνίας τοῦ Ἰωακείμ και τῆς Ἄννας, καθότι εἶναι προεόρτιος τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, ἐνός γεγονότος παράδοξου καθὼς τό προχωρημένο τῆς ἡλικίας τό ἀπαγόρευε. Ἔτσι βλέπουμε και στήν ζ' ὠδή, ἰδιαίτερα στήν ζ' νά γίνεται ἀναφορά στό γεγονός τῆς ἀτεκνίας¹⁵⁹, θέλοντας νά δείξει τήν καταλυτική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς κύριος τῆς φύσης, τήν καταλύει και τήν ἀναμορφώνει στέλνοντας τό μήνυμα τῆς τελικῆς ἀναμόρφωσης αὐτῆς. Ἀλλά ὅπως βλέπουμε στό συναξάρι τοῦ Γενεσίου ὁ Θεός ἐνεργεῖ, μά και ὁ ἄνθρωπος μέ τήν πίστη του ζητάει ἀπό Αὐτόν ἰκετεύοντας και προσευχόμενος, ὅπως ἔπραξαν ὁ Ἰωακείμ και ἢ Ἄννα¹⁶⁰. Καλύπτει ὁ Ἰωσήφ μέ τόν κανόνα του ὅλη σχεδόν τήν θεολογία γιά τό πρόσωπο τῆς Παναγίας μέ τρόπο σαφή και συνοπτικό μέσα ἀπό τήν

¹⁵⁸ Ἰω. Δαμασκηνοῦ, Λόγος τρίτος εἰς τήν Κοίμησιν τῆς παναγίας Θεοτόκου 1, PG 96, 753 A-C.

¹⁵⁹ Ἡ ἀτεκνία τῶν γονέων τοῦ ἁγίου στήν ἀγιολογία και κατ'ἐπέκταση στήν ὑμνογραφία ἀποτελεῖ κοινό τόπο, θέμα γιά τό ὁποῖο βλ. Th. Pratsch, *Der Hagiographischen Topos, Griechische Heiligenviten in mittelbyzantinischer Zeit*, (Berlin-New York, 2005), σ. 72-73.

¹⁶⁰ Παραθέτουμε ἀπό τό συναξάρι τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου τό κείμενο πού ἀναφέρεται στο γεγονός. Συναξάριον Κωνσταντινουπόλεως, στ. 25-30 και δημοσιεύθηκε στο Θεομητορικόν 1, σ. 252-255.

Οὗτος οὖν ὁ Ἰωακείμ, φιλόθεος ὦν τόν τρόπον και πλούσιος τόν βίον, εἰ και διπλᾶ τά δῶρα αὐτοῦ τῷ Θεῷ προσέφευρεν, ἀλλά τήν ἀπαιδείαν ὠνειδίκετο. Ἐν μιᾷ γάρ τῶν ἑορτῶν συνήθως προσενέγκας τά δῶρα αὐτοῦ, διότι οὐκ ἐποίησε παιδίον, ὠνειδίσθη παρά τινος τῶν Ἰουδαίων, εἰπόντος πρὸς αὐτόν ὅτι· «Οὐκ ἔξεστί σοι δῶρα προσφέρειν μεθ' ἡμῶν, διότι ὑπάρχεις ἄτεκνος». Καί ἐπί τοῦτο δηχθεῖς τήν καρδίαν, αὐτός μέν μή ὑποστρέψας εἰς τόν οἶκον, παραυτίκα ἐν τῷ ὄρει προσφοιτᾶ εἰς ἔρημον τόπον, ἢ δέ τούτον σύνευνος ἐν τῷ κῆπῳ αὐτῆς, δάκρυσι δέ και λιτοῖς ἰκετεύοντες τόν Θεόν δοῦναι αὐτοῖς τέκνον, εἰσηκούσθησαν και παρεσχέθη αὐτοῖς καρπός κοιλίας ἅγιος, ἢ ὑπεράμωμος και Θεοτόκος Μαρία, ἧς σήμερον τήν τιμίαν και ὑπερκόσμιον γέννησιν ἑορτάζομεν.

ποιητική τέχνη πού μπορεῖ καί ἀποδίδει μεγάλα νοήματα σέ λίγους στίχους.

**Τῆς Θεοτόκου, οὐ ἡ Ἀκροστιχίς
Γέννησιν ὕμνω τῆς θεόπαιδος Κόρης. Ἰωσήφ.**

Ὦδὴ α'. Ἦχος δ'.

Ἀνοίξω τό στόμα μου .

Γηθόμενοι σήμερον, μετ' εὐφροσύνης ὑμνήσωμεν, τό θεῖον γενέθλιον, τῆς Θεομήτορος· καί γάρ τέτοκε, χαράν τῇ οἰκουμένη, λύπην Προμήτορος ἐξαφανίσασα.

Ἐκ στείρας προέρχεται, τῆς ἀμαρτίας ἢ στείρωσις, ἦν νόμος προέγραψε, καί τά κηρύγματα, προεδήλωσαν, τῶν θείων θεηγόρων, ἢ πάναγνος Δέσποινα, καί παναμώμητος.

Ναός καί παλάτιον, τοῦ Βασιλέως γεγένησαι, ἐν ᾧ τήν κατοίκησιν αὐτοῦ ποιούμενος, οἰκητήριον, τῆς Ἀγίας Τριάδος, πιστούς ἀπεργάσεται ὁ ὑπερούσιος.

Νυμφῶν ὠραιότατος, θρόνος Θεοῦ ὑψηλότατος, ἐδείχθη Θεόνυμφε, ἐν ᾧ καθίσας σαρκί, τοὺς καθημένους, ἐν σκότει ἀπωλείας, ἐγερεῖ πρὸς γνώσεως, φῶς ἀγαθότητι.

Τῆς Θεοτόκου. Ὦδὴ γ'.

Ὅτι στεῖρα ἔτεκεν.

Ἡ γῆ ἢ κατάκαρπος, ἐκ γῆς ἀκάρπου γεννᾶται, ἥτις καρπογονήσει, τόν γεωργόν τῶν ἀγαθῶν, καί ζωηφόρον ἄσταχυν, τόν τρέφοντα πάντας θείῳ νεύματι.

Σήμερον ἐβλάστησε, τῆς Παρθενίας ἢ ῥάβδος, ἐξ ἧς ἀνθήσει ἄνθος, ὁ φυτουργός ἡμῶν Θεός, τά πονηρά βλαστήματα, ἀποτέμνων ἄκρα ἀγαθότητι.

Ἴδε τό ἀλάξευτον, ὄρος ἐκ πέτρας ἀγόνου, ἀποτεχθέν τόν λίθον, καρπογονεῖ τόν νοητόν, ὃς συντριβὴν ἐργάσεται, τῶν ξοάνων πάντων τοῦ ἀλάστορος.

Νόμου προχαράγματα, σέ προεδήλωσαν Κόρη· τόν νομοδότην σύ γάρ, νομίμων δίχα ἐν γαστρὶ, κυφορεῖς τηροῦντά σε, ὑπέρ λόγον ἄφθορον ἀμίαντον.

Τῆς Θεοτόκου. Ὦδὴ δ'.

«Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ, ἐπὶ θρόνου Θεότητος, ἐν νεφέλῃ κούφῃ, ἦλθεν Ἰησοῦς ὁ ὑπέρθεος, τῇ ἀκηράτῳ παλάμῃ καί διέσωσε, τοὺς κραυγάζοντας· δόξα Χριστέ τῇ δυνάμει σου».

ὑπερτέρα τῶν Ἀγγέλων, ἐπὶ γῆς Κόρη τίκτεται, ἐν ἀγιωσύνῃ, οὐσα καί καθάρσει ἀσύγκριτος, ἥτις τήν κάθαρσιν πάντων Χριστόν τέξεται, ἀγιότητα, καί παντελῆ ἀπολύτρωσιν.

Μακαρία ἡ κοιλία, ἡ τῆς Ἄννης γεγένηται· τὴν γάρ ἐν κοιλίᾳ, μέλλουσαν χωρεῖν τὸν μακάριον, καὶ μὴ χωρούμενον Λόγον, ἀπεγέννησεν, ἀναγέννησιν, πᾶσι πιστοῖς παρεχόμενον.

Νῦν ὁ ζόφος τῆς κακίας, ἐκμειοῦσθαι ἀπάρχεται· ἡ γάρ τοῦ ἡλίου, ἔμψυχος νεφέλη ἀνέτειλε, στερωτικῶν ἐκ λαγόνων, ἡ πανάμωμος, ἧς τὴν γέννησιν, τὴν φωταυγῆ ἐορτάσωμεν.

Ὡς κατάκαρπον ἐλαίαν, τὴν ἐκ ρίζης βλαστήσασαν, Ἰεσσαί Παρθένε, Ἄννα σε βλαστάνει βλαστάνουσαν, τὸν ἐλεήμονα Λόγον, οὗ τὸ ἔλεος, καὶ ἡ ἀλήθεια, διὰ παντός προπορεύεται.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠδὴ ε'.

Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Τὸ ἐσφραγισμένον νῦν βιβλίον ἀποτίκτεται, ὅπερ ἀναγνώσεται οὐδόλως, φύσεως νόμῳ βροτός τηρούμενον, Λόγου εἰς κατοίκησιν καθῶς, βίβλοι προεδήλωσαν, θεηγόρων ἐν πνεύματι.

Ἡ ἄμπελος σήμερον, ἐτέχθη ἡ σωτήριος, ἣτις τὸν ἀκήρατον ἀνθήσει, βότρυν τὸν θεῖον, γλεῦκος προχέοντα, ἐξ οὗ πᾶς ὁ πίνων μυστικῶς, θείαν καὶ σωτήριον, εὐφροσύνην καρπώσεται.

Σκιρτήσατε Ἄγγελοι, ἀνθρώποις συγχορεύοντες· σήμερον ἐκ στερείρας ἡ Παρθένος, ἀποτεχθεῖσα τὴν λύπην ἔπαυσε, καὶ προοιμιάζεται χαράν, τοῖς πανηγυρίζουσι, τὴν αὐτῆς θείαν γέννησιν.

Θεῖος προδιέγραψε, Προφήτης προδηλότατα, τόμον σε καινόν ἐν ᾧ δακτύλῳ, Λόγος πατρῶν, Κόρη γραφήσεται, βίβλῳ καταγράφων τῆς ζωῆς, πάντας ἀγαθότητι, τούς αὐτῷ πειθαρχήσαντας.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠδὴ ς'.

Τὴν θείαν ταύτην.

Ἐτέχθη σήμερον γέφυρα, μετάγουσα πρὸς φῶς τὸ ἀνθρώπινον, κλίμαξ οὐράνιος, ὄρος Θεοῦ ἐμφανέστατον, ἡ Θεοτόκος Κόρη ἦν μακαρίσωμεν.

Ὁ κόχλος Ἄννα προήγαγε, πορφύραν τὴν τὸ ἔριον βάψασαν, τῆς σωματώσεως, τοῦ Βασιλέως εἰς ὕστερον, ἣν ἐπαξίως πάντες ὕμνολογήσωμεν.

Πηγὴ νυνὶ προελήλυθε, ρανίδος ἐκ μικρᾶς ἡ Πανάμωμος, ἣτις τὴν ἄβυσσον, τῆς σωτηρίας κηῖσασα, πολυθειᾶς παύσει ἄπειρα ρεύματα.

Ἀκάρπου ρίζης ἐβλάστησας, καὶ πρόρριζον κακίας τὴν ἄκανθαν, τῷ ὑπὲρ φύσιν σου, θείῳ βλαστῷ ἐναπέτεμες, Θεογεννητορ Κόρη ἀειμακάριστε.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠδὴ ζ'.

Οὐκ ἐλάτρευσαν.

Ἰωακείμ τε καὶ Ἄννα μακαρίζονται, ἀποκυήσαντες, τὴν μακαρίαν σαφῶς, ἀγνήν Θεομήτορα, Λόγον κυήσασαν, τὸν μακάριον, τὸν μακαρίους ἅπαντας, τοὺς πιστοὺς ἀποτελοῦντα.

Δῶρον τίμιον ἐκτήσαντό σε Πάναγνε, οἱ σοὶ γεννήτορες, τὴν συλλαβοῦσαν Θεόν, τὸν καταπλουτίσαντα, δωρεαῖς κρείττοσι, τοὺς κραυγάζοντα· Ὁ τῶν Πατέρων Κύριος, καὶ Θεός εὐλογητός εἶ.

Οἱ μαστοὶ σου ὑπὲρ οἶνον ἀγαθώτατοι, Ἄννα θεόκλητε, ὅτι μαστοῖς ἀγαθοῖς, τὴν τὸν ἀγαθώτατον Λόγον θηλάσασαν, σύ ἐθήλασας, τὸν χορηγόν τοῦ γάλακτος, καὶ πνοῆς τροφῆα πάσης.

Σκίρτα κροῦε τὴν κινύραν σου Θεόπνευστε, Δαυῖδ καὶ χόρευε· ἡ κιβωτός γάρ ἰδού, ἦν πάλαι προήγγειλας, ἐκ στειρευούσης γαστρος, προελήλυθε, τῷ βασιλεῖ τῆς κτίσεως, καὶ Θεῷ τετηρημένη.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠδή η'.

Παιδας εὐαγεῖς.

Κινήσωμεν γλῶτταν ὑμνωδίας, τό θεῖον γενέθλιον γεραίροντες, τῆς τὸν ὑπερύμνητον, Λόγον καὶ ὑπέρθεον, σωματωσάσης Πνεύματι, καὶ ἀνακράξωμεν τὸν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Οἱ θεῖοι σκιρτήσατε Προφήται, τιμῶντες Παρθένου τό γενέθλιον· αὕτη γάρ ἐπλήρωσε, πάντα τὰ κηρύγματα, τὸν ὑφ' ὑμῶν δηλούμενον ἀποκυήσασα, Χριστόν τὸν τοῦ παντός Βασιλέα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Ρῆξατε τὰ ὄρη εὐφροσύνην, ἀπόστολοι Μάρτυρες χορεύσατε, ὅσοι καὶ Δίκαιοι, νῦν ἀγαλλιᾶσθητε, τῷ γενεθλίῳ σήμερον τῆς τοῦ Κυρίου Μητρος, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε βοῶντες, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Ἦνθησε τό μῆλον τό εὐῶδες, τό ρόδον τό θεῖον πεφανέρωται, καὶ κατευωδίασε, σήμερον τὰ πέρατα, καὶ τό δυσῶδες ἔπαυσε, τῆς ἀμαρτίας ἡμῶν, ἡ Πάναγνος καὶ Μήτηρ τοῦ Λόγου, ἦν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Στειρεύουσα φύσις τῶν ἀνθρώπων, σεπτῶν χαρισμάτων Θείου Πνεύματος, σήμερον εὐφράνθητι, στείρας τὴν Θεόπαιδα, ἀποτεχθεῖσαν βλέπουσα καὶ ἀναβόησον τὸν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠδή θ'.

Ἄπας γηγενῆς.

Ἴδε τοῦ Θεοῦ, ὁ τόπος ὁ ἅγιος προφανῶς δέδεικται, πόλις ἡ περιδοξος, τοῦ Βασιλέως ἀνωκοδόμηται, ὁ φωταυγῆς Παράδεισος, φαιδρῶς ἐξήνηθη, Παραδείσου, πρόξενος ὑπάρχουσα, πρὸς Θεόν τε ἀνθρώπων οἰκειώσις.

Ἐφθῆ ἡ λαμπάς, λυχνία τε σήμερον, ἡ χρυσαυγίζουσα, φῶς τό προαίώνιον, ἐν ἧ οἰκῆσαν, τοὺς ἐν νυκτί τῶν δεινῶν, καταφωτίσει παύσει τε, τῆς ἀθεΐας ἀχλύν, καί ἡμέρας, πάντας ἀπεργάσεται, κοινωνούς ἀληθῶς διά πίστεως.

Σήμερον ἡ γῆ, χορεύει· τόν νέον γάρ, οὐρανόν ἔβλεψε, Θεοῦ τόν τερπνότατον, ἀποτεχθέντα· ἐν ᾧ οἰκήσας σαρκί, τῶν οὐρανῶν ἐπέκεινα, ἀναβιβάσει βροτούς, καί θεώσει, πάντας ἀγαθότητι· ὃν ὑμνοῦντες πιστῶς μεγαλύνομεν.

Ἡ περικαλής, δυάς ἀνεβλάστησεν, Ἄννα καί Ἰωακείμ, δάμαλιν τήν ἄσπιλον, ἐξ οὗ ὁ μόσχος ὁ σιτεντός προελθών, ὑπέρ τοῦ κόσμου τέθυται, αἴρων τά πταίσματα, τῶν ἀνθρώπων, τάς προσαγομένας τε, καταπαύων θυσίας τοῖς δαίμοσι.

Φώτισον ἡμᾶς, τό φῶς ἡ κυήσασα τοὺς τήν φωσφόρον σου, γέννησιν ἐν Πνεύματι, Θεογεννήτορ πανηγυρίζοντας, καί τοῦ φωτός τοῦ μέλλοντος, δεῖξον ἀγνή κοινωνούς, καί εἰρήνην, βράβευσον καί λύτρωσιν, τῶν δεινῶν μητρικαῖς ἰκεσίαις σου.

3. Κορνηλίου Ἐκατοντάρχου (ΙΓ' Σεπτεμβρίου)

Ὁ κανόνας ἀναφέρεται σέ ἓνα πρόσωπο τῶν πρώτων ἀποστολικῶν χρόνων τόν Ἐκατόνταρχο Κορνήλιο. Ὁ Κορνήλιος ἦταν σύγχρονος τῶν ἀποστόλων, ἀξιωματικός τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὅπως δηλώνει ὁ βαθμός του καί ζοῦσε μιά ζωή ἐνάρετη ἄν καί μή χριστιανική, καθὼς ἀναφέρει τό συναξάρι του «βίον μετερχόμενος ἀνεπίληπτον»¹⁶¹. Ἡ ζωή του ἀλλάζει θαυματουργικά ὅταν μέ τήν προτροπή ἀγγέλου γνωρίζει τόν ἀπόστολο Πέτρο καί κατηχεῖται ἀπό αὐτόν. Ἐδῶ βλέπουμε τήν σχέση τῶν ἀγγέλων μέ τόν ἄνθρωπο πού ὁ Θεός στέλνει γιά νά ἐπανορθώσουν τό σαθρό τῆς ἀνθρώπινης φύσης νά ἐνισχύσουν καί νά ἀποκαλύψουν τά μέλλοντα¹⁶². Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς φανέρωσης ἦταν ἡ σχέση μαθητείας τοῦ Κορνηλίου μέ τόν ἀπόστολο Πέτρο, ἡ μεταστροφή του ἀπό τήν εἰδωλολατρία στόν χριστιανισμό καί ἡ βάπτισή του. Δέν σταματᾷ ὅμως μόνο στήν προσωπική του πορεία πρὸς τόν Θεό, ἀλλά ἀναλαμβάνει καί ὁ ἴδιος ἀποστολική καί κατηχητική δράση. Κατορθώνει μέ τό κήρυγμά του νά προσελκύσει στόν Χριστό μιά ὀλόκληρη πόλη, τήν Σκέψη, βαπτίζοντας τοὺς κατοίκους της μαζί μέ τόν ἄρχοντά της Δημήτριο. Παρατηροῦμε ὅτι ὁ βίος τοῦ ἁγίου ἔρχεται σέ πλήρη συμφωνία μέ τόν κανόνα χωρίς διαφοροποιήσεις. Ὑπάρχει στόν κανόνα καί μιά ἱστορικότητα τῶν γεγονότων ἀλλά καί μιά πνευματικότητα, καθὼς τό γεγονός τῆς πίστεως τοῦ ἁγίου ἀκολουθεῖ ἡ προσωπική του καρποφορία ἀλλά καί ἡ γενικότερη μέσω τῶν ἄλλων πού τόν ἀκολουθοῦν. Ἡ ζωή τοῦ ἁγίου προβάλλεται ὡς σύμβολο, τόσο γιά τήν ἐποχή πού ἔδρασε, ὅσο καί γιά τοὺς συγχρόνους πού τόν ἀκοῦνε στήν ἀκολουθία. Ἔτσι στήν περίπτωση τοῦ Κορνηλίου μιά θαυματουργική ἐμφάνιση τοῦ ἀγγέλου τόν ὀδηγεῖ στή γνώση τῆς ἀλήθειας τήν ὁποία μετακενώνει καί στοὺς ἄλλους. Αὐτό εἶναι ἓνα σημαντικό μήνυμα πού ἐκπέμπει ὁ κανόνας, ἀλλαγὴ καί ἀνακαίνιση τοῦ κόσμου, πού ὀδηγεῖ στήν σωτηρία.

Στήν α' ὠδή ἀναφέρει τό γεγονός τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου, «τὴν φωσφόρων, καί θείαν κοίμησιν» καί ἔτσι γνωρίζουμε ὅτι ὑπέστη θάνατο φυσικό χωρίς μαρτύριο. Ὄνομάζοντας κοίμησις μᾶς δίνει τήν διάσταση τοῦ θανάτου ὡς πέρασμα σέ ἄλλη ζωή καί ὡς ἀναμονή τῆς τελικῆς κρίσης. Ὁ θάνατος παρουσιάζεται ὡς μιά προσωρινή κατάσταση, ὡς ἓνας μακρὺς ὕπνος μέχρι τήν κοινὴ ἀνάστασις καί τήν ἀξίωσις τῆς ἀθανάτου ζωῆς κοντά στήν χάρις τοῦ Θεοῦ, ἀναφέρεται στό σύμβολο τῆς Πίστεως «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καί ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»¹⁶³. Κατά τόν

¹⁶¹ Μηναιῖο Σεπτεμβρίου, Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη «ΦΩΣ», σελ. 162.

¹⁶² Μ. Βασιλείου, *Εἰς 33 Ψαλμ. 5*, PG 29, 364 A. Ωριγένη, *Κατὰ Κέλσου 6, 41, Περί ἀρχῶν 2, 10, 7* Ἰωάννη Χρυσοστόμου.

¹⁶³ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τοὺς Ἀνδριάντας Ε'*, ΕΠΕ 32, 116.

Μέγα Βασίλειο «Υπνος τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος»¹⁶⁴. Στόν ἴδιο στίχο τόν ὀνομάζει «*Ἱεράρχα θεομακάριστε*» πού σημαίνει ὅτι ὁ Κορνήλιος παρέμεινε στήν πόλη αὐτή μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του ὡς ἱεράρχης καί ἐπίσκοπος αὐτῆς. Αναφέρεται στήν ἐλεημοσύνη καί στίς εὐχές τοῦ ἁγίου στήν ζωή πού πρότεινε στούς πιστούς σύμφωνα μέ τούς «*Νόμους τούς σωτηρίους*» πού διδάχθηκε ἀπό τούς ἀποστόλους καθώς καί στόν πόλεμό του κατά τῆς εἰδωλολατρίας.

Παράλληλα μέ τόν κανόνα τοῦ ἁγίου ὑπάρχουν καί οἱ προεόρτιοι στίχοι πού ἀναφέρεται ἡ θέση τοῦ σταυροῦ στήν χριστιανική λατρεία καί ἡ σημασία τῆς σταυρικῆς θυσίας γιά τό ἀνθρώπινο γένος. Στήν γ' ὠδή ὁ σταυρός ὀνομάζεται «*Δόξαν Χριστοῦ*» ἀλλά καί φωτισμός τῶν ἀνθρώπων καθώς ἐνῶ γιά ἄλλους εἶναι σκάνδαλο καί ἀτίμωση γιά τούς χριστιανούς ἀποτελεῖ σωτηρία γιατί ἐκεῖ ἐπάνω ὁ ἴδιος ὁ Θεός ἔδωσε τή δική του ζωή γιά λύτρωση τῶν ἀνθρώπων ἀλλά καί σημεῖο ἐντονότατο εἶναι ὁ Σταυρός καθώς ἐκεῖ ὀδηγεῖται καί τιμωρεῖται ἡ ἀνθρώπινη ἁμαρτία. «*Ὁ λόγος γάρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μέν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί, τοῖς δέ σωζομένοις δύναμις Θεοῦ*»¹⁶⁵ καί «*Κηρύσσομεν Χριστόν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μέν σκάνδαλον, ἔλλησι δέ μωρίαν*»¹⁶⁶. Βλέπουμε ὅτι ἡ θέση τῆς ἐκκλησίας γιά τόν Σταυρό ἀπό τά πρώτα ἀποστολικά χρόνια διατηρεῖται μέ τήν ἴδια συνέχεια καί στήν ἐποχή τοῦ Ἰωσήφ καί εἶναι ἓνα δεσπόζον σύμβολο μέ θεολογική σημασία γιά τή λατρεία. Στήν ἴδια ὠδή ὁ Σταυρός ὀνομάζεται «*ζωή ὑπάρχον*» γιατί πάνω σέ αὐτόν ὁ κόσμος ἀπαλλάσσεται ἀπό τόν θάνατο καί μπορεῖ νά περιμένει τήν Ἀνάσταση. Στήν ἴδια ἀναφορά συνεχίζεται καί στίς ὑπόλοιπες ὠδές ἡ θεολογία περί τοῦ Σταυροῦ.

¹⁶⁴ Μ. Βασιλείου, *Εἰς τόν Μάρτυρα Βαρλαάμ*. ΕΠΕ 7, 238.

¹⁶⁵ Α' Κορ. 1, 19.

¹⁶⁶ Α' Κορ. 1, 23.

Κανών τοῦ Ἁγίου, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς.

Τῶν θαυμάτων σου τό κλέος μέλπω μάκαρ. Ἰωσήφ.

Ὦδή α'. Ἦχος πλ. α'.

Ἴππον καί ἀναβάτην.

Ταύτην σου τήν φωσφόρον, καί θείαν κοίμησιν, καί ὑπέρλαμπρον μνήμην, καί ἱεράν πανήγυριν, τούς πανηγυρίζοντας, ταῖς εὐχαῖς σου φώτισον, Ἱεράρχα θεομακάριστε.

Ὦφθης καί πρό τελείας, σοφέ μνήσεως, ταῖς ἐλεημοσύναις, καί ταῖς εὐχαῖς Κορνήλιε, σχολάζων πανόλβιε, καί τόν πάντων Κύριον, διανοίας ζητῶν εὐθύτητι.

Νόμους τούς σωτηρίους, σαφῶς ἐξέμαθες, τοῦ σαρκί ἐνωθέντος, δι' ἄκραν ἀγαθότητα, τοῦ τῶν Αποστόλων σε, Κορυφαίου νεύσεσι, τοῦ Δεσπότη Μάκαρ μνήσαντος.

Θεοτοκίον.

Θέλγεις πιστῶν καρδίας, αἰεὶ δοξάζειν σε, ἀκορέστῳ ἐφέσει, Θεογεννήτορ Δέσποινα· δόξα χρηματίζεις γάρ, τῶν βροτῶν κηύσασα, τόν τῆς δόξης Κύριον ἄχραντε.

Προεόρτιος. Ὦδή γ'. Ὁ Εἰρμός.

«Οὐκ ἐν σοφίᾳ, καί δυνάμει καί πλούτῳ καυχώμεθα, ἀλλ' ἐν σοί τῇ τοῦ Πατρός, ἐννοποστάτῳ σοφίᾳ Χριστέ· οὐ γάρ ἐστίν ἅγιος, πλήν σου Φιλάνθρωπε».

Δόξαν Χριστοῦ σε, χρηματίσαντα πίστει δοξάζομεν, δοξαζόμενοι ταῖς σαῖς, δεδοξασμένε Κυρίου Σταυρέ, σεπταῖς περιπτύξεσι, καί φωτιζόμενοι.

Ἐν εὐφροσύνῃ, προσελθόντες Πιστοὶ ἀρυσώμεθα, ὡς ἐκ κρήνης καθαρᾶς Σταυροῦ, αἰίζωα νάματα, καί διασφζόμενοι, Θεόν ὑμνήσωμεν.

Ζωὴ ὑπάρχων, Ἰησοῦς κρεμασθεὶς τεθανάτωται, ἐπὶ ξύλου τοῦ Σταυροῦ· ὃν νῦν πιστῶς προσπτυσσόμενοι, πάθη ἀποφεύγομεν, θανάτου πρόξενα.

Θεοτοκίον.

Ἐπιφανεῖσα, τῆς ψυχῆς μου τό σκότος ἀπέλασον, ἀμαρτίας τὰς σειρᾶς, ἀγνή Παρθένε διάρρηξον, σῶσόν με κηύσασα, τόν Πανοικτίρμονα.

Τῶν Ἐγκαινίων.

Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Ἠγίασας ἐπὶ γῆς, τήν Ἐκκλησίαν σου Χριστέ Πνεύματι, χρίσας αὐτήν σήμερον, σῆς ἀγαλλιᾶσεως ἔλαιον.

Θεμέλιόν σε Χριστέ, ἡ Ἐκκλησία ἀρραγές ἔχουσα, τῷ σῶ Σταυρῷ στέφεται, ὡς βασιλικῷ διαδήματι.

Ἀνέδειξας ἀγαθέ, τὴν χειροποίητον σκηνήν σήμερον, τῆς ὑπέρ νοῦν δόξης σου, οἰκονομικῶς οἰκητήριον.

Θεοτοκίον.

Σύ μόνη τοῖς ἐπὶ γῆς, τῶν ὑπέρ φύσιν ἀγαθῶν πρόξενος, Μήτηρ Θεοῦ γέγονας· ὅθεν σοι τό χαῖρε προσάγομεν.

Τοῦ Ἁγίου.

Ὁ πῆξας ἐπ' οὐδενός.

Ἁγίου τόν φωτισμόν, μετέλαβες Πνεύματος, καί τὴν θείαν χάριν ἐκ θείου στόματος, ὅλην εἰσεδέξω πανοικί, τοῦ θείου Κορυφαίου, ἐπιστασίαις καταγγέλλοντος, τὰ σωτηριώδη διδάγματα.

Υψώθης ταῖς ἀρεταῖς, ὡς κέδρος ὑψίκομος, καί καρπούς εὐώδεις ἡμῖν προσήνεγκας, τὴν τῶν διδαγμάτων παροχήν, τὴν χάριν τῶν θαυμάτων, καί ἰαμάτων τὴν ἐνέργειαν, μάκαρ Τεράρχα Κορνήλιε.

Μεγίστης ἀξιοθείς, εὐκλείας Κορνήλιε, σὺν τῷ Κορυφαίῳ καὶ ἄλλοις πλείοσιν, ἔδραμες κηρύττων πανταχοῦ, τό κήρυγμα τό θεῖον, δι' οὗ ἡμεῖς φωταγωγούμενοι, σκότους ἀγνωσίας ἐρρύσθημεν.

Θεοτοκίον.

Ἀγνείας φωτοειδές, γεγένησαι σκῆνωμα, καί τόν φωτοδότην φέρεις σαρκούμενον, ἄνθρωπον ὀφθέντα καθ' ἡμᾶς, διὰ φιλανθρωπίαν, καί τὴν φθοράν ἐξαφανίσαντα, Ἄφθορε βροτῶν ἢ ἀνάκλησις.

Κάθισμα Ἦχος πλ. δ'.

Τό προσταχθέν.

Τοῦ μαρτυρίου τὴν σκηνήν Θεός παρέδειξε, καί ὁ θεσπέσιος Μωσῆς ἐν γῆ ἐπήξατο, καί ναόν ἐγκαινίζει Σολομών ἐν θυσίαις· ἡμεῖς δέ ἐπὶ τὴν νέαν Ἱερουσαλήμ, τῇ πίστει καταφυγόντες δαυϊτικῶς, δῶμεν θείαν ἀνύμνησιν, τῷ Σταυρωθέντι δι' ἡμᾶς, αἰτούμενοι συγχώρησιν, πάντων ὧν περ ἡμάρτομεν.

Κάθισμα τοῦ Σταυροῦ.

Ἦχος δ'.

Ἐπεφάνης σήμερον.

Ὁ Σταυρός σου Κύριε, ὡς φῶς ἐκλάμπων, τὰς τοῦ σκότους φάλαγγας, ἀποδιώκει· καί πιστούς, καταφαιδρύνει τούς ψάλλοντας· Σταυρός ὑπάρχει, τοῦ κόσμου τό καύχημα.

Δόξα... τοῦ Ἁγίου ὁμοιον.

Απαρχὴν ἀγίαν σε, ἡ Ἐκκλησία, ἐξ ἐθνῶν ἐδέξατο, καταφωτίζοντα αὐτήν, ταῖς ἐναρέτοις σου πράξειςιν, Ἱερομύστα, Θεόφρον Κορνήλιε.

Καί νῦν... Θεοτοκίον. Ταχύ προκατάλαβε.

Ἐν πίστει τά Ἐγκαίνια, ἐπιτελοῦμεν φαιδρῶς, τοῦ οἴκου σου Ἀχραντε, εὐλογημένη ἀγνή, Παρθένε πανύμνητε· χαίροντες τῇ ἐλπίδι, τῇ εἰς σέ Θεοτόκε, αἰτοῦμέν σε τοῦ πρεσβεύειν, τῷ Σωτῆρι ἀπαύστως, αὐτῷ τῷ σαρκωθέντι ἐκ σοῦ, σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Προεόρτιος.

Ὡδή δ' . Ὁ Εἰρμός.

«Δι' ἀγάπησιν Οἰκτίρμον τῆς σῆς εἰκόνας, ἐπί Σταυροῦ σου ἔστης, καί ἐτάκησαν ἔθνη· σύ γάρ εἶ φιλάνθρωπε, ἰσχύς μου καί ὕμνησις».

Ἡλιόμορφος ὁρώμενος προσκυνεῖται, ὑπό πιστῶν ἀνθρώπων, ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου, ὃν κατασπαζόμενοι, ψυχὰς φωτιζόμεθα.

Θεός Κύριος σαρκούμενος ἐπεφάνη, καί ὑψωθεῖς ἐν ξύλῳ, τούς αὐτόν προσκυνοῦντας, φωτίζει ἐκάστοτε, δεινῶν ἐξαιρούμενος.

Γλασμόν ἡμῖν καί ἄφεισιν τῶν πταισμάτων, Λόγε Θεοῦ παράσχου, τοῖς πιστῶς προσκυνοῦσι, σήμερον προκείμενον, Σταυρόν σου τόν τίμιον.

Θεοτοκίον.

Μή κενώσας τούς Πατέρας ὁ Λόγος κόλπους, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις Κόρη, ἀνεκλίθη ὡς βρέφος, θέλων ἀναπλάσαι με, φθορᾷ ὑποκείμενον.

Τῶν Ἐγκαινίων.

Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα.

Οὐκ ἐν θύμασιν ἀλόγων ἡ Ἐκκλησία, ἀλλά τῷ σῷ τιμίῳ ἐκ πλευρᾶς ζωηφόρου, αἵματι ῥαντίζεται, εἰκότως κραυγάζουσα· Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Τά σκηνώματα Κυρίου ἠγαπημένα, τοῖς κατιδεῖν ποθοῦσιν ἀνακεκαλυμμένως, τήν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, συμφώνως κραυγάζουσι· Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Εἰκονίζουσα τήν χρισίν ἡ Ἐκκλησία, τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ σου τό πολύτιμον μύρον, σήμερον ἀλείφεται, τήν θείαν τοῦ Πνεύματος, χάριν ἀοράτως λαμβάνουσα.

Θεοτοκίον.

Ἀπειρογάμως ἐκύησας ᾧ Παρθένε, καί μετὰ τόκον ᾧφθης, παρθενεύουσα πάλιν· ὅθεν ἀσιγήτοις φωναῖς, τό Χαῖρέ σοι Δέσποινα, πίστει ἀδιστάκτω κραυγάζομεν.

Τοῦ Ἁγίου.

Τὴν θείαν ἐννοήσας σου.

Τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν δεξάμενος, ἥλιος ὡσπερ φωταυγής, τὴν γῆν ἐπῆλθες Κορνήλιε, ἀποδιώκων τό σκότος, τῆς εἰδωλομανίας πανεύφημε.

Ὡς μέγας ποταμός ἐκπεπόρευσαι, ἅπαν τό πρόσωπον τῆς γῆς, ἀρδεύων θείοις διδάγμασι, καί τά ζιζάνια πνίγων, τά τῆς πολυθεΐας Κορνήλιε.

Νεκρός παντί τῷ κόσμῳ γενόμενος, τοῦ νεκρωθέντος δι' ἡμᾶς, τὴν θείαν ἔγερσιν ἅπασι, τοῖς ἐκ παθῶν νεκρωθεῖσι, διήγγειλας παμμακάρ Κορνήλιε.

Θεοτοκίον.

Σοφίας καθαρὸν ἐνδιαίτημα, τῆς τοῦ Πατρός ὑπερφυῶς, ἀγνή Παρθένε γεγένησαι· δι' ἧς ἡμᾶς τῆς κακίας, ννὶ τοῦ σοφιστοῦ ἐλυτρώθημεν.

Προεόρτιος.

Ὡδὴ ε'· Ὁ Εἰρμός.

«Τόν φωτισμόν σου Κύριε, κατάπεμψον ἡμῖν, καί τῆς ἀχλύος ἡμᾶς τῶν πταισμάτων, λῦσον ἀγαθέ, τὴν σὴν εἰρήνην οὐρανόθεν δωρούμενος».

Κατὰ παθῶν ἐνίσχυσον, ἡμᾶς φθοροποιῶν, τοὺς σέ τιμῶντας, καί ἀσπαζομένους τίμιε Σταυρέ, ἀγίου πάθους, ἀγιώτατον σύμβολον.

Λελαμπρυσμένοι σήμερον καρδίας καί ψυχάς, καλῶν ιδέαις, προσέλθωμεν πιστοί, καί τό σεπτὸν καί θεῖον ξύλον, τοῦ Σταυροῦ προσκυνήσωμεν.

Μερρᾶς γλυκαίνει πρότερον τά ὕδατα Μωσῆς, σημαίνων ξύλω, σέ τίμιε Σταυρέ, δι' οὗ γλυκασμόν σωτηριώδη, τοῖς βροτοῖς ἐναπέσταξας.

Θεοτοκίον.

Ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπησον, Χριστόν τόν ἐκ τῶν σῶν, ἀγνῶν αἱμάτων, πανάχραντε Κόρη, σάρκα ὑλικὴν ἡμφιεσμένον, καί βροτούς ἀναπλάσαντα.

Τῶν Ἐγκαινίων.

Σύ Κύριέ μου φῶς.

Σύ πάλαι ἐν Σινᾷ, σκηνὴν ἀχειροποίητον, ὑπέδειξας τῷ θεόπτῃ, Μωϋσῆ διαγράφων, Χριστέ τὴν Ἐκκλησίαν σου.

Σύ Κύριε σκηνὴν, ἐπὶ γῆς κατεσκεύασας, σύ τάξεσιν οὐρανίαις, τῶν βροτῶν τὰς χορείας, συνάπτεις τῇ δυνάμει σου.

Σέ Κύριε πηγὴν, τῆς ζωῆς ἐπιστάμεθα· σύ Ἄγιε τὴν εἰρήνην, ἐλθῶν εὐηγγελίσω, Χριστέ τῇ Ἐκκλησίᾳ σου.

Θεοτοκίον.

Σέ ὄπλον ἀρραγές, κατ' ἐχθρῶν προβαλλόμεθα· σέ ἄγκυραν καί ἐλπίδα, τῆς ἡμῶν Σωτηρίας, Θεόνυμφε κεκτήμεθα.

Τοῦ Ἁγίου.

Ὁ ἀναβαλλόμενος.

Ὅλος ἀνακείμενος, τῷ Παντοκράτορι, κωφοῖς ξοάνοις ἱερομύστα, σέβας οὐ προσένειμας, ὑπὸ μαιφόνων, ἀνθρώπων συνωθούμενος.

Ὑψιστον ἀόρατον, Θεόν Κορνήλιε, ἐν ἐκτενείᾳ ἐπεκαλέσω, καί ναόν ἠδάφιας, βδελυκτῶν ξοάνων, μεγάλως θαυμαζόμενος.

Τό τοῦ Παντοκράτορος, φυλάττων πρόσταγμα, ἐφυλακίσθης, δεσμά ὑπέστης, καί δεσμῶν ἀπέλυσας, τῆς κακοπιστίας, τούς ἄφρονας θεόσοφε.

Θεοτοκίον.

Ὀμβρησόν μοι Πάναγνε, παισιμάτων ἄφεσιν, ἐπίσκεψαί με τόν ἀσθενούντα, καί κλυδωνιζόμενον, συμφοραῖς τοῦ βίου, καί πάθεσι τοῦ σώματος.

Προεόρτιος.

Ὡδή ς'. Ὁ Εἰρμός.

«Ἦλθον εἰς τά βάθη τῆς θαλάσσης, καί κατεπόντισέ με, καταγιγίς πολλῶν ἀμαρτημάτων, ἀλλ' ὡς Θεός ἐκ φθορᾶς ἀνάγαγε, τήν ζωήν μου ὡς φιλόανθρωπος».

Νυγείς ἐπί σοί πλευράν ὁ Κτίστης, Σταυρέ ἐθελουσίως, ἀναρτώμενος, αἷμα καί ὕδωρ ἀποκενοῖ, δι' ὧν ἀνεπλάσθημεν, οἱ πιστῶς σε ἀσπαζόμενοι.

Εὐλον ζωοδῶρητον Κυρίου, πηγῆ ἀθανασίας, ἀπολύτρωσις παντός τοῦ κόσμου, σῶζε ἡμᾶς, τούς ἀσπαζομένους σε, ὡς φρουρόν ἡμῶν σωτήριον.

Ὅπλον ἡμῖν ἄρρηκτον ἐδόθης, δι' οὗ νικῶμεν πάσας, τάς ἐνέδρας τῶν ἀντικειμένων, θεῖε Σταυρέ, οἱ ψυχῆς εὐθύτητι, ἱερώς σε ἀσπαζόμενοι.

Θεοτοκίον.

Ἅγιος ναός τοῦ ἐν Ἁγίοις, ἐπαναπεπαυμένοι, ἐχρημάτισας Θεογεννητορ' ὄθεν ἡμᾶς, τούς πιστῶς ὑμνοῦντάς σε, ἀγιάζεις Μητροπάρθενε.

Τῶν Ἐγκαινίων.

Θύσω σοι, μετά φωνῆς.

Τοῦ κάλλους, ὁ Βασιλεύς Χριστός ἐπεθύμησε, νῦν τῆς σεπτῆς Ἐκκλησίας, καί ἐθνῶν μητέρα ἀπέδειξεν, ἐκ δουλείας, νίοθετουμένων διά τοῦ Πνεύματος.

Φρίπτουσι, τῶν δυσμενῶν δαιμόνων αἱ φάλαγγες, τήν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τοῦ Σταυροῦ τῷ τύπῳ σημειουμένην, καί σκιάζει, ἀγιαστική τοῦ Πνεύματος ἔλλαμψις.

Ὁὐ ψάμμον, ἀλλὰ Χριστόν θεμέλιον ἔχουσα, ἢ ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία, στεφανοῦται κάλλει τῷ ἀπροσίτῳ, καὶ διαδήματι, τῆς βασιλείας ἐγκαλλωπίζεται.

Θεοτοκίον.

Ὡ θαῦμα, τῶν ἀπάντων θαυμάτων καινότερον! ὅτι Παρθένος ἐν μήτρᾳ, τόν τά σύμπαντα περιέποντα, ἀπειράνδρως συλλαβοῦσα, οὐκ ἐστενοχώρησε.

Τοῦ Ἁγίου.

Μαινομένην κλύδωνι.

Καθαρῶς ποιούμενος, τάς εὐχάς σου, Ἄγγελον Θεοῦ, φανερῶς τεθέασαι μυοῦντά σε, τά κρείττονα, καὶ σωτηρίας ἐχόμενα.

Λαμπρυνθεὶς τῷ πνεύματι, φωτοβόλος γέγονας ἀστήρ, φωτοβόλοις λάμψεσι τά πέρατα, φωταγωγῶν, Ἰερομύστα Κορνήλιε.

Ἐπιγνοῦς τόν Κύριον, ὁ τῇ πλάνῃ πρώην σκοτισθεὶς, ἀνανεῦει Μάκαρ τῇ ἐντεῦξαι σου, καὶ πανοικί, θείαν εἰσδέχεται κάθαρσιν.

Θεοτοκίον.

Ὁ τῆς δόξης Κύριος, ἐξ αἱμάτων σου παρθενικῶν, ἐσαρκώθη μόνος ὡς ἐπίσταται, Πανύμνητε, σῶζων ἡμᾶς ἀγαθότητι.

Κοντάκιον τῶν Ἐγκαινίων.

Ἦχος δ'.

Ἐπεφάνης σήμερον.

Οὐρανός πολύφωτος ἢ Ἐκκλησία, ἀνεδείχθη ἅπαντας, φωταγωγοῦσα τοὺς πιστοῦς· ἐν ᾧ ἐστῶτες κραυγάζομεν· Τοῦτον τόν οἶκον, στερέωσον Κύριε.

Ὁ Οἶκος.

Ἐπιδημήσαντος ἡμῖν, τοῦ Λόγου κατὰ σάρκα, ὁ τῆς βροντῆς μὲν γόνος φησί καθυπογράφων· Ἐθεασάμεθα φαιδρῶς τὴν δόξαν, ἣν εἶχεν ὁ Υἱός παρὰ τοῦ Πατρός, ἐν ἀληθείας χάριτι. Ὅσοι δέ πίστει τοῦτον ἐλάβομεν, ἔδωκε τοῖς πᾶσιν ἐξουσίαν, τοῦ γενέσθαι τέκνα Θεοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός ἀναγεννηθέντες, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος Ἁγίου ἐπανξηθέντες, οἶκον προσευχῆς ἐπήξαμεν, καὶ βοῶμεν· Τοῦτον τόν οἶκον στερέωσον Κύριε.

Προεόρτιος. Ὠδή ς'. Ὁ Εἰρμός.

«Νέοι τρεῖς ἐν Βαβυλώνι, πρόσταγμα τυραννικόν, εἰς φλήναφον θέμενοι, μέσον τοῦ πυρός ἀνεβῶν· Εὐλογητός εἶ ὁ Θεός, ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν».

Πάλαι ἐν ταῖς εὐλογίαις, τῶν παιδῶν ὁ Ἰακώβ, σέ προδιεχάραττε, τίμιε Σταυρέ· ἀλλ' ἡμεῖς σε νῦν προσκυνοῦντες πάντοτε, φωτισμὸν ἀρνούμεθα.

Ράβδω σέ προεικονίζει, θεῖος πάλαι Μωϋσῆς, Σταυρέ, τέμνων θάλασσαν, ἡμεῖς δέ σε νῦν προσκυνοῦντες, παθῶν ἀβρόχως πέλαγος, χαλεπὸν περαιούμεθα.

Στόματί σε καί καρδιά, πανσεβάσμιε Σταυρέ, νῦν περιπτυσσόμενοι, τὸν ἁγιασμόν, τὴν ὑγείαν, τὴν σωτηρίαν πάντοτε, ἀπαντλοῦμεν ψυχῆς τε καί σώματος.

Θεοτοκίον.

Παρθένε εὐλογημένη, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν, καθικετευόντων σε· εἰς σέ γὰρ ἐλπίζομεν πάντες, καί σοί βοῶμεν, Δέσποτα, μὴ παρίδῃς τὴν ποιμνὴν σου.

Τῶν Ἐγκαινίων.

Ἐν τῇ καμίνῳ Ἀβραμιαῖοι.

Δροσοβόλος μὲν, ἡ καμινιαία φλόξ ἐδείχθη ποτέ, νῦν δέ ἐξ ἐλαίου χρίσμα πνευματικόν, ἀγιάζει τοὺς κραυγάζοντας· Εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ, τῆς δόξης σου Κύριε.

Ὡς ἐν καμίνῳ, τῇ θεοδόχῃ νέᾳ σκηνῇ, πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τοῦ πνευματικοῦ, δροσιζόμενοι βοήσωμεν· Εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ, τῆς δόξης σου Κύριε.

Οἱ τετρωμένοι, τῷ γλυκυτάτῳ θείῳ ἔρωτι, δεῦτε ἐν παστάδι ταύτῃ τῇ μυστικῇ, συναφθῶμεν τῷ νυμφίῳ Χριστῷ· Εὐλογημένος εἶ ἐκβοῶντες, τῆς δόξης ὁ Κύριος.

Θεοτοκίον.

Τό τοῦ Ὑψίστου, ἡγιασμένον θεῖον σκῆνωμα, χαῖρε· διὰ σοῦ γὰρ δέδοται ἡ χαρά, Θεοτόκε τοῖς κραυγάζουσιν· Εὐλογημένη σύ ἐν γυναιξίν, ὑπάρχεις πανάμωμε.

Τοῦ Ἁγίου.

Ὁ ὑπερυψούμενος.

Σύ ἐθνῶν γεγένησαι, ἀπαρχή Κορνήλιε· πρῶτος γὰρ τό βάπτισμα, ἐδέξω τό ἅγιον, καί Πνεύματος τὴν χάριν, ὡς τό πρὶν οἱ θεηγόροι.

Μέγιστα τεράστια, τελῶν θεῖα χάριτι, πρὸς πίστιν ἐζώγησας, τοὺς πάλαι κακόφρονας, διδάξας ἀναμέλπειν· ὁ Θεός εὐλογητός εἶ.

Ἐν τῇ γῇ κρυπτόμενος, καί βάτῳ σκεπτόμενος, θεῖαις εἰσηγήσεσι, Σοφέ πεφανέρωσαι, θαυμάτων βρύων χάριν, καί νοσήματα διώκων.

Λύρα μελωδήσασα, δόγματα σωτήρια, καί πάντων Κορνήλιε, ψυχάς ἐνηδύνουσα, ἐδείχθης ἀναμέλπων· ὁ Θεός εὐλογητός εἶ.

Τριαδικόν.

Πάντες τρισυπόστατον, μονάδα δοξάσωμεν, Πατέρα προάναρχον, Υἱόν ὁμοούσιον, καί Πνεῦμα μελωδοῦντες· ὁ Θεός εὐλογητός εἶ.

Θεοτοκίον.

Ἐφθης τό ἀνθρώπινον, φύραμα θεώσασα, τῇ θείᾳ γεννήσει σου, Παρθένε πανάμωμε· διό σε κατά χρέος, οἱ πιστοί δοξολογοῦμεν.

Προεόρτιος. Ὠδή η'. Ὁ Εἰρμός.

«Λυτρωτά τοῦ παντός Παντοδύναμε, τοὺς ἐν μέσῳ φλογός εὐσεβήσαντας, συγκαταβάς ἐδρόσισας, καί ἐδίδαξας μέλπειν: Πάντα τά ἔργα, εὐλογεῖτε ὑμνεῖτε τόν Κύριον».

Τό σωτήριον ὄπλον καί ἄρρηκτον, τῶν πιστῶν τήν ἐτοιμῆν βοήθειαν, τήν κραταιάν ἀντίληψιν, τόν Σταυρόν τοῦ Κυρίου, νῦν προσκυνοῦμεν, κατενώπιον πάντων προκείμενον.

Υψηλῶς ἐπί ξύλου ἀνήρτησεν, ἐγκαρσίως τόν ὄφιν ὡς γέγραπται, ὁ Μωϋσῆς προγράφων σε, πανσεβάσμιον ξυλον· δι' οὗ τῆς βλάβης, νοητῶν ἐκλυτρούμεθα ὄψεων.

Φωτισμός τῶν ψυχῶν ἡμῶν πέφυκας, φωτοδότα Σταυρέ πανσεβάσμιε· σέ γάρ περιπτυσσόμενοι, τάς ἀρχάς τε τοῦ σκότους καί ἐξουσίας, ἐκτρεπόμεθα θείᾳ δυνάμει σου.

Θεοτοκίον.

Τήν ἀγνήν καί Παρθένον τιμῆσωμεν, τήν τόν ἄναρχον Λόγον καί ἄκτιστον, ὑπερφυῶς κυήσασαν, εἰς ἡμῶν σωτηρίαν, ἀναβοῶντες· Εὐλογοῦμεν Παρθένε τόν τόκον σου.

Τῶν Ἐγκαινίων.

Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ.

Σήμερον χιτῶνα νοητόν, τόν ἄνωθεν ὑφαντόν ἐκ θείας χάριτος, ἡ Ἐκκλησία σου Κύριε, ὡσπερ νύμφη ἐστολίσαστο, καί τοὺς οἰκείους συγκαλεῖ πρὸς εὐφροσύνην λαούς, εἰς τό μέλπειν· Πάντα τά ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Σήμερον ὁ δεύτερος Ἀδάμ, Χριστός ἀνέδειξε, Παράδεισον νοητόν, τήν νέαν ταύτην σκηνήν, φέρουσαν κατά ξύλου τοῦ τῆς γνώσεως, τό ζωηφόρον τοῦ Σταυροῦ, ὄπλον τοῖς ψάλλουσιν· Εὐλογεῖτε, πάντα τά ἔργα Κυρίου τόν Κύριον.

Τριαδικόν.

Πατρός ἐξ ἀνάρχου σε Υἱόν, καί Πνεῦμα Ἅγιον μίαν Θεότητα, τελείαν ἀναρχον ἄτμητον, ὁμοούσιον ἀσύγχυτον, ἐν ὑποστάσει τρισί σέβοντες ψάλλομεν· Εὐλογοῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τόν Κύριον.

Θεοτοκίον.

Σύ μόνη ἐν πάσαις γενεαῖς, Παρθένε ἄχραντε, Μήτηρ ἐδείχθης Θεοῦ, σύ τῆς Θεότητος γέγονας, ἐνδιαίτημα πανάμωμε, μή φλογισθεῖσα τῷ πυρί τοῦ ἀπροσίτου φωτός· ὅθεν πάντες, σέ εὐλογοῦμεν Μαρία Θεόνυμφε.

Τοῦ Ἁγίου. Σοί τῷ παντουργῶ.

Μόνον ἐκ ψυχῆς, τόν ἐπί γῆς ὀφθέντα, Θεόν ἐξεζήτησας, νοός εὐθύτητι· ὅθεν ἐγένου, ἀπαρχή θεοφόρε, τῶν ἐθνῶν τιμία, καί Πνεύματος δοχεῖον.

Ἄνθρακι τῶν σῶν, Μάκαρ ἐμπύρων λόγων, τήν ὕλην κατέφλεξας, τῆς ματαιότητος· ὅθεν πρός φέγγος, ἀνέσπερον μετέβης, πάντας καταυγάζων, τούς πόθω σε ὑμνοῦντας.

Κλῆρος καί μερίς, καί βοηθός καί ρύστης, ἰσχύς τε καί ὕμνησις, καί φῶς σοι γέγονε· Λόγος ὁ πάντα, καλῶν ἐκ τοῦ μή ὄντος, καί χειραγωγία, Κορνήλιε θεόφρον.

Τριαδικόν.

Ἄγιε Πατήρ, Ἄγιε Λόγε, Πνεῦμα, παναγία ἄκτιστε, Τριάς ἀμέριστε, σῶζε τούς πόθω, ὑμνοῦντάς σου τό κράτος, καί τήν βασιλείαν, καί τήν μεγαλωσύνην.

Θεοτοκίον.

Ρᾶνον ἐφ' ἡμᾶς, τὰ σά ἐλέη Κόρη, συνήθως καί αἴτησαι, ἀγνή συγχώρησιν, πάντων πταισμάτων, ἐν γνώσει καί ἀγνοίᾳ, ἐξ ἀπροσεξίας, ἡμῖν ἐπισυμβάντων.

Προεόρτιος. Ὡδή θ' . Ὁ Εἰρμός.

«Ὁ τόκος σου ἄφθορος ἐδείχθη, Θεός ἐκ λαγόνων σου προῆλθε, σαρκοφόρος ὅς ὤφθη ἐπί γῆς, καί τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφη, σέ Θεοτόκε· διό πάντες μεγαλύνομεν».

Χριστός ἐπί σοί ἀνηρημένος, τόν κόσμον ἀνύψωσε πεσόντα, εἰς βυθόν ἀπωλείας ἀληθῶς, Σταυρέ Κυρίου· ὅθεν σε πόθω, νῦν προσκυνοῦμεν, καί τιμῶμεν καί δοξάζομεν.

Ψυχάς ἀγνισθῶμεν καί καρδίας, καλῶν ἐπιμόνοις ἐργασίαις, καί προκείμενον μέσον, τό σωτήριον ὀρώντες τοῦ Σταυροῦ ξύλον, πίστει καί πόθω, θεοφρόνως προσκυνήσωμεν.

Ὡς ἥλιος μέγας ταῖς ἀκτίσι, ταῖς σαῖς καταυγάζεις τούς ἐν σκότει, καί τούς δαίμονας φλέγεις, ὡραιότατε Σταυρέ· ὅθεν φώτισον πάντας, τούς ἐν πίστει προσκυνοῦντάς σε.

Θεοτοκίον.

Φωτί με καταύγασον τῷ θείῳ, φωτός οικητήριον Παρθένε, τῶν παθῶν μου τό σκοτός, καί τῶν ἡδονῶν τήν βαθυτάτην ὄντως νύκτα, Θεοκυῆτορ, παναγία ἀπελαύνουσα.

Τῶν Ἐγκαινίων.

Λίθος ἀχειρότμητος.

Δεῦτε καθαρά τῇ καρδίᾳ καί νηφαλέοις ὄμμασι νοός, τῆς τοῦ Βασιλέως θυγατρός, τῆς Ἐκκλησίας τήν ὠραιότητα, ὑπέρ χρυσίον λάμπουσαν, κατανοοῦντες μεγαλύνωμεν.

Χαῖρε καί εὐφραίνου ἡ νύμφη, τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου, κατοπτριζομένη τηλαυγῶς, τοῦ σοῦ νυμφίου τήν ὠραιότητα, σύν τῷ λαῷ σου κράζουσα· Σέ Ζωοδότα μεγαλύνωμεν.

Τήν ἐξ ὕψους ἄμυναν Σῶτερ, τῇ Ἐκκλησίᾳ σου παράσχου· ἄλλον γάρ οὐκ οἶδεν, εἰ μή σέ, τόν ὑπέρ ταύτης τήν σήν φιλόανθρωπε, πάλαι ψυχῆν προθέμενον, ἐν ἐπιγνώσει μεγαλύνουσα.

Θεοτοκίον.

Χαῖρε κεχαριτωμένη ἡ Νύμφη, τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου· διά σοῦ τῆς κατάρας, τῆς Εὐας πάντες Ἀγνή ἐρρύσθημεν, καί τήν ζωὴν εὐράμεθα, ἐν τῇ κησεί σου ἀνύμφευτε.

Τοῦ Αγίου.

Ἡσαΐα χόρευε.

Ἰεράν πανήγυριν, Ἐκκλησία πᾶσα συγκροτεῖ, τῇ μνήμῃ σου τῇ σεπτῇ, κήρυξ τοῦ Χριστοῦ· σύ γάρ ἰσοστάσιος, τῶν Ἁγίων ὠφθης μαθητῶν, Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὡς ἐκεῖνοι κληρωσάμενος.

Ὡραιώθης δόγμασιν, εὐσεβείας ὡς ἱεουργός· ἐξωμοιώθης Θεοῦ, θείοις λειτουργοῖς· πηγάζεις δέ πάντοτε, ἰαμάτων Μάκαρ ποταμούς, παύων νοσήματα, τῶν ἀνθρώπων Ἰερώτατε.

Στολισθεῖς ἰμάτιον, σωτηρίου ὅπερ ὁ Χριστός, ἐξύφανε σαρκωθείς, νῦν περιχαρῶς, τά ἄνω βασιλεία, περιπολεῖς βλέπων καθαρῶς, κάλλος ἀμήχανον, τοῦ νυμφίου Ἀξιάσατε.

Ἡ τιμία θήκη σου, ὥσπερ κρήνη βρῦει τοῖς πιστοῖς, ἰάματα δαψιλῶς, καί ἀποσοβεῖ, Κορνήλιε πνεύματα τά πονηρά, καί φωταγωγεῖ, πάντων τά ὄμματα, τῶν ἐν πίστει εὐφημούντων σε.

Θεοτοκίον.

Φωτισμόν μοι αἴτησαι, ἡ τεκοῦσα φῶς τό ἐκ φωτός, ἐκλάμψαν τόν σκοτασμόν, πόρρω ἀπ' ἐμοῦ, ἐναποδιώκουσα, καί πειρασμῶν καί τῶν ἡδονῶν, ἄχραντε Δέσποινα, προστασία ἀκαταίσχυντε.

4. Αγίας Μάρτυρος Χαριτίνης (Ε' Οκτωβρίου)

Ο κανόνας της αγίας Χαριτίνης αναφέρεται στον διωγμό του αυτοκράτορα Διοκλητιανού ο οποίος δίνει την τελευταία μάχη της εποχής του κατά του Χριστιανισμού. Ο Διοκλητιανός συστηματικά δίωξε τους χριστιανούς προσπαθώντας να εξαναγκάσει την Εκκλησία να υποταχθεί στο κράτος, όπως είχαν αφομοιωθεί και άλλες κοινωνικές δυνάμεις της αυτοκρατορίας. Η ύπαρξη της Εκκλησίας που είχε επιβιώσει και ενδυναμωθεί όλα τα προηγούμενα χρόνια των διωγμών φαίνονταν στον Διοκλητιανό ασυμβίβαστη με το σύστημα της δεσποτείας που είχε εγκαθιδρύσει και είχε ως βασική αρχή την απόλυτη υποταγή των υπηκόων της αυτοκρατορίας¹⁶⁷.

Σε αυτόν τον διωγμό μαρτυρά και η αγία Χαριτίνη. Ο διωγμός αυτός που ήταν σκληρότατος και με μεγάλες απώλειες για τους χριστιανούς, αλλά στο τέλος κατέληξε με νίκη των χριστιανών καθώς η Εκκλησία αποδείχθηκε πιο ισχυρή από τον αντίπαλό της. Η Χαριτίνη αξιώθηκε το μαρτύριο του αίματος και ανήκει στην κατηγορία των Παρθενομαρτύρων, όπως αναφέρεται στην η' ωδή και στην θ' ως παρθένας. Η σκληρότητα του διωγμού αυτού φαίνεται από το μαρτύριο της Αγίας που ήταν πέρα από τα όρια ο βασανισμός της. Όμως το χαρακτηριστικό του χριστιανικού μαρτυρίου δεν είναι απλώς το γεγονός αλλά και η πρόθεση του μάρτυρα να υπομείνει θεληματικά ή και ακόμα να επιδιώξει τον θάνατο προκειμένου με αυτόν τον τρόπο να διακηρύξει δημόσια την πίστη του προς τον Ιησού Χριστό¹⁶⁸.

Η αγία υποβλήθηκε σε φρικώδη μαρτύρια. Της ξύρισαν το κεφάλι το οποίο έβγαλε μαλλιά άμέσως θαυματουργικά, έπειτα έβαλαν το κεφάλι της σε αναμμένα κάρβουνα και έχυσαν από πάνω ξύδι. Κατόπιν έκαψαν τα πλευρά της με αναμμένες λαμπάδες και με μία πέτρα στον λαιμό την έριξαν στην θάλασσα. Όμως ο Θεός συνεχώς την προστάτευε, τότε διατάχθηκε να σταλεί σε πορνείο. Η Χαριτίνη όμως, προσευχήθηκε και η καθαρή της ψυχή παραδόθηκε στον Θεό. «Ιερείον» ονομάζει ο Ίωσήφ την Χαριτίνη καθώς γίνεται μάρτυρας για την αγάπη του Θεού. Τα μαρτύρια της παρομοιάζονται με αυτά των τριών παιδων.

Οί μάρτυρες της εποχής αυτής συνετέλεσαν στην έδραϊωση του Χριστιανισμού τόσο ώστε ο μετέπειτα αυτοκράτορας Κωνσταντίνος να

¹⁶⁷ M. Rostovtzeff, *Ρωμαϊκή Ιστορία*, σελ. 349-350.

¹⁶⁸ Τόν χαρακτήρα του χριστιανικού μαρτυρίου τον βλέπουμε στο έργο του Ί. Χρυσοστόμου, Έγκώμιον εις άγιον Ευστάθιον, PG 50, 601 «Είπον πολλάκις... ότι μάρτυρα ούχι ο θάνατος ποιεί μόνον, αλλά και η πρόθεσις· ού γάρ από της εκβάσεως μόνον, αλλά και από της γνώμης πλέκεται πολλάκις ο του μαρτυρίου στέφανος». Βλ. Αγίου Νικοδήμου Άγιορείτου, Συναξαριστής των δώδεκα μηνών του ένιαυτού, Τόμος Α', Εκδόσεις Δόμος, 2005.

ἀντιληφθεῖ ὅτι οἱ Χριστιανοί ἦταν τό δυναμικό ἐκεῖνο θρησκευτικό κίνημα πού εἶχε τή μεγαλύτερη ἀπήχηση στους ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς πού κουρασμένοι ἀπό τήν πολυδιάστατη θρησκευτική κατάσταση ἀλλά καί τήν ἀμφιβολία πού εἶχε δημιουργηθεῖ γιά τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ θέλησαν νά στραφοῦν σέ μία πίστη πού ὑπόσχονταν νά φέρει γαλήνη στό ταραγμένο πνεῦμα, βεβαιότητα ἀντί ἀμφιβολία καί μία πίστη πού μποροῦσε νά δώσει ὀριστική ἀπάντηση στά ἐρωτήματα τοῦ ἀνθρώπου γύρω ἀπό τήν ὕπαρξή του¹⁶⁹. Ἐπίσης βλέπουμε στό συναξάρι ὅτι ἡ Χαριτίνη ἀνήκει στήν κοινωνική τάξη τῶν δούλων καθὼς εἶναι δούλη καί ὁ κύριός της ὀνομάζεται Κλαύδιος, ὁ ὁποῖος θρηνεῖ γιά τήν σύλληψή της καί ζητάει τήν ἀπαλλαγή της. Ἐδῶ φαίνεται ὅτι ὁ Χριστιανισμός ἐνώνει τούς ἀνθρώπους κάθε κοινωνικῆς τάξης καί μάλιστα φθάνει στό σημεῖο ὁ κύριος τῆς Χαριτίνης νά τῆς ζητήσει «Μέμνησό μου ἐν τῷ ἐπουρανίῳ Βασιλεῖ». Ἔτσι μέσα ἀπό τό μαρτύριο ἀλλάζει γιά τήν ἐποχή ἐκείνη ἡ θεώρηση γιά τήν μεταθανάτια ζωή, πού ἐνῶ γιά τόν εἰδωλολατρικό κόσμο γενικά ἦταν κάτι σκοτεινό καί τρομακτικό γιά τούς Χριστιανούς εἶναι τό πέρασμα σέ μία καλύτερη ζωή.

¹⁶⁹ M. Rostovtzeff, *Ρωμαϊκή Ἱστορία*, σελ. 350.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Ἡ συνήθης Στιχολογία, καί οἱ Κανόνες τῆς Ὀκτωήχου, καί τῆς Ἀγίας ὁ παρών, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς.

Τῆς Χαριτίνης τήν χάριν μέλπω πόθῳ. Ἰωσήφ.

Ὦδή α'. Ἦχος δ'.

Θαλάσσης τό ἐρυθραῖον.

Ταῖς σαῖς μου, ὦ Χαριτίνη χάρισι, τόν νοῦν χαρίτωσον, χαριτωθεῖσα ἄθλοις ἱεροῖς, ἱερῶς ἀνυμνήσαι σε, ὡς ἀθληφόρον Μάρτυρα, καί παρθενία διαλάμπουσαν.

Ἡ χάρις, τοῦ Παναγίου Πνεύματος, σέ χαριώσασα, χαροποιαῖς ἐφαίδρυνε πλοκαῖς, καί χαράν τήν αἰώνιον, κληρονομεῖν ἐνίσχυσεν, ἀνδρειοφρόνως ἐναθλήσασαν.

Σταυρῷ σε, ἀναρτηθέντα Δέσποτα, κατανοήσασα, ἡ εὐκλεῆς σου Μάρτυς αἰκισμῶν, καρτερεῖ τό ἐπίπονον, δυναμουμένη σθένει σου, τοῦ τήν ἡμῶν φύσιν νευρώσαντος.

Θεοτοκίον.

Χωρίον, χωρητικόν γεγένησαι, τῆς θείας φύσεως, Θεογεννήτορ ἄχραντε· διό, Χαριτίνη ποθήσασα, παρθενικῶς ὀπίσω σου, τῷ σῷ Υἱῷ προσαπενήγекται.

Ὦδή γ'.

Εὐφραίνεται ἐπί σοί.

Ἀνάψας σου τήν ψυχὴν, ἔρωσ ὁ θεῖος τῆς σαρκός ἔρωτας, καί χαλεπά βράσματα, τά τῶν αἰκισμῶν ἐναπέσβεσε.

Ρηγνύμενον πρό ποδῶν, Μαρτυρικῶν τόν δυσμενῆ βλέποντες, τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, αἶνεσιν αὐτῷ προσενέγκωμεν.

Ἰσχύϊ παντουργικῇ, τήν κεφαλὴν τοῦ δυσμενοῦς ἔθλασας, σῆς κεφαλῆς φέρουσα, Μάρτυς καρτερικῶς τήν κατάφλεξιν.

Θεοτοκίον.

Τήν μόνην ἐν γυναιξίν, εὐλογημένην σε Ἀγνή στέργουσα, σαῖς ἀγαθαῖς χάρισι, Μάρτυς Χαριτίνη δεδόξασται.

Ὁ Εἰρμός.

«Εὐφραίνεται ἐπί σοί, ἡ Ἐκκλησία σου Χριστέ κράζουσα· Σύ μου ἰσχύς Κύριε, καί καταφυγή καί στερέωμα».

Κάθισμα. Ἦχος δ'.

Ὁ ὑψωθείς.

Τῶν νοουμένων τό τερπνόν ἀγαπήσασα, τῶν ὀρωμένων τό ρευστόν καταλείψασα, ταῖς θεϊκαῖς ἀχύρωσαι ἐλπίσι τόν νοῦν ὄθεν πρὸς τό στάδιον, τῆς ἀθλήσεως Μάρτυς, χαίρουσα εἰσέδραμες, καί τόν ὄφιν καθεῖλες, καί ἀνεπλέξω νίκης εὐπρεπῆ, στέφανον κόρη, Μαρτύρων ἀγλαΐσμα.

Δόξα, καί νῦν. Θεοτοκίον.

Τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν μου τά πλήθη, καί τῶν ἀτόπων ἐννοιῶν τάς νιφάδας, τίς ἐξειπεῖν δυνησεται Πανάμωμε; τάς ἐπαναστάσεις δέ, τῶν ἀσάρκων ἐχθρῶν μου, τίς ἐκδιηγῆσεται, καί τήν τούτων κακίαν; ἀλλά τῇ σῇ πρεσβείᾳ Ἀγαθῇ, τούτων μοι πάντων, τήν λύτρωσιν δώρησαι.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Τόν ἐξ ἀνάρχου τοῦ Πατρός γεννηθέντα, ἡ ἐπ' ἐσχάτων σε σαρκί τετοκυῖα, ἐπί Σταυροῦ κρεμάμενον ὀρώσά σε Χριστέ· Οἴμοι ποθεινότε, Ἰησοῦ! Ἀνεβόα, πῶς ὁ δοξαζόμενος, ὡς Θεός ὑπ' Ἀγγέλων, ὑπό ἀνόμων νῦν βροτῶν Γίε, θέλων σταυροῦσαι; Ὑμῶ σε Μακρόθυμε.

Ὦδὴ δ'.

Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα.

Τερεῖον ὥσπερ ἄμωμον πρὸς σφαγὴν σε, ἐκ πατρικῶν ἀφήρπασαν, Μάρτυς ἀθληφόρε, ἀγκαλῶν οἱ τύραννοι, Πατέρα οὐράνιον, ὑπερβολικῶς ἀγαπήσασαν.

Νεάνισι ταῖς φρονίμοις ἀκολουθοῦσα, τήν ψυχικὴν λαμπάδα σου, αἵματι πλουσίως, ἤρδευσας πανεύφημε, καί θεῖον κεκλήρωσαι, Μάρτυς χαριτώννυμε θάλαμον.

Ἡ καρδία σου τῷ ἔρωτι τοῦ νυμφίου, πυρπολουμένη ἄνθρακας, πλάνης γενναιόφρον, λύθρῳ ἐναπέσβεσεν, αἱμάτων καί θάλασσαν, τῆς πολυθειᾶς ἐξήρανε.

Θεοτοκίον.

Σωματούμενον ἐκύησας Θεόν Λόγον, Θεογεννήτορ ἄχραντε, ὃν ἡ Χαριτίνη, στέργουσα θερμότατα, πυρί ἀντετάξατο, καί πολυειδέσι στρεβλώσεσι.

Ὦδὴ ε' . Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Τήν κάραν ξυρισμῶ, καί ἀνθράκων πυρώσει, συνθλίβοντές σου θεόφρον, λογισμοῦ σου τόν τόνον, οὐδόλως παρεσάλευσαν.

Ἦλους σου καί σφαγὴν, εἰκονίζουσα Κύριε, τήν ἔμπυρον ὀβελίσκων, ὑποφέρω ὀδύνην, ἡ Μάρτυς ἀνεκραύγαζεν.

Νίκαις τήν κεφαλὴν, Χαριτίνη κατέστυψαι, νικήσασα τόν τήν Εὐαν, ἐκνικήσαντα ὄφιν, τοῖς ἄθλοις καλλιπάρθενε.

Θεοτοκίον.

Νοῦς βρότειος τὴν σὴν, ὑπὲρ ἔννοιαν σύλληψιν, οὐ δύναται ἐννοῆσαι,
Μητροπάρθενε Κόρη Θεόν γὰρ ἀπεκύησας.

Ὦδὴ ς'. Θύσω σοι, μετὰ φωνῆς.

Χάρισι, καὶ σημείοις Χριστός ἐστεφάνωσε, τὴν ἱεράν κορυφὴν σου, ὑπὲρ
οὗ τό πάσχειν προήρησο, Ἀθληφόρε, τῆς χαρᾶς τῆς ἐνθέου ἐπώνυμε.

Ἅγιος, Ἰωνᾶν ἐκ βυθοῦ ὁ ῥυσάμενος, σέ θαλαττίω πελάγει, ἐρριμμένην
σῶζει, ζῶσαν θεόφρον, καὶ βυθῶ σου, τῶν αἱμάτων ἐχθροῦς κατεπόντισε.

Ρομφαία, καρτερίας ἐχθροῦς ἐθανάτωσας, καὶ καρτεροῦσα ὀδόντων,
παντελεῖ ἐκρίζωσιν Ἐνδοξε, τῶν λεόντων, τῶν ἀσάρκων τάς μύλας
συνέθλασας.

Θεοτοκίον.

Ἰσχύν σε, εὐραμένη Παρθένη καὶ στήριγμα, ἢ Χαριτίνη αἰκίσαις,
καρτερῶς ὑποφέρει· καὶ χαίρουσα, σοῦ ὀπίσω, τῶ τῶν ὄλων Δεσπότη
προσάγεται.

Ὁ Εἰρμός.

«Θύσω σοι, μετὰ φωνῆς αἰνέσεως Κύριε, ἢ Ἐκκλησία βοᾷ σοι, ἐκ
δαιμόνων λύθρου κεκαθαρμένη, τῶ δι' οἶκτον, ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ῥεύσαντι
αἵματι».

Ὦδὴ ζ'. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Νέους τρεῖς παῖδας, ὁ ἐκ καμίνου λυτρωσάμενος, σῶζει ἐκ τροχοῦ σε
Μάρτυς πυροειδοῦς, Χαριτίνη ἀναμέλπουσαν· Εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ Ναῶ,
τῆς δόξης σου Κύριε.

Μετὰ Παρθένων, λαμπαδηφόρος εἰς οὐράνια, βαίνεις τοῦ πυρός
λαμπάδας καρτερικῶς, ἐν τῷ ψάλλειν ὑπομείνασα· Εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ
Ναῶ, τῆς δόξης σου Κύριε.

Ἐληλεγμένος, ὑπομονῆ σου ὁ παράνομος, χεῖρας συνδεσμεῖ καὶ πόδας
καὶ τῶ βυθῶ, παραπέμπει σε κραυγάζουσαν· Εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ Ναῶ, τῆς
δόξης σου Κύριε.

Λόγω σου θείῳ, τὴν ἀλογίαν στηλιτεύσασα, πάθει παθημάτων Μάρτυς
ζωοποιῶν, ἀνεπλήρωσας ὑστέρημα· Εὐλογημένος εἶ ὁ Θεός μου, βοῶσα καὶ
Κύριος.

Θεοτοκίον.

Παρθένον μόνην, καὶ καθαρὰν σε καὶ ἀκήρατον, Λόγος καθαρὸς ἠγάπησε
καὶ ἐκ σοῦ, ἀνεπλάσατο σαρκούμενος, Κόρη τὸν ἄνθρωπον, ὁ Χαριτίνην
δοξάσας τοῖς θαύμασι.

Ὦδὴ η'.

Χειρας ἐκπετάσας Δανιήλ.

Ὡραία ἐν κάλλεσι τῶν σῶν, στιγμάτων γέγονας, καί κατηγγύησαι, Παρθένος ἄφθορος μείνασα, τῷ ὡραίῳ Λόγῳ πάνσεμνε, τῷ ἐκ Παρθένου δι' ἡμᾶς, σεσαρκωμένῳ Χριστῷ, ᾧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Πάσαις μαχομένη προσβολαῖς, τῶν τιμωρούντων σε, γενναίως ἤνεγκας, τροχοῦ φλογίζοντος κάκωσιν, ὀβελίσκων τήν πυράκτωσιν, τήν εἰς βυθόν ἀπορριφήν, καί τῶν ὀδόντων Σεμνή, καί ὀνύχων τὰς ἐκριζώσεις, Χριστόν μεγαλύνουσα.

Οἱ πόδες οἱ σοί, ταῖς καλλοναῖς τῶν πόνων ἔνδοξε καθωραῖσθησαν· διό ἐν ὕδασι βαίνοντες, οὐκ ἐβράχησαν συνόντων σοι, Παρθενομάρτυς ευκλεῶν Θεοῦ Ἀγγέλων, μεθ' ὧν ἀνεβόας· Πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Θαῦμα καταπλήττον πάντα νοῦν, μετά τελείωσιν, πῶς τῷ γεννήτορι, τό σόν ἐκδέδωκε λείψανον, βυθός ὁ κολπωσάμενος, ὅπερ κηδεύσας πατρικῶς, τρυγᾷ τήν χάριν ἐκ σοῦ, Χαριτίνη, τήν βασιλείαν λαβών τήν οὐράνιον.

Θεοτοκίον.

Ὡφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν, Θεόν οὐράνιον ἀποκυήσασα, τόν οὐρανῶσαντα Παναγνε, γηγενῶν ὄλων τό φύραμα, καί Χαριτίνης τήν σεπτήν, μνήμην φαιδρύναντα, ᾧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Ὁ Εἰρμός.

«Χειρας ἐκπετάσας Δανιήλ, λεόντων χάσματα, ἐν λάκκῳ ἔφραξε, πυρός δέ δύναμιν ἔσβεσαν, ἀρετήν περιζωσάμενοι, οἱ εὐσεβείας ἐρασταί· Παῖδες κραυγάζοντες· Εὐλογοῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τόν Κύριον».

Ὡδή θ'.

Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους.

Ἴνα τῶν στεφάνων τῆς δόξης, ὡς ἀδιάφθορος παρθένος, Μάρτυς ἐπιτύχης παντοίων, κολαστηρίων εἶδος ὑπήνεγκας, ἀγαλλομένη πνεύματι, καί διανοίας ἀναστήματι.

Ὡς περικαλής ὡς ὡραία, ὡς περιδέξιος παρθένος, ὡς ἀκαταγώνιστος Μάρτυς, ὡς τοῦ Δεσπότητος νύμφη πανάμωμος, χρυσοειδέσι πτέρυξι, πρὸς τὰ οὐράνια κατέπαυσας.

Σύ φωτοειδεῖς Χαριτίνη, ἐναπαστράπτεις λαμπηδόνας, ζόφον πονηρίας δαιμόνων, καί παθημάτων ἀποδιώκουσα, ταῖς θεοδότοις πάντοτε, θαυματουργίαις ἀξιάσαστε.

Ἡ περιχαρής σου ἡμέρα, περιχαρῶς λαούς ἀθροίζει, σοῦ τὰς ἀριστείας ὑμνήσαι, καί τούς ἀγῶνας καί τὰ παλαιίσματα, καί τήν γενναίαν ἄθλησιν, Μεγαλομάρτυς χαριτώννμε.

Θεοτοκίον.

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλε μήτρας, ἐξ ἀπειράνδρου σου Παρθένε, οὐ ταῖς φρυκτωρίαις ἐνθέως, κατανασθεῖσα φῶς ἐχρημάτισεν, ἢ τῆς χαρᾶς ἐπάννυμος, Θεοκυῆτορ ἀπειρόγαμε.

Ὁ Εἶρμός.

«Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους, ἐξ ἀλαξεύτου σου Παρθένε, ἀκρογωνιαῖος ἐτμήθη, Χριστός συνάψας τάς διεστῶσας φύσεις· διό ἐπαγαλλόμενοι, σέ Θεοτόκε μεγαλύνομεν».

Ἐξαποστειλάριον.

Ὁ οὐρανόν τοῖς ἄστροις.

Ἐν οὐρανοῖς ὡς Μάρτυς, Χαριτίνη τῷ Θεῷ, παρισταμένη ἐνδόξως, πάντα ἡμᾶς τοὺς εὐσεβεῖς, μνήμην τήν σὴν ἐκτελοῦντας, σῶζε θερμαῖς σου πρεσβείαις.

Θεοτοκίον.

Τόν σόν Υἱόν Παρθένε, μή διαλίπης δυσωπεῖν, ὑπέρ ἡμῶν τῶν σῶν δούλων, ἵνα ῥυσθῶμεν τῆς ἐκεῖ, φρικτῆς κολάσεως πάντες, καί τοῦ πυρός τοῦ ἀσβέστου.

Καί ἡ λοιπή τοῦ Ὁρθρου Ἀκολουθία, ὡς συνήθως, καί Ἀπόλυσις.

5. Αγίου Μεγαλομάρτυρος Αρτεμίου (Κ' Οκτωβρίου)

Ο κανόνας του αγίου μεγαλομάρτυρος Αρτεμίου αναφέρεται στο μαρτύριο του πού έλαβε χώρα στην Αντιόχεια την εποχή του αυτοκράτορα Ιουλιανού. Ο άγιος Αρτέμιος ήταν διακεκριμένος άνδρας της αυτοκρατορίας και χριστιανός. Ο Μέγας Κωνσταντίνος εκτιμώντας τα ήθικά και πολιτικά του χαρίσματα, του έδωσε τό αξίωμα του πατρικίου και τόν διόρισε Δούκα και Αύγουστάλιο της Αλεξάνδρειας σύμφωνα μέ τόν Συναξαριστή. Μετά τόν θάνατο του Κωνσταντίνου και τών διαδόχων του ανέλαβε τόν θρόνο ο αυτοκράτορας Ιουλιανός 361-363¹⁷⁰ ο οποίος προσπάθησε νά ανατρέψει τήν πολιτική τών τελευταίων 50 χρόνων και νά έπαναφέρει τήν ειδωλολατρία. Ήταν άνεπιός του Μ. Κωνσταντίνου και όταν εκείνος πέθανε ήταν 5 χρονών. Ο διάδοχος του Μ. Κωνσταντίνου, Κωνσταντίνος φοβούμενος γιά τό θρόνο του από μελλοντικούς ανταπαιτητές εξόντωσε τούς κοντινούς του συγγενείς, ένας από τούς λίγους διασωθέντες ήταν και ο Ιουλιανός. Στο ξεκαθάρισμα αυτό χάθηκαν ο πατέρας του και ένας αδελφός του. Όταν ο Κωνσταντίνος σκότωσε και τόν άλλο του αδελφό τόν Γάλλο ο Ιουλιανός μίσησε τόν Κωνσταντίο και ίσως κάθετι χριστιανικό. Είχε γνώση τής χριστιανικής θρησκείας, αλλά μορφώθηκε κυρίως από ειδωλολάτρες δασκάλους, όπως ο νεοπλατωνικός φιλόσοφος Μάξιμος. Γιά ένα χρονικό διάστημα ήταν συμφοιτητής στην Αθήνα μέ τόν Μ. Βασίλειο και τόν Γρηγόριο Ναζιανζηνό. Μέ τήν άνοδό του στον θρόνο ο Ιουλιανός προσπάθησε νά εξαλείψει τόν χριστιανισμό. Οί χριστιανοί άνώτεροι υπάλληλοι και αξιωματικοί αντικαταστάθηκαν, ο χριστιανικός κληρος έχασε όλα τά προνόμιά του, όσοι ειδωλολατρικοί ναοί έρημώθηκαν έπρεπε νά επισκευασθούν από τούς χριστιανούς, άπαγόρευσε νά διδάσκουν και νά διδάσκονται τούς κλασικούς συγγραφείς. Άπαγόρευσε τό 362 στους χριστιανούς νά μαθαίνουν τή ρητορική, τή φιλοσοφία και τίς πολιτικές έπιστήμες και έτσι έχαναν κάθε έλπίδα πολιτικής σταδιοδρομίας.¹⁷¹ Οραματίστηκε ο Ιουλιανός τήν έπιβολή μιās νέας θρησκείας, τής οποίας κύριοι πυλώνες θά ήταν ή φιλοσοφική νηφαλιότητα και τό λυτρωτικό συναίσθημα διά μυστηριακών έκδηλώσεων. Τά πράγματα όμως εξέλιχθηκαν διαφορετικά και οί ειδωλολάτρες εξετράπησαν σέ πράξεις βίας κατά τών χριστιανών, αυτήν τήν περίοδο προκάλεσαν τόν θάνατο του Δούκα τής Αλεξάνδρειας Αρτεμίου και του άρειανού επισκόπου τής πόλεως Γεωργίου.¹⁷²

¹⁷⁰ Ι. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους*, τ. Α. σελ. 157.

¹⁷¹ Ι. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους*, τ. Α. σελ. 160, 161.

¹⁷² Ι. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους*, τ. Α. σελ. 161· και Σωκράτης ΙΙΙ. 2 PG 67.380 κ. έξης.

Ο Δούκας Αρτέμιος τό 363 εἴτε ἀπό ἄνους του, εἴτε μετὰ ἀπό ἐντολή τοῦ Ἰουλιανοῦ βρέθηκε στήν Ἀντιόχεια ὅπου διαπίστωσε τόν βασιανισμό δύο πρεσβυτέρων, τοῦ Εὐγενίου καί τοῦ Ἀρτεμίου. Ἐπειδή διαμαρτυρήθηκε στόν αὐτοκράτορα ἐκεῖνος τοῦ ἀφαίρεσε τό ἀξίωμα, τόν φυλάκισε, τόν βασάνισε καί τέλος τόν ἀποκεφάλισε.¹⁷³

Ἡ θανάτωση τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου πιθανότατα ὀφείλεται στήν ἀντιπαγανιστική δράση του στήν Αἴγυπτο, πού ἦταν γνωστή στόν Ἰουλιανό καί τόν κάλεσε στήν Συρία μέ σκοπό τήν παγίδευση καί ἐξόντωσή του.¹⁷⁴ Μαρτυρίες ἱστορικῶν καί χρονογράφων τοῦ Βυζαντίου, Θεοδώρητου Κύρου, Πασχάλιου Χρονικοῦ, Θεοφάνη, Κεδρηνοῦ καί Νικηφόρου Κάλλιστου Ξανθόπουλου, μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἀπό πρίν εἶχε διαταχθεῖ τό μαρτυρικό τέλος τοῦ Ἀρτεμίου καί ἡ δήμευση τῆς περιουσίας του.¹⁷⁵ Τό μαρτύριό του φριχτό, ἀλύπητη μαστίγωση, σπάσιμο στά κόκαλα μέ πέτρες καί τέλος ἀποκεφαλισμός. Ἀπό αὐτό τό γεγονός φαίνεται ἡ βαρβαρότητα καί τό μῖσος κατά τῶν χριστιανῶν δέν εἶχε σβῆσει παρόντος μάλιστα τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀλλά καί ἡ καρτερία, τό φρόνημα καί ἡ πίστη τοῦ Ἀρτεμίου. Τό λείψανο τοῦ Ἀρτεμίου παρέλαβε κάποια διακόνισσα ἡ Ἀρίστη, πού τό μετέφερε στήν Κωνσταντινούπολη, στό ναό τοῦ προφήτου Προδρόμου.

Σχεδόν σέ ὅλο τόν κανόνα ἡ ἔμφαση δίνεται στό μαρτύριο τό ὁποῖο πράγματι εἶναι ὀδυνηρό, παρὰ τήν ὀδυνηρότητά του ὅμως βλέπουμε στήν α' ὠδή τήν νίκη τοῦ μάρτυρα καθῶς παρομοιάζεται μέ νικηφόρο ἀθλητή πού λαμβάνει στέφανο νίκης: «Τόν ἀγῶνα Μάρτυς τόν καλόν ὡς ἀγωνισάμενος, καί τούς λαμπρούς στεφάνους κομισάμενος». Στήν ἴδια ὠδή τόν παρομοιάζει «*Νεκρωθέντα Μάκαρ ἐν σταυρῶ*», στήν γ' ὠδή τόν ὀνομάζει «*ἀήττητον καί καθαιρέτην τοῦ ἐχθροῦ γενναιότατον*», παρὰ τόν θάνατο πού δέν ἠττᾶται ἀλλά νικᾷ δίνοντας τό παράδειγμα τῆς γενναιοφροσύνης. Τόν ὀνομάζει «*Λαμπάδα Φωταυγῆ*» καθῶς μέ τήν θυσία του φωτίζει γύρω του τήν ἀλήθεια. Στήν ζ' ὠδή γίνεται ἀναφορά καί στά θαύματα τοῦ ἁγίου, πού σαφῶς γνωρίζει ὁ Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, ὅτι ἔχουν συμβεῖ «*Ἰάσεων χάριτας, ἀναπηγάζων παθῶν*». Κλείνει τόν κανόνα μέ τήν θ' ὠδή πανηγυρικά λέγοντας «*Σπαρτήσωμεν σήμερον, πνευματικῶς χορεύοντες, Ἀρτεμίου τῆ μνήμη τοῦ θείου Μάρτυρος*» καί «*Παμμάκαρ Ἀρτέμειε, πρεσβεντά τῶν εὐφημούντων σε*».

¹⁷³ Γεώργιος Τσουρίδης, «*Ἡ μαρτυρολογική παράδοση περί τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου*», Θεολογία, τόμος 84, τ.χ. 3 (Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2013), σελ. 230-231 καί «*Εἰκάδι Ἀρτεμιος πυκνὸφρων ἀχένα τμήθη*», στίχος τοῦ Συναξαρίου τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου.

¹⁷⁴ Γεώργιος Τσουρίδης, «*Ἡ μαρτυρολογική παράδοση περί τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου*», Θεολογία, τόμος 84, τ.χ. 3 (Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2013), σελ. 231.

¹⁷⁵ ὅπου παραπάνω σελ. 232.

Ο ἅγιος μιμήθηκε τόν ἐσταυρωμένο Χριστό σέ ὅλα τά μαρτύρια πού ὑποβλήθηκε καί προκαλεῖ πάντα τόν θαυμασμό ὅτι ἄνθρωποι μέ μεγάλη θέση, ὅπως ὁ Ἅγιος Ἀρτέμιος, τά θυσιάζουν ὅλα γιά τόν Χριστό καί τήν αἰώνια ζωή. Τό μαρτύριο τοῦ θανάτου χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ἐκκλησία ὡς «βάπτισμα αἵματος» καί συνδέεται μέ τόν σταυρικό θάνατο ὡς συσταύρωση μέ τό Χριστό. Αὐτό τό γεγονός φαίνεται ὅτι προβάλλει ὁ Ἰωσήφ στήν γ' ὠδή «ἰκρίω ἀναρτώμενος» καί στήν δ' ὠδή «Μιμούμενος, τόν ταθέντα ἐν ξύλῳ θελήματι, ὑψώθης τεινόμενος».

Στήν πρώτη Ἐκκλησία οἱ Χριστιανοί ἤξεραν ὄχι μόνο νά ζοῦν ἀλλά καί νά πεθαίνουν γιά τόν Χριστό προσφέροντας τήν μαρτυρία τους γιά αὐτόν πού ἦρθε «ἵνα μαρτυρήσῃ τῇ ἀληθείᾳ». Αὐτήν τήν ὁδὸ ἀκολουθεῖ καί ὁ Ἀρτέμιος ὅπως μᾶς γράφει ὁ Ἰωσήφ στόν «οἶκο» τοῦ κανόνα. Βέβαια τό μαρτύριο γιά τήν μαρτυρία τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχε ἀπό τήν Π. Διαθήκη ἀκόμα ὅπως βλέπουμε «ἐμπαιγμῶν καί μαστίγων πείραν ἔλαβον, ἔτι δέ δεσμῶν καί φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπίσθησαν ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον» (Ἐβρ. ια' 36, 37). Δίνει ὁμῶς ὁ Ἰωσήφ στούς στίχους τοῦ συναξαρίου ἕναν ὑπερθετικό βαθμὸ λαμπρότητας γιά τόν Ἀρτέμιο ἀπό τὰ ἐπίγεια πρὸς τὰ οὐράνια «Ὁ πάντα λαμπρὸς Ἀρτέμιος ἐν βίῳ, τμηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς ὑπέρτατον κλέος».

Ἦταν πολὺ δύσκολο γιά τούς στρατιωτικούς τῆς ἐποχῆς καθὼς ἦταν καθιερωμένο νά γίνονται θυσιές γιά τόν αὐτοκράτορα, ὅπως γιά παράδειγμα στά γενέθλιά του, ἀλλά καί γιορτές μέ τρόπο ὀργιαστικό, ὅλοι θυσίαζαν καί εὐχοῦνταν σέ μία ἀτμόσφαιρα ἀσφυκτικά εἰδωλολατρική¹⁷⁶. Ὅσοι ἀρνοῦνταν νά συμμετάσχουν τιμωροῦνταν σκληρά, βασανισμοί, δημεύσεις περιουσίας, προγραφές, ἀφαίρεση ἀξιομάτων καί ἐάν ἐπέμεναν ὁ θάνατος. Προκαλεῖ θαυμασμό καί εἶναι ἀξιοθαύμαστη ἢ αὐταπάρνηση τῶν μαρτύρων ὥστε νά θυσιάσουν τὰ κοσμικά μεγαλεῖα γιά νά ἀκολουθήσουν τόν Χριστό.

¹⁷⁶ Ἡ Ἐκκλησία τῶν μαρτύρων, σ.σ. 190-191, ἐκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «Ζωή», Ἀθήναι 1960.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Ἡ συνήθης Στιχολογία, καί οἱ Κανόνες τῆς Ὀκτωήχου, καί τοῦ Ἁγίου ὁ παρών, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς·

Τήν σὴν νέμοις μοι πλουσίαν χάριν Μάκαρ. Ἰωσήφ.

Ὡδή α'. Ἦχος β'.

Ἐν βυθῷ κατέστρωσε.

Τόν ἀγῶνα Μάρτυς τόν καλόν, ὡς ἀγωνισάμενος, καί τούς λαμπρούς στεφάνους κομισάμενος, τῷ φωτὶ παρίστασαι, φωτιζόμενος κατὰ μέθεξιν ἄυλον· ὅθεν δυσωποῦμεν, φώτισον ἡμᾶς ταῖς ἰκεσίαις σου.

Ἡ φαιδρά σου Μάρτυς ἑορτή, πάντα συνεκάλεσε, χαρμονικῶς εἰς πανδαισίαν σήμερον, προθεῖσα τούς ἄθλους σου, τὰ παλαίσματα, καί τήν ἀνδρείαν ἔνστασιν· ὧν κατατρυφῶντες, πίστει σε καί πόθῳ μακαρίζομεν.

Νεκρωθέντα Μάκαρ ἐν σταυρῷ, τόν ἀκατανόητον, σωματικῶς κατανοήσας Κύριον, τῆς ζωῆς τόν αἴτιον, ἐθελούσιον ἐπεπόθησας νέκρωσιν, τήν διὰ βασάνων· ὅθεν ἀθανάτου δόξης ἔτυχες.

Θεοτοκίον.

Σαρκωθεῖς ἐκ σοῦ θεοπρεπῶς, Λόγος ὁ ἀσώματος, ὑπερβολῇ φιλανθρωπίας Πάναγνε, πάθει προσωμίλησε, καί ἀπάθειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπήγασεν, ὁ δεδοξασμένος Κύριος· ἐνδόξως γάρ δεδοξασται.

Ὡδή γ'.

Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος.

Μαρτύρων καλλωπίζεσθαι, τοῖς στεφάνοις Ἐνδοξε, ἐπιποθῶν ὑπήνεγκας, τῶν μαστίγων καί τῶν στρεβλώσεων, τάς πικράς ἀλγηδόνας θεία χάριτι.

Οὐκ ἔσεισε τόν πύργον σου, τῆς καρδίας Πάνσοφε, ἡ σφοδροτάτη πρόσρηξις, τῶν βασάνων· καί γάρ ἐστήρικτο, νοητήν ἐπί πέτραν τήν ἀσάλευτον.

Ἰκρίῳ ἀναρτώμενος, καί νιφάσι πάντοθεν, τῶν σπαραγμῶν κυκλούμενος, σοῦ τό ὄμμα πρός τόν δυνάμενον, ἐνητένιζες σῶζειν Ἀξιάγαστε.

Θεοτοκίον.

Σεσάρκωται βουλήματι, ἐξ αἱμάτων Δέσποινα, σοῦ παναχράντων Κύριος, διασώζων τήν ἀνθρωπότητα, καί Μαρτύρων τούς δήμους ἐπεσπάσατο.

Ὁ Εἰρμός.

«Εξήνθησεν ἡ ἔρημος, ὡσεὶ κρίνον Κύριε, ἡ τῶν ἐθνῶν στειρεύουσα, Ἐκκλησία τῆ παρουσία σου· ἐν ἧ ἔστερεώθη ἡ καρδία μου».

Κάθισμα . Ηχος δ' .

Ὁ ὑψώθεις.

Τόν στρατιώτην τοῦ Χριστοῦ τόν ἀήττητον, καί καθαιρέτην τοῦ ἐχθροῦ γενναιότατον, τόν ἐν μεγίστοις τέρασιν ἐκλάμπαντα, ἅπαντες Ἀρτέμιον, εὐφημήσωμεν πίστει· βρῦει γάρ ἰάματα, τοῖς προστρέχουσι πόθῳ, καί καταπαύει πάθη χαλεπά, καί τῶν ἐν θλίψει ἀνθρώπων προΐσταται.

Δόξα, καί νῦν. Θεοτοκίον.

Ὁ ἐπὶ θρόνου Χερουβίμ καθεζόμενος, καί ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἀυλιζόμενος, ὡς ἐπὶ θρόνου κάθηται Ἁγίου αὐτοῦ, Δέσποινα ἐν κόλποις σου, σαρκικῶς· ὁ Θεὸς γάρ, ὄντως ἐβασίλευσεν, ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη· καί συνετῶς νῦν ψάλλομεν αὐτῷ, ὃν ἐκδυσώπει, σωθῆναι τούς δούλους σου.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Τόν ἐξ ἀνάρχου τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, ἡ ἐπ' ἐσχάτων σε σαρκὶ τετοκυῖα, ἐπὶ Σταυροῦ κρεμάμενον ὀρώσά σε Χριστέ, Οἶμοι! ποθεινότατε, Ἰησοῦ ἀνεβόα, πῶς ὁ δοξαζόμενος, ὡς Θεὸς ὑπ' Ἀγγέλων, ὑπὸ ἀνόμων νῦν βροτῶν Υἱέ, θέλων σταυροῦσαι; Ὑμνῶ σε μακρόθυμε.

Ὦδή δ' .

Ἐλήλυθας, ἐκ Παρθένου.

Μιμούμενος, τόν ταθέντα ἐν ξύλῳ θελήματι, ὑψώθης τεινόμενος, καί ὠμοτάτως ξεόμενος, καί ἀποδυόμενος, τούς δερματίνους χιτῶνας τῆς νεκρώσεως.

Οἱ πόνοι σου, τῆς σαρκὸς καί δεινῶν ἡ ἐπίτασις, τὴν ἄπονον λῆξιν σοι, Μάρτυς σαφῶς προεξένησαν· ἧς νῦν ἐμφορούμενος, ἅπαντα πόνον κουφίζεις τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἰσαγγέλω, γεγονότι τῶν ἄθλων λαμπρότησι, χειρὸς δι' Ἀγγέλου σοι, πέμπει τροφήν ὁ οὐράνιος, ἄρτος ἡ ζωὴ ἡμῶν, ἐνδυναμοῦσάν σε Μάρτυς παναοίδιμε.

Θεοτοκίον.

Παρθένον σε, μετὰ τόκον ἀμίαντον ἄφθορον, Θεὸς συνετήρησεν, ὁ εὐδοκήσας ἐν μήτρᾳ σου, ὅλον μέ τόν ἀνθρωπον, ἀναλαβέσθαι δι' ἄκραν ἀγαθότητα.

Ὦδή ε' .

Μεσίτης Θεοῦ.

Λαμπάς φωταυγής, καθωράθης Πνεύματος Αρτέμει, πιστούς καταναγάζουσα, καί τῆς πονηρίας ἀπελαύνουσα, τά ζοφώδη καί σκότους, πεπληρωμένα πνεύματα.

Ὁ πέτρα ζωῆς, τῆς ψυχῆς τά βήματα πηξάμενος, ταῖς πέτραις σφιγγόμενος, καί τοῖς ἀλγεινοῖς περικυκλούμενος, ἀληθῆς ἀθλοφόρος, ἀκλόνητος διέμεινας.

Υπάρχων σεπταῖς, ὀπλισμένος Πνεύματος δυνάμεσι, τριβόλων ὀξύτητος, Μάρτυς ἀθλοφόρε κατεφρόνησας, ἐν αὐτοῖς συμπατήσας, τά κέντρα τοῦ ἀλάστορος.

Θεοτοκίον.

Σταυρόν καί ταφήν, ὁ ἐκ σοῦ θελήματι τεχθεῖς δι' ἡμᾶς, ὑπομείνας Δέσποινα, Μάρτυρα στερρότατον Ἀρτέμιον, τῶν αὐτοῦ παθημάτων, ὡς κραταιός εἰργάσατο.

Ὡδή ς'.

Ἐν ἀβύσσῳ.

Τερεῖον καί θῦμα ὀλόκληρον, Μάρτυς προσενήνοχας σαυτόν, Ἀρτέμει, τῷ ἐκουσίαν σταύρωσιν, εἰς ἡμῶν δεξαμένῳ ἀνάκλησιν.

Ἀνενδότοις πληγαῖς συντριβέντος σου, σώματος Ἀρτέμει, τοῦ καρτεροῦ Σοφέ, τήν ψυχικὴν εὐγένειαν, διετήρησας πίστει ἀλώβητον.

Νοσημάτων ἡμᾶς ἀπολύτρωσαι, Μάρτυς καί παθῶν, πειρασμῶν τε καί θλίψεων, τοὺς ἐπὶ σοί προστρέχοντας, μιμητά τοῦ Σωτῆρος Ἀρτέμει.

Θεοτοκίον.

Χειμαζόμενον σάλῳ τῶν θλίψεων, καί κλυδωνιζόμενον επαναστάσεσι, τρικυμιῶν διάσωσον, Θεοτόκε Παρθένε τοὺς δούλους σου.

Ὁ Εἰρμός.

«Ἐν ἀβύσσῳ πταισμάτων κυκλούμενος, τήν ανεξιχνίαστον τῆς εὐσπλαγχνίας σου, ἐπικαλοῦμαι ἄβυσσον. Ἐκ φθορᾶς ὁ Θεός με ἀνάγαγε».

Κοντάκιον . Ηχος β'.

Τοὺς ἀσφαλεῖς.

Τόν εὐσεβῆ καί στεφηφόρον Μάρτυρα, τόν κατ' ἐχθρῶν νίκης ἀράμενον τρόπαια, συνελθόντες ἐπαξίως νῦν, ἐν ὑμνωδίαις εὐφημήσωμεν, Ἀρτέμιον τόν μέγιστον ἐν Μάρτυσι, θαυμάτων τε δοτῆρα πλουσιώτατον· πρεσβεύει γάρ Κυρίῳ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

Ὁ Οἶκος.

Τίς τοὺς ἀγῶνας ἐξαρκέσει ἐξειπεῖν Ἀθλοφόρε, ἢ τοὺς πόνους τοὺς σούς, οὓς περ ἀνδρείως ὑπέμεινας, διὰ τῆς πίστεως τοῦ Κυρίου, καί τῆς

χάριτος ἧς περ κατηξιώθης; οὐκ ἔξαρκεῖ διηγήσασθαι στόμα ἀνθρώπινον· σοφίαν γάρ ἐνδεδυμένος καὶ ἀνδρείαν, τὸν πλοῦτον ἐμίσησας καὶ τὴν ἀξίαν τὴν πρόσκαιρον, στρατιώτης φανείς γνησιώτατος. Καὶ νῦν πρεσβεύεις Κυρίῳ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

Συναξάριον.

Τῆ Κ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Ἀρτεμίου.

Στίχοι

Ὁ πάντα λαμπρὸς Ἀρτέμιος ἐν βίῳ,

Τμηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς ὑπέρτατον κλέος.

Εἰκάδι Ἀρτέμιος πυκινόφρων ἀνχένα τμήθη.

Οὗτος ὁ μακάριος Ἀρτέμιος, Δούξ καὶ Αὐγουστάλιος Ἀλεξανδρείας γενόμενος, καὶ Πατρικίος ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλέως Κωνσταντίνου. Τοῦ δὲ ἀποστάτου Ἰουλιανοῦ δραξαμένου τὴν βασιλείαν, καὶ τοὺς Χριστιανούς τιμωρουμένους ἐν Ἀντιοχείᾳ, αὐτόκλητος εἰς τὸν ἀγῶνα ὁ Μακάριος ἔρχεται· καὶ τὴν παρανομίαν αὐτοῦ διελέγξας, τύπτεται βουνεύροις ὤμοις καὶ τριβόλοις ὀξέσι τὸν νῶτον ξέεται, καὶ ὀγκίνους τὰς πλευράς καὶ τὰ βλέφαρα διαπείρεται, καὶ ὑπὸ λιθοξόων μεγίστης πέτρας διαιρεθείσης μέσον ἐμβάλλεται· καὶ τῆς πέτρας μέσον ἀπολειφθεὶς, ὀφθαλμῶν στερεῖται, τὰ ἔγκατα τῆ γῆ συναυτάνεται, καὶ τελευταῖον τὴν διὰ ξίφους δέχεται τελευτήν.

Μερικῶν θαυμάτων τοῦ Ἁγίου διήγησις

Ἀνὴρ τις, διδύμους ἔχων λίαν ἐξωγκωμένους, ἦλθε πρὸς τὸν Ἅγιον κλαίων, καὶ τὴν ὑγίαν ἐπιζητῶν. Ἐπεσεν οὖν ἐν στρωμνῇ μέσον τοῦ ναοῦ, καὶ μικρὸν ἀφυπνώσαντα, λέγει πρὸς αὐτόν ὁ Ἅγιος· Ὑπόδειξόν μοι τὸ πάθος σου. Ὁ δὲ ἐσχημάτισεν ἑαυτὸν εἰς ὑπόδειξιν· καὶ τοῦ ὄγκου τῶν διδύμων ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ εὐφύως περιδραξάμενος, ἔσφιγγεν ὄσης δυνάμεως εἶχεν· ὁ δὲ ἀσθενῶν μεγάλως ὀδυνηθεὶς, καὶ τὸ Οὐαί! ἀνακράξας, ἔξυπνος γενόμενος εὗρεν ἑαυτὸν ὑγιῆ, δοξάζων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν.

Ἄλλος δὲ πάλιν, κήλας (σπάσιμον) ἔχων δύο ἐν τοῖς διδύμοις, ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἅγιον, καὶ παννυχίσας, ἀνεκλίθη πρὸς ὕπνον. Φανείς δὲ αὐτῷ ὁ Ἅγιος, καὶ τὸ πάθος γυμνώσας καὶ ψηλαφήσας ταῖς χερσὶ, κατεσφράγισεν αὐτόν· καὶ νύξας τὴν πλευράν αὐτοῦ, ἀπῆλθεν. Ὁ δὲ ἀσθενῶν, ἔξυπνος γενόμενος, εὗρεν ἑαυτὸν ὑγιῆ.

Ἄλλος δὲ πάλιν, ὕδροκῆλην ἔχων μεγάλην, τῷ Ἁγίῳ προσῆλθε· καὶ τούτου κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ Ἅγιος μετὰ ξίφους τὸ πάθος περισχίσας, δυσωδίαν οὐ μικράν τοῦ ὑγροῦ κενωθέντος προσέφερεν. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ ἀσθενῶν, εὗρε μὲν ἑαυτὸν ὑγιῆ, τοὺς δὲ χιτῶνας αὐτοῦ καὶ τὸ ἔδαφος δυσωδίας καὶ σήψεως πολλῆς καὶ ὑγρότητος.

Ἄλλος δέ πάλιν, νεωστί ἀπό Ἀφρικῆς ἐλθών, τοῦ καταλόγου τῶν θαυμάτων τοῦ Ἁγίου, ἀπό τινος διηγουμένου αὐτά, ἠκροάσατο· καί ἐν τῇ Ἀφρικῇ συγγενῇ κεκτημένος, βάρει τῶν διδύμων τό ζῆν ἀπολεγόμενον, ἀδιστάκτως πιστεύσας, καί τά πρὸς παννυχίδα ἐπιτήδεια συλλέξας ἔδραμε πρὸς τόν Ἅγιον· καί πληρώσας τήν παννυχίδα καί ἔλαιον ἐκ τῆς φωταγωγοῦ λαβῶν, ὑπέστρεψεν, ἔνθα προσδεχθεῖς καταμένων ἦν. Ὁ δέ Ἅγιος, τῇ νυκτί ἐκείνῃ, καταλαβὼν τήν Ἀφρικὴν, καί τῇ κλίνῃ τοῦ πάσχοντος ἐπιστάς, φησί πρὸς αὐτόν· «Ἐπειδὴ ὁ σὸς συγγενῆς περὶ σοῦ ἐν τῷ Βυζαντίῳ μέ ἠξίωσεν, ἔσο ἀπὸ τοῦ νῦν ὑγιής». Ὁ δέ διῶπνισθεῖς, εὗρεν ἑαυτὸν ἐν ἀληθείᾳ ὑγιῆ, καί τῷ παντοκράτορι Θεῷ ἐδίδου δόξαν.

Μὴ γνοῦς δέ παρά τίνος τό τοῦ θαύματος γέγονεν ἐξαίσιον, τήν ἡμέραν σημειωσάμενος, καί τῷ μηνυθέντι προσγενεῖ τήν αὐτοῦ ὑγίαν δηλώσας, ἐξέπληξε τοῦτον ἀκούσαντα, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ νυκτί, ἐν ἣ ἡ παννυχίς ἐγένετο ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ἐν Ἀφρικῇ τόν νοσοῦντα ὁ Ἅγιος ἰάσατο. Καί δραμὼν πρὸς τόν ναόν αὐτοῦ αὐθις, ἀξίαν ἐδίδου τήν εὐχαριστίαν· καί τοῖς παροῦσι τό θαῦμα ἐκδιηγούμενος, γράφει παρευθὺς τῷ ἰαθέντι, τήν τε ἀκολουθίαν τοῦ πράγματος καί τό τοῦ Ἁγίου ὄνομα.

Ἔτερος πάλιν, ἐν τοῖς αὐτοῖς παιδογόνοις βάρει οὐ φορητῷ πιεζόμενος, καί προσμένων τῷ τοῦ Ἁγίου ναῷ, οὐ μικρῶς ὄχλει τήν ἴασιν ἐπιζητῶν. Ὁ δέ Ἅγιος φανεῖς, λέγει πρὸς αὐτόν· «Ἀπελθε εἰς τόν χαλκέα Ἰωάννην τόν γειτονοῦντά σοι, καί τῆς κήλης σου τῷ ἄκμονι τούτου ἐπιτεθείσης, αὐτός ἐκπυρώσας τήν σφύραν καί δούς αὐτήν μετὰ δυνάμεως, εὐθέως ἰάσεται». Τοῦ δέ πρὸς τήν ὀπτασίαν πάσχοντος καί μὴ βουλομένου τοῦτο ποιῆσαι, ὁ Ἅγιος, αὐθις αὐτῷ τά αὐτά ἐπισκῆπτει. Ὁ δέ καί ἔτει ἐδυσχέραινε. Καί πάλιν φανεῖς ὁ Ἅγιος, ἔφη αὐτῷ· «Πίστευσον, ἀδελφέ, εἰ μὴ ποιήσεις ὅπερ σοι εἶπον, οὐκ ἂν πότε ἰαθήσῃ». Ὁ δέ, καί μὴ θέλων, προσῆλθεν ἐξ ἀνάγκης τῷ χαλκεῖ· καί τῆς κήλης ἐπιτεθείσης τῷ ἄκμονι, ἐπεὶ τῇ καταβάσει τῆς πεπυρωμένης σιδηρᾶς σφύρας, συνεστάλη πρὸς ἑαυτόν, ἀφανές τό πάθος γέγομεν· ἔφ ᾧ τόν ἄκμονα καί μόνον ὑπὸ τῆς σφύρας κρουσθῆναι. Κακείνοι τό παράδοξον ἐκπλαγέντες τοῦ θαύματος, δόξαν καί εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ, τῷ δοξάσαντι τόν Μάρτυρα, ἀνέπεμψαν.

Ἀλλά καί ἐκ πίστεως τις κηρούς λαβὼν καί ἔλαιον, τήν πρὸς τόν Ἅγιον διώδευε τρίβον· καί διερχόμενος, ἠρωτήθη παρά τινος τῶν τήν ραπτικὴν τέχνην μετερχομένων· «Ποῦ πορευῆ, προσφιλέστατέ μοι, κηρούς φέρων καί ἔλαιον;» Τοῦ δέ περιπαθῶς φήσαντος· Εἰς τόν ἅγιον Ἀρτέμιον ἀπέρχομαι λειτουργήσων· μικρόν ἐκείνου παρελθόντος, ἀνέκραξεν ὁ ράπτης γελοίως λέγων· «Ὁ δεῖνα, ὑποστρέφων φέρε μοι μίαν κήλην». Ὁ δέ, ἀφικόμενος πρὸς τόν Ἅγιον καί τήν θείαν ἐκτελέσας Μυσταγωγίαν, ὑπέστρεφεν οἴκαδε.

Ἐν ὅσῳ δέ τήν προκειμένην αὐτῷ τρίβον ὤδευε καί οἱ δίδυμοι τούτου ὑποχαλᾶν κάτω ἤρξαντο· καί διὰ τοῦ διαστήματος, δι' οὗ τόν προσφιλεῖ ράπτην καταλαβεῖν ἔμελλε, τούτων ἐξογκωθέντων, μόλις ἠδυνήθη πρὸς

αὐτόν ἀφικέσθαι. Καί ἐπεὶ ἄφωτος, καὶ σχεδὸν ἄπνους ἦν, καὶ εἰς λόγους καὶ μάχας ἄμφω τὰ μέρη γεγόνασιν, ἐξ αἰτίας τοῦ γέλωτος, τὴν κήλην τῷ ράπτῃ ἀποκομίσει, τοῦ παθόντος ἐνισταμένου τηλικούτου πάθους βάρει ὑποπεσεῖν καὶ διαβεβαιούντος, μὴ ἄλλως παθεῖν, εἰμὴ τὰ ληρώδη ἐκεῖνα καὶ γέλωτος ἄξια ἐξεφωνήθησαν ῥήματα· καὶ τούτων οὕτω διαμαχομένων, καὶ τῶν παρευρεθέντων πυνθανομένων μαθεῖν περὶ τῆς μάχης, τοὺς διδύμους ἔχων βεβαρημένους, διηγούμενος, τὸν τρόπον καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους, εἰς βεβαίωσιν τούτου καὶ τῆς ἀληθείας, κουφίσας ἃ ἐνεδέδυτο μετὰ θυμοῦ πρὸς τὸ ὑποδειχθῆναι τοῖς ὀρώσιν ὃ πέπονθε, διὰ τῆς ἐπιλαλιᾶς τοῦ ράπτου, εὗρεν ἑαυτὸν ὑγιῆ.

Ὁ δὲ ἑταῖρος αὐτοῦ ράπτης τό, Οὐαί! ἀνακράξας, ὑπέδειξε πᾶσι τὴν ἀθρόως ἐξόγκωσιν ἐπελθοῦσαν τῶν διδύμων. Πάντες δὲ οἱ παρευρεθέντες τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν καὶ διάβασιν εἰς ἐκεῖνον ἰδόντες τοῦ πάθους, ἔκθαμβοι γεγόνασιν. Ἀνέπεμψαν δὲ τῷ Θεῷ καὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ τὴν εὐχαριστίαν. Τῷ δὲ ἀναδεξαμένῳ τό πάθος· «Θάρσει, ἔλεγον, καὶ μὴ λυποῦ, ἀδελφέ· δικαία ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ· ὃ γὰρ ἐζήτηεις, ἔλαβες».

Ὡδή ζ'.

Ἀντίθεον πρόσταγμα.

Ἀήττητον φρόνημα, ἀρραγεστάτην, ψυχῆς καρτερότητα, Ἀρτέμιε κτησάμενος, ἐχθρῶν πανουργεύματα, Μάρτυς κατήρησας, μέλλων ἐμμελέστατα. Ὁ ὢν εὐλογημένος καὶ ὑπερένδοξος.

Ροαῖς τῶν αἱμάτων σου, τὴν ἐπηρμένην, βασάνων κατέσβεσας, πυράν Θεομακάριστε, καὶ δρόσῳ τοῦ Πνεύματος περιχεόμενος, χαίρων ἀνεκραυγαζες· ὁ ὢν εὐλογημένος καὶ ὑπερένδοξος.

Ίάσεων χάριτας, ἀναπηγάζων, παθῶν ὑπεκκαύματα, σβεννύεις θεία χάριτι· διώκεις δὲ πνεύματα ἐπιστασίαις σου, ἔνδοξε Ἀρτέμιε· διὸ μεγαλοφώνως σέ μακαρίζομεν.

Θεοτοκίον.

Νεκροῖς τὸν πηγασαντα, ἀθανασίαν, Παρθένε πανάμωμε, θεοπρεπῶς ἐκύησας· αὐτόν οὖν ἰκέτευε, τοῦ θανατῶσαι ἡμῶν, πάθη τὰ τοῦ σώματος ἀγνή, καὶ αἰωνίου καταξιῶσαι ζωῆς.

Ὡδή η'.

Κάμινος ποτέ.

Μάστιξι σφοδραῖς, Ἀρτέμιε τό σῶμα, ἐκδαπανώμενος ὑπήνεγκας, ἔναποσκοπούμενος, τὴν ἀντίδοσιν τὴν μέλλουσαν, ἣν νέμει σοι κραυγάζοντι, ἔνδοξε ὁ Δεσπότης· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Αἷμασι τοῖς σοῖς, ἡ γῆ καθηγιασθη, καὶ ἰατρεῖον ἀναδέδεικται, σῶμα τό πολυάθλον, πᾶσαν νόσον, πᾶσαν κάκωσιν, πᾶσαν δαιμόνων πάντοτε, βλάβην ἀποδιῶκον, ἐκ τῶν πιστῶς προσφευγόντων σοί.

Κόσμος ἀθλητῶν, ἐδείχθης τά ἐν κόσμῳ, εὐσεβοφρόνως ἀπώσαμενος, καὶ τά ὑπερκόσμια, βραχυτάτῳ ἐξωνούμενος, τιμῶ σου Ἀρτέμιε, αἵματι ἀνακράζων· Πάντα τά ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Ἀκλυστος λιμῆν, χειμαζομένοις ὥφθης, καὶ θαλαττεύουσιν ἐκάστοτε, κινδύνοις καὶ θλίψεσι, καὶ παθήμασιν Ἀρτέμιε, ἐν ᾧ διασωζόμενοι, χάριτι μελωδοῦμεν· Πάντα τά ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Θεοτοκίον.

Ρεύσαντας ἡμᾶς, πικρᾶ τοῦ ξύλου βρώσει, καὶ συμπτωθέντας ὀλισθήμασι, Πάναγνε ἀνέπλασας, Πλαστουργόν ἀποκυήσασα, καὶ Λόγον ἐνυπόστατον, Ἄχραντε· ὄν ὑμνοῦμεν, πάντα τά ἔργα ὡς Κύριον.

Ὁ Εἰρμός.

«Κάμιμος ποτε, πυρός ἐν Βαβυλῶνι, τὰς ἐνεργείας διεμέριζε, τῷ θείῳ προστάγματι, τοὺς Χαλδαίους καταφλέγουσα, τοὺς δέ πιστοὺς δροσίζουσα ψάλλοντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τά ἔργα Κυρίου τόν Κύριον».

Ὡδή θ'.

Ἀνάρχου Γεννήτορος.

Ἰδεῖν ἐφιέμενος, τά κάλλη τά οὐράνια, τά φαινόμενα κόσμου κάλλη παρέδραμες, καὶ καλλοποιῖα τῶν ἄθλων, ὠραῖσθεῖς, Ἀρτέμιε Μάρτυς, καλῶν τό ἀκρότατον, εὐφραινόμενος κατείληφας.

Ὡς ὄρθρος ὡς ἥλιος, ἡ μνήμη σου φωτίζουσα, τῶν πιστῶν τὰς καρδίας Μάκαρ ἀνέτειλε· σύ γάρ καὶ φῶτος καὶ ἡμέρας, φωτοειδής, ὥφθης κληρονόμος, σκεδάζων Ἀρτεμιε, τὴν ὀμίχλην τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Σκιρτήσωμεν σήμερον, πνευματικῶς χορεύοντες, Ἀρτεμίου τῇ μνήμῃ τοῦ θείου Μάρτυρος· ψάλλωμεν Θεῷ ἐν αἰνέσει, τῷ θαυμαστῷ, ὄντι ἐν Ἁγίοις, καὶ καθαγιαζόντι, τοὺς ἐν πίστει τοῦτον σέβοντας.

Ἡ θήκη σου βρύουσα, ἀπαύστως τά ἰάματα, τοὺς πιστοὺς προσκαλεῖται πόθῳ ἀρύσασθαι, εἰς σωματικὴν εὐρωστίαν, εἰς ψυχικὴν, ὄντως σωτηρίαν, Παμμάκαρ, Ἀρτέμιε, πρεσβευτὰ τῶν εὐφημούντων σε.

Θεοτοκίον.

Φωτὶ μέ καταύγασον, τοῦ σοῦ προσώπου Κύριε, ραθυμίας τῷ σκότει συγκαλυπτόμενον, ἔχων δυσωποῦσάν σε Λόγε, τὴν ἀληθῆ, ἀγνήν σου Μητέρα, Ἀγγέλων λαμπρότητας, καὶ τόν Ἐνδοξον Ἀρτέμιον.

Ὁ Εἰρμός.

«*Ἀνάρχου Γεννήτορος, Υἱός Θεός καί Κύριος, σαρκωθεῖς ἐκ Παρθένου, ἡμῖν ἐπέφανε, τά ἐσκοτισμένα φωτίσαι, συναγαγεῖν, τά ἐσκορπισμένα· διό τήν πανύμνητον, Θεοτόκον μεγαλύνομεν*».

Ἐξαποστειλάριον.

Τοῖς Μαθηταῖς.

Παρεστηκῶς Ἀρτέμιε, τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι, καί ἀστραπαῖς λαμπόμενος, τοῖς ἐκεῖθεν πλουσίως, ἐξ οὐρανοῦ ἐποπτεύοις, τούς τιμῶντάς σε πόθῳ, μεγαλομάρτυς Ἐνδοξε, συμμαχῶν θείοις ὅπλοις, ὡς τοῦ Χριστοῦ, στρατιώτης ἄριστος ἀθλοφόρε, τῷ σταυροφόρῳ Ἄνακτι, κατ' ἐχθρῶν πολεμίων.

Θεοτοκίον.

Εὐλογημένη πάναγνε, Θεοτόκε Παρθένε, Χριστιανῶν τό καύχημα, τῶν Ἀγγέλων ἡ δόξα, καί Ἀθλοφόρων τό κλέος, κράτος τεῖχος καί σκέπη, καί ὀχυρόν προπύργιον, φύλαττε καί προστάτις, καί βοηθός, ἐν κινδύνοις φάνηθι τοῖς σοῖς δούλοις· καί γάρ ἐν σοί καυχώμεθα, προστασία τοῦ Κόσμου.

Εἰς τόν Στίχον, Στιχηρά τῆς Ὀκτωήχου.

Καί τά λοιπά τοῦ Ὁρθρου, ὡς συνήθως, καί Ἀπόλυσις.

6. Αγίων Αναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ (Α' Νοεμβρίου)

Στὴν ὀρθόδοξη ἀγιολογία μὲ τὰ ὀνόματα Κοσμᾶς καὶ Δαμιανός ὑπάρχουν τρία ζεύγη Ἁγίων Αναργύρων. Ὅλοι τους εἶχαν ἀδελφική σχέση μετὰξὺ τους καὶ ἀσκοῦσαν τὴν ἰατρικὴ ἀφιλοκερδῶς, ἐξ' οὗ καὶ ἡ ἐπωνυμία τους ὡς ἀνάργυροι. Ἡ πρώτη ομάδα, αὐτὴ στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὁ Ἰωσήφ στὸν κανόνα του, εἶναι οἱ δίδυμοι Ἅγιοι Κοσμᾶς καὶ Δαμιανός, γιοὶ τῆς Θεοδότης. Κατάγονταν ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία, γεννήθηκαν στὴν Συρία καὶ πέθαναν εἰρηνικὰ τὸ 303 στίς Αἰγές τῆς Κιλικίας.¹⁷⁷ Ὡς ἰατροὶ θεράπευαν ἀφιλοκερδῶς τοὺς ἀσθενεῖς ἐνῶ εἶναι γνωστὸ τὸ θαῦμα πού ἔκαναν πετυχαίνοντας τὴ μεταμόσχευση ἐνὸς ποδιοῦ σὲ ἄρρωστο μὲ σηψαιμία. Ἡ δευτέρη ομάδα εἶναι ἀπὸ τὴ Ρώμη οἱ ὁποῖοι κατάφεραν νὰ κάνουν τὸν αὐτοκράτορα Κορίνο χριστιανό κατὰ τὴν διάρκεια πού ὑποβάλλονταν σὲ βασανιστήρια, θανατώθηκε τὸ 284, ἡ μνήμη τους ἐορτάζεται τὴν 1^η Ἰουλίου. Ἡ τρίτη ομάδα κατάγεται ἀπὸ τὴν Κιλικία καὶ μαρτύρησαν μαζί μὲ τὰ ἀδέλφια τους, Λεόντιο, Ἀνθιμο καὶ Εὐτρόπιο, ἡ μνήμη τους ἐορτάζεται τὴν 17^η Ὀκτωβρίου.

Ὁ Ἰωσήφ ἐδῶ συγγράφει κανόνα γιὰ τοὺς Ἁγίους Αναργύρους τῆς Μ. Ἀσίας πού ἡ μνήμη τους τιμᾶται τὴν 1^η Νοεμβρίου. Οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι κατάγονταν ἀπὸ γονεῖς εὐσεβεῖς, ὁ πατέρας τους ὅμως πέθανε ὅταν ἦταν σὲ μικρὴ ἡλικία οἱ ἅγιοι καὶ ἔτσι ἀνέλαβε ἐξ' ὀλοκλήρου τὴν φροντίδα τους ἡ μητέρα τους, ἡ ἅγια Θεοδότη. Αὐτὴ τοὺς γαλούχησε μὲ τὴν πίστι στὸ Θεό καὶ τοὺς δίδαξε τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν συνάνθρωπο. Αὐτὴ ἦταν καὶ ἡ μεγάλη παρακαταθήκη τὴν ὁποία οἱ ἅγιοι ἀκολούθησαν σὲ ὅλη τους τὴν ζωὴ. Θεράπευαν ὅλους ἀνιδιοτελῶς καὶ ἀδιακρίτως προσφέροντας τὴν ἐπιστημονικὴ τους γνώση μὲ ἀνιδιοτέλεια. Ὅταν μάλιστα οἱ ἀνθρώπινες γνώσεις τους καὶ δυνάμεις ἀδυνατοῦσαν νὰ προσφέρουν ἴαση, θεράπευαν τοὺς ἀσθενεῖς μὲ τὴν προσευχὴ τους! Ἐκρῦβαν τὸ χάρισμα τῆς ἰασης, πού τοὺς εἶχε δοθεῖ ἀπὸ τὸ Θεό, λέγοντας ὅτι χρησιμοποιοῦν ἀνθρώπινα μέσα καὶ φάρμακα, γιὰ λόγους ταπεινώσεως, ὥστε νὰ μὴν τοὺς θαυμάζουν καὶ ἐπαινοῦν οἱ ἄνθρωποι. Σὲ ὀλόκληρο τὸ βίο τους χαρακτήριζε ἡ διακονία, ἡ προσφορὰ καὶ ἡ θυσία στὸ βωμό τῆς ἀδολης ἀγάπης.

Μέσα ἀπὸ τὸ βίο τῶν Ἁγίων βλέπουμε ὅτι μετὰ τὴν πτώση ἀπὸ τὸν Παράδεισο, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἔχοντας κοινωνία μὲ τὸ Θεό ἦταν ὑγιεῖς σωματικὰ καὶ πνευματικὰ, φόρεσαν τοὺς «δερμάτινους χιτῶνες», δηλαδὴ τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο καὶ ἔγιναν εὐάλωτοι καὶ ἀσθενεῖς στὴν φύση.¹⁷⁸ Ἐπομένως ὁ θάνατος καὶ οἱ σωματικὲς ἀσθένειες εἶναι μεταπτωτικὰ

¹⁷⁷ Μέγας Συναξαριστής, Ἅγιοι Ἀνάργυροι καὶ θαυματουργοί, 1 Νοεμβρίου.

¹⁷⁸ Γ. Μαντζαρίδη, Χριστιανικὴ Ἠθικὴ II, σελ. 13: «Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι αἰτιος τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ ἔχει "τὸ εἶναι δεδανεισμένον"», Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Ἐρμηνεῖα εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν, PG 90, 893 C.

φαινόμενα τῆς ἁμαρτίας, διότι ἔχασε ὁ ἄνθρωπος τὴν κοινωνία του μέ τόν Θεό καί ὑποδουλώθηκαν στή φθορά.¹⁷⁹

Ἔτσι λοιπόν ὁ μεταπτωτικός ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη σωματικῆς καί πνευματικῆς θεραπείας ἢ ὁποία συνίσταται στήν κάθαρση ἀπό τά πάθη καί τὴν κοινωνία μέ τόν Θεό, τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς. Ὁ Θεός ἐπιτρέπει τὴν δύναμη τοῦ κακοῦ στόν κόσμο ἀλλά δέν τῆς ἀναγνωρίζει ἀπόλυτη δύναμη καί ἐξουσία. Τό κακό καί ἡ ἀσθένεια δέν ἔχει ὄντολογική ἀρχή ἀλλά ἠθική, ἄρα ἡ ἠθική ἀνόρθωση τοῦ ἀνθρώπου προϋποθέτει τὴν ὄντολογική ἀνακαίνισή του. Ζώντας ὁ ἄνθρωπος σέ σχέση μέ τόν Θεό νικά τὴν φθορά καί τὴν ἀσθένεια καί ἐλευθερώνεται ἀπό τὴν ἁμαρτία πού λειτουργεῖ ὡς κεντρί τοῦ θανάτου.¹⁸⁰ Ἀναφέρει ὁ Ἰωσήφ στόν κανόνα στήν ἠ' ὠδή «*Ρῦσαι πάντα Δέσποτα Χριτέ, δεινῶν ἀρρωστημάτων*», στήν θ' ὠδή «*Υπό τῆς σεπτῆς Τριάδος, ἡ θεόκλητος δυάς, σθενουμένη προχέει, τῶν ἰαμάτων πᾶσι τάς χορηγίας, τοῖς πόθω μακαρίζουσι*» συνδέοντας τὴν ἴαση καί τό χάρισμα τῶν ἁγίων στήν ὑπέρβαση τοῦ φθαροῦ διὰ τῆς θείας Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Τό ἀγαθό κατὰ τὴν χριστιανική διδασκαλία δέν εἶναι ἰδέα ἀλλά πρόσωπο, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὡς ὁ μόνος ἀγαθός¹⁸¹ καί βρίσκεται μέσα σέ κάθε ἄνθρωπο, γιατί ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι δημιουργήματα «*κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν*».¹⁸² Ὁ Θεός ἔχει ὡς κύρια φύση τὴν ἀγαθότητα καί αὐτὴν κερδίζει σάν χάρισμα ὁ ἄνθρωπος μέσα ἀπό τὴν σχέση του μέ τόν Θεό.¹⁸³

Μέσα στό καθ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωση ὑπάρχει καί ἡ δυνατότητα τῆς σκέψης καί τῆς δημιουργίας, γι' αὐτό καί ἡ ἰατρική ἐπιστήμη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς καλλιέργειας τῆς λογικῆς μέ τὴν ὁποία ἐπροίκισε ὁ Θεός τόν ἄνθρωπο καί εἶναι προσφορά πρὸς τόν συνάνθρωπο. Ἐχοντας αὐτό στό νοῦ τους οἱ ἅγιοι, δηλαδή ὅτι ἐπιτελοῦν λειτούργημα, δέν θέλουν νά ἀμοίβονται καί νά τιμοῦνται ἀπό τοὺς ἄλλους, ἐμφοροῦνται ἀπό ἀγαπητικό καί θυσιαστικό πνεῦμα οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι. Ταυτίζονται μέ τοὺς ἀδελφούς τους, ὅπως ὁ Χριστός μέ τὴν ἀνθρωπότητα, καί ἀποτελεῖ τό πρότυπο γιὰ ὅλους.

Οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι μᾶς ὑποδεικνύουν μέ ποιόν τρόπο πρέπει νά ἀσκεῖται τό ἰατρικό λειτούργημα, μέ ἀγάπη πρὸς τόν συνάνθρωπο χωρίς διάκριση, μέ πνεῦμα θυσίας, διακονίας καί προσφορᾶς, ἀλλά κυρίως μέ προσευχή. Ὅταν ἤθελαν οἱ ἀσθενεῖς νά τοὺς εὐχαριστήσουν γιὰ τὴν ἴασή τους αὐτοὶ ἀπαντοῦσαν μέ τόν εὐαγγελικό λόγο τῆς Ἁγίας Γραφῆς: «*Ἡ*

¹⁷⁹ Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Πρὸς Θαλάσσιον* 16, PG 90, 301 A.

¹⁸⁰ Α' Κορ. 15, 56.

¹⁸¹ Ματθ. 19, 17, Μάρκ. 10, 18.

¹⁸² Γεν. 1, 26.

¹⁸³ Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τὸν βίον Μωυσέως* 1, ἔκδ. W. Jaeger, *Gregori Nysseni Opera*, τόμ. 7, 1, Leiden 1964, σ. 4, PG 44, 301 A.

εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». ¹⁸⁴

Ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ στὸν κανόνα ὅτι «Μύρον εὐῶδες... ἐκπλύνει πάντοτε», συμπεραίνουμε ὅτι ὑπῆρχε μυροβλησία τῶν ἁγίων. Ἡ μυροβλησία εἶναι ἡ μεταθανάτιος τῶν ἁγίων ἀπόδειξη τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Σε περιπτώσεις μυροβλησίας οἱ Χριστιανοὶ ἔπαιρναν τὸ μύρο πού ἀνέβλυζε γιὰ προσωπικὴ εὐλογία. Στὴν Θεσσαλονίκη ὑπάρχουν πολλές μαρτυρίες ὅτι τὸ μύρο τοῦ ἁγίου Δημητρίου τὸ ἔβαλαν μέσα σὲ φιαλίδια, τὰ «κουτρούβια», ἀπὸ πηλὸ ἢ μόλυβδο ὥστε νὰ μεταφέρουν τὸ μύρο στὶς κατοικίες τους.

Σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὡς σκοπὸ τοῦ τὴν θέωση. Ὄταν καταβάλλει τὸν προσωπικό του ἀγῶνα μετέχει στὴν ἁγιότητα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸ γίνεται μὲ τὴν μετοχὴ στὰ μυστήρια. Ἡ μυροβλησία εἶναι μία δωρεὰ τοῦ Θεοῦ στὸν ἅγιο καὶ στοὺς πιστοὺς.

Ὅπως εἰρηνικὰ ἔζησαν ἔτσι πέθαναν καὶ τάφηκαν στὴν τοποθεσία Φερεμᾶ.

¹⁸⁴ Ἀποκάλυψη Ἰωάννου, ζ' 12.

Κανών δεύτερος,

ἔχων Ἀκροστιχίδα τὴν δε:

Δνάς με σώζεις τῶν σοφῶν Ἀναργύρων. Ἰωσήφ.

Ὡδή α'. Ἦχος δ'.

«Τριστάτας κραταιούς, ὁ τεχθεὶς ἐκ Παρθένου, ἀπαθείας ἐν βυθῶ, ψυχῆς τό τριμερές, καταπόντισον δέομαι, ὅπως σοι ὡς ἐν τυμπάνῳ, τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος, ἐπινίκιον ἄσω μελώδημα».

Δνάς φωτειδῆς, τῶν σοφῶν Ἀναργύρων, Τριάδι τῇ σεπτῇ, σὺν πᾶσιν ἐκλεκτοῖς, παρεστῶσα ἰκέτευε, μνήμην σου τὴν φωτοφόρον, τοὺς τελοῦντας φωτίζεσθαι, ταῖς τοῦ Πνεύματος θείαις λαμπρότησιν.

Υπέρτερον τόν νοῦν, τῶν ἐνύλων δεικνύντες, τάς ἀύλους ἀστραπάς, τοῦ Πνεύματος σοφοί, ὑπεδέξασθε Ἅγιοι· ὅθεν σκότος νοσημάτων, διαλύετε πάντοτε, ἐπισκέψεσι θείαις Ἀνάργυροι.

Ἀνύστακτον ψυχῆς, κεκτημένοι τό ὄμμα, πρὸς ἐκπλήρωσιν Θεοῦ, τῶν θείων ἐντολῶν, τοὺς ὑπνοῦντας νοσήμασιν, ἔνδοξοι πρὸς εὐρωστίαν, διὑπνίζετε χάριτι, συμπαθεῖς θεοφόροι Ἀνάργυροι.

Θεοτοκίον.

Σωτήρα καί Θεόν, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, ἐσωμάτωσας Ἀγνή, τόν δείξαντα ἡμῖν, ἰατρούς τῶν παθῶν ἡμῶν, Ἄχραντε σωτηριώδεις, καί θερμούς ἀντιλήπτορας, τοὺς σεπτούς Ἀναργύρους ἐν Πνεύματι.

Ὡδή γ'.

«Στερέωσόν με Χριστέ, ἐπὶ τὴν ἄσειστον πέτραν τῶν ἐντολῶν σου, καί φώτισόν με φωτι τοῦ προσώπου σου· οὐκ ἔστι γάρ Ἅγιος, πλὴν σου Φιλάνθρωπε».

Ἰάσεων τάς πηγάς, τῶν δωρεῶν τε τῶν θείων τοὺς ὀχετούς, τοῦ ἀύλου φωτός τά λαμπρότατα, δοχεῖα ἅπαντες, ἀξίως ὑμνήσωμεν.

Σωμάτων τε καί ψυχῶν, ὡς ἰατρεύοντες πάθη τάς ἀρρωστίας, τῶν προσιόντων ὑμῖν Πανσεβάσμιοι, προθύμως νῦν, ὡς εὐεργέται θεραπεύετε.

Γονίμοις ἐν ἀρεταῖς, κατακοσμούμενοι πᾶσαν τὴν φθειρομένην, τρυφήν τοῦ βίου σαφῶς ἀπεκρούσαντο, τῷ θείῳ κάλλει, ἀνενδότης ἀτενίζοντες.

Θεοτοκίον.

Ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, ὁ πρὶν ἀνείδεος ὤφθη Θεογεννητορ, συνεισδραμούσης σαρκί τῆς Θεότητος, ἐν μήτρᾳ σου, τῆς παναγίας Θεόννυμφε.

Κανών δεύτερος. Οὐκ ἐν σοφία.

Μύρον εὐώδες, ἰαμάτων ὁ θεῖος ναός ὑμῶν, ἀναβλύζων ἱερῶς, ταῖς ἐπομβρίαις τοῦ Πνεύματος, πάθη δυσωδέστατα, ἐκπλύνει πάντοτε.

Ἐπουρανίαις, ἐν σκηναῖς ἀυλιζόμενοι πάντοτε, τὴν σκηνὴν ὑμῶν ἀεὶ, πηγὴν ἰάσεων Ἄγιοι, χάριτι δεικνύετε, τοῦ Παντοκράτορος.

Σαρκός τὰ πάθη, ἐγκρατείας κημῶ χαλινώσαντες, τὰς τοῦ Πνεύματος αὐγὰς, πλουσιωτάτως ἐδέξασθε· ὅθεν ταῖς ἰάσεσι, κόσμον πλουτίζετε.

Θεοτοκίον.

Ὠραιοτάτην, ἐν γυναιξί σε Θεός ἐξελέξατο, καί ἐκ σοῦ σωματικῶς, Ἀγνή τεχθῆναι εὐδόκησεν, ὁ ἀναπανόμενος, ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ.

Ὁ Εἰρμός.

«Οὐκ ἐν σοφίᾳ, καὶ δυνάμει καὶ πλούτῳ καυχώμεθα, ἀλλ' ἐν σοὶ τῇ τοῦ Πατρός, ἐνυποστάτῳ Σοφίᾳ Χριστέ· οὐ γὰρ ἐστὶν Ἄγιος, πλήν σου φιλάνθρωπε».

Κάθισμα. Ἦχος πλ. δ'. Τὴν Σοφίαν.

Οὐρανόθεν θαυμάτων τὴν δωρεάν, παραδόξως λαβόντες παρά Χριστοῦ, πάντα θεραπεύετε, ἀενάως τὰ πάθη· ἐν ὑμῖν γὰρ ὤφθη, ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, χορηγοῦσα θείων, ἰάσεων δύναμιν· ὅθεν καὶ ἀφθάρτων, ἀγαθῶν εὐπορίαν, τῇ πίστει ἐκτήσασθε, ἀναργύρῳ φρονήματι, Θεοφόροι Ἀνάργυροι, πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἁγίαν μνήμην ὑμῶν.

Δόξα. Ὅμοιον.

Ἰαμάτων δοτῆρες θαυματουργοί, καὶ θαυμάτων λαμπτήρες φωταγωγοί, παῖσιν ἀνεδείχθητε, τῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι· τῶν γὰρ παθῶν τὴν φλόγα, τῇ πίστει δροσίζοντες, τῶν πιστῶν ἐν ταύτῃ, τό φρόνημα θάλπετε· ὅθεν ἰατροῖον, τῶν ψυχῶν κεκτημένοι, τόν θεῖον ναόν ὑμῶν, ἐν αὐτῷ καταφεύγομεν, Θεοφόροι Ἀνάργυροι· πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἁγίαν μνήμην ὑμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τὴν Βασίλισσαν πάντες δεῦτε πιστοί, τὴν Μητέρα τοῦ πάντων Δημιουργοῦ, φωναῖς μεγαλύνωμεν, καὶ ὑμνοῦντες βοήσωμεν· ἡ τῆς χαρᾶς αἰτία, Παρθένε πανύμνητε, τοὺς τιμῶντάς σε σῶζε, καὶ σκέπε πρεσβείαις σου· ἔχεις γὰρ ὡς Μήτηρ, τοῦ Θεοῦ παρρησίαν, οἰκτεῖρην βραβεύειν τε, νοσημάτων τὴν ἴασιν, διὰ τοῦτο βοῶμέν σοι· πρέσβευε τῷ σῷ Υἱῷ καὶ Θεῷ, τοῦ δοθῆναι ἄφεσιν τοῖς δούλοις σου, τοῖς εὐσεβῶς προσκυνούσι, τόν ἄσπορον τόκον σου.

Ὡδή δ'.

«Κατενόησα παντοδύναμη, τὴν σὴν οἰκονομίαν, καὶ μετὰ φόβου ἐδόξασά σε Σωτήρ».

Ῥῆσει θεία σαφῶς ἐπόμενοι, οὐ χρυσοῦ λαμπηδόνας, οὐδέ ἀργυρίου θεῖοι ἐκτήσασθε.

Ἀπαστράπτοντες θείοις θαύμασιν, οἱ Ἀνάργυροι πάντα, εὐεργετοῦσι χάριν βραβεύοντες.

Ἰατροὶ σοφοὶ ἀνεδείχθητε, τῶν παθῶν ταῖς ὀδύνας, ἀλεξικάκους χειῖρας προσάγοντες.

Θεοτοκίον.

Ῥαπιζέσθωσαν νῦν τὰ πρόσωπα, τῶν μὴ σέ Θεοτόκον ὁμολογούντων, πάναγνε Δέσποινα.

Κανὼν δεύτερος.

Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ.

Ζωηφόροις ἐνεργείαις, ὀλικάις ἐπιδόσεσι, τὰ θανατηφόρα, πάθη τῶν βροτῶν θεραπεύετε, φωτοειδέστατοι στῦλοι, πύργοι ἄσειστοι, τῆς Ἀμπέλου, τῆς ἀληθινῆς θεῖα κλήματα.

Οἱ μαζοὶ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ τό γάλα προχέοντες, τό τῶν ἰαμάτων, οἱ πεφωτισμένοι Ἀνάργυροι, οἱ διατρέφοντες πάντα, θείοις βρώμασιν, εὐφημείσθωσαν, χαρμονικοῖς μελωδήμασιν.

Ἰατρῆιον ἀνεδείχθη, ὁ ναός ὑμῶν Ἄγιοι, τῶν χειμαζομένων, ἄκλυστος λιμὴν καὶ σωτήριος, ἐν ᾧ προστρέχοντες πάντες κομιζόμεθα, τὴν γαλήνην, καὶ τὴν τῶν δεινῶν ἀπολύτρωσιν.

Θεοτοκίον.

Συμπαθείας με Παρθένε, τῆς ἐν σοὶ καταξίωσον, ἢ τεκοῦσα Λόγον, μόνον ἀληθῶς συμπαθέστατον, τὸν συμπαθεῖς τοὺς Ἁγίους ἀναδείξαντα, ἰατῆρας, καὶ θαυματουργούς ἐν τοῖς πέρασιν.

Ὡδὴ ε'.

«Ἐκ νυκτός ὀρθρίζοντες, ἀννυνοῦμέν σε Χριστέ ὁ Θεός, τὸν δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντα, καὶ σταυρόν καὶ θάνατον, ἐν τῇ σαρκί σου ὑπομείναντα».

Ὡς κρουνοὶ θεόρρυτοι, πηγάζετε πιστοῖς, εὐεργεσίαςνάματα, τῆς ψυχῆς τε καὶ τοῦ σώματος, θεραπεύοντες νόσους, Ἀνάργυροι ἔνδοξοι.

Τὴν πηγὴν τῆς χάριτος, Ἀνάργυροι σεπτοί, ἀναστομοῦντες ἅπασιν, εὐρωστίαν διανέμετε, τοῖς ἐν πίστει καὶ πόθῳ, ὑμῖν νῦν προστρέχουσιν.

Οἱ λαμπροὶ καὶ πάνσοφοι, ἀστέρες οἱ τὴν γῆν, προφανῶς οὐρανῶσαντες, ἐν μιμήσει τῆς λαμπρότητος, τῶν Ἀγγέλων ἀπαύστως, ἡμᾶς καταυγάζουσιν.

Θεοτοκίον.

Υπερτέρα πέφνης, τόν πάντων ποιητήν, τόν τῷ Πατρὶ συνάναρχον,
συλλαβοῦσα Μητροπάρθενε, καί τεκοῦσα τῷ κόσμῳ, Σωτῆρα καί Κύριον.

Κανὼν δεύτερος.

Ἐξέστη τά σύμπαντα.

Ταῖς θείαις λαμπρότησι, σαφῶς καταστραπτόμενοι, πάντα περιέρχεσθε
τόν κόσμον, πάντας ἀνθρώπους καταφωτίζοντες, σκότος ἐκδιώκοντες
παθῶν, δαίμονας ἐλαύνοντες, θεοφόροι Ἀνάργυροι.

Ὡς δύο φωτίζετε, φωστῆρες τήν ὑφήλιον, πνευματοκινήτως θεοφόροι,
πᾶσαν τήν κτίσιν περιερχόμενοι, καί τούς ἐπί κλίνης ὀδυνῶν
προσεπισκεπτόμενοι, καί δεινῶν ἐξαιρούμενοι.

Νοσοῦσι τήν ἴασιν, παθῶν καί ἀπολύτρωσιν, ἐπιχορηγοῦντες
ἀναργύρως, πάντων προστάται μέγιστοι ὤφθητε, πάντων βοηθοί μετὰ Θεόν,
πάντων ἀντιλήπτορες, θεοφόροι Ἀνάργυροι.

Θεοτοκίον.

Σοφίαν ἐκύησας, Θεοῦ τήν ἐνυπόστατον, ἄχραντε Παρθένε Θεοτόκε, τήν
τούς Ἁγίους πανσόφους ἀναδείξασαν, δι' ὧν τοῦ κακίας σοφιστοῦ, πέπτωκε
τό φρύαγμα, καί δεινά πανουργεύματα.

Ὡδή στ'.

«Τόν Προφήτην διέσωσας, ἐκ τοῦ κήτους φιλόφρωνε· καμὲ τοῦ βυθοῦ
τῶν πταισμάτων, ἀνάγαγε δέομαι».

Σωτηρίους θεράποντας, εὐεργέτας θεόφρονας, Κοσμῶν καί Δαμιανόν
τούς θείους, προθύμως τιμήσωμεν.

Σωφροσύνην τηρήσαντες, καί φρονήσει κοσμούμενοι, Κοσμῶς καί
Δαμιανός οἱ θεῖοι, Χριστῷ συναγάλλονται.

Ὁμοφρόνως οἰκήσαντες, ὁμοψύχως ἀσκήσαντες, ὁμοῦ τὰς ἰάσεις
βραβεύειν, ἡμῖν ἐπιστεύθητε.

Θεοτοκίον.

Φῶς ἀπρόσιτον τέτοκας, μετὰ σώματος Πάναγνε, τό πάντα τόν κόσμον
φωτίζον, ἀνγαῖς τῆς θεότητος.

Κανὼν δεύτερος.

Θύσω σοι, μετὰ φωνῆς.

Ὁὐ τέχνη, ἀνθρωπίνη ἐν θείᾳ δέ χάριτι, ἀποκαθαίρετε νόσους, τῶν
ἀνθρώπων Ἐνδοξοι, διὰ τοῦτο, κατὰ χρέος, εὐφημοῦντες ὑμᾶς μακαρίζομεν.

Φιλία, πρὸς Χριστόν θεοφόροι συνδούμενοι, πᾶσαν κακίαν δαιμόνων,
διαλύετε θείᾳ χάριτι· διὰ τοῦτο, τήν ὑμῶν ἐκτελοῦμεν πανήγυριν.

Ὡς ὄντες, τῆς Ἀμπέλου τῆς Θείας βλαστήματα, οἶνον ἡμῖν ἰαμάτων, τοῖς ἐν κατηφείᾳ τῶν νοσημάτων, κεραννύντες, εὐφροσύνης πληροῦτε Ἀνάργυροι.

Θεοτοκίον.

Ναόν σε, καθαρὸν ἀπειργάσατο Δέσποινα, ὁ καθαρῶτατος Λόγος, ὁ τόν θεῖον οἶκον τῶν Ἀναργύρων, μεγαλύνων, ἐν σημείοις καὶ τέρασι πάντοτε.

Ὁ Εἰρμός.

Θύσω σοι, μετὰ φωνῆς αἰνέσεως Κύριε, ἡ Ἐκκλησία βοᾷ σοι, ἐκ δαιμόνων λύθρου κεκαθαυμένη, τῷ δι' οἶκτον, ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ρεύσαντι αἵματι».

Κοντάκιον. Ἦχος β'.

Οἱ τὴν χάριν λαβόντες τῶν ἰαμάτων, ἐφαπλοῦτε τὴν ρῶσιν τοῖς ἐν ἀνάγκαις, Ἰατροὶ θαυματουργοὶ Ἐνδοξοί, ἀλλὰ τῇ ὑμῶν ἐπισκέψει, καὶ τῶν πολεμίων τὰ θράση κατεβάλετε, τόν κόσμον ἰώμενοι ἐν τοῖς θαύμασιν.

Ὁ Οἶκος.

Πάσης συνέσεως καὶ σοφίας ὑπέρκειται ὁ λόγος τῶν σοφῶν ἰατρῶν· τοῦ γάρ Ὑψίστου χάριν λαβόντες, ἀοράτως τὴν ρῶσιν δωροῦνται πᾶσιν· ὅθεν καμοὶ, διηγῆσεως χάριν δεδώρηται, ὑμνήσαι ὡς θεοφόρους, εὐαρέστους Θεοῦ καὶ θεράποντας, ἰαμάτων πλήθη παρέχοντας· ἀλγηδόνων γάρ πάντας λυτροῦνται, τόν κόσμον ἰώμενοι ἐν τοῖς θαύμασι.

Συναξάριον.

Μὴν Νοέμβριος, ἔχων ἡμέρας λ'.

Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ι', καὶ ἡ νύξ ὥρας ιδ'.

Τῇ Α' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τῶν Ἀγίων καὶ θαυματουργῶν Ἀναργύρων, Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, νιῶν Θεοδότης τῆς ἐξ Ἀσίας.

Στίχοι.

Εἰ καὶ παρῆκαν γῆν Ἀνάργυροι δύο,

Πληροῦσι ὡς πρὶν, καὶ πάλιν γῆν θαυμάτων.

Πρώτη Ἀκέστορε φῶτε Νοεμβρίου ἔκπτατον ἐκ γῆς.

Οὗτοι οἱ Ἅγιοι εἶλκον τό γένος ἐκ τῆς Ἀσιάτιδος γῆς, πατρός μὲν ὑπάρχοντες Ἕλληνας, μητρός δέ Χριστιανῆς, τοῦνομα Θεοδότης· ἥτις χρεῖαν ἐκ τοῦ ἀνδρός ὑποστᾶσα, καὶ ἀδείας εὐκαιροῦ λαβομένη, πάσαν ἰδέαν ἀρετῆς τελείας αὐτοῦ ἐξεπαίδευσεν. Πάσης δέ ἐπιστήμης ἐν πείρᾳ γενόμενοι, ταῖς λοιπαῖς χαίρειν εἰπόντες, τὴν ἰατρειάν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἠσπᾶσαντο, θεραπεύοντες πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν, καὶ οὐκ ἀνθρώποις μόνον ἐπικουροῦντες, ἀλλὰ καὶ κτήνεσιν. Ἀνάργυροι δέ ἐκλήθησαν, διότι οὐδέν παρά τινός τι λαβεῖν ἠέσχοντο πώποτε, ἀλλὰ

δωρεάν καί ἀμισθί ἰατρεύοντες διετέλουν. Οὕτως οὖν καλῶς τόν ἑαυτῶν βίον διαπεράναντες, ἐτελειώθησαν ἐν εἰρήνῃ. Τά δέ τίμια αὐτῶν λείψανα κατετέθησαν ἐν τόπῳ καλουμένῳ Φερεμάν.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τῶν Ἁγίων Μαρτύρων γυναικῶν, Κυριαίνης καί Ἰουλιανῆς.

Στίχοι.

Καί Κυρίαίνα πρός τό πῦρ ἀποπνέει.

Πάσης πνοῆς τιμῶσα Κύριον μέγαν.

Τῷ πρός σέ φίλτρῳ, Σῶτερ, ἐκκεκαυμένη,

Ἰουλιανή καῦσιν ἐκ πυρός φέρει.

Αὐταὶ ἤθλησαν ἐπί Μαξιμιανοῦ τοῦ βασιλέως· ὑπῆρχε δέ ἡ μὲν Κυρίαίνα ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικῶν ἐπαρχίας, ἡ δέ Ἰουλιανή ἐκ πόλεως Ρώσου· καί συλληφθεῖσαι ὑπό Μαρκιανοῦ ἡγεμόνος, καί ἀναγκασθεῖσαι, οὐκ ἤρνησαντο τόν Χριστόν. Ὅθεν ἡ Κυρίαίνα ξυρᾶται τήν κεφαλὴν, καί γυμνή ὑπό ἀτάκτων στρατιωτῶν τήν πόλιν περιάγεται· καί ἀπαχθεῖσα ἐν τῇ πόλει Ρώσῳ, μετὰ τῆς Ἁγίας Ἰουλιανῆς τῷ πυρί παραδίδονται· καί οὕτως ἐπληρώθη αὐτῶν ἡ μαρτυρία.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τῶν Ἁγίων μαρτύρων Καισαρίου, Δασίου, καί ἑτέρων πέντε.

Στίχοι.

Σύν ἕξ συνάθλοις, τῆς ἀληθείας φίλοις,

Τέμνουσι Καισάριον οἱ ψεύδους φίλοι.

Οὗτοι οἱ Ἅγιοι κατασχεθέντες ἐν Δαμασκῷ, καί διαφόροις βασάνοις ἐξετασθέντες, τέλος τόν διά ξίφους δέχονται θάνατον.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τῶν Ἁγίων Ἱερομαρτύρων, Ἰωάννου Ἐπισκόπου, καί Ἰακώβου Πρεσβυτέρου.

Στίχοι.

Σύν Ἰακώβῳ τῷ θύτῃ Χριστοῦ, ξίφος

Ἰωάννης ἤνεγκεν ὁ Χριστοῦ θύτης.

Οὗτοι, ὑπῆρχον ἐπί Σαβωρίου βασιλέως Περσῶν, τόν τῆς πίστεως διδάσκοντες λόγον, καί ἀλείπται γινόμενοι πολλῶν πρός εὐσέβειαν· οἱ καί κρατηθέντες ὑπό τῶν τοῦ βασιλέως ὑπηρετῶν, καί ποικίλοις βασάνοις προσομιλήσαντες, ὕστερον διά ξίφους ἐτελειώθησαν, τῷ Κυρίῳ τά ἑαυτῶν παραθέμενοι πνεύματα.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Ἑρμηνιγγέλδου.

Στίχοι.

Ερμηνίγγελδος ἐκπλυθείς βαφήν πλάνης,
Σφαγήν ὑποστάς, βάπτεται λύθρου κόχλω.

Οὗτος πατρός μὲν ἔφυ Λιουβιγγέλδου, Ρηγός τῶν ἔσω Γόθων, Ἀρειανοῦ σὺν παντί τῷ ἔθνει τυγχάνοντος. Μνηθείς δέ τόν ὀρθόδοξον λόγον παρά Λεάνδρου τοῦ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐπισκόπου, καί τοῦ πατρός αὐτοῦ διά τήν μεταβολήν χαλεπήναντος, ποικίλας ἦν οὗτος ἐξ αὐτοῦ θωπείας καί ὕβρεις δεχόμενος· καί καθ' ἐκάστην τούτων αὐτῷ προσαγομένων, ἀκλινής ἦν ὁ παῖς καί ἀκαταγώνιστος. Ὅθεν στερεῖται μὲν τῆς βασιλικῆς διαδοχῆς, χειράς τε καί πόδας δεσμευθείς, εἰρκτῆ ζοφώδεις ἐγκλείεται.

Ἐφειστήκει δέ ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτή, καί τόν Ἱερέα ἀποστείλας ὁ πατήρ, πείθειν ἐπεχείρει, μετακαλέσασθαι δοῦναι τῶν μυστηρίων. Ὁ δέ οὐκ ἐπέισθη, ἀλλά βδελυξάμενος αὐτόν ἀπέπεμψεν. Ὅθεν προστάττει ὁ πατήρ αὐτοῦ, ἐν τῇ εἰρκτῇ, οὗ ἦν δεδεμένος, ἀποτμηθῆναι. Οὗ γενομένου, ὠδαί καί μελωδίαί ἀσωμάτων Δυνάμεων μετά λαμπάδων περί τό σῶμα τοῦ μακαρίου Ἐρμηνιγγέλδου καταπέμπονται. Καί τό ξένον τοῦ θεάματος τούς πιστούς εἰς εὐχαριστίαν ἐκίνησε, τόν δέ σφαγέα κατέπληττε, καί συνετάραττε, καί μεταμέλεσθαι ἐπί τῷ μιάσματι ἐβιάζετο.

Οὐ πολὺς ὁ χρόνος, καί νόσος ἐπελθοῦσα, πολλούς ἐξ ἀνθρώπων ἀπῆλυνεν. Ὅθεν ὁ Λιουβίγγελδος καλεῖ Λεάνδρον, τόν τῆς εὐσεβείας Ἐπίσκοπον· καί τόν νεώτερον παῖδα Ρεκχάρεδον Βασιλέα ἀναγορεύσας, ἀξιοῖ τοῖς ἴσοις τελέσαι τόν παῖδα, οἷς καί τόν μάρτυρα Ἐρμηνίγγελδον προετελέσατο. Καί ταῦτα εἰπών, θνήσκει. Ρεκχάρεδος, δέ τῆς ὀρθοδοξίας τά σπέρματα δεξάμενος, συννορθοδοξεῖν καί τό ὑπήκοον ἔπεισε. Καί σκόπει μοι Θεοῦ πρόνοιαν. Ἐρμηνίγγελδον συγχωρεῖ ὑπέρ τῆς εὐσεβείας σφαγῆναι, καί ἅπαν τό γένος τῆ ὀρθοδόξῳ πίστει προστίθεται.

Οἱ Ἅγιοι Μάρτυρες Κυπριανός καί Ἰουλιανή πυρί τελειοῦνται.

Μνήμη τοῦ Ἁγίου νέου Ἱερομάρτυρος Ἰακώβου, καί τῶν δύο μαθητῶν αὐτοῦ Ἰακώβου διακόνου καί Διονυσίου μοναχοῦ, τῶν δι' ἀγχόνης τελειωθέντων κατά τό 1520.

Ὁ Ὅσιος πατήρ ἡμῶν Δαβίδ, ὁ ἐν Εὐβοίᾳ ἀσκήσας, ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Ταῖς τῶν Ἁγίων σου πρεσβείαις ὁ Θεός, ἐλέησον καί σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ὡδή ζ'.

«Σέ νοητήν, Θεοτόκε κάμινον, κατανοοῦμεν οἱ πιστοί· ὡς γάρ Παῖδας ἔσωσε τρεῖς, ὁ ὑπερυψούμενος, ὅλον με τόν ἄνθρωπον, ἐν τῇ γαστρί σου ἀνέπλασεν, ὁ αἰνετός τῶν Πατέρων, Θεός καί ὑπερένδοξος».

Ὅλοι Θεοῦ, θεοφρόνως ᾤφθητε, ὅλοι Θεοῦ χωρητικοί· τόν γάρ κόσμον διά Θεόν, πάντα κατελίπετε, ἵχνησιν ἐπόμενοι, τοῖς τοῦ Σωτῆρος Πανένδοξοι, θεοπρεπῶς, τόν τῶν Πατέρων Θεόν καταγεραίροντες.

Υπερφυῶς, Ἴατροί πανάριστοι, τῶν ἀσθενούντων τάς πληγάς, χειρουργίαις ταῖς μυστικαῖς, πάσας θεραπεύετε, φάρμακα σωτήρια, ἐκ θησαυρῶν ἀρυόμενοι, τῶν θεϊκῶν, ἀνυμνοῦντες Θεόν τόν ὑπερένδοξον.

Στέφει τῆς σῆς, βασιλείας Δέσποτα, καί διαδήματι λαμπρῶ, κατεκόσμησας εὐπρεπῶς, τούς ὑπερποθήσαντας, κάλλος τό ἀμήχανον Χριστέ τῆς σῆς ὠραιότητος; καί τοῖς πιστοῖς, εὐεργέτας κοινούς τούτους ἀνέδειξας.

Θεοτοκίον.

Ανατολῆς, τῆς ἐξ ὕψους Πάναγνε, φανερωθείσης ἐπί γῆς, ἀνεδείχθης πανευπρεπῆς, πύλη καί ὀλόφωτος, κόσμον καταυγάζουσα, μαρμαρυγαῖς καθαρότητος, καί τοῖς πιστοῖς, λαμπηδόνας ἀεὶ θαυμάτων πέμπουσα.

Κανῶν δεῦτερος. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Αναστομοῦντες, τήν πηγὴν τὴν θεόδοτον Ἄγιοι, πᾶσι ποταμούς ἐκβλύζετε καθαρῶν, ἰαμάτων ἀποπλύνοντες, παθῶν μιάσματα, καί δαιμόνων κακίαν ὀλέθριον.

Νευρωμένη, τῇ ρωστικῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι, ρῶσιν ἀσθενοῦσι πάντοτε χορηγεῖ, ἡ δυνάς τῶν Ἀναργύρων σου, ἡ ἀξιέπαινος, Λόγε Θεοῦ σοφία καί δύναμις.

Ἅγιος μόνος, εἶ ὁ δοξάζων τούς Ἁγίους σου, κόσμον δι' αὐτῶν λυτροῦσαι γάρ τῶν δεινῶν, καί φωτίζεις τούς κραυγάζοντας· εὐλογημένος εἶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης σου Κύριε.

Θεοτοκίον.

Ράβδος ἐκ ρίζης, Ἰεσσαί σύ ἀνεβλάστησας, ἄνθος, τόν Χριστόν βλαστήσασα Μαριάμ, τόν ὡς ἄνθεσι τοῖς θαύμασι, καθωραΐσαντα, τούς αὐτοῦ Ἀναργύρους θεράποντας.

Ὡδή η'.

«Ἐν καμίνῳ Παῖδες Ἰσραήλ, ὡς ἐν χωνευτηρίῳ, τῷ κάλλει τῆς εὐσεβείας, καθαρώτερον χρυσοῦ, ἀπέστιλβον λέγοντες· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τόν Κύριον ὑμνεῖτε, καί ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τούς αἰῶνας».

Νεκρωθέντες κόσμον τοῖς τερπνοῖς, καί τῆς φιλαργυρίας, τὴν νόσον ἀποτεμόντες, ὀνομάσθητε σοφοί, τοῖς πᾶσιν Ἀνάργυροι, τοῖς βοῶσι· πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τόν Κύριον ὑμνεῖτε, καί ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Αἰωνίου μέτοχοι ζωῆς, γεγόνατε προδήλως· ζωῆς γάρ τῆς φθειρομένης, κατελίπετε τερπνά, συμφώνως κραυγάζοντες· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τόν Κύριον ὑμνεῖτε, καί ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Ρῦσαι πάντας Δέσποτα Χριστέ, δεινῶν ἀρρωστημάτων, πρεσβείαις τῶν Αναργύρων, καί ἀξίωσον ἀεὶ, συμφώνως κραυγάζειν σοι· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τόν Κύριον ὑμνεῖτε, καί ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Γεγηθότες πάντες οἱ πιστοί, καί χάριτι ρωσθέντες οἱ τόκῳ λελυτρωμένοι, Μητροπάρθενε τῷ σῶ, ἀπαύστως κραυγάζομεν· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τόν Κύριον ὑμνεῖτε, καί ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Κανὼν δεῦτερος. Χειῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ.

Γυμνοὶ πάσης ὄφθητε ἐχθροῦ, κακίας Ἄγιοι, τῷ θείῳ Πνεύματι, ἡμῖν γενόμενοι ἔνδυμα, σωτηρίας καί ἀφέσεως, καταστολή καί τῶν δεινῶν, ἀπαλλοτριώσις τοῖς βοῶσι, πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Υἱοὶ κατὰ μέθεξιν Θεοῦ, Δαμιανέ καί Κοσμᾶ, πίστει γενόμενοι, πατρῶν κληρον νῦν εὔρατε, τήν οὐράνιον ἀπόλαυσιν, καί τῶν θαυμάτων τήν φαιδράν, ὄντως ἐνέργειαν, καί βοᾶτε· πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Ρανίσιν ὑμῶν θεουργικαῖς, τόν ρύπον πλύνετε, τόν ψυχικόν ἡμῶν, καί τὰ ἐπώδυνα Ἄγιοι, φυγαδεύσατε νοσήματα, καί τῶν δαιμόνων τὰς ὀρμάς, ἀποδιώξατε, ὡς ἱατῆρες ἡμῶν συμπαθέστατοι.

Ὡς κρίνα ὡς ἄνθη νοητά, ὡς ῥόδα Πνεύματι, ὠραϊζόμενοι, ἡμῖν ἐδείχθητε Ἄγιοι, εὐωδία ἀποπέμποντες, καί τό δυσῶδες τῶν παθῶν ἀποδιώκοντες, τῶν βοῶντων· πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Θεοτοκίον.

Νεκροῦται ὁ θάνατος ἐν σοί· ζῶν γάρ ἔτεκες, τήν ἐνυπόστατον, Χριστόν τόν Κύριον Ἄχραντε, τόν προστάτα τῆς ζωῆς ἡμῶν, τούς Αναργύρους ἱατρούς, βοῶντας δείξαντα· εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τόν Κύριον.

Ὁ Εἰρμός.

«Χειῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ, λεόντων χάσματα, ἐν λάκκῳ ἔφραξε· πυρός δέ δύναμιν ἔσβεσαν, ἀρετήν περιζωσάμενοι, οἱ εὐσεβείας ἐρασταί, Παῖδες κραυγάζοντες· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τόν Κύριον».

Ὡδή θ'.

«Σέ τήν φαεινὴν λαμπάδα, καί Μητέρα τοῦ Θεοῦ, τήν ἀρίζηλον δόξαν, καί ἀνωτέραν πάντων τῶν ποιημάτων, ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν».

Ὑμνοῖς τήν σοφὴν δυνάδα, τοῦ φωτός τοῦ νοητοῦ, ἀπαστράπτουσαν αἴγλην, καί φωτισμοῦ τοῖς πᾶσι μεταδιδούσαν, ἀπαύστως μακαρίσωμεν.

Ρώμην ψυχικῆς ὑγείας, ἐμποιοῦντες τοῖς πιστοῖς, καί σωμάτων ἰᾶσθαι, πεπιστευμένοι, πάθη οἷα σωτῆρες, ἀξίως ἀννυμεῖσθε ἀεὶ.

Οί θεοφεγγεῖς φωστῆρες, νοητῶς τόν οὐρανόν, τῆς σεπτῆς Ἐκκλησίας, φωτοδοσίας χύσει νῦν δαδουχοῦντες, ἀπαύστως καταυγαζουσιν.

Υπό τῆς σεπτῆς Τριάδος, ἡ θεόκλητος δυάς, σθενουμένη προχέει, τῶν ἱαμάτων πᾶσι τὰς χορηγίας, τοῖς πόθῳ μακαρίζουσι.

Θεοτοκίον.

Σέ τήν τοῦ φωτός νεφέλην, καί ἁγίαν κιβωτόν, τήν ὀλόφωτον πύλην, τοῦ νοητοῦ Ἡλίου ὡς Θεοτόκον, ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν.

Κανὼν Δεύτερος.

Εὐα μέν τῷ τῆς παρακοῆς.

Ἰδού δὴ τί καλόν ἢ τί τερπνόν φησιν, ἀλλ' ἢ μόνον τό οἰκίζεσθαι, νῦν ἀδελφούς ἐν ὁμονοίᾳ, εἰς τόπους φωταυγεῖς, εἰς σκηνώματα οὐράνια, εἰς δόξαν ἀμάραντον, οὓς ἐπαξίως μακαρίσωμεν.

Ὡς μέγιστος οὗτος ὁ ναός τοῖς θαύμασι, καθ' ἐκάστην σεμνυνόμενος, ἐνθα ἀεὶ ἐπιδημοῦντες, Κοσμᾶ Δαμιανέ ἀξιόγαστοι, τήν ῥῶσιν τοῖς δεομένοις παρέχετε· ὅθεν ἀξίως μακαρίζεσθε.

Σήμερον συχαίρουσιν ἡμῖν μακάριοι, ἐν τῇ μνήμῃ ὑμῶν Ἄγγελοι, θεῖοι Ἀπόστολοι Προφῆται, καί Ὅσιοι καί Δίκαιοι ἅπαντες· μεθ' ὧν περιχαρῶς αὐλιζόμενοι, ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἰκετεύσατε.

Ἡ θεία δυάς καί φωταυγῆς, Ἀνάργυροι θεοφόροι πανσεβάσμιοι, ἄφεισιν τῶν ἁμαρτημάτων, διόρθωσίν τε βίον αἰτήσασθε, καί πάντων τῶν δεινῶν ἀπολύτρωσιν, τοῖς εὐφημοῦσιν ὑμᾶς πάντοτε.

Θεοτοκίον.

Φωτός οικητήριον Ἀγνή γεγένησαι, τοῦ τὰ πάντα καταυγάσαντος, καί φωτοφόρους τούς Ἁγίους, δεικνύντος νῦν τό σκότος ἐξαίροντας, παθῶν τῶν ψυχοφθόρων ἐν Πνεύματι, Ἄχραντε μόνῃ πολυῦμνητε.

Ὁ Εἰρμός.

«Εὐα μέν τῷ τῆς παρακοῆς νοσήματι, τήν κατάραν εἰσῳκίσατο· σύ δέ Παρθένε Θεοτόκε, τῷ τῆς κνοφορίας βλαστήματι, τῷ κόσμῳ τήν εὐλογίαν ἐξήγησας· ὅθεν σε πάντες μεγαλύνομεν».

Ἐξαποστειλάριον.

Ἐν Πνεύματι τῷ Ἱερῷ.

Τήν χάριν τῶν ἰάσεων, ἐκ Θεοῦ εἰληφότες, Ἀνάργυροι μακάριοι, θεραπεύετε νόσους, καί ἰᾶσθε ἅπαντας, τούς πιστῶς προστρέχοντας, τῷ θείῳ ὑμῶν τεμένει· διὰ τοῦτο συμφώνως, μακαρίζομεν ἀξίως, τήν σεπτὴν ὑμῶν μνήμην.

Θεοτοκίον.

Ἐκύησας Πανάχραντε, τοῦ Θεοῦ Θεόν Λόγον, τῷ κόσμῳ τήν σωτήριον, ἐκτελοῦντα πανσόφως, οἰκονομίαν ἀρίστην· διά τοῦτό σε πάντες, ὑμνολογοῦμεν ἀξίως, ὡς πρεσβεύουσαν τούτῳ, λυτρωθῆναι ἡμᾶς νόσων, καί παντοίων κινδύνων.

Εἰς τοὺς Αἴνους, ἰστώμεν Στίχους δ' καὶ ψάλλομεν Στιχηρά ἰδιόμελα.

Ἦχος α'. Ανατολίου.

Τήν χάριν τῶν ἰαμάτων, ἐκ Θεοῦ εἰληφότες, ἀναργύρως τά πάθη, τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων ἡμῶν, θεραπεύετε, παγκόσμιοι Ἀνάργυροι· ὅθεν δι' ὑμῶν Χριστός τοῖς πιστοῖς, τήν δεδομένην εὐρωστίαν χαριζόμενος, φωστῆρας ἀπλανεῖς ὑμᾶς ἀναδείκνυσι τῇ οἰκουμένη· αὐτῷ πρεσβεύσατε, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὁ αὐτός.

Ἐκ τῆς ἄνωθεν προμηθείας, τήν τῶν ἰαμάτων ἄβυσσον ἐξαντλήσαντες, πᾶσιν ἀναβλύζετε τοῖς πιστοῖς, τὰς ἰάσεις Ἀνάργυροι· ὑπερφυῶς γάρ τῶν νοσοῦντων τά πάθη, ἐν χειρουργίαις μυστικαῖς, ἐκ θησαυρῶν τοῦ Πνεύματος, φάρμακα προτιθέντες σωτήρια, τοῖς κάμνουσι θεραπεύετε· ὅθεν ναός σεπτός γεγονότες, τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος, ἐν ὑμῖν σαφῶς τήν κατοικίαν ποιησαμένης, αὐτῇ πρεσβεύσατε, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος β'. Γερμανοῦ.

Αγάλλεται ὁ χορός τῶν Ἁγίων εἰς αἰῶνας· βασιλείαν γάρ οὐρανῶν ἐκκληρονόμησαν. Γῆ τά λείψανα αὐτῶν δεξαμένη, εὐωδίαν διέπνευσε. Δούλοι Χριστοῦ γεγόνασι, κατασκηνώσαντες εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Ὁ αὐτός.

Ἰατροί τῶν ἀσθενούντων, θησαυροί τῶν ἰαμάτων, σωτῆρες τῶν πιστῶν, Ἀνάργυροι πανευκλειεῖς, τοὺς ἐν ἀνάγκαις κράζοντας, καί ὀδυνωμένους ἰάσασθε· σὺν τῇ Θεοδότῃ, ἱκετεύοντες, θεόν τόν ἀγαθόν, λυτρώσασθαι ἡμᾶς, τῶν παγίδων τοῦ ἐχθροῦ.

Δόξα. Ἦχος δ'. Θεοφάνους.

Πηγὴν ἰαμάτων ἔχοντες, Ἅγιοι Ἀνάργυροι, τὰς ἰάσεις παρέχετε πᾶσι τοῖς δεομένοις, ὡς μεγίστων δωρεῶν ἀξιωθέντες, παρά τῆς ἀενάου πηγῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Φησί γάρ πρὸς ὑμᾶς ὁ Κύριος, ὡς ὁμοζήλους τῶν Ἀποστόλων· Ἴδού δέδωκα ὑμῖν τήν ἐξουσίαν, κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὡς τε αὐτὰ ἐκβάλλειν καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καί πᾶσαν μαλακίαν. Διό τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ, καλῶς πολιτευσάμενοι, δωρεάν ἐλάβετε, δωρεάν παρέχετε, ἰατρούοντες τά πάθη, τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἔδωκας σημείωσιν.

Χαῖρε καταφύγιον, Χριστιανῶν καί κραταίωμα· χαῖρες κλιμαξ οὐράνιε· χαῖρε τό κειμήλιον, τό τῆς παρθενίας· χαῖρε Θεοτόκε, ἡ κιβωτός ἡ λογική· τῆς Θείας δόξης χαῖρε τό καύχημα, τοῦ κόσμου καί στερέωμα, τῶν πεπτωκότων ἀνάκλησις, ἡ σκηνή ἡ ὀλόφωτος, ἡ ἀγία καί πάγκαλος.

Ἦ Σταυροθετοκίον.

Σταυρούμενον βλέπουσα, καί τήν πλευράν ὀρυττόμενον, ὑπό λόγχης ἡ Πάναγνος, Χριστός τόν φιλόανθρωπον, ἔκλαιε βοῶσα· Τί τοῦτο Υἱέ μου; Τί σοι ἀχάριστος λαός, ἀνταποδίδωσιν ὧν πεποίηκας, καλῶν αὐτοῖς καί σπεύδεις με, ἀτεκνωθῆναι παμφίλτατε; Καταπλήττομαι εὐσπλαγχνε, σὴν ἐκούσιον σταύρωσιν.

Εἰς τόν Στίχον, Στιχηρά τῆς Ὀκτωήχου.

Δόξα. Ἦχος πλ. δ'.

Τίς μή θαυμάσει; τίς μή δοξάσει; τίς μή ὑμνήσει πιστῶς, τῶν σοφῶν καί ἐνδόξων Ἀναργύρων τά θαύματα; ὅτι καί μετά τήν ἀγίαν αὐτῶν μετάστασιν, πᾶσι χορηγοῦσι τοῖς προστρέχουσι πλουσίως τά ἰάματα· καί τά τίμια καί ἅγια λείψανα αὐτῶν, βρύνουσι τήν χάριν τῶν ἰάσεων. ὦ Δυάς ἀγία! ὦ τίμιαι κάραι! ὦ σοφία καί δόξα, τῆς ἐκ Θεοῦ δοθείσης ἡμῖν χάριτος! Διό ὕμνοις ἄσωμεν τῷ εὐεργέτῃ Θεῷ, τῷ ἀναδείξαντι τούτους, εἰς ἰατρούριαν τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων ἡμῶν.

Καί νῦν. Θεοτοκίον.

Δέσποινα προσδέξαι.

Ἦ Σταυροθετοκίον.

Οἱ Μάρτυρές σου, Κύριε.

7. Οσίου Πατρός Στεφάνου του Νέου. (ΚΗ' Νοεμβρίου)

Ο Όσιος Στέφανος ο Νέος, τόν κανόνα του οποίου συγγράφει ο Ίωσήφ ο Ύμνογράφος, υπάρχει αρκετά κοντά χρονικά μέ την εποχή πού ζει ο Ίωσήφ, την εικονομαχία. Όπως αναφέρεται στό συναξάρι του ο Όσιος Στέφανος ο Νέος ζει την εποχή των αυτοκρατόρων Αρτεμίου-Αναστασίου 713-715, Θεοδοσίου Γ' 715-717, Λέοντος του Ίσαυρου 717-741 και Κωνσταντίνου Ε' 741-775.¹⁸⁵ Η εικονομαχία ξεκινά την εποχή του αυτοκράτορα Λέοντα, ιδρυτή της δυναστείας των Ισαύρων, ή οποία θα αναστατώσει τό βυζάντιο για έναμιση αιώνα. Ακόμα από την εποχή των κατακομβών ή εκκλησία χρησιμοποιει την εικονογραφία μέ συμβολικό χαρακτήρα. Αργότερα όταν κτίζονται ναοί υπάρχουν παραστάσεις εικονικές από την Αγία Γραφή και τά ιερά πρόσωπα του Χριστού, της Θεοτόκου και των Αγίων.¹⁸⁶ Φαίνεται καθαρά ότι ή τιμή και ή προσκύνηση των εικόνων είχε επιβληθει στην εκκλησία, υπήρχαν όμως και κάποιοι οί οποίοι βασισμένοι στις απαγορεύσεις της Παλαιάς Διαθήκης αντιδρούσαν στην απεικόνιση του Θεού. Ο Λέων Γ' ο Ίσαυρος πού ξεκίνησε την εικονομαχία ήταν φορέας τέτοιων εικονομαχικών αντιλήψεων και θέλησε νά τις επιβάλλει στην αυτοκρατορία. Αυτή του ή θέση εξηγείται ως ένα μέρος από την καταγωγή του, καθώς πατρίδα του υπήρξε ή Γερμανικεία της Συρίας, περιοχή πού βρίσκεται κοντά σέ πληθυσμούς πού δέν δεχόταν τις εικόνες στην εκκλησία.¹⁸⁷ Στην ανατολή υπήρχαν μονοφυσίτες πού δέν δεχόταν τις εικόνες, γιατί αν τις χρησιμοποιούσαν θά έπρεπε νά δεχθουν ότι ο Χριστός είχε ανθρώπινη φύση, Παυλικιανοί πού είχαν απορρίψει τό σεβασμό στον σταυρό, στους αγίους και τις εικόνες. Υπήρχαν επίσης Άραβες και Ιουδαίοι πού λόγω της Παλαιάς Διαθήκης δέν δεχόταν την απεικόνιση του Θεού.¹⁸⁸ Έμφορούμενος ο Λέων από τέτοιες πεποιθήσεις αλλά και από πολιτικά πιθανώς κίνητρα στρέφεται κατά των εικόνων και θά δημιουργήσει μιá δύσκολη κατάσταση πού θά ταλανίσει τό Βυζάντιο για πολύ καιρό.

Αυτήν την εποχή υπάρχει και ο Όσιος Στέφανος, ο οποίος γεννιέται στά χρόνια του Αναστασίου-Αρτεμίου, όταν πατριάρχης είναι ο Γερμανός στην Κωνσταντινούπολη από χριστιανούς γονείς, Ίωάννη και Άννα, όπως αναφέρει τό συναξάρι του: «Ός υπήρχεν επί της Βασιλείας Αναστασίου, του και Αρτεμίου καλουμένου, πατριαρχούντος του εν άγίοις Γερμανού, γέννημα και θρέμμα της Βασιλίδος των πόλεων, και Χριστιανών γονέων υίός, Ίωάννου και Άννης». Από τά μικρά του χρόνια, ζούσε ζωή κοντά στην εκκλησία και σέ μικρή ήλικία δεκαέξι έτων «έξκαιδεκάτω χρόνω της

¹⁸⁵ Ί. Καραγιαννόπουλου, *Ιστορία Βυζαντινου Κράτους*, τ. Β', σελ. 113, 116, 119, 136.

¹⁸⁶ Ί. Αναστασίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α', σ. 404.

¹⁸⁷ όπου παραπάνω, σελ. 405.

¹⁸⁸ Ί. Αναστασίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α', σ. 405.

ήλικίας αὐτοῦ» ἔγινε μοναχός. Ἡ ἀσκησι καὶ ὁ πνευματικὸς ἀγὼνας ἦταν ὁ καθημερινὸς τοῦ βίος, τρόπος ζωῆς ποῦ τὸν ἀνέδειξε στοὺς γύρω του. Ὅταν ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Αὐξεντίου,¹⁸⁹ Ἰωάννης, κοιμήθηκε ὁ Ὅσιος Στέφανος τὸν διαδέχθηκε ὡς ἡγούμενος. Χάρη στὴν ἐπιμελὴ καθοδήγησι καὶ τὸ προσωπικὸ τοῦ παράδειγμα, ἡ μικρὴ ὁμάδα τῶν ἀσκητῶν αὐξήθηκε καὶ ἔγινε κοινοβιακὸ μοναστήρι. Ἀφοῦ ὀργάνωσε τοὺς μοναχοὺς ὁ ἴδιος ἀποσύρθηκε ψηλά στο ὄρος σὲ ἓνα κελί μικρὸ χωρὶς στέγη, φορώντας λεπτά ἐνδύματα καὶ ἔχοντας ἐπάνω του βαριές ἀλυσίδες μὲ λιγοστὴ τροφή. Ἡ φήμη τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἀπλώθηκε σὲ ὅλη τὴν αὐτοκρατορία.¹⁹⁰

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ αὐτοκράτορα Λέοντα τοῦ Γ' 741 τὸν διαδέχθηκε ὁ γιος τοῦ Κωνσταντίνου ὁ Ε'.¹⁹¹ Ἀρχικὰ δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τὸ θέμα τῶν εἰκόνων καθὼς ἦταν ἀπασχολημένος μὲ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ σφετεριστῆ τοῦ θρόνου Ἀρτάβασδου καὶ τῆς ἀραβικῆς ἀπειλῆς στὴν ἀνατολή. Ὅταν ὅμως ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ αὐτὰ τὰ προβλήματα καὶ ἐδραιώθηκε στὴν ἐξουσία ἐξαπέλυσε ἀπηνή διωγμὸ ἐναντίον ὄσων τιμοῦσαν τίς εἰκόνες. Ἀφαίρεσε ἀπὸ τίς ἐκκλησίες εἰκόνες καὶ ἱερά σκευὴ ποῦ τὰ κοσμοῦσαν ἱερές παραστάσεις, ἀσβέστωσε τίς τοιχογραφίες καὶ ἔκαψε ξύλινες εἰκόνες, μόνο τὸν Σταυρὸ σεβάσθηκε καὶ τὸν ἀναγνώρισε ὡς ἄξιο προσκυνήσεως.

Αὐτοὶ ποῦ κύρια ἀντιδροῦν σὲ ὅλα αὐτὰ εἶναι οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ὁποῖοι ὅμως πληρώνουν βαρὺ τίμημα καθὼς τιμωροῦνται αὐστηρά, ἐξοριζόμενοι καὶ βασανιζόμενοι. Μὲ τὴν ἀπόφασι τῆς συνόδου τῆς Ἱερείας 754 διακηρῦσσει ἐπισήμως, ὁ Κωνσταντίνος Ε', τὴν κατάργησι τῶν εἰκόνων.¹⁹²

Μὲ ἐφαλτήριο ὁ Κωνσταντίνος Ε' τὴν συνοδικὴ ἀπόφασι ἔβαλε νὰ καταστρέψουν παντοῦ τίς εἰκόνες καὶ διέταξε νὰ τίς ἀντικαταστήσουν μὲ κοσμικὲς σκηνές, σχηματικὲς παραστάσεις καὶ ὄψεις τοῦ αὐτοκράτορα. Σὲ ὅλη τὴν ἐπικράτεια οἱ ὁμολογητὲς βασανίζονταν, καίγονταν, φυλακίζονταν καὶ ἐξορίζονταν. Ἐπίσης εἶχε ἐξαπολυθεῖ ἓνας συστηματικὸς διωγμὸς κατὰ τοῦ μοναχισμοῦ ὁ ὁποῖος ἦταν ἓνας σταθερὸς παράγοντας κατὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας. Ἄρχισε λοιπὸν τὸ κλείσιμο μοναστηριῶν καὶ ἡ μετατροπὴ τους σὲ στρατῶνες ἢ ἄλλα δημόσια κτήρια. Οἱ μοναχοὶ προπηλακίζονταν καὶ διὰ τῆς βίας πολλοὶ

¹⁸⁹ Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἦταν πραγματικὸ μοναστήρι ἀλλὰ περισσότερο μίᾳ ἀναχωρητικὴ ὁμάδα ἰδρυμένη τὸν 5^ο αἰῶνα ἀπὸ τὸν ἅγιο Αὐξέντιο. Οἱ ἀσκητὲς ζοῦσαν κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγησι ἑνὸς πνευματικοῦ πατέρα.

¹⁹⁰ Νέος Συναξαριστῆς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, 28 Νοεμβρίου, Στέφανος ὁ Νέος.

¹⁹¹ Ἰ. Ἀναστασίου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τ. Α', σ. 410.

¹⁹² ὅπου παραπάνω, σ. 411: «ὁμοφώνως ὀρίζομεν ἀπόβλητον εἶναι καὶ ἀλλοτρίαν καὶ ἐβδελυγμένην ἐκ τῆς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας πᾶσαν εἰκόνα ἐκ παντοίας ὕλης καὶ χρωματουργικῆς τῶν ζωγράφων κακοτεχνίας πεποιημένην», ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἀπόφασι τῆς συνόδου τῆς Ἱερείας. (Mansi, scc, XIII, 324, 328).

ἀναγκάζονταν νά ἐπιστρέψουν στήν τάξη τῶν λαϊκῶν καί νά νυμφευθοῦν. Ὅσοι ἀντιστέκονταν, ὑφίσταντο ἀκρωτηριασμούς μύτης, ὠτων, γλώσσας ἢ ἄλλες βιαιοπραγίες καί ἐξορίες.

Ἀπέναντι σέ ὅλη αὐτήν τήν κατάσταση, ὁ ἅγιος Στέφανος συνέχιζε τήν ἀντίστασή του καί ἀναδείχθηκε σέ σημαντικό παράγοντα τῆς εἰκονολατρικῆς παρατάξεως. Κλήθηκε καί αὐτός ἀπό τόν αὐτοκράτορα νά μεταβεῖ στήν Κωνσταντινούπολη γιά νά προσυπογράψει τίς ἀποφάσεις τῆς συνόδου. Μετά τήν ἄρνησή του τόν κατηγορήσαν ψευδῶς ὅτι ὁ ἅγιος εἶχε παραδοθεῖ στήν ἀσέλγεια μέ μία πνευματική του θυγατέρα πού ἦταν μοναχή. Ἡ μοναχή αὐτή Ἄννα, ἀρνούμενη τήν κατηγορία βασανίσθηκε ἀπάνθρωπα χωρίς νά ἀλλοιώσει τήν ἀλήθεια. Ἄνθρωποι ὅμως τοῦ αὐτοκράτορα μέ δόλο συνέλαβαν τόν ἅγιο μέ τήν αἰτιολογία πῶς εἶχε ἐξαναγκάσει ἕναν νέο πού ἦταν εὐνοούμενος τοῦ αὐτοκράτορα νά ἐνδυθεῖ τό μοναχικό σχῆμα. Ἐδῶ φαίνεται πῶς ὁ ἅγιος εἶχε ἐπιρροή ἀκόμα καί στούς αὐτοκρατορικούς κύκλους. Ἀφοῦ τόν συνέλαβαν τόν ἔκλεισαν σέ μιά μονή στήν Κωνσταντινούπολη, ἐνῶ ἔκαψαν τό μοναστήρι του καί διέλυσαν τήν μοναχική ἀδελφότητα. Τόν ἔφεραν παράλληλα δημοσίως ἀντιμέτωπο μέ θεολόγους τοῦ αὐτοκράτορα, ὅπου καί ὑποστήριξε τίς θέσεις του, στηριζόμενος στούς ἁγίους Πατέρες. Τοῦ ἐτέθη τότε τό δίλημμα ἢ νά ὑπογράψει τίς ἀποφάσεις τῆς συνόδου ἢ νά πεθάνει βασανιζόμενος.¹⁹³ Αὐτός ἀρνήθηκε χαρακτηρίζοντας τήν σύνοδο ψευδή καί αἰρετική, τόνισε ὅτι οἱ ἀποφάσεις τῆς ἦταν ξένες πρός τήν παράδοση τῆς ἐκκλησίας. Ὑπενθύμισε ὅτι οἱ ἔξι πρῶτες Οἰκουμενικές Σύνοδοι εἶχαν γίνει σέ ἐκκλησίες διακοσμημένες μέ εἰκόνες. Καταδικάστηκε σέ ἐξορία στήν Προκόννησο τῆς Προποντίδας ὅπου ἀποσύρθηκε σέ ἕνα μικρό κελλί στήν κορυφή ἑνός στύλου.¹⁹⁴ Τά θαύματα καί ἡ ζωή τοῦ ἁγίου ἐνίσχυσαν τούς εἰκονολάτρεις πού τόν εἶχαν ὡς παράδειγμα. Γιά νά θέσει τέλος στήν αὔξηση τοῦ κύρους του ὁ αὐτοκράτορας τόν φυλάκισε στήν Κωνσταντινούπολη, στή φυλακή τοῦ πραιτωρίου μαζί μέ 342 ἄλλους μοναχοῦς ὁμολογητές τῆς πίστεως, ἀναφέρει σχετικά ὁ Ἰωσήφ στήν ε' ὠδή: *«Ἀγωνιζόμενος εὐκλεῶς, δῆμον συμμαρτύρων ταῖς εἰρκταῖς, προσομιλῶν Μάρτυς εὐρηκας»* καί στήν ἴδια ὠδή: *«Ρήμασι θεῖεις τούς ἱερούς, Ὁμολογητάς καί μιμητάς, θείων παθῶν μακαρίζομεν, τοῦ τριακοσίου καί τεσσαράκοντα, καί δύο τούς ἀθέους καταπαλαίσοντας»*.

Ὅλοι σχεδόν οἱ συγκρατούμενοι τοῦ ἁγίου ἔφεραν στό σῶμα τους τά σημάδια τῶν ἐνδόξων ἀγώνων τους κατά τά βασανιστήριά τους, ἀναφέρει ὁ Ἰωσήφ καί πάλι στήν ε' ὠδή: *«Τριχῶν ἀφαίρεσιν παικτικῶς, ὠτων ἐκκοπήν τε καί χειρῶν, μελῶν τε θείων κατάφλεξιν, ὑπήνεγκεν, ὁ δῆμος τῶν Ὀσίων ὁ εὐκλεέστατος»*. Ὁ Στέφανος ὀργάνωσε τήν ζωή τους ὅπως σέ

¹⁹³ Νέος Συναξαριστής τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, 28 Νοεμβρίου, Στέφανος ὁ Νέος.

¹⁹⁴ ὅπου παραπάνω.

ένα μοναστήρι, τούς έδινε θάρρος και τούς παρότρυνε να μείνουν σταθεροί στην πέτρα της πίστewος. Ύστερα από ένδεκα μήνες στη φυλακή ο Στέφανος έλαβε την αποκάλυψη του έπερχόμενου τέλους του. Νήστευε σαράντα ήμερες και την τελευταία ήμερα τελέστηκε αγρυπνία ώστε να λάβει από τον Θεό δύναμη. Η αναγγελία του θανάτου του είχε αναρτηθεί παντού, μέ σκοπό την τρομοκράτηση των ύπολοίπων. Στη μεγάλη αναταραχή που ακολούθησε τό πλήθος ύποκινούμενο από τούς εικονομάχους πήγε στό πραιτώριο, πήρε τον άγιο και τον έσυρε στους δρόμους χτυπώντας και ύβρίζοντάς τον,¹⁹⁵ «*En πλατεΐαις μάρτυς Στέφανε συρόμενος ανηλεώς της πόλεως, έξωμάλισας μαρτυρίου τρίβον τοΐς πιστοΐς*». Όταν ο όχλος έφθασε στον ναό του Αγίου Θεοδώρου, ένας από τούς διώκτες ονόματι Φιλομάτιος τον κτύπησε στό κεφάλι μέ ένα δοκάρι και του έσπασε τό κρανίο. «*Απηνώς σου την κάραν έχθρός συνέτριψεν*» γράφει ο Ίωσήφ στην η' ώδή. Τό νεκρό σώμα του άγιου συνέχισαν να χτυπούν μέ πέτρες έως ότου παραμορφωθεί και τό έσυραν έξω από τά τείχη για να τό ρίξουν τελικά στην κοινή τάφρο που προορίζονταν για τούς ειδωλολάτρες και τούς κατάδικους την 20^η Νοεμβρίου του 765.¹⁹⁶

Έχει ιδιαίτερη σημασία ο κανόνας του Αγίου Στεφάνου του Νέου καθώς τό μαρτύριό του λαμβάνει χώρα την εποχή της εικονομαχίας, γιατί ο Ίωσήφ ο Ύμνογράφος ζει πολύ κοντά μέ την εποχή του Στεφάνου. Έτσι γνωρίζει ο Ίωσήφ άμεσα τά συμβάντα της εποχής και έχει άμεση πείρα των γεγονότων, ο ίδιος άλλωστε ύπηρεξε διωχθείς για τίς εικονολατρικές του απόψεις. Γνώριζε λοιπόν και τίς απόψεις που ύπήρχαν αλλά και τή βιαιότητα, τά μαρτύρια, τίς έξορίες όσων ήταν αντίθετοι στους εικονομάχους. Μας δίνει γλαφυρά στον κανόνα τό μαρτύριο του Στεφάνου και τά πραγματικά γεγονότα. Τόν έξισώνει σε πολλές αναφορές μέ παλαιδιαθηκικές περιπτώσεις, όπως στην α' ώδή: «*Ως εν ήπειρω πεζεύσας ο Ίσραήλ, εν άβύσσω ίχνεσι τον διώκτην Φαραώ*» και παρομοιάζει τον άγώνα των εικονολατρών μέ την διέλευση της Έρουθράς θαλάσσης από τον Μωσή, ενώ τον αυτοκράτορα μέ τον Φαραώ, θέλοντας να δείξει ότι ο Θεός δεν θα εγκαταλείψει αυτούς που αγωνίζονται για την αλήθεια. Επίσης αντιλαμβανόμαστε ότι ύπήρχε γνώση της Παλαιάς Διαθήκης από τό πλήρωμα της εκκλησίας που άκουγε τά συμβάντα αυτά στις ακολουθίες.

Επίσης έχουμε μία εικόνα του άγώνα των μοναχών¹⁹⁷ εκείνη την περίοδο που σηκώνουν όλόκληρο τό βάρος της αντίδρασης, αναφέρει ο Ίωσήφ στό Κάθισμα του Όσίου: «*Των Μοναστων ύπογραμμός ανεδείχθης,*

¹⁹⁵ Νέος Συναξαριστής της όρθοδόξου εκκλησίας, 28 Νοεμβρίου, Στέφανος ο Νέος.

¹⁹⁶ Δίνεται ή ήμερομηνία αυτή ακολουθώντας την Χρονογραφία του άγιου Θεοφάνους του Όμολογητού.

¹⁹⁷ Ι. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία Βυζαντινού Κράτους*, τ. Β', σ. 154-155.

τῶν Ἀθλητῶν καλλωπισμός ἀνεφάνης». Χωρίς τήν σθεναρή ἀντίδραση τοῦ μοναχισμοῦ δέν θά εἶχαν ἀνατραπεῖ οἱ ἀποφάσεις τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων. Γιά αὐτόν τόν λόγο ἔχει ἰδιαίτερη σημασία ἡ ἱστορία τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ὁσίου Στεφάνου τοῦ Νέου ἀπό τόν Ἰωσήφ.

Στήν α' ὠδή ὁ Ἰωσήφ, στόν τέταρτο στίχο, ἀναφέρει ὅτι ὁ Στέφανος «προσχωρήσας τάγματα», ἔγινε μέλος μοναστικῆς κοινότητος καί ἐνεδύθη τό ἀγγελικό σχῆμα. Τό γεγονός αὐτό συνέβη ὄχι σέ κάποιο ὀργανωμένο μοναστήρι ἀλλά σέ μία ἀναχωρητική ὁμάδα πού εἶχε ἰδρυθεῖ τόν 5ο αἰ. ἀπό τόν ἅγιο Αὐξέντιο σέ ὄρος κοντά στήν Χαλκηδόνα. Μετά τήν κοίμηση τοῦ πνευματικοῦ τους πατέρα, Ἰωάννη, ἐπέλεξαν τόν Στέφανο γιά ἡγούμενο. Ἡ μικρή ἀρχικά μοναστική ὁμάδα αὐξήθηκε καί μετατράπηκε σέ κοινοβιακό μοναστήρι. Τότε ὁ Στέφανος ἄφησε τή μονή καί ἀποσύρθηκε πιά ψηλά στό ὄρος γιά περισσότερη ἄσκηση. Τό κελί του, ὅπως ὑποδηλώνει ὁ πέμπτος στίχος, δέν εἶχε ἄνεση, δέν ὑπῆρχε στέγη, ἦταν στενό, τόσο πού δέν μπορούσε κανείς νά καθίσει ὀκλαδόν καί ἐκτεθειμένο στίς καιρικές συνθήκες¹⁹⁸.

Ὁ τέταρτος στίχος τῆς γ' ὠδῆς μᾶς ἀναφέρει γιά τήν φυλάκιση τοῦ ἁγίου ἀπό τούς εἰκονοκλάστες καί στό «ὁ παράφρων δεσμεύσας» ἀναφέρει τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο Ε' πού τιμωρούσε τούς εἰκονόφιλους καί εἶχε ἐξαπολύση διωγμό ἐναντίον τους¹⁹⁹.

Στήν ε' καί στήν ς' ὠδή γίνεται ἀναφορά στά διάφορα μαρτύρια πού ὑποβάλλονταν ὅσοι διώκονταν. Παντοῦ οἱ ὁμολογητές καίγονταν, ξυλοκοποῦνταν ἢ βασανίζονταν. Παράλληλα ἦταν καί μία καλή εὐκαιρία νά διωχθεῖ συστηματικά ὁ μοναχισμός, ὁ ὁποῖος πιά ἀνεξάρτητος ἀπό τήν ἐπίσημη ἱεραρχία ἀπέναντι στήν αὐτοκρατορική ἐξουσία παρέμενε ἕνας παράγοντας ἀντίστασης. Ὅσοι μοναχοί ἀντιστέκονταν, προπηλακίζονταν καί τούς ἀνάγκαζαν νά ἐπιστρέψουν στήν τάξη τῶν λαϊκῶν καί νά νυμφευθοῦν ἐπί ποινῇ βασανισμοῦ. Ὅσοι ἀντιστέκονταν, ὑφίσταντο ἀκρωτηριασμό τῆς γλῶσσας ἢ τῆς μύτης καί ἄλλες βιαιοπραγίες πρίν σταλοῦν στό τέλος στήν ἐξορία²⁰⁰.

¹⁹⁸ Νέος Συναξαριστής τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, 28 Νοεμβρίου, Στέφανος ὁ Νέος.

¹⁹⁹ ὁ.π.

²⁰⁰ Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινὴ Ἱστορία*, τ. Β' 1, σ.σ. 114-115.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Μετά τήν συνήθη Στιχολογίαν, λέγεται εἰς Κανῶν τῆς Ὀκτωήχου, καί τῶν Ἁγίων οἱ ἐφεξῆς δύο.

Ὁ Κανῶν τοῦ ὁσίου, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς·

Χριστός στέφει σε Μαρτύρων στέφει, μάκαρ Ἰωσήφ.

Ὡδή α'. Ἦχος πλ. β'.

«Ὡς ἐν ἠπειρῷ πεζεύσας ὁ Ἰσραήλ, ἀβύσσῳ ἵχνησι τόν διώκτην Φαραῶ, καθορῶν ποντούμενον, Θεῷ ἐπινίκιον ᾠδὴν ἐβόα ἄσωμεν».

Χαρμονικῶς διοδεύσας σύ τήν στενήν, τρίβον τῆς ἀσκήσεως, μαρτυρίου πλατυσμῶ, δυσμενῶν ἐστένωσας ὀρμὴν, καί εὐρύχωρον ζωὴν Μάκαρ κεκλήρωσαι.

Ρίζα σε ἄκαρπος πρώην καρπογονεῖ, Ἄννης ἡ ὁμώνυμος, ὡς τόν πάλαι Σαμουήλ, καί δοτόν σε δίδωσι Θεῷ, τήν τοῦ βίου σου Σοφέ χάριν σημαίνουσα.

Ἰερωτάτως τῷ θείῳ τῶν Μοναστῶν, προσχωρήσας τάγματι, ὡς φαιδρότατος ἀστήρ, ἀρεταῖς ἐξέλαμψας πιστούς, καταυγάζων μυστικῶς, Ὅσιε Στέφανε.

Στενοχωρήσας τό σῶμα τῷ συγκλεισμῷ, τῆς στενῆς οἰκήσεως, ἀνεπτέρωσας τόν νοῦν, πρὸς τά ἐπουράνια Σοφέ, ἀναβάσει καλῶς προσπλατυνόμενος.

Θεοτοκίον.

Τήν ἀδιόδευτον πύλην τό καθαρόν, τῆς ἀγνείας τέμενος, τήν καλήν ἐν γυναιξί, τήν ἀγίαν Δέσποιναν φωναῖς, ἱεραῖς ὁ Ἰερός λαός δοξάσωμεν.

Τοῦ Ὀσίου. Ὡδή γ'.

«Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ ὑψώσας τό κέρας τῶν πιστῶν σου ἀγαθέ, καί στερεώσας ἡμᾶς, ἐν τῇ πέτρᾳ, τῆς ὁμολογίας σου».

Ὁ νοῦς σου νεύσει πρὸς Θεόν, καλλυνόμενος Πάτερ, ὠραιότατος ᾠφθη, καί χαρίσματος παντός, ἀνάπλεως ἀληθῶς, καί τῆς θείας, μέτοχος λαμπρότητος.

Σεπτὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καί τῆς τοῦτον Τεκούσης, ἀσπαζόμενος Μάκαρ, βασιλέως δυσσεβοῦς, τό δόγμα τό δυσσεβές, ἐβδελύξω, σθένει θείου Πνεύματος.

Σιδῆρῳ σε τόν σιδηρᾶν, κεκτημένον καρδίαν, ὁ παράφρων δεσμεύσας, παραπέμπει φυλακαῖς, ὡς φύλακα τῶν Πιστῶν, διδαγμάτων, Στέφανε πανόλβιε.

Τούς σους ωραίους προφανῶς, ἔσχες Ὅσιε πόδας, μαρτυρίου πρὸς τρίβους, βηματίζοντας λαμπρῶς, καὶ κεφαλὰς δυσμενῶν, γενναιόφρον, Στέφανε συνθλάττοντας.

Θεοτοκίον.

Ἐκ σοῦ τῆς μόνης καθαρᾶς, ὁ ὑπέρθεος Λόγος, ἐσαρκώθη ὡς οἶδε, καὶ διέσωσεν ἡμᾶς, τοὺς προσκυνοῦντας αὐτοῦ, τὴν δι' οἶκτον, θείαν συγκατάβασιν.

Κάθισμα τοῦ Ὁσίου.

Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθεὶς.

Τῶν Μοναστῶν ὑπογραμμὸς ἀνεδείχθης, τῶν Ἀθλητῶν καλλωπισμὸς ἀνεφάνης, δι' ἀμφοτέρων Στέφανε κοσμούμενος· ὅθεν ἀξιάγαστε, καὶ διπλοῦς τοὺς στεφάνους, ἔλαβες ἀσκήσεως, καὶ ἀθλήσεως Πάτερ. Ἀλλ' ἐκτενῶς Χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν σέ ὑμνούντων, ἰκέτευε Στέφανε.

Τοῦ Ὁσίου. Ὡδή δ'.

«Χριστὸς μου δύναμις, Θεὸς καὶ Κύριος, ἡ σεπτὴ Ἐκκλησία θεοπρεπῶς, μέλπει ἀνακράζουσα, ἐκ διανοίας καθαρᾶς, ἐν Κυρίῳ ἑορτάζουσα».

Φωτὶ τοῦ Πνεύματος, καταλαμπόμενος, δι' ἐντεύξεως θείας, τυφλοῖς τό φῶς, Πάτερ ἐχορήγησας, τὸν σὸν Δεσπότην καὶ Θεόν, μιμησάμενος Θεόπνευστε.

Ἐφαίνου πόρρωθεν, τοῖς θαλαττεύουσι, κυβερνῶν τούτους μάκαρ πρὸς γαληνόν, ὄρμον θεία χάριτι, προσκαλουμένους σου πιστῶς, Πάτερ Στέφανε τό ὄνομα.

Ἰερουργούμενος, καθάπερ σφάγιον, ἱερόν προσηνέχθης τῷ διὰ σέ, τεθυμένῳ Στέφανε, καὶ πρωτοτόκων ἐν σκηναῖς, ἀνεπαύσω εὐφραινόμενος.

Σεπτῷ σου ῥήματι, ὁ πρὶν ἡμίξηρος, ὑγιῆς ὄλος ᾧφθη καταπλαγεὶς, Μάρτυς τὴν δοθεῖσάν σοι, χάριν ἐξ ὕψους δαψιλῶς, εἰς ἀνθρώπων περιποίησιν.

Θεοτοκίον.

Ἐν σοί Πανάμωμε, τῆς σωτηρίας μου, τὰς ἐλπίδας ἐθέμην, ἐπὶ τὴν σὴν, σκέπην καταπέφευγα, γενοῦ μοι Κόρη βοηθός, τῶν δεινῶν ἐξαιρουμένη με.

Τοῦ Ὁσίου. Ὡδή ε'.

«Τῷ θείῳ φέγγει σου ἀγαθέ, τὰς τῶν ὀρθριζόντων σοι ψυχὰς, πόθῳ καταύγασον δέομαι, σέ εἰδέναι Λόγε Θεοῦ τὸν ὄντως Θεόν ἐκ ζόφου τῶν πταισμάτων ἀνακαλούμενον».

Μαρτυρικαῖς ἔστεψε τιμαῖς, τοὺς ἀσκητικούς σου ἀληθῶς καμάτους Ὅσιε Στέφανε, ὁ ἀγωνοθέτης μόνος Θεὸς ἡμῶν, κατὰ τῶν παλαμναίων ἐνδυναμώσας σε.

Αγωνιζόμενος εὐκλεῶς, δῆμον συμμαρτύρων ταῖς εἰρκταῖς, προσομιλῶν Μάρτυς εὐρηκας· σέ γάρ ὡς ἀστέρες ἄδυτον ἥλιον, κυκλοῦντες ἐπί πλεῖον κατελαμπρύνοντο.

Ρήμασι θείοις τούς ἱερούς, Ὁμολογητάς καί μιμητάς, θείων παθῶν μακαρίζομεν, τούς τριακοσίους καί τεσσαράκοντα, καί δύο τούς ἀθέους καταπαλαίσαντας.

Τριχῶν ἀφαίρεσιν παικτικῶς, ὧτων ἐκκοπήν τε καί χειρῶν, μελῶν τε θείων κατάφλεξιν, ὑπέρ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ ὑπήνεγκεν, ὁ δῆμος τῶν Ὁσίων ὁ εὐκλεέστατος.

Θεοτοκίον.

Υπεραγία ἡ τόν Θεόν, μόνη ἐπί γῆς ὡς ἀληθῶς, τόν ὑπεράγιον τέξασα τούς σέ Θεοτόκον ἀεί κηρύττοντας, ἀγίασον καί σῶσον τῇ μεσιτεία σου.

Τοῦ Ὁσίου. Ὡδή ς'.

«Τοῦ βίου τήν θάλασσαν, ὑψουμένην καθορῶν, τῶν πειρασμῶν τῷ κλύδωνι, τῷ εὐδίῳ λιμένι σου προσδραμών, βοῶ σοι· Ἀνάγαγε, ἐκ φθορᾶς τήν ζωήν μου πολυέλεε».

Ρημάτων σου δυνάμιν, ὁ κακίας εὐρετής, ὑπενεγκεῖν οὐκ ἴσχυσεν· ὅθεν δεσμοῖς σε Στέφανε καί ποιναῖς, θανάτῳ βιαίῳ τε, ὠμοτάτως ὁ πλάνος παραδέδωκεν.

Ὡς ἄρτος ὀπτώμενος, τῷ πυρί καί ἐκ ποδῶν ἀνηλεῶς κρεμάμενος, ὠλοκαυτώθης Παῦλε καί τῷ Θεῷ, θυσία προσήνεξαι, συναυλίας Μαρτύρων ἀξιούμενος.

Νομίμως ἐνήθλησαν, συγκλεισθέντες καί πνιγμῷ, τόν βίον καταλύσαντες, ἐν τῇ Ἐφέσῳ Ὁσιοι Μονασταί, ὀκτώ καί τριάκοντα, οὓς ἐν πίστει καί πόθῳ μακαρίσωμεν.

Στερρῶς τῷ δικάζοντι, ἀντετάξω καί πληγαῖς, καταξανθείς τό σῶμά σου, θανατωθῆναι εἴλου διά Χριστόν, τόν μόνον ἀθάνατον, ἀξιάγαστε Πέτρε μεγαλώννυμε.

Θεοτοκίον.

Τήν μόνην πανύμνητον, τήν καλήν ἐν γυναιξί, τήν τοῦ Θεοῦ λοχεύτριαν, Χριστιανῶν τό τεῖχος τό ἀρραγές, τήν ἄχραντον Δέσποιναν, ἀδιστάκτῳ καρδία μακαρίσωμεν.

Ὁ Εἰρμός.

«Τοῦ βίου τήν θάλασσαν, ὑψουμένην καθορῶν, τῶν πειρασμῶν τῷ κλύδωνι, τῷ εὐδίῳ λιμένι σου προσδραμών, βοῶ σοι· Ἀνάγαγε, ἐκ φθορᾶς τήν ζωήν μου Πολυέλεε».

Κοντάκιον. Ἦχος δ'.

Ἐπεφάνης σήμερον.

Ἐορτάζει σήμερον, ἡ Ἐκκλησία, ἑορτὴν εὐφρόσυνον, ἐν τῇ σῇ μνήμῃ καὶ πιστῶς, ἀνευφημοῦσα κραυγάζει σοι· Στέφανε θεῖε, ὁσίων τό καυχῆμα.

Ὁ Οἶκος.

Εἰς πᾶσαν γῆν ὡς ἀληθῶς, διέδραμεν ὁ φθόγγος τῶν σῶν κατορθωμάτων, σοφέ Ὅσιομάρτυς, ὧν περ εἰργάσω θαυμαστῶς· ὅθεν δυσωπῶ σε, παρρησίαν πρὸς Θεόν ὡς κεκτημένος Ὅσιε, ἰκέτευε τοῦ δοθῆναι μοι λόγον ἐπάξιον, τοῦ ἀνευφημῆσαι τοὺς ἀγῶνας, οὓς ὑπέστης ἐξ ὀρατῶν ἐχθρῶν καὶ νοουμένων· ὅς πρὶν ἀσκητικῶς καθεῖλες, ἀπάσας τὰς κινήσεις τῆς σαρκός ἀπονεκρώσας, ἀθλήσει δέ νῦν τόν τύραννον ἐτροπῶσω, Ὅσιων τό καύχημα.

Συναξάριον.

Τῇ ΚΗ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ Ὁμολογητοῦ Στεφάνου τοῦ Νέου.

Στίχοι.

Πληγεῖς νέε Στέφανε τὴν κάραν ξύλω,

Εὐρες πρεπόντως οὐχί γηράσκον στέφος.

Εἰκάδι ὀγδοάτη Στεφάνου Νέου κράτα θραῦσαν.

Ὅς ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Αναστασίου, τοῦ καὶ Ἀρτεμίου καλουμένου, πατριαρχοῦντος τοῦ ἐν ἀγίοις Γερμανοῦ, γέννημα καὶ θρέμμα τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ χριστιανῶν γονέων υἱός, Ἰωάννου καὶ Ἄννης. Οὗτος ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τοῖς γράμμασιν ἐσχόλαζε, καὶ καθ' ἑκάστην μετὰ τῆς μητρὸς τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ παρήδρευε, τῇ νηστεία καὶ τῇ σκληραγωγία ἑαυτὸν ἐκδούς· ὅθεν καὶ τό ἀγγελικόν περιτίθεται σχῆμα, τῷ ἑκκαϊδεκάτῳ χρόνῳ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Εὐθύς οὖν ἐπὶ πλέον πρὸς τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι, πάσας τὰς τοῦ σώματος περικόπτων ὀρμάς. Οὐ πολὺ τό ἐν μέσῳ, καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης, ὁ τούτου καθηγούμενος, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο καὶ ὁ μακάριος Στέφανος τὴν ἐπιστάσιαν τούτου ἐγχειρίζεται, ἐν τῷ περιωνύμῳ βουνῷ τοῦ ἁγίου Ἀύξεντιου, διανύων τόν ἀσκητικόν διαυλον.

Ἐπεὶ δέ ὁ τῶν ζιζανίων σπορεὺς πόλεμον ἄσπονδον ἤγειρε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ μὴ προσκυνεῖν τὰς ἀγίας καὶ σεπτὰς εἰκόνας· Λέων δέ ἦν ὄργανον τούτου, ὁ ἐξ Ἰσαυρίας ὀρμώμενος· ἀλλ' αὐτός μὲν τῆς παρουσίας ζωῆς ἀπερῥάγη, ὑπὸ τοῦ μακαρίου Γερμανοῦ ἀποκρουσθεὶς καὶ διελεγχθεὶς ἱκανῶς. Τό δέ ἐκείνου σκαιότατον γέννημα, Κωνσταντῖνός φημι ὁ Κοπρώνυμος, μείζονα δεινὰ κατειργάσατο, πορθῶν καὶ καταστρέφων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς ἱεράς Εἰκόνας πυρὶ κατακαίων καὶ τοὺς Μοναχοὺς ἐξορία καὶ διαφόροις βασάνοις ὑποβάλλων. Οὗτος μαθὼν καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ὡς προσκυνεῖ τὰς ἀγίας Εἰκόνας καὶ αἵρετικόν αὐτὸν ἀποκαλεῖ,

μή πειθαρχῶν αὐτῶ, μηδέ ὑπογράψαι ἀνέχεται τῇ αἰρέσει, ἀποστείλας ἐκράτησεν αὐτόν. Καί μετὰ μυρίας αἰκίας, κατέκλεισεν αὐτόν ἐν τῇ φυλακῇ, τῇ λεγομένῃ Πραιτώριον, ἐν ᾧ ἐφρουροῦντο καί ἕτεροι Μοναχοί λογάδες, ἐκ διαφόρων τόπων δι' αὐτό τοῦτο συναθροισθέντες, τόν ἀριθμόν τεσσαράκοντα δύο· καί ἄλλοι, οἱ περί Πέτρον καί Ἀνδρέαν, ἐκ διαφόρων χωρῶν, τόν ἀριθμόν τριακόσιοι, οἱ μὲν ῥίνας, οἱ δέ ὦτα, ἄλλοι ὄμματα ἀφηρημένοι καί χειῖρας καί γενειάδας· οὓς εὐρών ὁ μακάριος Στέφανος, ἠσπάζετο καί πρὸς τοὺς ἀγῶνας ὑπήλειφε, πᾶσαν μοναχικὴν κατάστασιν καί ἀκολουθίαν ἐν τῷ Πραιτωρίῳ διατελῶν.

Μαθῶν δέ τοῦτο ὁ βασιλεύς καί ὅτι τό Πραιτώριον Μοναστήριον γέγονε διά τοῦ Στεφάνου, πληρωθέντος ἤδη ἑνδεκαμηνιαίου χρόνου ἀπό τῆς εἰς τό Πραιτώριον τούτου καθείρξεως, ἐκβάλλεται τῆς φυλακῆς καί εἰς γῆν ῥίπτεται, λίθοις βαλλόμενος καί ξύλοις τυπτόμενος. Εἰς δέ τις τῶν φονῶντων λαβόμενος ξύλου καί κρούσας κατά τῆς μήνιγκος, ἀνεῖλε τόν Ἅγιον, τῆς ἀγίας αὐτοῦ διαρραγείσης κεφαλῆς ἐκ τοῦ κρούσματος καί τήν τιμίαν αὐτοῦ ψυχήν τῷ Θεῷ παρατίθησιν. Οἱ δέ λοιποὶ τῶν δημίων ἔσυρον αὐτόν ἐπὶ τῆς λεωφόρου, γυμνόν καί νεκρόν τό σῶμα· αἶ τε χεῖρες καί πόδες αὐτοῦ, λίθοις προσκρούοντες, συνετριβόντο καί οἱ δάκτυλοι σὺν τοῖς ὄνυξιν ἀπεσπῶντο, ἕως καί τις τῶν τοῦ ἀλάστορος θεραπευτῶν, λίθον μέγιστον ἀκοντίσας, τήν γαστέρα τοῦ Ὁσίου διέρρηξε καί αὐτίκα πᾶσαι αἱ τῶν σπλάγχων συνθέσεις εἰς γῆν ἐξεχύθησαν. Καί κάπηλός τις δαυλόν ἐκ τοῦ πυρός ἀνελόμενος καί κρούσας κατά τῆς κεφαλῆς καί εἰς δύο μέρη ταύτην διατεμών, τόν ἐγκέφαλον ἐπὶ τήν γῆν ἔρριψε. Τό δέ τίμιον αὐτοῦ λείψανον παρά τῶν μιαρῶν ἐκείνων ἐν τῷ πελάγει ἐρρίφη· ὕστερον δέ παρά εὐλαβῶν τινων ἐτάφη, ἐν ᾧ νῦν κατάκειται τάφω.

Τοῦ Ὁσίου. Ὡδή η'.

«Ἐκ φλογός τοῖς ὀσίοις δρόσον ἐπήγασας, καί δικαίου θυσίαν ὕδατι ἔφλεξας· ἅπαντα γάρ δρᾶς, Χριστέ μόνω τῷ βούλεσθαι. Σέ ὑπερυψοῦμεν, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Μανικώτατοι ὥσπερ θῆρες συνέλαβον, τοῦ Χριστοῦ τό ἀρνίον, παίοντες, κτείνοντες, καί μετὰ ἀνδρῶν ἀνομούντων συνθάπτοντες, οἱ παρανομία, συζῶντες εἰς αἰῶνας.

Ἀπηνῶς σου τήν κάραν ἐχθρός συνέτριψεν, ἦν Θεός ἐν ὑψίστοις στέφει κατέστεψε, τῷ νικητικῷ, Στεφανίτα πολυάθλε, κλέος τῶν Μαρτύρων, καί πάντων τῶν Ὁσίων.

Καρτερῶς τῷ διώκτη ἀντιταπτόμενος, ὁ Θεόφρων Ἀνδρέας πληγαῖς συγκόπτεται, καί ἀνηλεῶς, θανατοῦται ὁ δίκαιος μέλπων τῷ Δεσπότη, Χριστῷ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Αγιώτατος οἶκος ἤδη γενόμενος, τόν ἐν πᾶσιν Ἀγίοις ἀναπαυόμενον, ἔσχεες ἐν τῇ σῇ ἐνοικοῦντα πολὺαθλε, Στέφανε καρδιά, εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Ραντισμῶ θείου λύθρου θεοχαρίτῳ, ἐκ πλευρᾶς κενωθέντος, τοῦ σοῦ Υἱοῦ καί Θεοῦ, τόν ἐκ πονηρᾶς, ἀμαρτίας προσόντα μοι, ρύπον δυσωπῶ σε, ἀπόπλυνον Παρθένε.

Τοῦ Ὁσίου. Ὠδή θ'.

«Θεόν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον, ὃν οὐ τολμᾷ Ἀγγέλων ἀτενίσαι τά τάγματα, διά σοῦ δέ Πάναγνε, ὠράθη βροτοῖς, Λόγος σεσαρκωμένος, ὃν μεγαλύνοντες, σὺν ταῖς οὐρανίαις στρατιαῖς, σέ μακαρίζομεν».

Ἰδὼν ἀγάλλη Ἀγγέλων τάγματα, Πατριαρχῶν, Ὁσίων, Προφητῶν, Αποστόλων τε, καί Δικαίων ἀπάντων θεόπνευστε, οἷς συμπεριπολεύων μνήσθητι, πρόσθητι, τῶν εἰλικρινῶς ἐπὶ τῆς γῆς, μακαριζόντων σε.

Ὡς φῶς ὡς ὄρθρος ὡς μέγας ἥλιος, ὡς οὐρανός κατάστερος θαυμάτων λαμπρότησι, καί στιγμάτων ἀγίων γεγένησαι, πάντων τὰς διανοίας, τῶν εὐφημούντων σε, Στέφανε λαμπρύνων ἀληθῶς, Μάρτυς πολὺαθλε.

Στερροῖς ἀσκήσεως ἀγωνίσματι, καταβαλὼν τοῦ σκότους τὰς ἀρχάς Πάτερ πρότερον, ἐπ' ἐσχάτων ἀθλήσας στερρότατα, παντελεῖ ἀπωλεία, ταύτας παρέδωκας, Στέφανε μαρτύρων καλλονή, Ὁσίων καύχημα.

Ἡ σὴ περίδοξος μνήμη σήμερον, φωτιστικαῖς ἀκτίσι χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, καταυγάζει τὰ τῆς γῆς πληρώματα· ἦν ἐν ἀγαλλιάσει, νῦν ἐορτάζοντας, φώτισον, ἀγίασον ἡμᾶς, θεομακάριστε.

Θεοτοκίον.

Φωτός δοχεῖον θεοχαρίτῳ, τῶν ἱερῶν Μαρτύρων ἀληθῶς τό κραταίωμα, καί Ὁσίων ἀπάντων τό καύχημα, σῶσον ἡμᾶς κινδύνων, καί περιστάσεων, καί τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιδρομῆς, τούς ἀνυμνοῦντάς σε.

Ἐξαποστειλᾶριον τοῦ Ὁσίου.

Ἐπεσκέψατο ἡμᾶς.

Ἐκομίσω πρὸς Χριστοῦ, διπλοῦν τό στέφος Στέφανε, ἀσκήσας ὑπερβαλλόντως, καί μαρτυρήσας ὡς αὐτοῦ, εἰκόνα σεβαζόμενος, πάντων τε τῶν Ἀγίων, μεθ' ὧν ἡμῶν μνήσθητι.

Ἔτερον τοῦ αὐτοῦ, ὅμοιον.

Τούς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, μὴ προσκυνούντας Στέφανε, κατήσχυνας ὡς ἀθέους, καί μαρτυρίου καλλοναῖς, καί στίγμασι κεκόσμησαι· διά τοῦτο πιστῶς σε ἀεὶ μακαρίζομεν.

Θεοτοκίον.

Ἄχραντε Δέσποινα ἀγνή, καί μόνη ἀπειρόγαμε, ἡ Βασιλὶς καί Κυρία, σύ
δυσώπει τόν ἐκ σοῦ τεχθέντα Λυτρωτὴν ἡμῶν, σῶσαι κόσμον ἐκ πάντων,
κακῶν τε καί θλίψεων.

Εἰς τόν Στίχον, τὰ Στιχηρά τῆς Ὀκτωήχου.

Δόξα. Τοῦ Ὁσίου. Ἦχος γ'.

Ἀφιερωθείς τῷ Θεῷ ἐκ κοιλίας μητρικῆς, ὡς ἄλλος Σαμουήλ, Ὅσιε
Στέφανε, φερωνύμως στέφανος ἀνεδείχθης τῶν πιστῶν, εὐσεβείας
βακτηρία καί ἐδραΐωμα, καί τοῦ Θείου Πνεύματος καθαρὸν οἰκητήριον.
Αἴτησαι ἡμῖν τοῖς τιμῶσί σε τό μέγα ἔλεος.

Καί νῦν. Θεοτοκίον.

Θεοτόκε ἡ προστασία πάντων τῶν δεομένων, εἰς σέ θαρροῦμεν, εἰς σέ
καυχώμεθα, ἐν σοί πᾶσα ἡ ἐλπίς ἡμῶν ἐστι· πρέσβευε τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι,
ὑπὲρ ἀχρείων δούλων σου.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Μεγάλη τοῦ Σταυροῦ σου.

Ρομφαία τὴν καρδίαν σου διῆλθε Πάναγνε, ἡνίκα τόν υἱόν σου, ἐπὶ
Σταυροῦ προσέβλεψας, καί ἐβόας· Μὴ ἄτεκνόν με δείξης, Υἱέ μου καί Θεέ
μου, ὁ συντηρήσας με μετὰ τόκον Παρθένον.

8. Ὁσίου Πατρός Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων (Ζ' Δεκεμβρίου)

Ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων εἶναι μιά ἀπό τίς πιό ἐμβληματικές φυσιογνωμίες τῆς ἐκκλησίας καί ἀπό τούς πατέρες τῶν πρώτων αἰώνων, Μεγάλη θεολογική κατάρτιση καί ἀντίστοιχος βίος τόν χαρακτήριζε. Ἐνα πολύ σημαντικό πρόσωπο γιά τήν ἐποχή του μέ μεγάλη συμβολή κατά τοῦ ἀρειανισμοῦ. Ὁ κανόνας τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τό πρόσωπό του σέ αὐτούς τούς ἄξονες κινεῖται. Ἐξαίρετη ἡ μόρφωσή του καί ἡ γνώση τῆς ἀλήθειας: «Ταῖς θείαις φωτοχυσίαις Ὅσιε, καταστραπτόμενος» α' ὠδή, «κεκοσμημένον γλώσση ἀληθειῖ» α' ὠδή, «Μεμνημένος Τεράρχης ὡς ἔνθεος Ὅσιε πᾶσαν νόησιν Γραφῆς, τοῖς ἀγνοοῦσιν Ἀμβρόσιε, Πάτερ ἐθεράπευσας τῶν προσιόντων σοι» γ' ὠδή, ἐδῶ μᾶς δείχνει καί τήν διάσταση τοῦ Ἁγίου καί ὡς διδασκάλου, τόν ὀνομάζει στήν ε' ὠδή: «Νοῦν λάμποντα φωτί», στήν θ' ὠδή: «Σοφίαν καί χάριτι λάμπων». Συχνή ἀναφορά στόν κανόνα γίνεται καί γιά τήν δράση του κατά τοῦ ἀρειανισμοῦ, α' ὠδή: «αἰρετιζόντων ἄλλον, ἀπορραπίζοντα κακόνοϊαν», α' ὠδή: «τὴν ἀρειόφρονα, ἀποδιώξας λύμην ὡς ποιμήν», δ' ὠδή: «τῶν ἐναντίων Μάκαρ καί Ἀρείου τὴν πλάνην, πᾶσαν ἀπημαυρώσας», διότι ὁ Ἀμβρόσιος εἶχε νά ἀντιμετωπίσει τό σοβαρό πρόβλημα τῶν αἰρετικῶν μέσα στήν ἴδια του τὴν ἐπισκοπή, ἀλλὰ καί εὐρύτερα, ἀκόμη καί μέσα στήν αὐτοκρατορική ἐξουσία.

Ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων γεννήθηκε τό 340 μ.Χ. στά Τρέβηρα τῆς Γαλατίας ὅπου ὁ πατέρας του ἦταν ἑπαρχος, καί ἡ οἰκογένειά του ἀνῆκε στά υψηλά κοινωνικά στρώματα. Ἦταν τό τρίτο παιδί τῆς οἰκογένειας μετά τὴν ἀδελφή του Μαρκελλίνα καί τόν ἀδελφό του Σάτυρο. Ὁ πατέρας του πέθανε πρόωρα καί τότε ἡ μητέρα του μετέφερε τὴν οἰκογένεια στήν Ρώμη. Ἐκεῖ ὁ Ἀμβρόσιος ἔλαβε μίαν ἐπιμελημένη φιλολογική καί νομική παιδεία πού ἦταν ἡ βάση γιά τὴν μετέπειτα πολιτική του σταδιοδρομία. Ἀρχικά ἐθήτευσε κοντά στόν Sextus Petronius Probus, ἑπαρχο τῆς Ἰταλίας, ὁ ὁποῖος γύρω στό 370 τόν ἔστειλε ὡς ὑπατο στήν ἐπαρχία Λιγουρία-Αἰμιλία τῆς Βορείου Ἰταλίας μέ πρωτεύουσα τό Μεδιόλανο (σημ. Μιλάνο).²⁰¹ Ἐνῶ διοικοῦσε τὴν ἐπαρχία συνέβη στό Μιλάνο νά πεθάνουν τό 374, τόσο ὁ ὀρθόδοξος νόμιμος ἐπίσκοπος Διονύσιος, εὐρισκόμενος σέ ἐξορία, ὅσο καί ὁ ἀρειανός ἐπίσκοπος Αὐξέντιος. Ὑπῆρξε τότε ἡ ἀνάγκη νά βρεθεῖ νέος ἐπίσκοπος, δέν ἔλειψαν μάλιστα καί ταραχές γιά τὴν διαδοχή. Μέσα σέ αὐτὴν τὴν δύστοκη κατάσταση ὁ λαός πρότεινε γιά ἐπίσκοπο τόν Ἀμβρόσιο, ὁ ὁποῖος ἦταν τότε ἀκόμη κατηχούμενος.

²⁰¹ Πηγές βιογραφικές γιά τόν Ἅγιο Ἀμβρόσιο ἔχουμε τόσο τά δικά του συγγράμματα ὅσο καί τόν «βίον τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου» (Vita sancti Ambrosii) πού γράφηκε περίπου εικοσιπέντε ἔτη ἀπὸ τόν θάνατό του ἀπὸ τόν του διάκονο τόν Παυλίνο (M. Simonetti, Vita di Ambrogio, Collana di Testi Patristici 6, Roma 1989). Γίνονται ὅμως ἀναφορές γιά τό πρόσωπό του ἀπὸ συγχρόνους του συγγραφεῖς ἀλλὰ καί ἱστορικῶν τοῦ Ε' αἰῶνος.

Μπροστά τήν λαϊκή θέληση ὁ Ἀμβρόσιος συναίνεσε, βαπτίσθηκε καί μετά ἀπό μία ἐβδομάδα, 7 Δεκεμβρίου 374, χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος.²⁰²

Μέ τήν ἀνοδό του στόν ἐπισκοπικό θρόνο ἐπέβαλε τήν τάξη καί τήν εἰρήνη στήν ἐπισκοπή του πού ταλανίζονταν ἐπί χρόνια ἀπό τίς ἀρειανικές ἔριδες. Ἐπειδή ἦταν μορφωμένος μπόρεσε καί ἐμβάθυνε στή θεολογία μέ τή μελέτη τῶν Ἑλλήνων πατέρων, συνέγραψε συγγράμματα κυρίως ἠθικοῦ περιεχομένου, ἀλλά καί δογματικά. Εἶχε μεγάλη δράση ὡς ποιμένας καί διδάσκαλος καί ὑποστήριξε τήν ἐκκλησία ἀπέναντι στόν ἀρειανισμό καί τόν ἐθνισμό καθῶς καί ἄλλες αἱρέσεις, ε' ὡδή: «*Ἀνήγειρας σαυτόν, ἱερόν καταγῶγιον, τοῦ Πνεύματος καταλύσας, τούς ναούς τῶν εἰδώλων*».²⁰³

Ὁ Ἀμβρόσιος ἦταν ὑπέρμαχος τῆς ὀρθόδοξης διδασκαλίας στήν Δύση συνέβαλε στήν σύγκληση τῶν Συνόδων τοῦ Σιρμίου (380), ἦταν παρών στή σύνοδο τῆς Ἀκυληίας (381), προήδρευσε τό 381 ἢ 382 στή σύνοδο τοῦ Βικαριάτου τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία κατεδίκασε τόν ἀπολλιναρισμό. Ἀναφέρεται ὡς πρῶτος μετά τόν πάπα Δάμασο στήν ρωμαϊκή σύνοδο τοῦ 382 καί τό 390 ὁ Ἀμβρόσιος συγκαλεῖ στό Μιλάνο σύνοδο κατά τοῦ αἰρετικοῦ Ἰοβινιανοῦ. Στήν Β' Οἰκουμενική Σύνοδο (381) διαφώνησε μέ τήν ἀπόφαση νά γίνει δεκτός ὡς κανονικός ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ὁ Φλαβιανός καί νά χειροτονηθεῖ ὁ Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. Ἀξίζει νά ἀναφερθεῖ ὅτι ἦταν πολύ εὐγλωττος καί εἶχε τήν ἱκανότητα νά προσελκύει τά πλήθη, δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ μετέπειτα ἱερός Αὐγουστίνος καί ἀργότερα ἐπίσκοπος Ἰππῶνος, ἔγινε χριστιανός ὅταν κατά τήν νεαρή του ἡλικία προσελκυσθῆκε ἀπό τόν Ἀμβρόσιο, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ τοῦ ἔλυσε τίς ἀπορίες του τόν μετέστρεψε στόν Χριστιανισμό.

Ἦταν ἀκόμη σύμβουλος σέ τρεῖς αὐτοκράτορες τῆς ἐποχῆς του, στόν Βαλεντιανό Α', τό Γρατιανό καί τό Βαλεντιανό Β'. Ἀντιστάθηκε σθεναρά στήν βασιλομήτορα Ἰουστίνη τῆς ὁποίας ἀνέτρεψε τά σχέδια γιά ἐπαναφορά τοῦ ἀρειανισμοῦ, ἀναφέρει ὁ Ἰωσήφ στήν ε' ὡδή: «*Μεγίστων ἀρετῶν, φωταυγεία λαμπόμενον, ἠδέσθησαν Βασιλεῖς σε, καί τόν ὄρον τῆς γλύττης, τῆς σῆς οὐ παρεσάλευσαν*». Εἶχε ἐπίσης φιλία ὁ Ἀμβρόσιος μέ τόν συναυτοκράτορα τῆς ἀνατολῆς Θεοδόσιο Α', παρά τή φιλία ὅμως μετά τήν σφαγή τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης, πού διέταξε ὀργισμένος ὁ Θεοδόσιος μετά τήν σφαγή κάποιων ἀξιωματούχων του (390), δέν τοῦ χαρίσθηκε καί τόν ἔλεγξε. Ἐγραψε ἐπιστολή καί τοῦ συνέστησε μετάνοια, χωρίς τήν ὁποία δέν θά τοῦ ἐπέτρεπε νά κοινωνήσῃ τά Ἄχραντα Μυστήρια. Ὁ Θεοδόσιος δέν ἔλαβε ὑπόψιν του αὐτά πού τό συνέστησε ὁ

²⁰² Ἰ. Ἀναστασίου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Α' τόμος, σ. 358.

²⁰³ Ἰ. Ἀναστασίου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Α' τόμος, σ. 358.

Άγιος και προσήλθε για να κοινωνήσει. Τότε ο Άμβρόσιος στάθηκε μπροστά στα πρόθυρα του ναού, όπως μας διασώζει ο ιστορικός Θεοδώρητος, απαγορεύοντάς του την είσοδο και λέγοντας ότι πρέπει να μιμηθεί τον Δαβίδ στην μετάνοια. Ο Θεοδόσιος υποχώρησε και επέβαλε στον εαυτό του οκτάμηνη μετάνοια εξέδωσε μάλιστα και διάταγμα που απαγόρευε τις άμεσες θανατικές καταδίκες και πώς θα εκτελούνταν μετά την παρέλευση ενός μήνα, ώστε να υπάρχει καιρός ψύχραιμης αναψηλάφησης των γεγονότων. Αργότερα ο Θεοδόσιος ήλθε ξανά στον ναό και έπεσε κάτω στη γη με δάκρυα, τότε ο Άμβρόσιος τον συγχώρεσε και του επέτρεψε την Θεία κοινωνία.²⁰⁴

Ο Άγιος Άμβρόσιος, όπως προαναφέρθηκε, διέθετε ύψηλη μόρφωση και ασχολήθηκε με ήθικα και δογματικά θέματα χωρίς ύψηλές φιλοσοφικές και θεωρητικές εξάρσεις. Γνώριζε από τους προγενέστερους και σύγχρονους του εκκλησιαστικούς συγγραφείς και πατέρες, τα συγγράμματα του Κλήμη Αλεξανδρείας, του Ωριγένη, του Διδύμου Αλεξανδρείας και του Μεγάλου Βασιλείου. Ήταν άριστος γνώστης της ελληνικής γλώσσας και αυτό του έδινε την δυνατότητα να μελετά τους πατέρες στο πρωτότυπο κείμενο. Στην γλώσσα και τό ύψος ο Άμβρόσιος μιμείται περισσότερο τον Τίτο-Λίβιο και τον Βιργίλιο. Ένω πρέπει να αναφέρουμε ότι ο Άμβρόσιος επηρεάστηκε στα πρώτα του χριστιανικά βήματά του από τον πρεσβύτερο Σιμπλικανό. Ο τέταρτος αιώνας που ζει ο άγιος έχει να μας επιδείξει και στην Ανατολή και στη Δύση σημαντικότερους χριστιανούς συγγραφείς που επιδιώκουν όχι μόνο την ζωή της Αναστάσεως αλλά και εκείνο τό είδος της άθανασίας μέσα από τά φιλολογικά τους κείμενα που κληροδοτούν στους μεταγενέστερους.²⁰⁵

Ως γνώστης ο Άμβρόσιος του Ωριγένη χρησιμοποιεί την Αλεξανδρινή έρμηνευτική μέθοδο, υπήρξε επίσης βαθύς μελετητής των καππαδοκων πατέρων, Γρηγορίου Ναζιανζηνού, Γρηγορίου Νύσσης και του Μεγάλου Βασιλείου. Γνώριζε δέ και τά συγγράμματα του Τερτυλλιανού και του Κυπριανού. Επίσης ο προαναφερθείς Συμπλικιανός ήταν καλλιιεργημένος θεολόγος, γνώστης της νεοπλατωνικής φιλοσοφίας και έπαιξε σοβαρό ρόλο τόσο στην μεταστροφή του Άμβροσίου προς τον Χριστιανισμό όσο και στην πνευματική του κατάρτιση, όπως μας πληροφορεί ο Αύγουστινος στο Η' κεφάλαιο των Έξομολογήσεών του.

Στην γ' ωδή ο Ίωσηφ αναφέρει την μεγάλη χάρη του άγιου Άμβροσίου ό όποιος όχι μέ την δύναμη του πλοΰτου και της σοφίας, αλλά μέ την δύναμη του Θεού, θεραπεύει τά πάθη των ανθρώπων. Ο ύμνογράφος μας υπενθυμίζει ότι τίποτε δέν μπορούμε να πράξουμε χωρίς τον Θεό, ούτε τά

²⁰⁴ Ι. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία Βυζαντινού Κράτους*, τ. Α', σ. 186.

²⁰⁵ Frances, Yung, «Classical genres and Christian genres», στό *The Cambridge history of early Christian literature*, σελ. 253.

πλούτη, ούτε η εξουσία εξασφαλίζουν για τους ανθρώπους την αιώνια ζωή παρά μόνο ο Θεός.

Στήν δ' ὠδή, γίνεται αναφορά στην ανάδειξη του ὡς ἱεράρχη καί ἐξαίρει τήν χάρη τῆς ἱεροσύνης. Ἐκείνη τήν ἐποχή οἱ ἐπίσκοποι ψηφίζονταν ἀπό τούς πιστούς καί ὁ Ἀμβρόσιος θέλοντας νά λύση τήν διαφωνία μεταξύ ἀρειανῶν καί ὀρθοδόξων βρέθηκε ἐπίσκοπος. Στό ἀπροσδόκητο αὐτό γεγονός θέλησε νά τό ἀποφύγει φεύγοντας ἀπό τήν πόλη, τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ ἦταν ὅμως ἄλλο γι'αὐτόν καθώς ἦταν ὁ καταλληλότερος γιά ποιμένας. Στόν τρίτο στίχο τῆς δ' ὠδῆς γίνεται ἀναφορά στήν ἀντίθεση τοῦ Ἀμβροσίου ἀπέναντι στόν ἀρειανισμό πού εἶχε προσελκύσει τότε ἀρκετούς ὑποστηρικτές. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀρείου διακήρυττε ὅτι ὁ Υἱός ἦταν κτίσμα δημιούργημα καί ὄχι ἰσότιμος μέ τόν Πατέρα καί τό Ἅγιο Πνεῦμα²⁰⁶. Δέν ἦταν ὁ Χριστός τέλειος Θεός οὔτε τέλειος ἄνθρωπος καί ἄρα ἀνίκανος νά σώσει τόν ἄνθρωπο καί νά δώσει πρότυπο γιά τήν τέλεια ἀνθρώπινη ζωή.

Ὁ Ἀμβρόσιος ἔδωσε μεγάλους ἀγῶνες κατά τῶν Ἀρειανῶν καί πῆραν μεγάλες διαστάσεις. Ἡ αἵρεση τοῦ Ἀρείου εἶχε ἀρκετούς ὑποστηρικτές στά Μεδιόλανα, εἶχαν εἰσχωρήσει μάλιστα μέσα στά βασιλικά ἀνάκτορα. Ἡ Ἰουστίνη, χήρα τοῦ Οὐαλεντιανοῦ Α', εἶχε ἀρειανόφρονη πίστη καί ἐπηρέαζε τόν γιό της Οὐαλεντιανό Β'. Ἡ Ἰουστίνη ζήτησε ἀπό τόν Ἀμβρόσιο νά δωθεῖ ἡ δυνατότητα ἑνός ναοῦ γιά τούς Ἀρειανούς. Ὁ Ἀμβρόσιος δέν ἔδωσε ἄδεια γιά κάτι τέτοιο καί ἤρθε σέ σύγκρουση ἀρκετές φορές μέ τήν ἐξουσία καί μάλιστα στό τέλος ὑπερίσχυσε αὐτός.

Αὐτή ἦταν ἡ πορεία τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου ἑνός πνευματικοῦ ἀναστήματος μέ ἀγάπη γιά τούς συνανθρώπους του καί μέ συνεχή ἔργο καί προσπάθεια ὥστε νά τούς βοηθήσει πνευματικά καί ὑλικά.

Πεθαίνει προσευχόμενος στίς 4 Ἀπριλίου τοῦ 397 παραμονή τοῦ Πάσχα, ἡ μνήμη τοῦ ἐορτάζεται ἀπό τήν Ἐκκλησία στίς 7 Δεκεμβρίου πού χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος.

²⁰⁶ Ἀναστασίου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τ.Α', σ.σ. 254-255. Ὁ Ἀρειος πιθανῶς ἐπηρεάστηκε ἀπό τόν ἰουδαϊκό μονοθεϊσμό ἢ ἀπό τήν φιλοσοφική ἀντίληψη περί ἀπόλυτης ὑπερβατικότητας τοῦ Θεοῦ. Βλ. Παπαδόπουλος Σ., *Πατρολογία Β'*, Ἀθήνα 1990, σ. 114.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Μετά τήν συνήθη Στιχολογίαν, οί Κανόνες τῆς Ὀκτωήχου, καί τοῦ Ἁγίου εἰς
ς', οὗ ἡ Ἀκροστιχίς.

Τόν παμμέγιστον Ἀμβρόσιον αἰνέσω. Ἰωσήφ.

Ὡδή α'. Ἦχος δ'.

«Θαλάσσης τό ἐρυθραῖον πέλαγος, ἀβρόχοις ἵχνεσιν, ὁ παλαιός
πεζεύσας Ἰσραήλ, σταυροτύποις Μωσέως χερσί, τοῦ Ἀμαλήκ τήν δύναμιν,
ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτροπώσατο».

Ταῖς θεαῖς φωτοχυσίαις Ὅσιε, καταστραπτόμενος, τήν φωτοφόρον
ταύτην καί φαιδράν, καί ἀγίαν σου κοίμησιν, τούς εὐσεβῶς γεραίροντας,
σαῖς ἰκεσίαις φωταγωγήσον.

Ὁ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ σοφίας σοι, λόγον δεδώρηται, κεκοσμημένον γλώσση
ἀληθεῖ, ἱεράρχα Ἀμβρόσιε, αἰρετιζόντων ἄλλον, ἀπορραπίζοντα κακόνοιαν.

Νοός σου τό ὀπτικόν Πανόλβιε, προκαθηράμενος, τῆς τῶν παθῶν ἀχλύος
δεκτικόν, καθαρῶν ἐπιλάμψεων, τοῦ Παναγίου Πνεύματος, προαπειργάσω
Παμμακάριστε.

Πανσόφοις καί ἱεροῖς σου δόγμασι, τήν ἀρειόφρονα, ἀποδιώξας λύμην ὡς
ποιμήν, ἐπί χλόην ἐποίμανας, Ὁρθοδοξίας Πάνσοφε, τά λογικά σου πίστει
θρέμματα.

Θεοτοκίον.

Ἀσπόρως τῷ τοῦ Πατρός βουλήματι, ἐκ Θείου Πνεύματος, τόν τοῦ Θεοῦ
συνείληφας Υἱόν, καί σαρκί ἀπεκύησας, τόν ἐκ Πατρός ἀμήτορα, καί δι'
ἡμᾶς ἐκ σοῦ ἀπάτορα.

Ἔτερος Κανὼν τοῦ αὐτοῦ, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς.

Θείου Ἀμβροσίου μέγα κλέος ἄσμασι μέλπω. Θεοφάνους.

Ὡδή γ'.

«Οὐκ ἐν σοφίᾳ, καί δυνάμει καί πλούτῳ καυχώμεθα, ἀλλ' ἐν σοί τῇ τοῦ
Πατρός, ἐνυποστάτῳ σοφίᾳ Χριστέ· οὐ γάρ ἐστιν ἅγιος, πλήν σου
Φιλάνθρωπε».

Μεμνημένος, Ἱεράρχης ὡς ἔνθεος Ὅσιε, πᾶσαν νόησιν Γραφῆς,
τοῖς ἀγνοοῦσιν Ἀμβρόσιε, Πάτερ τά δισέφικτα, τρανῶς ἐσάφησας.

Μεγίστην χάριν, πρὸς Θεοῦ δεδεγμένος καί δύναμιν, σῆς ἐσθῆτος
ἐπαφῆ, ποικίλα πάθη Ἀμβρόσιε, Πάτερ ἐθεράπευσας, τῶν προσιόντων σοι.

Ἐν ἀφροσύνῃ, τήν πρὸς σέ τόν φρονήσει ἐμπρέποντα, πλησιάσαι
τολμηρῶς, μιαρωτάτην ὀρμήσασαν, θάπττον ἐθανάτωσας, θείῳ προστάγματι.

Θεοτοκίον.

Γένος ἀνθρώπων, ἐκαινούργησας μόνη κυήσασα, τόν τῆς φύσεως ἡμῶν,
Δημιουργόν τε καί Κύριον· ὅθεν σε δοξάζομεν, Θεοχαρίτῳτε.

Κάθισμα. Ἦχος δ' .

Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ.

Λόγους ζωῆς Πάτερ σοφέ κεκτημένος, τάς διανοίας τῶν πιστῶν
καταρδεύεις, καί καρποφόρους χάριτι δεικνύεις ἀεί, τῶν αἵρετιζόντων δέ,
κατακλύζεις τάς φρένας, χάριν ἀναβλύζων τε, ἰαμάτων ἐκπλύνεις, παθῶν
παντοίων ῥύπον ἀληθῶς, ἱερομύστα θεόφρον Ἀμβρόσιε.

Δόξα. Ἦχος πλ. δ' . Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Τόν Προφήτην Ἡλίαν ζηλοτυπῶν, Ἰωάννην ὡσαύτως τόν Βαπτιστήν,
ἀνδρείως διήλεγξας, Βασιλεῖς ἀνομήσαντας· ἱεραρχίας θρόνον, ἐνθέως
ἐκόσμησας, καί θαυμάτων πλήθει, τόν κόσμον ἐπλούτησας· ὅθεν καί ταῖς
θείαις, συγγραφαῖς κεχρημένος, πιστούς ἐπεστήριξας, καί ἀπίστους
ἐπέστρεψας, ἱεράρχα Ἀμβρόσιε. Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν
πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἀγίαν μνήμην
σου.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τὴν οὐράνιον Πύλην καὶ Κιβωτόν, τό πανάγιον Ὅρος τὴν φωταυγῆ,
Νεφέλην ὑμνήσωμεν, τὴν οὐράνιον Κλίμακα, τόν λογικόν Παράδεισον, τῆς
Εὐας τὴν λύτρωσιν, τῆς οἰκουμένης πάσης, τό μέγα Κεϊμήλιον, ὅτι σωτηρία,
ἐν αὐτῇ διεπράχθη, τοῦ κόσμου καὶ ἄφεις, τῶν πολλῶν ἐγκλημάτων· διὰ
τοῦτο βοῶμεν αὐτῇ· Πρέσβευε τῷ σῷ Υἱῷ καὶ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεις
δωρήσασθαι, τοῖς προσκυνοῦσιν ἐν πίστει, τόν ἄχραντον τόκον σου.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Ἐν τῷ πάθει ἐστῶσα τοῦ σοῦ Υἱοῦ, τῷ Σταυρῷ πλησιάζουσα μητρικῶς,
δακρύων προσχύσεσι, λουομένη ἐκραυγάζεις· Οἴμοι θεῖε Λόγε! πῶς φέρεις
ράπίσματα, ἐμπτυσμούς καὶ μάστιγας, Σταυρόν καὶ τόν θάνατον; ὅμως ὑπέρ
γένους, σωτηρίας βροτείου, ἐκῶν ταῦτα ὑφίστασαι. Οὕτω Σῶτερ
φιλάνθρωπε, ἢ Θεοτόκος ἐβόα σοι· ἦνπερ προβαλλόμενοι, σοὶ εἰς πρεσβείαν,
Δέσποτα αἰτούμεθα, ἵνα πλουσίως παράσχης, ἡμῖν τὰ ἐλέη σου.

Ὡδή δ' .

«Δι' ἀγάπησιν Οἰκτίρμον τῆς σῆς εἰκόνας, ἐπὶ Σταυροῦ σου ἔστης, καὶ
ἐτάκησαν ἔθνη· σύ γάρ εἰ φιλάνθρωπε, ἰσχύς μου καὶ ὑμνησις».

Ἰεράρχης ἀνεδείχθης χρισθεὶς τῷ μύρῳ, τῷ τῆς ἱερωσύνης, τελειῶν
Τερέας, πᾶσι τὴν σωτήριον, δωρούμενος κάθαρσιν.

Συνετήρησας τὴν ποιμνὴν ἐκ πάσης βλάβης, τῶν ἐναντίων Μάκαρ, καὶ Ἀρείου τὴν πλάνην, πᾶσαν ἀπημαύρωσας, τῷ φέγγει τῶν λόγων σου.

Τῇ τοῦ Πνεύματος δυνάμει τετειχισμένος, τὰ πονηρὰ διώκεις, τῆς κακίας Παμμάκαρ, πνεύματα μὴ φέροντα, τὴν σὴν ἐπιτίμησιν.

Θεοτοκίον.

Ὁ θελήματι τὰ πάντα δημιουργήσας, δημιουργεῖται θέλων, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, σώζων τοὺς εἰδότας σε, ἀγνήν Θεομήτορα.

Ὡδή ε'.

«Σὺ Κύριέ μου φῶς, εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθας, φῶς ἅγιον ἐπιστρέφον, ἐκ ζοφώδους ἀγνοίας, τοὺς πίστει ἀννυμνοῦντάς σε».

Νοῦν λάμποντα φωτί, τῷ ἀῦλῳ κτησάμενος, ἀπήστραψας ἰαμάτων, καὶ θαυμάτων ἀκτίνας, , Ἀμβρόσιε μακάριε.

Ἀνήγειρας σαυτὸν, ἱερόν καταγώγιον, τοῦ Πνεύματος καταλύσας, τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων, Ἀμβρόσιε θεόπνευστε.

Μεγίστων ἀρετῶν, φωταυγεία λαμπόμενον, ἠδέσθησαν βασιλεῖς σε, καὶ τὸν ὄρον τῆς γλώττης, τῆς σῆς οὐ παρεσάλευσαν.

Θεοτοκίον.

Βουλήματι τό πᾶν, ὁ σοφῶς ἐργαζόμενος, βουλόμενος ἀναπλάσαι, τοὺς ἀνθρώπους Παρθένε, τὴν σὴν γαστέρα ὤκησεν.

Ὡδή ς'.

«Θύσω σοι, μετὰ φωνῆς αἰνέσεως Κύριε, ἡ Ἐκκλησία βοᾷ σοι, ἐκ δαιμόνων λύθρου κεκαθαρμένη, τῷ δι' οἶκτον, ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ρεύσαντι αἵματι».

Ρώμη σου, εὐφημεῖ τὰ σεπτὰ προτερήματα· φωτοειδῆς ὡς ἀστὴρ γάρ, πανταχοῦ θαυμάτων τὰς λαμπηδόνας, Ἱεράρχα, ἐπαφήκας πιστῶς θαυμαζόμενος.

Ὁρθρίσας, πρὸς Χριστὸν ταῖς ἐκεῖθεν λαμπρότησι, περιηυγάσθης πλουσίως, καὶ φωτός ἐπλήσθης τοῦ θειοτάτου, καὶ φωτίζεις, τοὺς πιστῶς σε τιμῶντας ἐκάστοτε.

Σῶμά σου, καὶ ψυχὴν τῷ Θεῷ καθιέρωσας, καὶ δεκτικὴν ἀπειργάσω, χαρισμάτων Πάτερ τὴν σὴν καρδίαν, ἀνεन्दότως, τῷ γλυκίῳ προσέχουσιν ἔρωτι.

Θεοτοκίον.

Ίασαι τῆς ψυχῆς μου Παρθένε τὰ τραύματα, ἐπισκιάσει σου θεία, καὶ τὸν νοῦν μου λάμπρυνον σκοτισθέντα, ἀμελεία, καὶ σκιᾷ ἐχθροῦ πολεμήτορος.

Κοντάκιον. Ἦχος γ'. Θείας πίστεως.

Θείοις δόγμασι περιαστράπτων, ἀπημαύρωσας Ἀρείου πλάνην, ἱερομύστα καὶ ποιμὴν Ἀμβρόσιε· θαυματουργῶν δέ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, πάθη ποικίλα σαφῶς ἐθεράπευσας. Πάτερ Ὅσιε, Χριστόν τόν Θεόν ἰκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος.

Συναξάριον.

Τῆ Ζ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τοῦ Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Ἀμβροσίου, Ἐπισκόπου Μεδιολάνων.

Στίχοι.

Τό φθαρτόν Ἀμβρόσιος ἐκδύς σαρκίον,

Θείας μετέσχεν ἀμβροσίας ἀξίως.

Ἐβδόμη Ἀμβρόσιος ποτί ἄμβροτον ἤλυθεν οὐδας.

Οὗτος γέγονεν ἐκ τῆς μεγαλοδόξου πόλεως Ρώμης, εἷς ὢν τῆς Συγκλήτου, καὶ αἰεὶ τὴν ἀλήθειαν τηρῶν, ἐν τε λόγοις καὶ ἔργοις· προσφυῶς γάρ ζυγός τις ὢν καὶ στάθμη περί τό δίκαιον, οὐχ ἑτεροκλινῆ ἐν τοῖς προσπίπτουσι ποιούμενος τὴν ἀπόφασιν, ἀλλ' ἀπαρέγκλιτον καὶ ὀρθήν· διὰ τοι τοῦτο καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιστεύθη τῆς Ἰταλίας παρά τῶν εὐσεβῶν Βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Κώνσταντος, τῶν υἱῶν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Οὕτω δέ καταρτισθεὶς τῷ θείῳ Βαπτίσματι, ἀλλ' ἔτι ὢν ἐν τοῖς κατηχομένοις, οὐδέν τι μείον εἰς ἀρετὴν καὶ βίου καθαρότητα τῶν μετεिल्φόντων τῶν Μυστηρίων καθίστατο. Ὄθεν καὶ κρίσει τοῦ Βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ, Ἀρχιερέυς τῆς ἐν Μεδιολάνοις Ἐκκλησίας, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τοῦ Προέδρου τόν βίον ἀπολιπόντος, ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος προχειρίζεται, ὁμοῦ τε τῷ Βαπτίσματι τελεσθεὶς, καὶ κατὰ τὴν τάξιν τούς ἐκκλησιαστικούς βαθμούς διελθὼν, καὶ ἐπὶ τόν ἔσχατον προελθὼν. Καλῶς δέ τὴν εὐσέβειαν καὶ ὀρθῶς διδάσκων, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν πάσης αἰρέσεως ἀμέθεκτον διατηρήσας, καὶ συνήγορος γεγονώς τοῖς κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου καὶ Εὐνομίου αἰρέσεων ἀγωνιζομένοις καὶ ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς Πίστεως διάφορα βιβλία συντάξας, καὶ τόν Βασιλέα Θεοδόσιον, ἀπό τῆς ἐν Θεσσαλονίκη μαιφονίας καταλαβόντα τὴν Μεδιόλανον πόλιν, τῶν θείων εἰσόδων τῆς Ἐκκλησίας κωλύσας, καὶ εἰς ὑπόμνησιν ἀγαγὼν ὢν ἐτετολμήκει, καὶ ὁπόση τις διαφορὰ καθέστηκεν, ἀναμεταξὺ ἱερωμένου τε καὶ λαϊκοῦ καὶ βασιλέως, αὐτόν διδάξας· καὶ παραινέσας μὴ προπετῶς οὕτω καὶ ἀναιδῶς τῶν θείων κατατολμᾶν, ἐν γήρᾳ καλῶ καταλύει τόν βίον.

Ὡδή ζ'.

«Ἐν τῇ καμίνῳ, Ἀβραμιαῖοι Παῖδες τῆ Περσικῆ, πόθῳ εὐσεβείας μᾶλλον ἢ τῇ φλογί, πυρπολούμενοι ἐκραύγαζον· Εὐλογημένος εἶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης σου Κύριε».

Ὁ θεῖος φθόγγος, τῶν σῶν δογμάτων Πάτερ πάνσοφε, ὡσπερ ἀστραπή διήλθε πᾶσαν τήν γῆν, καί θαυμάτων ἢ ἐπίδειξις, ὡς φῶς ἐξήστραψε, τὰς ἐν ζόφῳ καρδίας λαμπρύνουσα.

Νομοθεσίαις, ταῖς τοῦ Σωτῆρος σύ ἐπόμενος, Πάτερ τό δοθέν σοι τάλαντον ἐμμελῶς, ὡς οἰκέτης ἀγαθότητος, ἐπολυπλασίασας, δεσποτικῆς χαρᾶς ἀξιούμενος.

Ἀναστομάσας, τήν θεολόγον σου διάνοιαν, ρεῖθρα ἱερῶν δογμάτων ποταμηδόν, ἐπαφήκας καταρδεύοντα, πιστῶν τό πλήρωμα, ἱερομύστα Πάτερ Ἀμβρόσιε.

Θεοτοκίον.

Ἰδοῦ Παρθένε, ἐν τῇ γαστρί σου σύ συνέλαβες, Λόγον, τοῦ Πατρός συνάναρχον καί σαρκί, ἀπεκύησας δωρούμενον, πᾶσιν ἀνάκλησιν, τοῖς ἐξ Ἀδάμ πεσοῦσι Πανάμωμε.

Ὦδή η'.

«Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ, λεόντων χάσματα, ἐν λάκκῳ ἔφραξε· πυρός δέ δύναμιν ἔσβεσαν, ἀρετήν περιζωσάμενοι, οἱ εὐσεβείας ἐρασταί, Παῖδες κραυγάζοντες· Εὐλογεῖτε, πάντα τά ἔργα Κυρίου τόν Κύριον».

Νεκρώσας τά μέλη καί νεκρόν, σαρκός τό φρόνημα, ἀπεργασάμενος, ψυχὴν ἐζώσας Ὅσιε, καί πηγὴν θαυμάτων ἔβλυσας, τοῖς νεκρωθεῖσιν ἐκ παθῶν, ζῶν παρέχουσαν, τοῖς βοῶσι· Πάντα τά ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Ἔγνωσ τήν μετάθεσιν Σοφέ, τήν ἐκ τοῦ σώματος, θείῳ ἐν Πνεύματι, προφητικώτατα· ταύτην γάρ, τοῖς συνοῦσι διεσάφησας, καί ἐν χαρᾷ πρός οὐρανόν, βοῶν ἀνέδραμες· Εὐλογεῖτε, πάντα τά ἔργα Κυρίου τόν Κύριον.

Σῶμα καί καρδίαν καί τόν νοῦν, προκαθηράμενος, παθῶν συγχύσεως, πυρφόρον ἔλλαμψιν ἄνωθεν, εἰσεδέξω τήν τοῦ Πνεύματος, ὡσπερ οἱ θεῖοι μαθηταί, βοῶν Ἀμβρόσιε· Εὐλογεῖτε, πάντα τά ἔργα Κυρίου τόν Κύριον.

Θεοτοκίον.

Ὠφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν, Θεόν οὐράνιον ἀποκνήσασα, τόν τά ἐπίγεια Πάναγνε, οὐρανοῖς ἐπισυνάψαντα, καί τήν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, πᾶσι παρέχοντα, τοῖς βοῶσι· Πάντα τά ἔργα ὑμνεῖτε τόν Κύριον.

Ὦδή θ'.

«Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους, ἐξ ἀλαξεύτου σου Παρθένε, ἀκρογωνιαῖος ἐτμήθη, Χριστός συνάψας, τὰς διεστώσας φύσεις· διό ἐπαγαλλόμενοι, σέ Θεοτόκε μεγαλύνομεν».

Ἴδες γεγονώς ἐν ἐκστάσει, τά δι' αἰῶνος τοῖς Ἁγίοις, Πάτερ ἀποκείμενα γέρα· πρός ἃ μετέβης, ἀποληψόμενος, τῶν σῶν καμάτων ἔνδοξε, τὰς ἀντιδόσεις εὐφραινόμενος.

Ὁριμος ὡς βότρυς θεόφρον, ληνοῖς τοῖς ἄνω ἐπαξίως, ἀπεθησανρίσθης πηγάζων, ἀθανασίας οἶνον Ἀμβρόσιε, καί λαμάτων χάριτας, τοῖς εὐσεβῶς σοι προσπελάζουσιν.

Σοφία καί χάριτι λάμπων, ἱερομύστα καί ποιμένων, μέσον ἐξαστράπτεις δογμάτων, ὀρθοδοξία Πάτερ Ἀμβρόσιε· διό πίστει καί πόθῳ σε, ὕμνοις ἀξίως μακαρίζομεν.

Ἡμεροφαῆ σε ἀστέρα, ἡ Ἐκκλησία κεκτημένη, σκότος διαφεύγει παντοίας, Παμμάκαρ πλάνης καί ταῖς λαμπρότησι, τῶν ἱερῶν δογμάτων σου, ἀνγαζομένη μακαρίζει σε.

Θεοτοκίον.

Φωνήν σοι βοῶμεν Παρθένε, περιχαρῶς τοῦ Ἀρχαγγέλου· Χαῖρε τῆς κατάρας ἢ λύσις, δεινῶν παντοίων, χαῖρε ἢ λύτρωσις, ἢ τούς βροτούς θεώσασα, τῇ ὑπέρ νοῦν κυοφορία σου.

Ἐξαποστειλάριον.

Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν.

Ὁρθοδοξίας πρόμαχος, βάσις τῆς Ἐκκλησίας, Ἀρχιερέων ἔρεισμα, καί σοφός Ποιμενάρχης, Ἀμβρόσιε ἀνεδείχθης, πρὸς νομάς εὐσεβείας, καθοδηγῶν τό ποιμνιον, ἀτιθάσους ὡς θῆρας ἀποσοβῶν, κακοδόξων φάλαγγας Θεοφάντορ, τρανῶν τό ὁμοούσιον, τῆς ἀγίας Τριάδος.

Θεοτοκίον, ὁμοιον.

Θαῦμα φρικτόν Πανάμωμε! ὅτι τόν πρό αἰώνων, ἐκ τοῦ Πατρός ἐκλάμψαντα, ὁμοούσιον Λόγον, γεγέννηκας ἀπορρήτως· ὅθεν σε Θεοτόκον, ὁμολογοῦμεν Δέσποινα, ἀληθῶς καί κυρίως, ὡς ἀληθῆ, τοῦ Θεοῦ μητέρα· ὃν ἐκδυσώπει, αὐτόν Θεομακάριστε, ὑπέρ γένους ἀνθρώπων.

Εἰς τόν Στίχ. τῶν Αἰνῶν, Στιχ. τῆς Ὀκτωήχου. Ἡ λοιπή Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου ὡς σύνηθες, καί Ἀπόλυσις.

9. Ὁσίου Πατρός Δανιήλ τοῦ Στυλίτου (ΙΑ' Δεκεμβρίου)

Ὁ Ὁσιος Δανιήλ εἶναι ἕνας ἅγιος μέ τήν ἐπωνυμία Στυλίτης, πού φανερώνει ἕναν ἰδιαίτερο τρόπο ἄσκησης. Οἱ στυλίτες ἅγιοι πρωτοπαρουσιάζονται στό τέλος τοῦ 4^{ου} αἰ. καί ἡ ἄσκησή τους δέν μοιάζει μέ καμμία ἀπό τίς ὑπάρχουσες καί χαρακτηρίζεται ἀπό ὑπερβολική αὐστηρότητα. Γι' αὐτό καί ὁ Ἰωσήφ στόν κανόνα κάνει συχνή ἀναφορά στά χαρίσματα καί στά ὑψηλά μέτρα τῆς ἀσκήσεως τοῦ Ὁσίου Δανιήλ, «*Ράβδω τῆς ἐγκρατείας, τήν τῶν παθῶν θάλασσαν, Πάτερ διαρρήξεις, διέβης ἀκαταπόντιστος καί ὄρος ἔφθασας, τῆς ἀληθοῦς ἀπαθείας καί Θεῶ ὠμίλησας νοῦ καθαρότητι*» γ' ὠδή, «*Ἀνελθῶν εἰς τό ὕψος τῶν ἀρετῶν γνώριμος, γέγονας τῶ κόσμῳ ἐν στύλῳ, μένων μετέωρος*».

Ἡ παράδοξη αὐτή τάση, τοῦ Στυλίτου, στόν τρόπο τῆς «κατά Χριστόν» ἄσκησης παρατηρεῖται, κυρίως, στίς ἀνατολικές ἐπαρχίες τῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ Δανιήλ ὁ Στυλίτης γεννήθηκε στά Μάραθα τῆς Συρίας τό 409 μ.Χ. καί οἱ γονεῖς του ὀνομάζονταν Ἡλίας καί Μάρθα. Οἱ γονεῖς του ἦταν ἄτεκνοι καί παρακαλοῦσαν τόν Θεό νά τοὺς χαρίσει εὐτεκνία, μάλιστα ὑποσχέθηκαν νά ἀφιερῶσουν τό παιδί σέ μοναστήρι. Πράγματι ὁ Θεός τοὺς χάρισε τόν Δανιήλ τόν ὁποῖον ὅταν ἔγινε πέντε ἐτῶν τόν πῆγαν σέ ἕνα μοναστήρι γιά νά τόν ἀφιερῶσουν ὅπως εἶχαν ὑποσχεθεῖ. Ὁ ἡγούμενος ὅμως δέν τόν δέχθηκε μέχρι πού νά μεγαλώσει καί ἀναχωρήσει ἀπό τόν κόσμο μέ τήν θέλησή του. Μεγαλώνοντας ὁ ἴδιος ὁ Δανιήλ μέ τήν θέλησή του ἔγινε μοναχός. Ὑστερα ἀπό ἀρκετά χρόνια κοινοβιακῆς ζωῆς θέλησε ὁ ἅγιος νά πάει νά προσκυνήσει στά Ἱεροσόλυμα. Στήν πορεία πρὸς τοὺς Ἁγίους τόπους θά συναντήσει, κάτι πού τό ἐπιθυμοῦσε, τόν Ἅγιο Συμεών τόν Στυλίτη στό χωριό Τελλαδάν ὅπου ἀσκήτευε. Ἐντυπωσιάστηκε ἀπό τήν ζωή τοῦ Ἁγίου Συμεών, τό πῶς ζοῦσε σέ τόση στέρηση, σέ τόσο ὕψος, ὑπομένοντας τήν ψύχρα τοῦ χειμῶνα καί τόν καύσωνα τοῦ καλοκαιριοῦ. Βλέποντάς τον ὁ Δανιήλ τοῦ δημιουργήθηκε ὁ πόθος νά τόν μιμηθεῖ, πράγματι στήν συνάντησή του μέ τόν Ἅγιο Συμεών ὁ ἴδιος προφήτευσε τή μέλλουσα ἀρετή του. Ὁ λόγος καί ἡ εὐχή τοῦ ὀσίου Συμεών ἦταν καταλυτικός παράγοντας γιά τήν ἐπιλογή τοῦ Δανιήλ. Μετά ἀπό λίγο καιρό ὁ Δανιήλ ξαναπῆγε στόν ὄσιο Συμεών καί μέ δική του παραίνεση βρέθηκε στήν περιοχή τῆς Κωνσταντινούπολης. Δ' ὠδή: «*Ὡς φωταυγῆ ἥλιον, Πάτερ αἰοίδιμε, ἐπί στύλου, λάμποντα τεθέασθε, τόν τοῦ Θεοῦ, δοῦλον Συμεών καί ταῖς πηραζούσαις, ἐκ τούτου θείαις λαμπρότησιν, ἐνθέως κατηρυγᾶσθης, Δανιήλ καί κατ' ἴχνος, τῆς αὐτοῦ πολιτείας ἐβάδισας*». Μέ αὐτόν τόν στίχο ὁ Ἰωσήφ δίνει τήν σχέση Συμεών – Δανιήλ καί πῶς ὁ Δανιήλ ἀκολουθεῖ τήν πορεία τοῦ Συμεών, γενόμενος καί ὁ ἴδιος στυλίτης. Οἱ στυλίτες ἔχουν τό

δικό τους κανόνα προσευχῆς²⁰⁷ καί πληροφορούμαστε στό βίο τοῦ Συμεών ὅτι κατά ἀγρυπνία ὑπῆρχε ψαλμωδία ὀλόκληρου τοῦ ψαλτηρίου ἢ τμημάτων αὐτοῦ ἀποτελουμένων ἀπό τριάντα ἢ πενήντα ἢ ὀγδόντα ψαλμούς.²⁰⁸ Ὁ ἅγιος Δανιήλ δέν ἄργησε νά γίνει εὐρύτερα γνωστός στήν Κωνσταντινούπολη καί προκάλεσε τό ἐνδιαφέρον ἀλλά καί τήν εὐλάβεια πρὸς τό πρόσωπό του.

Ἐπίσης ὁ ἅγιος ἦταν γνωστός γιά τήν πάλη του μέ τούς δαίμονες, ὅπως ἀναφέρεται στήν δ' ὠδή τοῦ κανόνα του. Ὄταν ὁ Δανιήλ ἀναχώρησε ἀπό τήν μοναστική ἀδελφότητα γιά νά πάει στό Βυζάντιο φθάνοντας στόν ναό τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, στήν Προποντίδα, πληροφορήθηκε ὅτι σέ μία περιοχῆ, Ἀνάπλου, ὀνομαζόμενη, σέ ἕναν εἰδωλολατρικό ναό κατοικοῦσαν πονηρά πνεύματα. Ὁ Δανιήλ ἀνέβηκε στόν ναό αὐτόν καί μέ τόν σταυρό σφράγισε τίς τέσσερις γωνίες τοῦ ναοῦ, παρά τόν πόλεμο πού δέχθηκε ἀπό τούς δαίμονες ἐπί τρεῖς νύχτες, τούς νίκησε μέ νηστεία καί προσευχή.

Τό ἱστορικό πλαίσιο τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁγίου καλύπτει τήν Βασιλεία τοῦ Λέοντα Α', τοῦ Ζήνωνα, τήν ἐπανάσταση τοῦ Βασιλείου καί τήν ἀρχή τῆς Βασιλείας τοῦ Ἀναστασίου, ὅπως ἀναφέρει καί τό συναξάρι του. Ὁ τόπος ἀσκήσεως τοῦ ὁσίου Δανιήλ ἦταν ἡ τοποθεσία τοῦ Ἀνάπλου ὅπου ἡ δημοτικότητα του προκάλεσε τό ἐνδιαφέρον τῆς πολιτείας καί τῆς ἐκκλησίας γιά τόν ἄγνωστο ἀσκητή ἀπό τήν Συρία. Ὅμως ἡ ἀγιότητά του ἀναγνωρίζεται μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου καί οἱ σχέσεις τοῦ ἁγίου μέ τήν πολιτεία καί τήν ἐκκλησία εἶναι πολύ καλές. Θεραπεύει ἀνίατες ἀσθένειες καί ἀπαλλάσσει τούς ἀνθρώπους ἀπό ποικίλες δυσκολίες, τά θαύματά του πάρα πολλά στή διάρκεια τοῦ βίου του. Ὁ ἅγιος ἔζησε ὀγδόντα χρόνια καί τρεῖς μῆνες, κοιμήθηκε τό 490. Τό σῶμα του τό ἐνταφίασε ὁ Πατριάρχης καί ἔβαλε πάνω στόν τάφο του τά ἱερά λείψανα τῶν Ἁγίων Τριῶν Παίδων τῆς Βαβυλώνας, σύμφωνα μέ ἐπιθυμία τοῦ ἁγίου γιά νά προσκυνοῦν τά λείψανα οἱ προσερχόμενοι καί ὄχι αὐτόν. Ἀπέφυγε τήν ἀνθρώπινη δόξα καί τήν ζωή καί στόν θάνατο, καί θέλησε τήν δόξα τοῦ Θεοῦ πού τόν χαρίτωσε σέ ὅλη του τήν ζωή μέ τήν ἐνδυνάμωση στήν ἀσκηση, τήν θεία κλίση του στόν Στύλο, καί τήν ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων πρὸς τό πρόσωπό του, ἀναφέρει χαρακτηριστικά ὁ Ἰωσήφ

²⁰⁷ Ὁ στυλιτισμός ὡς ἀσκητική μέθοδος εἶναι γνωστός ἀπό τόν 5^ο ἕως τόν 13^ο αἰώνα. Κατά τόν Εὐστάθιο Θεσσαλονίκης θεωρεῖτο ἀνώτερος καί ἀπό τόν τρόπο ἀσκήσεως τῶν σπηλαιωτῶν (PG 136, 244-245). Θεωρεῖτο ὁ στύλος ὡς κλίμακα πού ἀναφέρει τούς στυλίτες στόν οὐρανό. Ἐπίσης βλ. ΒΛΑΣΙΟΥ ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, Β'*. Ἀπό τήν Εἰκονομαχία μέχρι τή Μεταρρύθμιση, Ἀθήναι 1994, σ. 723-726.

²⁰⁸ H. DELEHAYE, *Les saints Stylites* [Subsidiaa Hagiographica, 14], Βρυξέλλες 1923, σ. 240. «Ἐψάλλε δέ ὁ πρεσβύτερος τὰς νυκτερινὰς εὐχὰς ψαλμούς τριάκοντα, τό δέ παιδίον ἔψαλλε ποτέ μέν πεντήκοντα ψαλμούς, ποτέ δέ ὀγδοήκοντα· τὰς δέ πλείστας ἀγρυπνῶν ὄλον τό ψαλτήριον ἐπλήρου, πᾶσαν τήν ἡμέραν ἀσιγήτος δοξολογῶν».

στήν δ' ὠδή: «Ἀναστηλῶν, Πάτερσαντόν παμμακάριστε, ὀλονύκτως, ἴστασο
ὡς ἄσαρκος, ἀμετεώριστον τῆς ψυχῆς, ὄμμα κεκτημένος καί καθαρὸν
ὡσπερ ἔσοπτρον, τοῦ Πνεύματος τὴν αἴγλην, καί τὰς θείας ἐμφάσεις,
καθαρά διανοία δεχόμενος».

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Μετά τήν συνήθη Στιχολογίαν, οί Κανόνες τῆς Ὀκτωήχου, καί τοῦ Ἁγίου, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς·

Ὑμνοῖς γεραίρω Δανιήλ τόν Στυλίτην. Ὁ Ἰωσήφ.

Ὡδή α'. Ἦχος πλ. δ'.

«Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ πάντες λαοί, τῷ ἐν θαλάσῃ Ἐρυθρᾷ, τόν Φαραῶ βυθίσαντι, ὠδήν ἐπινίκιον, ὅτι δεδόξασται».

Ὑμνοῖς ἀνευφημῆσαι μέλλοντι τήν μνήμην σου μακάριε, φωτοφόρον μοι αἴγλην, Δανιήλ οὐρανόθεν κατάπεμψον.

Μέγας ἥλιος ὄντως, Πάτερ ἐξανέτειλας τοῖς πέρασιν, ἀρετῶν δαδουχία, καταυγάζων πιστῶν τά συστήματα.

Νόμοις τοῖς τοῦ Δεσπότου, Πάτερ καθυπείκων ἀπενέκρωσας, ἐγκρατεία τήν σάρκα, καί ὑπέταξας ταύτην τῷ Πνεύματι.

Θεοτοκίον.

Ὅλος ἄνθρωπος ὤφθη, μείνας ὅπερ ἦν καί μετά σάρκωσιν, ὁ ἐκ σοῦ Θεοτόκε, γεννηθεῖς ἀναλλοίωτος Κύριος.

Ὡδή γ'.

«Οὐρανίας ἀψίδος, ὀροφουργέ Κύριε, καί τῆς Ἐκκλησίας δομῆτορ, σύ με στερέωσον, ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ σῇ, τῶν ἐφετῶν ἢ ἀκρότης, τῶν πιστῶν τό στήριγμα, μόνε Φιλάνθρωπε».

Ράβδω τῆς ἐγκρατείας, τήν τῶν παθῶν θάλασσαν, Πάτερ διαρρήξας, διέβης ἀκαταπόντιστος, καί ὄρος ἔφθασας, τῆς ἀληθοῦς ἀπαθείας, καί Θεῷ ὠμίλησας νοῦ καθαρότητι.

Ἀνελθῶν εἰς τό ὕψος, τῶν ἀρετῶν γνώριμος, γέγονας τῷ κόσμῳ ἐν στύλῳ, μένων μετέωρος, καί τῇ λαμπρότητι, τῶν παραδόξων θαυμάτων, καταυγάζων πίστει σοι, τούς προσανέχοντας.

Ἰδρυμένος ἐν πέτρᾳ, τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως, πάσαις μεθοδείαις δαιμόνων, ὤφθης ἀκλόνητος, στύλῳ τό σῶμα δέ, ἐπί τῆς γῆς ἀνυψώσας, τήν ψυχὴν ἐπτέρωσας, πρὸς τά οὐράνια.

Θεοτοκίον.

Ρῦσαι τῆς τῶν παθῶν με, ἐπαγωγῆς Δέσποινα, καί τούς πολεμοῦντας ἐχθρούς μοι, νῦν ἐκπολέμησον, στήριξον πέτρα με, τῶν τοῦ Θεοῦ θελημάτων, τήν ψυχὴν μου φώτισον, Πύλη τοῦ θείου φωτός.

Ὁ Εἰρμός.

«Οὐρανίας ἀψίδος, ὀροφουργέ Κύριε, καί τῆς Ἐκκλησίας δομητορ, σύ με στερέωσον· ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ σῆ, τῶν ἐφετῶν ἢ ἀκρότης, τῶν πιστῶν τό στήριγμα, μόνε Φιλάνθρωπε».

Κάθισμα. Ἦχος πλ. δ'.

Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Ἐγκρατεία καὶ πόνοις καὶ προσευχαῖς, τὴν ψυχὴν σου κοσμήσας θεοπρεπῶς, γέγονας συμμέτοχος, τῶν Ἀγγέλων μακάριε, καὶ τῶν θαυμάτων ὄντως, χαρίσματα ἔλαβες, τοῦ ἰᾶσθαι τὰς νόσους, τῶν πίστει τιμώντων σε· ὅθεν καὶ δαιμόνων, ἀπελαύνων τὰ πλήθη, παρέχεις ἰάματα, τοῖς ἀνθρώποις μακάριε, Δανιήλ ἀξιάγαστε. Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἀγίαν μνήμην σου.

Θεοτοκίον.

Τὴν Βασίλισσαν πάντες δεῦτε πιστοί, τὴν Μητέρα τοῦ πάντων Δημιουργοῦ, φωναῖς μεγαλύνωμεν, καὶ ὕμνοῦντες βοήσωμεν· Ἡ τῆς χαρᾶς αἰτία, Παρθένε πανύμνητε, τοὺς τιμῶντάς σε σῶζε, καὶ σκέπε πρεσβείαις σου· ἔχεις γάρ ὡς Μήτηρ, τοῦ Θεοῦ παρρησίαν, λυτροῦσθαι ἐκ θλίψεων, καὶ πληροῦν τὰ αἰτήματα, τῶν πιστῶς ἐκβοώντων σοι· Πρέσβευε τῷ σῶ Γίῳ καὶ Θεῷ τῶν πταισμάτων δοῦναι τὴν συγχώρησιν, τοῖς εὐσεβῶς προσκυνουσι, τὸν ἄχραντον τόκον σου.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Σταυρικόν καθορῶσα πάθος σεμνή, τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ σου σπλάγχνα πικρῶς, σπαράττουσα ἔκραζεδες, ὀλολύζουσα πάναγνε· Πῶς ἐκὼν ἐτάθης, καὶ θάνατον Δέσποτα, σαρκικόν ἐδέξω· φρικτόν ὄντως ἄκουσμα! ὅθεν ἀνυμνῶ σου, τό ἀπόρρητο Σῶτερ, καὶ ἄφραστον βούλημα, ὅτι σῶσαι ἐλήλυθας, τό πλανώμενον πλάσμα σου. Ἀνάστηθι ἀλλ' ὅμως Υἱέ, καὶ χαρᾶς τὴν καρδίαν πλήρωσον, ὁ εὐφροσύνης τὰ πάντα, πληρώσας τῷ πάθει σου.

Ὡδή δ'.

«Σύ μου ἰσχύς Κύριε, σύ μου καὶ δύναμις, σύ Θεός μου, σύ μου ἀγαλλίαμα, ὁ Πατρικούς κόλπους μή λιπών, καὶ τὴν ἡμετέραν, πτωχείαν ἐπισκεψάμενος· διό σύν τῷ Προφῆτῃ, Ἀββακούμ σοι κραυγάζω· τῇ δυνάμει σου δόξα φιλάνθρωπε».

Ὡς φωταυγῆ ἥλιον, Πάτερ αἰοίδιμε, ἐπὶ στύλου, λάμποντα τεθέασαι, τόν τοῦ Θεοῦ, δοῦλον Συμεών, καὶ ταῖς πηγαζούσαις, ἐκ τούτου θείαις λαμπρότησιν, ἐνθέως κατηρυγᾶσθης, Δανιήλ καὶ κατ' ἴχνος, τῆς αὐτοῦ πολιτείας ἐβάδισας.

Δαιμονικάς φάλαγγας, ὄπλῳ τῆς πίστεως, ἐτροπώσω, ρείθροις τε κατέκλυσας, τῶν προσευχῶν, λύμην τὴν αὐτῶν, Πάτερ ἀναστείλας, ἦν

ἐνεποιούν τοῖς πλέουσι, καί ἔσωσας τοὺς πίστει, τῷ Χριστῷ μελωδοῦντας· τῇ δυνάμει σου δόξα Φιλάνθρωπε.

Ἀναστηλῶν, Πάτερ σαυτὸν παμμακάριστε, ὀλονύκτως, ἴστασο ὡς ἄσαρκος, ἀμετεώριστος τῆς ψυχῆς, ὄμμα κεκτημένος, καί καθαρὸν ὥσπερ ἔσοπτρον, τοῦ Πνεύματος τὴν αἴγλην, καί τὰς θείας ἐμφάσεις, καθαρᾶ διανοία δεχόμενος.

Θεοτοκίον.

Νόμοι ἐν σοί, φύσεως κεκαινοτόμηται· νομοδότην, Λόγον γάρ ἐγέννησας, ὑπὲρ αἰτίων ὡς ἀληθῶς, Πάναγνε καί Λόγον, τῆς ἀλογίας ῥυσάμενον, τό γένος τῶν ἀνθρώπων, τῶν πιστῶς μελωδούντων· τῇ δυνάμει σου δόξα Φιλάνθρωπε.

Ὡδή ε'.

«Ἴνα τί με ἀπώσω, ἀπό τοῦ προσώπου σου τό φῶς τό ἄδυτον, καί ἐκάλυψέ με, τό ἀλλότριον σκότος τόν δείλαιον· ἀλλ' ἐπίστρεψόν με, καί πρὸς τό φῶς τῶν ἐντολῶν σου, τὰς ὁδοὺς μου κατεύθυνον δέομαι».

Ἴνα τῆς ἀθανάτου, δόξης ἐπιτύχης, σαρκός ἐθανάτωσας, τὰς ὀρέξεις Πάτερ, καί παθῶν τὰς ὀρμὰς ἐχαλίνωσας, ἐγκρατείας πόνοις, καί ποταμὸς θαυμάτων ὠφθης, καί πηγὴ ἰαμάτων ἀοίδιμε.

Ἦν διώδευσε τρίβον, Πάτερ ἐπὶ γῆς Συμεῶν ὁ θαυμάσιος, ἐν ἐκτάσει μάκαρ, γεγονότι σοι ὠφθης δεικνύων σοι, σὺν δυσὶν Ἀγγέλοις· Δεῦρο βοῶν, καί στῆθι πρὸς με, πρὸς Θεόν ἀνυψούμενος χάριτι.

Λαμπρυνόμενος αἴγλη, Πάτερ ἀνεσπέρον, καί θείας ἐλλάμψεως, τῶν δαιμόνων ζόφον, καί παθῶν τὴν ὀμίχλην ἐδίωξας, καί ὠράθης στῦλος, φωτοειδῆς καί κλίμαξ ὄντως, πρὸς Θεόν τοὺς πιστοὺς ἐπανάγουσα.

Θεοτοκίον.

Τόν Δεσπότην τεκοῦσα, ὠφθης ὑπερτέρα, τῶν ἄνω Δυνάμεων, καί βροτῶν τὴν φύσιν, ἐθεούργησας μόνη Πανύμνητε, Θεοτόκον· ὅθεν, παναληθῆ ψυχῇ καί γλώσση, οἱ πιστοὶ σε Παρθένε δοξάζομεν.

Ὡδή ς'.

«Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ· πολλαὶ γάρ αἱ ἀνομίαι μου, καί ἐκ βυθοῦ τῶν κακῶν, ἀνάγαγε δέομαι· πρὸς σέ γάρ ἐβόησα, καί ἐπάκουσόν μου, ὁ Θεός τῆς σωτηρίας μου».

Ὁ νοῦς σου τῇ πρὸς Θεόν, ἐγγύτητι λαμπρυνόμενος, ἀνάλωτος ἡδονῶν, πυρὶ Πάτερ ἔμεινε, καί παθῶν ἀνώτερος, καί τῆς πρὸς τό σῶμα, προσπαθείας ὑψηλότερος.

Ναμάτων ζωοποιῶν, τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, πλησθεῖσά σου ἡ ψυχὴ, θεόφρον πανόλβιε, ποταμούς ἀνέβλυσεν, ἰαμάτων ὄντως, ὀχετοὺς παθῶν ξηραίνοντας.

Θεοτοκίον.

Σέ προστασίαν πιστοί, καὶ τεῖχος κεκτήμεθα, οἱ ἐν βυθῶ τῶν κακῶν, καὶ σάλω τῶν θλίψεων, ἀεὶ κινδυνεύοντες, Θεοτόκε μόνη, τῶν βροτῶν τό καταφύγιον.

Ὁ Εἰρμός.

«Γλάσθητί μοι Σωτήρ· πολλαὶ γάρ αἱ ἀνομίαι μου, καὶ ἐκ βυθοῦ τῶν κακῶν, ἀνάγαγε δέομαι· πρὸς σέ γάρ ἐβόησα, καὶ ἐπακουσόν μου, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου».

Κοντάκιον. Ἦχος πλ. δ'.

Ὡς ἀπαρχὰς τῆς φύσεως.

Ὡσπερ ἀστὴρ πολὺφωτος, σύ ἀναβάς μακάριε, ἐπὶ τοῦ στύλου τὸν κόσμον ἐφώτισας, ἐν τοῖς ὁσίοις ἔργοις σου, καὶ τό σκότος τῆς πλάνης, ἀπεδιώξας Πάτερ· διό δεόμεθα, καὶ νῦν ἐπίλαμψον, ἐν ταῖς καρδίαις τῶν δούλων σου, τό ἄδυτον φῶς τῆς γνώσεως.

Ὁ Οἶκος.

Ἡ ᾠδὴ ῥυπαρά πρὸς τὴν αἴνεσιν, τῶν ἀγόνων σου Πάτερ πέφυκεν· οὐ γάρ ἔχω ἀγνήν τὴν καρδίαν μου· καὶ γάρ ταύτην αἰσχροῦς κατεμόλυνα, ἀλλὰ μοι δίδου λόγον Ἄγιε, καθαρῶς ἀνυμῆσαι τὴν σὴν πολιτείαν, ἣν ἐθαύμασαν ὄντως καὶ Ἄγγελοι· καὶ γάρ γέγονας ὡσπερ ἀσώματος, εἰληφῶς τό ἄδυτον φῶς τῆς γνώσεως.

Συναξάριον.

Τῇ ΙΑ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου.

Στίχοι.

Καὶ γῆϊνον πᾶν, ἀλλὰ καὶ γῆν ἐκκλίνων,

Οἰκεῖ Δανιὴλ πρὶν στῦλον, καὶ νῦν πόλον.

Ἐνδεκάτῃ Δανιὴλ στυλοβάμων εὐρατο τέρμα.

Οὗτος γέγονεν ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου Βασιλέως τοῦ Μακέλλη, ἀπὸ Μεσοποταμίας ὀρμώμενος, ἐξ ἐνορίας Σαμοσάτων, ἐκ κώμης Μαρουθᾶ καλουμένης, ἐκ πατρὸς Ἡλία καὶ μητρὸς Μάρθας ἀποτεχθεὶς. Μετὰ δέ τὸν πέμπτον χρόνον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, παρὰ τῶν γεννητόρων ἔν τινι εἰσῆχθη Μοναστηρίῳ, καὶ ἐν τῇ ἀσκητικῇ πολιτείᾳ διέπρεψε. Καὶ παρεγένετο πρὸς τὸν Ὁσιον Συμεῶν τὸν Στυλίτην, ἥδη προκόψας ἐν τῇ ἀσκήσει καὶ παρ' αὐτοῦ εὐλογήθη. Κατὰ δέ θείαν ἀποκάλυψιν, ἦλθεν ἐν τοῖς τῆς Θράκης

μέρεσι, πλησίον τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ Ἀνάπλω· ἔνθα καθεῖρξεν ἑαυτὸν ἔντινι εἰδωλικῷ ναῷ, πολλοὺς πειρασμοὺς παρά τῶν δαιμόνων ὑποστάς. Εἶτα, κίονι ἐπέβη, πολλήν ἐν αὐτῷ ἐπιδειξάμενος ἄσκησιν καὶ καρτερίαν, καύματι καὶ ψύχει, καὶ ταις ἐξ ἀνέμων προκείμενος προσβολαῖς. Πολλά οὖν θαύματα κατειργάσατο, ὡς διαφημισθῆναι τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ παρά τε τῷ βασιλεῖ Λέοντι, καὶ τῷ μετ' αὐτὸν Ζήνωνι, καὶ τῷ τυραννήσαντι Βασιλίσκῳ· οἱ καὶ παραγενόμενοι, προσεκύνησαν τὸν Ἅγιον, καὶ προθεσπίσας αὐτοῖς περὶ τῶν συμβησομένων, καὶ τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν πολεμουμένη, βοηθήσας, καὶ ὁσίως καὶ ἀμέμπτως τὸν βίον διατελέσας, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ Ἀνάπλω.

Ὡδή ζ'.

«Παῖδες Ἑβραίων ἐν καμίνῳ, κατεπάτησαν τὴν φλόγα θαρσαλέως, καὶ εἰς δρόσον τό πῦρ, μετέβαλον βοῶντες· Εὐλογητός εἶ Κύριε, ὁ Θεός εἰς τοὺς αἰῶνας».

Τάξεις Ἀγγέλων σου τὴν στάσιν, κατεπλάγησαν παμμάκαρ Θεοφόρε· μετὰ σώματος γάρ, τὴν τούτων πολιτείαν, ἀναλαβὼν ἐκραύγαζεν· ὁ Θεός εὐλογητός εἶ.

Ἦψει αὐλοῦν πολιτείας, προφητείας τε ἐκλάμπων φωταυγεία, ἰαμάτων ἡμῖν, ἀπήστραψας ἀκτῖνας, τοῖς εὐσεβῶς τιμῶσί σε, Δανιήλ θαυματοφόρε.

Λῦσον παθῶν μου τὴν ὀμίχλην, τῇ λαμπρότητι, παμμάκαρ σῆς πρεσβείας, καὶ πρὸς τρίβους ζωῆς, ὀδήγησον βοῶντα· Εὐλογητός εἶ Κύριε, ὁ Θεός εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Ἦλεως ἔσο μοι Παρθένε, καὶ πληγέντα με ῥομφαία ἁμαρτίας, ἐν μοτώσει τῆς σῆς, θεράπευσον πρεσβείας· Εὐλογημένος κράζοντα, ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Ὡδή η'.

«Ἐπταπλασίως κάμινον, τῶν Χαλδαίων ὁ τύραννος, τοῖς θεοσεβέσιν, ἐμμανῶς ἐξέκαυσε, δυνάμει δὲ κρείττονι, περισωθέντας τούτους ἰδῶν, τὸν Δημιουργόν, καὶ Λυτρωτὴν ἀνεβόα· οἱ Παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀννυμεῖτε, λαὸς ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας».

Τῶν ὀρεκτῶν τό ἔσχατον, τῶν καλῶν τό ἀκρότατον, Πάτερ Θεοφόρε, ἀκριβῶς κατέλαβες, πτεροῖς κουφιζόμενος, τῶν ἐναρέτων πράξεων, καὶ σὺν ἄσωμάτοις, Δανιήλ ἀνακράζεις· οἱ Παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀννυμεῖτε, λαὸς ὑπερυψοῦτε, Χριστόν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἡ τοῦ Θεοῦ σε δύναμις, προφανῶς ἐνισχύσασα, φέρειν τοῦ κρυμοῦ, τό δυσχερές ἐποίησεν, ἡλίον τὸν καύσωνα, τὰς σηπεδόνας τὰς τῆς σαρκός, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς, γεγεννημένων σκωλήκων, τὴν κάκωσιν βοῶντα· Ἱερεῖς εὐλογεῖτε, λαὸς ὑπερυψοῦτε, Χριστόν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Νέος Ἰώβ σύ πέφηνας, Δανιήλ ἀξιάγαστε, πλήθει πειρασμῶν, περισχεθεῖς καί θλίψεων, Δαυῖδ τήν πραότητα, καί Ἰακώβ τό ἄπλαστον, καί τήν σωφροσύνην, Ἰωσήφ ἐμιμήσω, κραυγάζων, τόν Δεσπότην· Τερεῖς εὐλογεῖτε, λαός ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Οἱ Θεοτόκον Δέσποινα, Παναγία φρονοῦντές σε, ῥήμασιν ἐπόμενοι, τοῖς σοῖς πανύμνητε· σέ νῦν μακαρίζομεν, ὅτι Θεόν μακάριον, ἔτεκες ἡμῖν, ὄν ἐν δυσί ταῖς οὐσίαις, μιᾷ δέ ὑποστάσει, ἀννυμοῦντες βοῶμεν· Λαός ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Ὁ Εἰρμός.

«Ἐπταπλασίως κάμινον, τῶν Χαλδαίων ὁ τύραννος, τοῖς θεοσεβέσιν, ἐμμανῶς ἐξέκαυσε, δυνάμει δέ κρείττονι, περισωθέντας τούτους ἰδῶν, τόν Δημιουργόν, καί Λυτρωτήν ἀνεβόα· οἱ Παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀννυμεῖτε, λαός ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τούς αἰῶνας».

Ὡδή θ'.

«Ἐφριξε πᾶσα ἀκοή, τήν ἀπόρρητον Θεοῦ συγκατάβασιν, ὅπως ὁ Ὑψιστος ἐκῶν, κατήλθε μέχρι καί σώματος, παρθενικῆς ἀπό γαστροῦ, γενόμενος ἄνθρωπος· διό τήν ἄχραντον, Θεοτόκον οἱ πιστοί μεγαλύνομεν».

Ἰδοῦ σοι πύλαι οὐρανῶν, μεταστάντι καί τόν δρόμον τελέσαντι, Πάτερ ἠνοιχθησαν, καί τῶν Ἀγγέλων τάξεις ἐδέξαντο· ὁ στεφοδότης δέ Χριστός, δόξη ἐστεφάνωσε, δικαιοσύνης σε· ὄν ὑμνοῦντες οἱ πιστοί μεγαλύνομεν.

Ὡς κρίνον Πάτερ τοῦ ἀγροῦ, ἐν λειμῶνι τῆς ἀθλήσεως ἦνθησας, καί ὡς κυπάρισσος, εἰς ὕψος ἤρθης τῆς τελειότητος, ὡσεὶ ἐλαία ψαλμικῶς ἐφάνης τά πρόσωπα, καί τάς καρδίας ἡμῶν, ἰλαρύνων τῷ ἐλαίῳ τῶν πόνων σου.

Στυλόν σε βάσει ἀρετῶν, στηριζόμενον ἢ κτίσις ἐγνώρισε, πύργον ἀκλόνητον, θαυμάτων βρύσιν, λιμένα εὐδίων, τῶν ἰαμάτων θησαυρόν, δοχεῖον τοῦ Πνεύματος· διό σου σήμερον, Δανιήλ ἐπιτελεῖ τό μνημόσυνον.

Ἡλίου σήμερον ἡμῖν, ἐξανέτειλε φαιδρότερον Ὅσιε, ἢ θεία μνήμη σου, πιστῶν καρδίας καταφωτίζουσα, δικαιοσύνης τῷ φωτί ζόφον δέ διώκουσα, τῶν ψυχοφθόρων παθῶν, ἦν τελοῦντες εὐσεβῶς ἀννυμοῦμέν σε.

Θεοτοκίον.

Φεῖσαί μου Σῶτερ ὁ τεχθεῖς, καί φυλάξας τήν τεκοῦσάν σε ἄφθορον, μετά τήν κύησιν, ὅταν καθίσης κρίναι τά ἔργα μου, τάς ἀνομίας παρορῶν, καί τάς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεήμων ὡς Θεός καί φιλόανθρωπος.

Ὁ Εἰρμός.

«Ἐφριξε πᾶσα ἀκοή, τὴν ἀπόρρητον Θεοῦ συγκατάβασιν, ὅπως ὁ Ὑψιστος ἐκὼν, κατῆλθε μέχρι καὶ σώματος, Παρθενικῆς ἀπό γαστροῦ, γενόμενος ἄνθρωπος· διό τὴν ἄχραντον, Θεοτόκον οἱ πιστοὶ μεγαλύνομεν».

Ἐξαποστειλᾶριον.

Ἐν Πνεύματι τῷ Ἱερῷ.

Τῷ κρύει καὶ τῷ καύσωνι, πιεζόμενος Πάτερ, τῷ σώματι μετέωρος, διετέλεσας ὥσπερ, ἀδάμας μὴ καμπτόμενος, Δανιήλ πανθαύμαστε, τῆς φύσεως ταῖς ἀνάγκαις· διὰ τοῦτο καὶ δόξης, ἀθανάτου σε υἱόν, ἤξιωσεν ἀπολαύειν.

Θεοτοκίον, ὄμοιον.

Ἐκύησας πανάχραντε, τόν Θεοῦ Θεόν Λόγον, τῷ κόσμῳ ὁ τὴν σωτήριον, ἐκτελοῦντα πανσόφως, οἰκονομίαν ἀρίστην· διὰ τοῦτό σε πάντες, ὑμνολογοῦμεν ἀξίως, ὡς πρεσβεύουσαν τούτῳ, λυτρωθῆναι ἡμᾶς νόσων, καὶ παντοίων κινδύνων.

Εἰς τόν Στίχον, Στιχηρά τῆς Ὀκτωήχου.

Ἡ λοιπὴ Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, ὡς σύνηθες, καὶ Ἀπόλυσις.

10. Αγίου Μάρτυρος Αγαθαγγέλου (ΚΓ' Ιανουαρίου)

Τὴν 23 Ἰανουαρίου συνεορτάζονται ὁ ἅγιος Κλήμης καὶ ὁ ἅγιος Αγαθάγγελος, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν διδάσκαλος καὶ μαθητής. Στό μηνιαῖο τοῦ Ἰανουαρίου ὑπάρχουν κανόνες καὶ γιὰ τοὺς δύο ἁγίους, γιὰ τὸν μὲν Κλήμη κανόνα συνέγραψε ὁ Θεοφάνης, ἕνας ἐπίσης μεγάλος ὕμνογράφος, καὶ γιὰ τὸν Αγαθάγγελο ὁ Ἰωσήφ. Ὁ κανόνας πού θά ἐξετάσουμε εἶναι αὐτός τοῦ ἁγίου Αγαθάγγελου πού ἔγραψε ὁ Ἰωσήφ. Ἀναφέρεται κυρίως στό μαρτύριο τοῦ ἁγίου Αγαθάγγελου μέ συχνή ἀναφορά στήν σχέση του μέ τὸν ἅγιο Κλήμη. Ὁ ἅγιος μάρτυρας Αγαθάγγελος, κατὰ τό συναξάρι του, καταγόταν ἀπό τὴ Ρώμη.²⁰⁹ Κατὰ τὴν περίοδο πού ὁ ἅγιος Κλήμης, ὁ Ἀγκύρας, ἦταν φυλακισμένος στή Ρώμη, ἐπηρεάστηκε ἀπό αὐτόν καὶ ἔγινε χριστιανός, μαζί μέ ἄλλους. Ὅλοι ὅσοι πίστεψαν καὶ βαπτίσθηκαν μετὰ ἀπό διαταγή τοῦ αὐτοκράτορα ἀποκεφαλίσθηκαν.²¹⁰ Μόνο ὁ ἅγιος Αγαθάγγελος δραπέτευσε καὶ ἀνέβηκε στό πλοῖο πού βρισκόταν ὁ ἅγιος Κλήμης μέ σκοπὸ τὴν μεταφορὰ του στή Νικομήδεια. Συναντώντας τὸν ἅγιο Κλήμη ὁ Αγαθάγγελος ἔπεσε στά πόδια του μετανιωμένος καὶ τοῦ φανέρωσε τὸν πόθο του νὰ μαρτυρήσει γιὰ τὸν Χριστό. Ἐπάνω, λοιπόν, στό ἴδιο πλοῖο ὑπέστησαν βασανιστήρια τὰ ὅποια συνεχίσθηκαν ὅταν ἔφθασαν στήν Ἀγκυρα, ἀπὸ τὸν τοπικὸ ἄρχοντα Λούκιο. Ὅπως ἀναφέρει καὶ στὸν κανόνα του ὁ Ἰωσήφ τοὺς κρέμασαν σέ ξύλο, τοὺς ἔκαψαν τὰ πλευρὰ τους, τοὺς τρύπησαν μέ πυρακτωμένα σουβλῖα τὰ χέρια, τοὺς ἔριξαν σέ ἀσβέστη γιὰ δύο ἡμέρες, τοὺς χτύπησαν μέ ράβδους, ἔμπηξαν τὰ ἀκόνιτὰ τους στή γῆ μέ τίς αἰχμές πρὸς τὰ ἄνω καὶ τοὺς ξάπλωσαν πάνω σέ αὐτές, μέ ἀποτέλεσμα νὰ κταρτυπηθοῦν τὰ σώματά τους. Ἰδιαίτερα τὸν ἅγιο Αγαθάγγελο περιέλουσαν τό κεφάλι του μέ λυωμένο μολύβι. Στὴ συνέχεια τοὺς ἔδεσαν στό λαιμὸ μυλόπετρες καὶ τοὺς ἔσυραν στοὺς δρόμους τῆς πόλης. Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Λουκίου ἀποκεφαλίσθηκαν καὶ οἱ δύο ἅγιοι.²¹¹

Ἡ προσέλευση τῶν πρώτων χριστιανῶν στό μαρτύριο καὶ ἡ γενναία τους στάση, παρὰ τὰ πράγματι φρικτῶδη καὶ πολὺ σκληρὰ βασανιστήρια, γέμιζε τοὺς πιστοὺς μέ αἰσθήματα συμπόνιας καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ θαυμασμοῦ. Ἀποτέλεσαν ἐπίσης καὶ αἰτία πολλοὶ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς νὰ πιστέψουν, ἐπηρεάζονταν οἱ εἰδωλολάτρες θεατὲς τῶν μαρτυρίων. Ὑπάρχουν πολλές περιπτώσεις πού οἱ φύλακες ἢ οἱ βασανιστὲς τῶν

²⁰⁹ Ἀναφέρει τό συναξάρι του: «Ὁ δὲ μακάριος Αγαθάγγελος Ρωμαῖος ἦν τό γένος».

²¹⁰ Πάλι ἀπὸ ἀναφορὰ τοῦ Συναξαρίου μᾶς δίνεται ἡ πληροφορία ὅτι αὐτοκράτορας ἦταν τὴν περίοδο ἐκείνη ὁ Διοκλητιανός (284-305) καὶ ὁ Μαξιμιανός (282-305) «Ἡθλησε δὲ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τῶν βασιλέων». Βλ. Μ. Rostortzeff, *Ρωμαϊκὴ Ἱστορία*, σελ. 349.

²¹¹ Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, *Ἐπισκόπου Φαναρίου Αγαθαγγέλου*, τ. Ἰανουαρίου, σελ. 277-279.

Μαρτύρων όμολόγησαν και αυτοί τήν πίστη τους στό Χριστό και στή συνέχεια άναδείχθηκαν Μάρτυρες. Έχουμε περιπτώσεις πού πολλοί μετέπειτα έξέχοντες έκκλησιαστικοί άνδρες, όπως ό φιλόσοφος και μάρτυρας Ιουστίνος, ό Τερτυλλιανός κ.ά. Επίσης ή χωρίς φόβο όμολογία προκαλοῦσε τό θαυμασμό και τήν έκπληξη σέ έπιφανείς ειδωλολάτρες όπως στόν Σενέκα, τόν Έπίκτητο, τόν Γαληνό, τόν αυτοκράτορα Μ. Αύρήλιο κ.ά.

Είναι λοιπόν φανερό πόση σπουδαιότητα και σημασία είχε τό μαρτύριο για τήν ίεραποστολική προσπάθεια τής έκκλησίας, δέν είναι ύπερβολή νά πούμε ότι ή έκκλησία θεμελιώθηκε πάνω στό αίμα τών μαρτύρων.²¹² Αυτό επιβεβαιώνεται και από τούς τιμώμενους μάρτυρες τής έκκλησίας, οί όποιοι καταγράφονται και ποσοτικά αλλά και χρονικά, ώστε οί πληροφορίες νά είναι επιβεβαιωμένες και αντίστοιχες μέ τίς πραγματικές χρονικές καταστάσεις, πότε συνέβηκε τό μαρτύριο, πού και επί ποιοῦ αυτοκράτορα.²¹³

Τό σημαντικότερο όμως συμπέρασμα πού βγαίνει από τούς μάρτυρες είναι ότι ήταν πραγματικοί μιμητές του Χριστού καθώς ένώνονται μαζί Του μέσα από τή θυσία, όπως και Έκείνος θυσιάστηκε στό Σταυρό για τήν ανθρωπότητα.

Εεκινώντας ό κανόνας παρομοιάζει τό μαρτύριο τών άγίων μέ τήν έξοδο από τήν Αίγυπτο του Μωυσή και του έβραϊκού λαού πού ό Θεός σώζει θαυματουργικά από τόν Φαραώ, όταν βυθίζει τούς Αιγυπτίους στα

²¹² Σημειώνει ό Ιπόλλυτος ότι: «Ήνικα αν τις τών άγίων επί μαρτύριον κληθῆ και μεγαλεία τινα υπό Θεου εις αυτόν γεννηθῆ, ευθέως πάντες ιδόντες θαυμάζουσιν...», πολλοί δε δι' αυτών πιστευσαντες, ωσαύτως και αυτοί Μάρτυρες Θεου γίνονται» εις τόν Δανιήλ 2, 38 ΒΕΠΕΣ 6, σελ. 55. Επίσης βλ. Ιουστίνου, Διάλογος 110, ΡG σ. 729: «Κεφαλοτομούμενοι και σταυρούμενοι και θηρίοις πραβαλλόμενοι και δεσμοῖς και πυρί και πάσαις ταῖς άλλαις βασάνοις ότι οὐκ αφιστάμεθα τής όμολογίας δηλόν εστιν· άλλ' όσωπερ αν τοιαυτα τινα γίνηται, τοσουτω μάλλον άλλοι πλείονες πιστοί και θεοσεβείς διά του όνόματος του Ήσου γίνονται».

²¹³ Ο άριθμός τών χριστιανών μαρτύρων μέχρι τήν έποχή του Μ. Κωνσταντίνου, πρέπει νά είναι μεγάλος. Δέν είναι βέβαια εύκολο νά ύπολογιστοῦν μέ ακρίβεια γιατί δέν σώθηκαν όλες οί γραπτές πηγές πού αναφέρθηκαν σέ αυτούς ή δέν ύπήρξαν. Ο Τάκιτος τόν πρώτο αιώνα κάνει λόγο για «ingens multitudo» Annales 15, 44, 4. Στούς επόμενους αιώνες μαρτύρησαν και πολλοί άλλοι χριστιανοί στούς διωγμούς του Δεκίου, Διοκλητιανού, κ.ά. Στο Μαρτυρολόγιο του Ίερώνυμου ύπάρχει κατάλογος μέ 4.280 όνόματα μαρτύρων. Από τόν 17^ο αι. ασχολήθηκαν πολλοί ιστορικοί μέ τό θέμα τών μαρτύρων. Ο Η. Dodwell (De paucitate martyrum, Oxford 1648) ύποστήριξε ότι οί μάρτυρες τών πρώτων αιώνων είναι λιγότεροι απ' όσο πιστεύεται, ένω ό Τ. Ruinart (Acta primorum martyrum, Paris 1689) μιλάει για πολύ μεγάλο άριθμό. Στή σύγχρονη έποχή σύμφωνα μέ τόν Η. Grégoire μέχρι τό 313 μ.Χ. πιστεύει ότι είναι λιγότεροι από 10.000 ένω ό L. Hertling καταλήγει ότι ό άριθμός αυτός φθάνει τίς 100.000 μαρτύρων. Βλ. Τσάμης Δημήτριος, Αγιολογία τής Ορθόδοξης Έκκλησίας, σ. 107.

νερά τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσης, «Ὁ πατάξας Αἴγυπτον καί Φαραώ τόν τύραννον, βυθίσας ἐν θαλάσῃ, λαόν διέσωσας δουλείας». Ἐδῶ παρομοιάζει τοὺς μάρτυρες μέ τόν Μωϋσῆ πού μέ τό δικό τους μαρτύριο ἀπέναντι στόν σύγχρονο τους «Φαραώ» δίνουν στό παράδειγμά τους στοὺς ὑπόλοιπους πιστοὺς ὥστε νά μή δειλιάσουν μπροστά στή δύναμη τῆς ἐξουσίας καί χάσουν τήν πίστη τους, ἀλλά νά τήν κρατήσουν καί νά σωθοῦνε, στην ἐν Χριστῷ ζωῇ. Ἀναφέρει στήν συνέχεια τά ὀνόματα τόσο τοῦ Κλήμη, δ' στίχος, α' ὠδῆς, ὅσο καί τοῦ Ἀγαθάγγελου στό Θεοτοκίο τῆς α' ὠδῆς. Στή συνέχεια τοῦ κανόνα δίνει λεπτομερῶς τά μαρτύρια πού υπέστη ὁ Ἀγαθάγγελος. Βλέπουμε στήν γ' ὠδή νά ἀναφέρεται ὁ Ἰωσήφ στοὺς «ἀπίρους παμμακάκρ πόνους, τάς στρεβλώσεις καί τάς πολλά αἰκίσεις, τήν ἀνδρείαν, τοὺς ξεσμούς, καί τόν θάνατον». Στόν δεύτερο στίχο τῆς γ' ὠδῆς «Μετά μυρίους αἰκισμούς σε καί ἀλγηδόνας, ραβδισμούς τε καί ξέσεις Ἀθλοφόρε, ὑποβρύχιος θαλάσῃ, δέδοσαι ἔνδοξε». Στήν δ' ὠδή στό β' στίχο μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «Ἀνηρτήθης ὡς ὁ Χριστός, ἐπί τοῦ ξύλου καί κατεξάνθης, τάς πλευρᾶς σιδήρῳ ἔνδοξε». Στήν ε' ὠδή στόν α' στίχο «Ἄνθραξ πυρούμενοι», «ἐν ἀσβέστῳ πυρωθείση ἐβλήθητε», στόν γ' στίχο «Ἀπλωθεῖς εἰς κράβατον, καί ὀπτώμενος ἐν τῇ πυρᾷ, Ἀγαθάγγελε». Στήν ζ' ὠδή στόν γ' στίχο «Χαίρων υπέστης σοφέ, μολύβδου βαρείας πυρακτώσεις».

Γίνεται ἀντιληπτό ἀπό τόν ἀναγνώστη τό σκληρό μαρτύριο, ἀλλά καί ἡ σπουδαιότητα τοῦ παραδείγματος πού φωτίζει καί λαμπρύνει τήν ἐκκλησία, ἀναφέροντας στόν α' στίχο τῆς ζ' ὠδῆς «Ὡσπερ οἱ δύο αἰεὶ φωστῆρες, παιδρῶς τήν Ἐκκλησίαν, φωτιζουσι πλουσίως ἄθλων λαμπρότητι». Ἡ θυσία καί τό μαρτύριο δέν στεφανώνει μόνο τοὺς μάρτυρες ἀλλά γίνεται καί αἰτία χαρᾶς καί ἐορτῆς καί στή γῆ καί στόν οὐρανό, ὥστε ὁ θάνατος ὁ φυσικός νά ἠττᾶται ἀπό τήν αἰώνια ζωῇ, «Ἡ γῆ ἐορτάζει, καί χορεύει οὐρανός· ἀγάλλονται χοροὶ τῶν Ἀσωμάτων, καί καρδίαι τῶν πιστῶν».

Κανών τοῦ Ἁγίου Ἀγαθαγγέλου, οὗ ἡ ἀκροστιχίς·

Τὴν σὴν ἀννυμῶ Παμμάκαρ χαίρων χάριν. Ἰωσήφ

Ἦδῃ α'. Ἦχος δ'.

«Ὁ πατάξας Αἴγυπτον, καὶ Φαραῶ τὸν τύραννον, βυθίσας ἐν θαλάσῃ, λαόν διέσωσας δουλείας, Μωσαϊκῶς ἄδοντα, ᾠδὴν ἐπινίκιον, ὅτι δεδόξασται».

Τὸν κλεινὸν ἐν Μάρτυσι, τῶν Ἀθλητῶν τό καύχημα, τὸν ἄγγελον τῆ κλήσει, γεγεννημένον καὶ τῆ πράξει, χαρμονικῶς σήμερον, τιμήσωμεν ἐν πίστει, καὶ μακαρίσωμεν.

Ἠξιώθης Ἐνδοξε, τῆς τῶν Μαρτύρων εὐκλείας, ἀθλοῦντα θεωρήσας μεγαλοφρόνως ἐν τῇ Ρώμῃ, τὸν ἱερόν Κλήμεντα· μεθ' οὗ σε συνελθόντες, πίστει γεραίρομεν.

Νεκρωθεὶς Μακάριε, παντὶ τῷ κόσμῳ ἔδραμες, τὴν νέκρωσιν κηρύττων, τοῦ Ζωοδότου ἐν σταδίῳ· καὶ ὑποστάς βάσανα, ζωῆς ἀδιαδόχου, νῦν κατηξίωσαι.

Θεοτοκίον.

Σαρκωθέντα Κύριον, δι' εὐσπλαγχνίαν ἄφατον, ἐκύησας Παρθένε· ὃν Ἀγαθάγγελος ποθήσας, ἔξω σαρκὸς γέγονε, ἀθλήσας παραδόξως· μεθ' οὗ ὕμνουμέν σε.

Τοῦ Μάρτυρος.

Ἐστερεώθη ἡ καρδιά μου.

Ἦμνολογῶ σου τοὺς ἀπείρους παμμάκαρ πόνους, τὰς στρεβλώσεις καὶ τὰς πολλὰς αἰκίσεις, τὴν ἀνδρείαν, τοὺς ξεσμούς, καὶ τὸν θάνατον· δι' ὧν ἠξιώθης, ζωῆς Ἀγαθάγγελε.

Μετὰ μυρίους αἰκισμούς σε καὶ ἀλγηδόνας, ραβδισμούς τε καὶ ξέσεις Ἀθλοφόρε, ὑποβρύχιος θαλάσῃ, δέδοσαι ἔνδοξε· ἐξ ἧς ὁ τῶν ὄλων, Δημιουργός σε ἐρρύσατο.

Νεανικῶς τε καὶ ἀνδρείως γενναῖε Μάρτυς, πυρακτώσεις ὑπήνεγκας τῶν ἡλων, καιομένης τῆς σαρκός, καὶ ἄνωθεν δρόσον δεχομένης, ὑπομονῆς Ἀγαθάγγελε.

Θεοτοκίον.

Ἦ παραδόξου μυστηρίου! πῶς ἡ Παρθένος, πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν ἐδείχθη, ἐν νηδύϊ τὸν ἀπεριόριστον, ἀστενοχωρήτως χωρήσασα.

Δόξα, τοῦ Ἀγαθαγγέλου.

Ἐπεφάνης σήμερον.

Ἀγαθόν σε ἄγγελον, γεγεννημένον, θεοσδότοις λάμπουσιν, ἀνευφημοῦντες εὐσεβῶς, ἐπιτελοῦμεν τὴν μνήμην σου, κλέος Μαρτύρων, σοφέ Ἀγαθάγγελε.

Καί νῦν. Θεοτοκίον.

Προστασία ἄμαχε, τῶν θλιβομένων, καί πρεσβεία ἔτοιμε, τῶν ἀπορούντων ἐν δεινοῖς, ἀπό κινδύνων με λύτρωσαι· μή με παρίδης, ἢ πάντων ἀντίληψις.

Ἡ Σταυροθεοτοκίον.

Ἐπί ξύλου βλέπουσα ἀναρτηθέντα, τόν Υἱόν σου Πάναγνε, σπλάγχνα μητρῶα μητρικῶς, σπαρασσομένη ἐκραύγαζες· Οἶμοι! πῶς ἔδυσ, τό φῶς μου τό ἄχρονον.

Τοῦ Μάρτυρος.

Εἰσακήκοα ὁ Θεός.

Πολυώδυνα ἐνεγκών, βασάνων εἶδη γενναῖε Μάρτυς, σὺν τῷ θείῳ χαίρων Κλήμεντι, ταῖς ῥοαῖς τοῦ αἵματος, πᾶσαν τὴν γῆν Θεόφρον ἠγίασας.

Ἀνηρτήθης ὡς ὁ Χριστός, ἐπὶ τοῦ ξύλου καί κατεξάνθης, τὰς πλευράς σιδήρῳ ἔνδοξε, καταπλήξας ἅπαντας, ὑπομονῇ σοφέ Ἀγαθάγγελε.

Μεγαλύνοντες τόν Χριστόν, φρουράν κατόκουν οἱ Ἀθλοφόροι, ὡς φρουροὶ θείων προστάξεων, Κλήμης ὁ πανάριστος, καί Ἀγαθάγγελος ὁ ἀοίδιμος.

Θεοτοκίον.

Μακαρίζομέν σε αἰί, Θεοκῆτορ εὐλογημένη· δι' ἧς δόξης ἠξιώθημεν, καί τόν πρὶν Παράδεισον, ὃν ἀπωλέσαμεν ἀπελάβομεν.

Τοῦ Μάρτυρος.

Ὁρθρον φαεινόν ἡμῖν.

Ἄνθραξι πυρούμενοι, ἀγαπήσεως τοῦ Πανουργοῦ, ἐν ἀσβέστῳ πυρωθείση ἐβλήθητε, καλλίνικοι Μάρτυρες.

Κόσμος ὠραιότατος, ἀνεδείχθητε τῶν Ἀθλητῶν, ἀφαιρούμενοι δοράν τὴν τοῦ σώματος, ἀήττητοι Μάρτυρες.

Ἀπλωθεῖς εἰς κράβατον, καί ὀπτόμενος ἐν τῇ πυρᾷ, Ἀγαθάγγελε Ἀγγέλους ἐξέπληξας, ὀρῶντας τοὺς ἄθλους σου.

Θεοτοκίον.

Ῥυομένη φάνηθι, Ἀπειρόγαμε πάντας ἡμᾶς, πειρασμῶν τε καί κινδύνων καί θλίψεων, τοὺς πόθῳ ὑμνοῦντάς σε.

Τοῦ Μάρτυρος.

Ἐν πελάγει τοῦ βίου.

Χαριστήριον αἶνον Θεῶ προσῆξας, θεόφρον Ἀθλητά, ἐν τῇ καμίνῳ ἐμβληθεῖς, ὡς πάλαι οἱ αἰχμάλωτοι Παῖδες, καί δρόσον δεχόμενος, Ἀγαθάγγελε οὐρανόθεν.

Ἀγαθαῖς ἀγγελίαις ταῖς δι' Ἀγγέλων, νευρούμενος τόν νοῦν, τούς αἰκισμούς τε καί ἀλγηδόνας, ὡσπερ πάσχοντος ἄλλου, ῥαδίως ὑπήνεγκας, Ἀγαθάγγελε γενναιόφρον.

Τεράν ξυνωρίδα ὑμᾶς ὁ πλάνος, θεασάμενος σοφοί, δεσμοῖς συνθλίβει, καί ποιναῖς συγκόπτει, καί φρουραῖς κατακλείει, καί γέλωτα ὠφλησε, τῇ ἀτρέπτῳ ὑμῶν ἐνστάσει.

Θεοτοκίον.

Ραθυμίας ὕπνου θανατηφόρου, ἀπάλλαξον Ἀγνή, καί πρός ἐνθέους, γρηγορεῖν με ὕμνους, καί καλᾶς ἐργασίας, ἐνίσχυσον Δέσποινα, ἵνα πόθῳ ὕμνολογῶ σε.

Ὁ Εἰρμός.

«Ἐν πελάγει τοῦ βίου ταῖς πράξεσί μου, κατήλθον εἰς βυθόν· ἀλλ' ὡς ἐκ κήτους Ἰωναῖς οὕτω βοῶ σοι· Ἐκ βυθοῦ τῶν κακῶν μου, ἀνάγαγε δέομαι, Υἱέ τοῦ Θεοῦ καί Λόγε».

Συναξάριον.

Ὁ μακάριος οὗτος καί θεσπέσιος Κλήμης, ἐν ὄλῃ σχεδόν τῇ ἀνθρωπίνῃ αὐτοῦ ζωῇ διήνυσεν τό μαρτύριον. Ἐν γάρ ὀκτώ χρόνοις καί εἴκοσιν, αὐτῷ παρετάθη ὁ πρός τούς τυράννους ἀγών οὐ διακοπτόμενος ἐκκεχειρία, οὐδέ ἐκ παραγγέλματος ἐφ' ἡμέραις ρηταῖς τακτὴν τινα λαμβάνων ἀνακωχὴν καί εἰρήνην, ὡσπερ ἐπί τοῖς ἐν πολέμῳ παρατασσομένοις ἐκατέρωθεν νόμοις, ἵν' αὐθις ἐπ' ἀλλήλους νεαροί συμπέσωσι καί ἀκμάζοντες· ἀλλά σύντονοι καί ὀξεῖς, ὡς μή εἶναι μᾶλλον τόν χρόνον θαυμάζειν, ἐν ᾧ ὡς ἄλλου πάσχοντος αὐτός ἐκαρτέρει, ἢ τό πλήθος καί τήν ἐπιφοράν τῶν κακῶν· μᾶλλον δέ θαυμάζειν ἐπίσης ἀμφότερα. Διά γάρ πάσης ἰδέας βασάνων ὑπελθῶν καί τούς τότε κρατοῦντας τυράννους καί βασιλεῖς ἐλέγξας, καί πάση σχεδόν τῇ οἰκουμένη θεάτρον γεγονώς, καί Ἀγγέλους καταπλήξας τῇ καρτερίᾳ, οὕτω τῆς δόξης τόν στέφανον ἐκομίσατο.

Ἦν δέ ἐκ πόλεως Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας, πατρός μὲν Ἕλληνας, μητρός δέ εὐσεβοῦς καί πιστῆς, τοῦνομα Σοφίας. Ὑπέδυσεν δέ τόν μονήρη βίον δωδεκαετῆς ὑπάρχων. Εἰς δέ τόν εἰκοστόν γενόμενος χρόνον, εἰς τόν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἄγεται. Ἦθλησε δέ ἐπί Διοκλητιανοῦ καί Μαξιμιανοῦ τῶν βασιλέων.

Ὁ δέ μακάριος Ἀγαθάγγελος Ρωμαῖος ἦν τό γένος. Μετά δέ τό ἀναιρεθῆναι τούς μετά τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος ὄντας Ἁγίους, ἐναποκλείστους ἐν Ρώμῃ (ὧν εἷς ἦν ὁ Ἀγαθάγγελος, πρῶτος μὲν τῶν ἄλλων προσελθῶν, καί

βαπτισθείς ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος, ἀποδράσας δέ καθ' ὃν καιρὸν ἀποτμηθῆναι ἔμελλον οἱ σὺν αὐτῷ ἀπόκλειστοι), μέλλοντος τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Μαξιμιανοῦ ἀπαχθῆναι καὶ ἐμβληθῆναι τῷ πλοίῳ καὶ ἀποπλεῦσαι εἰς Νικομήδειαν, προλαβὼν ὁ Ἀγαθάγγελος, εἰσῆλθε λαθῶν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ περιέμενε τὸν Κλήμεντα. Ὡς δέ καὶ οὗτος εἰσῆλθε καὶ προσπεσόντα τὸν Ἀγαθάγγελον τοῖς ποσίν αὐτοῦ εἶδεν, ἐχάρη, καὶ τὴν αὐτοῦ μεταμέλειαν καὶ ἐπιστροφὴν, ὡς ἀγαθοῦ παρουσίαν, ἐνόμισε. Καὶ ἦν συναθλῶν αὐτῷ ἄχρις ἂν, φθάσαντες εἰς Ἄγκυραν, πρὸς Λούκιον παρεγένοντο. Κἀκεῖσε τὴν κάραν ἀποτμηθείς, προστάξει τοῦ Λουκίου, μετὰ τῶν λοιπῶν σὺν αὐτῷ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων τῷ Χριστῷ προσελθόντων, πρὸς τὰς οὐρανίας ἀπέπτυ μονάς.

Τὰ δέ εἶδη τῶν βασάνων εἰσὶ ταῦτα. Ὁ μὲν μακάριος Κλήμης ἰδίως πέπονθε ταῦτα· ξύλῳ ἀναρτᾶται καὶ ξέεται· λίθοις τέμνεται· σιδηροῖς τύλοις τὸ στόμα τύπτεται· εἰρκτῇ βάλλεται· τροχῷ δεσμεῖται· βάκλοις τύπτεται· μαχαίραις κατατέμνεται· σιδηροῖς τύλοις τὸ στόμα τύπτεται· τὰς σιαγόνας συντριβεται· ὀδόντων ἀποστερεῖται· σιδήροις πεδεῖται καὶ εἰρκτῇ ἐναπορρίπτεται. Ταῦτα ὁ θεῖος Κλήμης ἰδίως.

Ἄμα δέ Ἀγαθαγγέλω, βουνεύροις ξηροῖς τύπτονται· ξύλῳ ἀναρτῶνται· λαμπάσι πυρός τὰς πλευράς καίονται· θηρίοις ἐκδίδονται· σούβλας πεπυρωμένας διὰ τῶν μεσοδακτύλων τῶν χειρῶν δέχονται· ἐν ἀσβέστῳ βληθέντες, δυσὶν ἡμέραις προσεκαρτέρησαν· λώρους τῆς δορᾶς τοῦ σώματος τῶν ὤμων ἀφαιροῦνται· βάκλοις αὐθις τύπτονται· ἐπὶ κραβάτων σιδηρῶν πυρωθέντων ἀνακλίνονται· εἰς κάμινον πυρός νυχθήμερον ἐμβάλλονται· κατὰ τῶν ψοῶν σφοδρῶς ξέονται· ὀβελίσκοις ὀξέσι, κατὰ γῆς ἐμπαρεῖσιν, ἄνω τὰς εὐθείας ἔχουσιν, ἐπακοντίζονται, οἱ δεινῶς αὐτοὺς κατεκέντησαν καὶ κατέτρωσαν· μόλυβδον λυθέντα κατὰ κεφαλῆς ὁ μόνος ὁ Ἅγιος Ἀγαθάγγελος ἐπιχέεται· λίθοις μυλίταις τοῖς τραχήλοις ἐξαρτῶνται ἀμφότεροι, καὶ διὰ τῆς πόλεως ἐλκόμενοι, λίθοις βάλλονται.

Ἰδίως πάλιν ὁ Ἅγιος Κλήμης περόνας σιδηρᾶς πεπυρωμένας εἰς τὰς ἀκοὰς δέχεται· λαμπάσι πυρός αὐθις προσομιλεῖ· λίθῳ μεγάλῳ προσδεθείς, βάκλοις κατὰ τοῦ προσώπου καὶ τῆς κεφαλῆς τύπτεται· καὶ ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας πεντήκοντα πληγὰς λαμβάνων ἐκαρτέρει. Τὸ δέ τελευταῖον καρατομοῦνται τὰς κεφαλὰς ἀμφότεροι ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας. Τελεῖται δέ ἡ αὐτῶν Σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν Μαρτυρίῳ, τῷ ὄντι πέραν ἐν τοῖς Εὐδοξίου, ἐπέκεινα Ἀνάπλου, καὶ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τῆς παλαιᾶς καὶ νέας.

Τοῦ Μάρτυρος. Μὴ παραδώης ἡμᾶς.

Ὡσπερ οἱ δύο αἰεὶ φωστῆρες, φαιδρῶς τὴν Ἐκκλησίαν, φωτίζουνσι πλουσίως ἄθλων λαμπρότητι, σὺν Ἀγαθαγγέλω ὁ μέγας Κλήμης σκοτασμόν, λύοντες πονηρῶν ἀπιστίας ἐχθρῶν· οὓς εὐφημήσωμεν μεγαλοφώνως.

Νεανικῶς τούς ξεσμούς υπέστης, καί πάσας τρικυμίας, τῶν ἀνυποίστων πόνων σαρκός σου τραύμασιν, ἐχθρούς τραυματίζων τούς ἀοράτους, ἀθλητά ἐνδοξε, τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ κοινωνέ, Ἀγγέλων σύσκηνη Μαρτύρων κλέος.

Χαίρων υπέστης σοφέ, μολύβδου βαρείας πυρακτώσεις, κατά τῆς θείας κάρας ἐπενεχθείσας σου, καί καταφλεγούσας ταύτην διόλου, ὥσπερ τις ἄσαρκος, Ἀγαθάγγελε στρατιῶτα Χριστοῦ· ὅθεν πίστει σε δοξολογοῦμεν.

Θεοτοκίον.

Ανερμηνεύτου λόγῳ, μετέσχες Παρθένε μυστηρίου· Θεόν γάρ τόν ἐν πᾶσιν ὄντα ἀχώρητον, ἀστενοχωρήτως χωρεῖς καί τίκτεας, καί μαζοῖς ἔθρεψας, βουληθέντα οἰκτειρῆσαι ἡμᾶς, τούς Θεοτόκον σε ὁμολογοῦντας.

Τοῦ Μάρτυρος.

Τά σύμπαντα Δέσποτα.

Ρανίσιν αἱμάτων σου, πῦρ ἀποσβέσας ἀθεΐας, ἤρδευσας Πανεύφημε, Χριστοῦ τήν Ἐκκλησίαν, πίστει ἀναθάλλουσαν, καί εὐφημοῦσαν ἀξίως, τούς μεγίστους σου πόνους, τά παλαιίσματα, τάς λαμπράς ἀριστείας, ἀπαύστως σοφέ Ἀγαθάγγελε.

Ἰσους ἐκομίσαντο, τῆς νίκης τούς στεφάνους, Κλήμης ὁ πανάριστος, καί Ἀγαθάγγελος· ὅθεν, ἐν ὑψίστοις τῶ πάντων βασιλεύοντι παρεστῶτες, προστάται καί ρύσται ἡμῶν χρηματίζουσιν, εὐλογοῦντες ὑμνοῦντες ἀπαύστως τόν Κύριον.

Νέους ἐκμιμούμενος, τούς κατασβέσαντας τήν φλόγα, τό πῦρ ὥσπερ ἄσαρκος, ὑπήλθες ἀθλοφόρε, ζήλῳ πυρακτούμενος, τῆς τοῦ Κυρίου ἀγάπης, καί θερμῶς ἀνεβόας Ἀγαθάγγελε· Εὐλογεῖτε τά ἔργα Κυρίου, ἀπαύστως τόν Κύριον.

Θεοτοκίον.

Ἰσχυράν παράκλησιν, καί ἀκαταίσχυνον ἐλπίδα, τειχος ἀπροσμάχητον, καί θείαν προστασίαν, ὁ λαός σου ἔχει σε, ὁ σέ δοξάζων Παρθένε· καί σωζόμενος κράζει ἐμμελέστατα· Εὐλογεῖτε τά ἔργα Κυρίου, ἀπαύστως τόν Κύριον.

Τοῦ Μάρτυρος. Ἐποίησε κράτος.

Ὡς ζευγος ὠραῖον, Ἀγαθάγγελος ὁμοῦ, ὁ ἐνδοξος καί Κλήμης ὁ γενναῖος, φανέντες μαρτυρικαῖς, ἐλαμπρύνθησαν στολαῖς· καί νῦν στεφανηφόροι τῶ Θεῷ, καί Βασιλεῖ τῶν ὅλων, εὐκλεῶς παρίστανται, σὺν τοῖς Ἀσωμάτοις.

Σαρκός οὐκ ἐφείσω, ὁμιλούσης χαλεποῖς, ἐν πλείοσι καιροῖς κολαστηρίοις, ἐφέσει τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἠτοίμασε Θεός, τοῖς θείοις θεράπουσιν αὐτοῦ· μεθ' ὧν περιπολεύεις, Μάρτυς Ἀγαθάγγελε, χαίρων εἰς αἰῶνας.

*Ἡ γῆ ἐορτάζει, καί χορεύει οὐρανός· ἀγάλλονται χοροὶ τῶν Ἀσωμάτων,
καί καρδίαι τῶν πιστῶν, εὐσεβῶς δοξάζουσι, τὴν μνήμην σου σήμερον σοφέ·
ἐν ἧ τούς σέ τιμῶντας, σῶζε ταῖς πρεσβείαις σου, πάσης ἐπηρείας.*

Θεοτοκίον.

*Φωτίζεις τόν κόσμον, ἀνατείλασα τό φῶς, Πανάμωμε, τό λάμψαν πρό
αἰώνων, ἐκ τοῦ Πατρός ὑπέρ νοῦν· διά τοῦτό σοι βοῶ· Τό σκότος ἀπέλασον
Ἀγνή, ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας, τῶν ἀτάκτων λογισμῶν, ὅπως ἀννυμῶ σε.*

11. Τεσσαράκοντα δύο Μαρτύρων ἐν Ἀμορίῳ (ΣΤ' Μαρτίου)

Ὁ κανόνας τῶν τεσσαράκοντα δύο Μαρτύρων, ἀναφέρεται σέ ἕνα πολύ σημαντικό γεγονός πού ἔλαβε χώρα κατά τήν ἐποχή τοῦ αὐτοκράτορα Θεοφίλου καί συγκλόνισε τό Βυζάντιο. Τό γεγονός πού συνδέεται μέ τούς τεσσαράκοντα δύο Μάρτυρες εἶναι ἡ ἄλωση καί καταστροφή τοῦ Ἀμορίου, πατρίδα τῆς δυναστείας τῶν Ἰσαύρων καί τοῦ αὐτοκράτορα Θεοφίλου, εἶναι μάλιστα ἕνα ἀπό τά σημαντικότερα γεγονότα πού ἔλαβαν χώρα ἀνάμεσα στή μακρά ἱστορία τῶν πολέμων ἀνάμεσα στούς Βυζαντινοὺς καί τούς Ἀραβες.

Τό Ἀμόριο βρισκόταν σέ μία πολύ σημαντική θέση, στήν Μικρά Ἀσία. Σταυροδρόμι τῶν ἐμπορικῶν δρόμων πρὸς τό νότο, Ἀπτάλεια, πρὸς ἀνατολάς Ἄγκυρα-Καππαδοκία, πρὸς βορρά Κωνσταντινούπολη καί πρὸς τή δύση Σμύρνη. Ἡ κατοχή τῶν ὀχυρῶν, ἰδίως τοῦ Ἀμορίου καί τοῦ Δορυλαίου ἦταν ἀπαραίτητη γιά τόν ἔλεγχο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας²¹⁴. Ὁ τόπος πέρα ἀπό τήν στρατηγική του σημασία εἶναι ἄγονος καί πτωχός, γι' αὐτό πολλοί ἀπό τούς κατοίκους του προτιμοῦσαν τή στρατιωτική σταδιοδρομία.

Στό ἱστορικό πλαίσιο τῆς ἐποχῆς αὐτοκράτορας εἶναι ὁ Θεόφιλος πού ἀνεβαίνει στό θρόνο το 829²¹⁵, ἐνῶ βυζαντινοὶ καί Ἀραβες πολεμοῦσαν ἤδη ἐπί σχεδόν δύο αἰῶνες.

Ὁ Θεόφιλος ἦταν φιλόδοξος καί ὀπαδός τῆς Εἰκονομαχίας, ἐπεδίωκε νά ἐνισχύσει τό καθεστῶς του καί νά ὑποστηρίξει τήν θρησκευτική του πολιτική μέ στρατιωτικές ἐπιτυχίες κατά τοῦ Ἀββασιδικοῦ Χαλιφάτου,²¹⁶ τοῦ κυρίου ἀντιπάλου τῆς αὐτοκρατορίας. Τό 837 ὁ Θεόφιλος σέ μία σειρά ἐπιχειρήσεων κατά τῶν Ἀράβων κατέλαβε τίς πόλεις Σωζόπετρα, πού θεωροῦνταν γενέτειρα τοῦ Χαλίφη Μουτασίμ, καί Ἀρσαμόσατα τίς ὁποῖες κατάστρεψαν.²¹⁷

Μετά ἀπό αὐτό τό γεγονός ὁ Χαλίφης Μουτασίμ συγκέντρωσε ἕναν πολύ μεγάλο ἀριθμό στρατιωτικῶν δυνάμεων γιά μία ἐκστρατεία ἐκδίκησης κατά τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Μουτασίμ ἔθεσε ἐξαρχῆς ὡς στόχο του τήν κατάληψη τοῦ Ἀμορίου καί τῆς Ἄγκυρας, καθῶς ἀποτελοῦσαν σημαντικές στρατιωτικές θέσεις καί ταυτόχρονα τό Ἀμόριο ἦταν ἡ γενέτειρα τοῦ αὐτοκράτορα Θεοφίλου, πού ἡ κατάληψή του θά ἦταν ἕνα γεγονός ξεχωριστῆς σημασίας γιά τούς Ἀραβες.²¹⁸ Ὁ Θεόφιλος ἀντιλαμβανόμενος τίς προθέσεις τοῦ Μουτασίμ προσπάθησε νά

²¹⁴ Ἰ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία Βυζαντινοῦ Κράτους*, σελ. 252-254.

²¹⁵ Ἰ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία Βυζαντινοῦ Κράτους*, σελ. 244-245.

²¹⁶ Treadgold, *The Byzantine Revival*, σελ. 272-280.

²¹⁷ Bury, *A History of the Eastern Roman Empire*, σ.σ. 259-260.

²¹⁸ ὁ.π., σ.σ. 262-263.

ἀποτρέψει τήν ἐπίθεση στήν περιοχή χωρίς ὅμως νά τά καταφέρει. Μοιραία τό Ἀμόριο γνώρισε μιὰ πρωτοφανή ἐπίθεση καί πολιορκία. Παρά τήν δυνατή ὀχύρωσή του καί τήν σθεναρή ἀντίσταση πού ἀντέταξε ὑπό τήν ἡγεσία τοῦ Ἀετίου, δέν κατόρθωσε νά ἀποτρέψει τήν ἀραβική ἐπίθεση. Μάλιστα συνέβη καί ἕνα γεγονός προδοσίας ἀπό ἕναν βυζαντινό διοικητή τόν Βοϊλίδη πού ἐπέφερε τήν ἄλωση τῆς πόλης.²¹⁹ Ἐπακολούθησε ἡ πλήρης καταστροφή τοῦ Ἀμορίου, οἱ ἀραβες ἐπιδόθηκαν σέ σφαγή τοῦ πληθυσμοῦ καί συστηματική λεηλασία, πλῆθος κατοίκων αἰχμαλωτίσθηκαν, μαζί μέ αὐτούς καί οἱ σαρανταδύο τιμώμενοι μάρτυρες πού ἦταν ἐπιφανεῖς βυζαντινοί ἀξιωματοῦχοι, ἐνῶ ἡ πόλη πυρπολήθηκε ὀλοσχερῶς.²²⁰

Ὅπως ἀναφέρθηκε ἀνάμεσα στούς αἰχμαλώτους πού δέν σφαγιάσθηκαν ἦταν καί οἱ σαρανταδύο ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι, ὅλοι τούς ἐπιφανεῖς, ἀνδρεῖοι καί εὐγενικῆς καταγωγῆς. Μεταφέρθηκαν ὅλοι τους στή Συρία σέ μιὰ φοβερή φυλακή πού ὑπέστησαν πολλές δυσκολίες. Θεωρώντας ὁ Χαλίφης τήν κατάκτηση τῶν ψυχῶν κατά πολύ ἀνώτερη ἀπό αὐτῆς τῶν πόλεων, τούς ὑπόσχονταν νά χαρίσει τή ζωή τους ἐάν αὐτοί ἀλλαξοπιστήσουν, αὐτός ἦταν καί ὁ σκοπός του καί γι' αὐτό τούς κράτησε ζωντανούς, ὥστε ἂν ἄλλαζαν θρησκεία αὐτό θά ἦταν ἕνα μεγάλο τρόπαιο νίκης καί παράδειγμα ἔναντι τῶν χριστιανῶν.

Ἀπό αὐτούς τούς σαρανταδύο διασώθηκαν τά ὀνόματα μερικῶν ἀπό αὐτούς τούς ἥρωες πού εἶναι:

Θεόδωρος ὁ Κρατερός, πρωτοσπαθάριος (ἦταν μάλιστα πρώην ἱερέας πού ἐξιλεώθηκε γιά τήν ἐγκατάλειψη τοῦ λειτουργήματός του μέ τόν μαρτυρικό του θάνατο), Κωνσταντῖνος Βαβούτζικος, δρουγγάριος τῆς Βίγλας, Κωνσταντῖνος Κάλλιστος, Τουρμάρχης, Θεόφιλος ὁ Πατρίκιος, Βασσόης ὁ δρομεύς, Ἀέτιος, Μελισσηνός καί Κύριλλος.²²¹

Οἱ προτάσεις τοῦ Χαλίφη πρὸς τούς σαρανταδύο ἦταν συνεχεῖς καί πότε μέ τήν προσφορά τῆς ἀπελευθερώσεως, πότε μέ τήν προσφορά τιμῶν προσπαθοῦσαν νά τούς μεταστρέψουν. Οἱ μάρτυρες ὅμως ὀπλισμένοι μέ πίστη καί ἐμπνευσμένοι μέ λόγια ἀπό τή Γραφή δέν ἐνέδωσαν στίς προτάσεις πού τούς ἔγιναν καί θεωροῦσαν ὅτι ἡ πίστη στόν Χριστό ἦταν αὐτή ἡ ἀληθινή καί πῶς ὁ Χριστός δέν ὑποδουλώνει τήν ψυχή τῶν ἀνθρώπων, πού εἶναι ἔλλογη καί δημιουργημένη κατ' εἰκόνα Θεοῦ

²¹⁹ Bury, σ.σ. 268-269 καί Treadgold, σ.σ. 302-303.

²²⁰ Treadgold, σελ. 303.

²²¹ Bury, σ.σ. 271-272. Ἐπίσης ὁ Ἰωσήφ μᾶς δίνει μέσα στόν κανόνα τά ὀνόματα ἀρκετῶν ἀπό τούς μάρτυρες. Στήν α' ὠδή μᾶς λέει ὅτι εἶναι σαρανταδύο «Οἱ τεσσαράκοντα δύο πανευκλειῖς», στήν γ' ὠδή τό ὄνομα τοῦ Θεόδωρου, τοῦ Κωνσταντίνου καί τοῦ Θεόφιλου. Στήν δ' ὠδή τό ὄνομα τοῦ Βασσόη, στήν στ' ὠδή ἀναφέρει καί πάλι ὅλα τά ὀνόματα μαζί, τό ἴδιο καί στήν θ' ὠδή.

καί ἐλεύθερη, ἐνῶ ἡ πίστη στόν Μωάμεθ εἶνα σαθρή καί ὑποδουλώνει τόν ἄνθρωπο στήν τυραννία τῆς σάρκας. Ἀπάντησαν μάλιστα με βεβαιότητα ὅτι ὁ Μωάμεθ δέν προαναγγέλλεται ἀπό κανέναν προφήτη, ἐνῶ ἀντίθετα ὀλόκληρη ἡ Παλαιά Διαθήκη προαναγγέλλει τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ.

Στίς 5 Μαρτίου 845, ἐκδόθηκε τελικά ἡ θανατική καταδίκη τους. Τήν ἐπόμενη ἡμέρα ἕνας ἀξιωματικός μέ ἰσχυρή φρουρά ἤρθε νά τούς παραλάβει ἀπό τή φυλακή καί προσπάθησε γιά τελευταία φορά νά τούς μεταπείσει νά ἀλλαξοπιστήσουν, μάταια ὅμως γιατί δέν τά κατάφερε. Αφοῦ δέθηκαν πισθάγκωνα τούς ἔσυραν οἱ στρατιῶτες σάν πρόβατα σέ σφαγή στήν ὄχθη τοῦ Εὐφράτη, ὅπου καί ἐκτελέσθηκαν.²²² Τόπος μαρτυρίου ἡ Σαμάρρα, πού ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Χαλιφάτου. Ἐορτάζονται ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς οἱ «Ἅγιοι τεσσαράκοντα δύο Μάρτυρες τοῦ Ἀμορίου».

Ἡ καταστροφή τοῦ Ἀμορίου στρατιωτικά δέν εἶχε ἐπιπτώσεις διότι ὁ στρατός ὑπέστη μόνο μικρές ἀπώλειες ἐκεῖ πού εἶχε ἀντίκτυπο ἦταν στό θρησκευτικό πεδίο. Ἡ Εἰκονομαχία ὑποτίθεται ὅτι ἔφερε θεϊκή εὐνοια καί ἐξασφάλιζε στρατιωτικές ἐπιτυχίες, ἡ ἄλωση τοῦ Ἀμορίου ἀποδείκνυε ὅτι αὐτό δέν ἦταν ἀλήθεια καί στέρησε ἀπό τούς εἰκονομάχους τό ἐπιχείρημα τῶν στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν. Σέ λιγότερο ἀπό ἕνα χρόνο ἀπό τό θάνατο τοῦ Θεοφίλου, 11 Μαρτίου τοῦ 843, ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα ἀπεκατέστησε μέ σύνοδο τή λατρεία τῶν εἰκόνων».²²³

Ὁλόκληρος ὁ κανόνας τῶν Τεσσαράκοντα δύο μαρτύρων διαπνέεται ἀπό ἐκφράσεις πού μαρτυροῦν τόν δυναμισμό τῶν μαρτύρων καί τήν φοβερή πίεση πού δέχθηκαν ἀπό τόν ἄραβα νά ἀλλαξοπιστήσουν. Παρατηροῦμε στόν κανόνα ἐκφράσεις ὅπως, «Ἀναφανέντες τῷ ὕψει τῆς τοῦ Χριστοῦ, Ἐκκλησίας», «Θαρσαλεότητι γνώμης τῷ δυσμενῆ», «Λελαμπρυσμένοι τῷ κάλλει», «Ἐμφρόνως πίστει ἐναθλῶν», «Νευρώσεως κάλλιστα ψυχῆν», «Λεόντων χάσματα», «Ρωμαλέως ἀντέστης», πού μᾶς φανερώνουν πόσο πάλεψαν ψυχικά καί σωματικά οἱ μάρτυρες μπροστά στό δίλημμα τοῦ θανάτου ἐάν δέν ἀλλαξοπιστήσου. Ἐπίσης βλέπουμε ὅτι παρά τό ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Κορανίου ἀναγνωρίζει κάποια ἐλευθερία συνειδήσεως καί ἀνέχεται τόν Χριστιανισμό οἱ ἐξισλαμισμοί γίνονταν κάτω ἀπό διάφορες προφάσεις ἢ ψεύτικες κατηγορίες ὥστε νά ἀναγκάσουν τούς χριστιανούς νά ἀλλαξοπιστήσουν, εἴτε καί ἀπροκάλυπτα γιά τό δικό τους γόητρο.²²⁴

²²² Bury, σ.σ. 270-271.

²²³ Treadgold, σ. 305.

²²⁴ Κατά τόν Abu Musā, ὁ Μωάμεθ δίδασκε ὅτι κάθε μουσουλμάνος πού θά φέρει ἕνα χριστιανό ἢ ἕναν Ἰουδαῖο θά πετύχει τήν σωτηρία του. Βλ. Γρ. Ζιάκα, «Ἡ περί ἐσχάτων διδασκαλία τοῦ Ἰσλάμ». ΣΕΘΣΠΘ 20 (1976) 386-387.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Μετά τήν συνήθη Στιχολογίαν, οί Κανόνες κατά τήν τάξιν.

Ο Κανών τῶν Ἀγίων, οὔ ἡ Ἀκροστιχίς.

Ἄθλους ἐπαινῶ καλλινίκων Μαρτύρων. Ἰωσήφ.

Ὦδή α'. Ἦχος πλ. β'

Ὁ Εἰρμός.

«Ὡς ἐν ἠπείρῳ πεζεύσας ὁ Ἰσραήλ, ἐν ἀβύσσῳ ἵχνεσι, τόν διώκτην Φαραώ, καθορῶν ποντούμενον Θεῶ ἐπινίκιον ὠδήν, ἐβόα, ἄσωμεν».

Ἀναφανέντες τῷ ὕψει τῆς τοῦ Χριστοῦ, Ἐκκλησίας Ἐνδοξοί ὡς ἀστέρες φαεινοί, τῶν πιστῶν φωτίζετε ψυχάς, τόν τῆς πλάνης σκοτασμόν ἀποδιώκοντες.

Θαρσαλεότητι γνώμης τῷ δυσμενεῖ, συμπλακέντες Μάρτυρες, κατεβάλετε αὐτόν· καί θανόντες εὐρατε ζωήν, ἀτελεύτητον ὁμοῦ μακαριώτατοι.

Λελαμπρυσμένοι τῷ κάλλει τῆς φωταυγοῦς, καί στερραῖς ἀθλήσεως, προσηνέχθητε Χριστῷ, τῷ τυθέντι Μάρτυρες σαρκί, καί χοροῖς μαρτυρικοῖς συνηριθμήθητε.

Οἱ τεσσαράκοντα δύο πανευκλεεῖς, τοῦ Κυρίου Μάρτυρες, μυριόλεκτον πληθύν, ἀνομούντων τρέψαντες πολλῶν, ἀγαθῶν ἐν οὐρανοῖς κατηξιώθητε.

Θεοτοκίον.

Ὑπεραγία Παρθένε τῶν Ἀθλητῶν, θεῖον ἐγκαλλώπισμα, ἡ κηῆσασα Χριστόν, τόν ὠραῖον κάλλεσιν αὐτόν, ὠραῖσαι τήν ἐμήν ψυχὴν ἰκέτενε.

Ὦδή γ'. Ὁ Εἰρμός.

Οὐκ ἔστιν Ἅγιος ὡς σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ ὑψώσας τό κέρασ, τῶν πιστῶν σου ἀγαθέ, καί στερεώσας αὐτούς, ἐν τῇ πέτρα τῆς ὁμολογίας σου.

Σταδίου μέσον παραστάς, τόν σωτήριον Λόγον, δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα, ἐλευθέρα τῇ φωνῇ, ἐκήρυξας ἀνδρικῶς, καρτερόφρον, μέγιστε Θεόδωρε.

Ἐμφρόνως πίστει ἐναθλῶν, ἀπηρνῆσω τό σῶμα, καί τομῇ τῇ τοῦ ξίφους, ὑποκλίνας σεαυτόν, ἐτύθησ ὥσπερ ἀμνός, Κωνσταντῖνε Μάρτυς ἀξιάγαστε.

Πιστόν σε φίλον τοῦ Θεοῦ, ὁ καιρός τῶν ἀγώνων, ἐφάνέρωσε πᾶσι, τῆς πρὸς σάρκα βλαβεράς φιλίας τόν λογισμόν, ἀποσπῶντα, κράτιστε Θεόφιλε.

Θεοτοκίον.

Αγίων δῆμος ἐναθλῶν, τεσσαράκοντα δύο, σέ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, Μητέρα παναληθῆ, ἐκήρυττεν ἐμφανῶς, δυναμοῦσαν, τούτους μεσιτεΐαις σου.

Κάθισμα . Ἦχος δ'.

Ὁ ὑψωθεΐς.

Συμπεφραγμένοι ἀνδρικῶς πρὸς ἀνόμους, συντεταγμένοι λογικῶς πρὸς ἄθεους, τὴν πανοπλίαν ἤρασθε Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ· πίστιν μὲν ὡς μάχαιραν, ἐπὶ χεῖρα λαβόντες, ἀσπίδα τὴν ἐλπίδα δέ, τεθεικότες ἐπ' ὤμων, καὶ τῆς ἀγάπης θώρακα σαφῶς, ἐνδεδυμένοι, ἐχθρούς ἐτροπώσασθε.

Ἔτερον . Ἦχος πλ. δ'.

Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Ἀπαχθέντες δεσμῶται ὑπὸ ἐχθροῦ, καὶ φρουρᾷ συγκλεισθέντες χρόνοις πολλοῖς, τῇ πίστει φρουρούμενοι, ἀσινεῖς διεμείνατε, καὶ τῷ ξίφει λυθέντες, τοῦ σώματος Ἅγιοι, τῷ ἐνθέῳ πόθῳ σαφῶς συνεδέθητε· ὅθεν ὡς φωστῆρες, διελάμψατε κόσμῳ, τοὺς πάντας φωτίζοντες, τῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι, Ἀθλοφόροι μακάριοι· Πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἀγίαν μνήμην ὑμῶν.

Θεοτοκίον.

Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον ἐν σῇ γαστρί, συλλαβοῦσα ἀφράστως Μήτηρ Θεοῦ, τῷ κόσμῳ ἐκύησας, τόν τόν κόσμον συνέχοντα, καὶ ἐν ἀγκάλαις φέρεις, τόν πάντα κατέχοντα, τόν τροφοδότην πάντων, καὶ πλάστην τῆς κτίσεως· ὅθεν δυσωπῶ σε, Παναγία Παρθένε· Ἐν ᾧρᾳ τῆς κρίσεως, ὅταν μέλλω παρίστασθαι, πρό προσώπου τοῦ Κτίστου μου, δώρησαί μοι τότε τὴν σὴν, προστασίαν Δέσποινα πανάχραντε· σέ γάρ ἔχω ἐλπίδα, ὁ ἀνάξιος δοῦλός σου.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Τόν Ἀμνόν καὶ Ποιμένα καὶ Λυτρωτὴν, ἢ Ἀμνάς θεωροῦσα ἐν τῷ Σταυρῷ, ὠλόλυζε δακρύουσα, καὶ πικρῶς ἀνεκραύγαζεν· ὁ μὲν κόσμος ἀγάλλεται, δεχόμενος τὴν λύτρωσιν, τὰ δέ σπλάγχνα μου φλέγονται, ὀρώσης σου τὴν σταύρωσιν, ἣν περ ὑπομένεις, διὰ σπλάγχνα ἐλέους, Μακρόθυμε Κύριε, τοῦ ἐλέους ἢ ἄβυσσος, καὶ πηγὴ ἀνεξαντλητος. Σπλαγχνίσθητι καὶ δώρησαι οὖν, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν τοῖς δούλοις σου, τοῖς ἀνυμνοῦσί σου πίστει, τὰ θεῖα παθήματα.

Ὡδή δ' . Ὁ Εἰρμός.

«Χριστός μου δύναμις, Θεός καὶ Κύριος, ἢ σεπτὴ Ἐκκλησία θεοπρεπῶς, μέλπει ἀνακραύζουσα· Ἐκ διανοίας καθαρᾶς, ἐν Κυρίῳ ἐορτάζουσα».

Ἰσχυῖ Μάρτυρες, τοῦ Θεοῦ Πνεύματος, κατεβάλετε πᾶσαν τοῦ δυσμενοῦς, δύναμιν ἀνίσχυρον, θανατωθέντες καί ζωὴν, κληρωσάμενοι αἰώνιον.

Νευρώσας κάλλιστα, ψυχὴν ὁ Κάλλιστος, ταῖς ἐνθέοις μελέταις νεανικῶς, χαίρων προσεχώρησε, πρὸς τὴν τοῦ ξίφους ἐκτομὴν, τὰ οὐράνια κληρούμενος.

Ὠραίως ἔστησας, ἐν πέτρα γνώσεως, τοῦ νοός σου Βασσώη τὰς νοητάς, βάσεις καί ἐσκέλισας, καταδιώξας ἀνδρικῶς, τοὺς ἐχθρούς σου παμμακάριστε.

Κενοῦντες αἵματα, λαμπρῶς τὰ πνεύματα, παρεδώκατε ἅμα τῷ δι' ἡμᾶς, πλούτῳ ἀγαθότητος, αἷμα τό ἴδιον Σταυρῷ, Παναοίδιμοι κενώσαντι.

Θεοτοκίον.

Ἀγνήν Μητέρα σε, οἱ Θεῖοι Μάρτυρες, ἐπιστάμενοι Κόρη, καί τὴν ἐν σοί, δόξαν κλειζόμενοι, τὰς ἀθανάτους δωρεάς, ἐν ὑψίστοις ἐκκληρώσαντο.

Ὦδὴ ε' . Ὁ Εἰρμός.

Τῷ Θεῷ φέγγει σου Ἀγαθέ, τὰς τῶν ὀρθριζόντων σοι ψυχάς, πόθῳ καταύγασσον δέομαι, σέ εἰδέναί Λόγε Θεοῦ, τόν ὄντως Θεόν, ἐκ ζόφου τῶν πταισμάτων ἀνακαλούμενον.

Λαμπάδες ὥφθητε μυστικάι, φέγγει εὐσεβείας τὰς ψυχάς, τῶν εὐσεβῶν σελαγιζουσαι, καί τῆς ἀγνωσίας τό σκότος λύουσαι, Κυρίου Ἀθλοφόροι μακαριώτατοι.

Λεόντων χάσματα νοητῶν, Μάρτυρες Κυρίου εὐλαβῶς, παραδραμόντες γεγόνατε, βρῶμα τοῦ Δεσπότου τῶν ὄλων ἡδιστον, τρυφῆς ἀδιαρρέυστου καταξιούμενοι.

Ἰκετηρίαν ὑπὲρ ἡμῶν, Μάρτυρες προσάξατε Θεῷ, οἱ δύο καί τεσσαράκοντα, ὅπως λυτρωθῶμεν πάσης κολάσεως, καί τῶν ἐπερχομένων ἀπειρῶν θλίψεων.

Θεοτοκίον.

Νοός μου ἴθυνον δυσωπῶ, Ἄχραντε κινήσεις πρὸς Θεόν, ὁδὸν ζωῆς χρηματίζοντα, καί τῶν ἀθλοφόρων ἐξομαλίσαντα, τὰς τρίβους τὰς φερούσας πρὸς τὰ οὐράνια.

Ὦδὴ ς' . Ὁ Εἰρμός.

«Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν, ὑψομένην καθορῶν, τῶν πειρασμῶν τῷ κλύδωνι, τῷ εὐδίῳ λιμένι σου προσδραμών, βοῶ σοι· Ἀνάγαγε, ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν μου Πολυέλεε».

Ἰστίω πτερούμενοι, τοῦ Σταυροῦ οἱ Ἀθληταί, παρανομίας θάλασσαν, ὑπέπλευσαν ἀβρόχως καί γαληνοῦς, λιμένας κατέλαβον, εὐσεβῶν κυβερνήται χρηματίζοντες.

Κυρίου τούς Μάρτυρας, Κωνσταντῖνον εὐσεβῶς, καί τόν κλεινόν Θεόδωρον, Κάλλιστόν τε Βασσῶην καί σύν αὐτοῖς, τόν μέγαν Θεόφιλον, καί τούς τούτων συνάθλους εὐφημήσωμεν.

Ὡς ἄνθη ἠδύπνοα, ἐν λειμῶνι μυστικῶς, τῶν Ἀθλητῶν ἀνθήσαντες, τήν Ἐκκλησίαν ἄπασαν νοητῆς, ὁσμῆς ἐπληρώσατε, τό δυσῶδες τῆς πλάνης ἀπελάσαντες.

Θεοτοκίον.

Νομίμων σε ἄνευθεν, τῶν τῆς φύσεως Χριστέ, ὑπερφυῶς ἐκύησεν, ἡ Θεοτόκος Κόρη ὡς ἀληθῶς, νομίμως τούς Μάρτυρας, ἐναθλήσαντας πίστει στεφανώσαντα.

Εἰ τύχοι ἐν Σαββάτῳ, λέγε τό παρόν Κοντάκιον, καί τόν Οἶκον εἰδ' οὗ, τό ἐν τῷ Τριωδίῳ Μαρτυρικόν τοῦ ἤχου.

Κοντάκιον.

Ἦχος β'. Τά ἄνω ζητῶν.

Τούς νεοφανεῖς, ὀπλίτας τῆς Πίστεως, ὡς ὑπέρ Χριστοῦ, προθύμως ἐναθλήσαντας, ἐγκωμίων στέμμασιν, ἐπαξίως πάντες στεφανώσωμεν, ὑπέρ ἡμῶν πρεσβεύοντας Χριστῶ, ὡς πύργους καί φυλακας τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς.

Ο Οἶκος.

Τό τοῦ Χριστοῦ ἀμήχανον κάλλος, καί τήν ἄφραστον δόξαν, ἦν Ἀγγέλων χοροί ἐπιθυμοῦσι θεάσασθαι, ἐν παρρησίᾳ ἡμεῖς ὀρώντες, μετά πάντων Ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος, οἱ τοῦ Χριστοῦ τεσσαράκοντα καί δύο Ἀθληταί, ταῖς ἀγίαις ἡμῶν πρεσβείαις, τούς ὑμᾶς εὐφημοῦντας φωτίσατε, ἀμαρτιῶν τό σκότος διώκοντες, καί νιούς φωτός ἐργαζόμενοι, ὡς πύργοι καί φύλακες τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς.

Συναξάριον.

Τῇ ΣΤ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τῶν Ἁγίων Μαρτύρων, τῶν ἐν τῷ Ἀμορίῳ ἀθλησάντων, Θεοδώρου, Κωνσταντίνου, Καλλίστου, Θεοφίλου, Βασσῶη καί τῶν σύν αὐτοῖς.

Στίχοι.

Τήν ἐξάριθμον συντεθειμένην φέρει,

Σύν ἐπταρίθμῳ ἡ τετμημένη φάλαγξ.

Τεσσαράκοντα κάρηνα δυοῖν ἅμα ἕκτη ἐτμήθη.

Οὗτοι τῆς πόλεως Ἀμορίου πρῶτοι ὑπῆρχον· ἐπὶ δὲ Θεοφίλου, ἀλούσης ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν, αἰχμάλωτοι ἀπάγονται, στρατηγοὶ καὶ ταξιάρχαι ὄντες, καὶ τοῦ πρώτου παρὰ Ῥωμαίους μετέχοντες γένους. Οὔτε δειλία δέ, οὔτε φιλοψυχία, οὔτε μαλακία, οὔτε πολυχρονίῳ ταλαιπωρία τὴν πρὸς Χριστὸν προὔδωκαν πίστιν· οὐ γάρ τῇ τοῦ σώματος κακώσει, καὶ οἶονεὶ ταριχεΐα τὰς ψυχὰς ἐλελώβηντο, ἀλλ' ἀνδρείῳ φρονήματι, καὶ ψυχῆς γενναιότητι παραταξάμενοι πάντες, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀπομόσασθαι μὴ καταδεξάμενοι, χαίροντες τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν.

Ὦδὴ ζ' . Ὁ Εἰρμός.

«Δροσοβόλον μὲν τὴν κάμινον εἰργάσατο, Ἄγγελος τοῖς ὀσίοις Παισὶ, τοὺς Χαλδαίους δὲ καταφλέγον πρόσταγμα Θεοῦ, τὸν τύραννον ἔπεισε βοᾶν· Εὐλογητός εἶ ὁ Θεός, ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν».

Μετὰ χρόνιον εἰρκτὴν οἱ τεσσαράκοντα, καὶ δύο Χριστοῦ Μάρτυρες, τῆς τοῦ σώματος φυλακῆς λυθέντες ὡς αὐτοῦ, φυλάξαντες νόμους ἀληθεῖς, φύλακες ὤφθησαν ἡμῶν, οἰκοῦντες τοὺς οὐρανούς.

Αἰχμαλώτους θείους παῖδας ἐμιμήσασθε, τρεῖς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι ποτέ, ὡς αἰχμάλωτοι ἀπαχθέντες, χώραν εἰς μακρὰν, καλλίνικοι Μάρτυρες, ἐν ἧ τὸν πολυτάραχον ἐχθρόν ἠχμαλωτεύσατε.

Ρεῖθροις αἵματος ὑμῶν τῆς ματαιότητος, χειμάρρους ἐξηράνατε, ποταμίους δὲ ἐμβληθέντες ρεύμασι Σοφοί, πρὸς ὕδωρ μετέβητε ζωῆς, ἐποχετεύοντες ἡμῖν, ἀθανασίας κρουνοὺς.

Θεοτοκίον.

Νόμος Ἄχραντε καινότατος ὑπάρχουσα, τὸν Λόγον ἐγγραφόμενον, ἐν σοὶ ἔσχηκας, τὸν ἐν βίβλῳ ζώντων τοὺς αὐτοῦ, ἐγγράψαντα θεῖους Ἀθλητάς, τὰ γεγραμμένα ἐμμελῶς ἀποπληρώσαντα.

Ὦδὴ η' . Ὁ Εἰρμός.

«Ἐκ φλογός τοῖς ὀσίοις δρόσον ἐπήγασας, καὶ Δικαίον θυσίαν ὕδατι ἔφλεξας· ἅπαντα γάρ δράς Χριστέ, μόνῳ τῷ βούλεσθαι· Σέ ὑπερυψοῦμεν, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Υπελθόντες Μαρτύρων τό θεῖον στάδιον, σταθερῶς τοὺς ἀγῶνας προσεπεδείξασθε, τρέποντες ἐχθρόν, ταῖς ἀτρέπτοις ἐνστάσεσιν· ὅθεν εὐφημοῦμεν, ὑμᾶς Χριστοῦ ὀπλίται.

Ῥωμαλέως ἀντέστης τοῖς ματαιόφροσιν, Ἀθλητὰ Κωνσταντῖνε τοῖς ἀναγκάζουσι, σέ τῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀποσπᾶν ἀγαπήσεως, καὶ ταῖς τῶν Μαρτύρων, ἀγέλαις ἠριθμήθης.

Ὡσπερ ἄκακοι ἄρνες ὁμοῦ θυόμενοι, πρὸς δυσὶν Ἀθλοφόροι οἱ τεσσαράκοντα, πάθος τό σεπτόν, τοῦ τυθέντος ὡς πρόβατον, χαίροντες μιμοῦνται, πολλῇ σὺν παρρησίᾳ.

Θεοτοκίον.

Νυμφοστόλιστος φανείς σοι θεῖος Ἀρχάγγελος, Χαῖρε πύρινε θρόνε Θεοῦ ἐβόα σοι, Ἀχραντε Ἀγνή, ἀθλοφόρων κραταίωμα, ὁμολογησάντων Θεόν σαρκί φανέντα.

Ὡδή θ' . Ὁ Εἰρμός.

«Θεόν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον, ὃν οὐ τολμᾶ Ἀγγέλων ἀτενίσαι τὰ τάγματα· διὰ σοῦ δέ Πάναγνε ὠράθη βροτοῖς, Λόγος σεσαρκωμένος, ὃν μεγαλύνοντες, σὺν ταῖς οὐρανίαις Στρατιαῖς, σε μακαρίζομεν».

Ἰδεῖν τόν Κύριον ἠξιώθητε, στέφος ὑμῖν δωρούμενον τῆς δόξης τό ἄφθαρτον, Κωνσταντῖνε, Βασσῶη, Θεόδωρε, Κάλλιστε γενναιόφρον, μάκαρ Θεόφιλε, ἅμα τοῖς λοιποῖς, ὑπέρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύσατε.

Ὡς φῶς ὡς ὄρθρος ὡς μέγας Ἥλιος, τῶν Ἀθλητῶν ἡ μνήμη ἀναλάμψασα σήμερον, τῶν πιστῶν τὰς ψυχὰς κατελάμπρυνε, ταύτην ἐπιτελοῦντες, τούτους αἰνέσωμεν, μέλεσιν αὐτῶν, τόν Λυτρωτὴν Χριστόν δοξάσαντας.

Στρατός Μαρτύρων θεῖος κατάλογος, ἀθλητικός δυσὶ πρὸς τεσσαράκοντα χάριτι, μυριάσιν Ἀγγέλων ἠρίθμηται, λύσιν ἡμῖν πταισμάτων, νῦν ἐξαιτούμενος, μέτρῳ τῆς νηστείας, ἡμερῶν τῶν τεσσαράκοντα.

Ἡ γῆ τό αἶμα ὑμῶν ἐδέξατο, καί ποταμός τὰ σώματα ριφθέντα συνήνωσε, κεφαλαῖς ταῖς τμηθείσαις Πανόλβιοι, ὑπερθεν φερομένης, θείας λαμπρότητος, καί προηγουμένης, ἐμφανῶς δυνάμει κρείττονι.

Θεοτοκίον.

Φωτός δοχεῖον θεοχαρίτῳτε, φωτιστικαῖς ἀνγαῖς σου τὴν καρδίαν μου φώτισον, ῥαθυμίας τὰ νέφη διώκουσα, καί τό τῆς ἁμαρτίας, σκότος ἐξαίρουσα, ἡ τόν ἀναμάρτητον Θεόν ἀποκυήσασα.

Εἰ τύχοι ἐν Σαββάτῳ, λέγε τό ἐξαποστειλάριον, εἰ δέ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ, τό Φωταγωγικόν τοῦ τυχόντος ἤχου.

12. Αγίου Αλεξίου του ανθρώπου του Θεού ((ΙΖ' Μαρτίου)

Τήν δεκάτη έβδομη του Μαρτίου έορτάζεται από τήν έκκλησία ένας ιδιαίτερος γιά τό βίο του άγιος, ό Αλέξιος, ό έπονομαζόμενος, Άνθρωπος του Θεού. Γιά αυτόν τόν δημοφιλή άγιο τών πρώϊμων χριστιανικών χρόνων συνθέτει κανόνα ό Ίωσήφ ό Ύμνογράφος.

Ό άγιος Αλέξιος διακρίνεται γιά τήν αγάπη του πρός τόν Θεό, τήν όποία μεταφράζει στήν καθημερινότητά του μέ τή βαθιά ευσέβεια, τήν πίστη, τήν ταπεινώση χωρίς όρια. Αυτός ήταν ό λόγος πού εξασφάλισε τήν θεόκλητη προσωνυμία «ό Άνθρωπος του Θεού» καθώς ό ίδιος ό Κύριος τόν αποκάλυψε πρός τούς ανθρώπους. Ό Ίωσήφ ό Ύμνογράφος γνωρίζοντας τόν βίο του Αγίου έδωσε στόν κανόνα του όλα εκείνα τά στοιχεία καί μέ έμφαση πού συνθέτουν τήν ζωή καί τήν προσωπικότητα του Αλεξίου, ώστε δικαίως νά διαφανεί ότι πράγματι έζησε τήν ζωή του μόνο γιά τόν Θεό.

Όπως μάς αναφέρει τό συναξάρι του γεννήθηκε στήν Ρώμη από πατέρα καί μητέρα άριστοκράτες. Πατέρας του ήταν ό Πατρίκιος Εύφημιανός καί μητέρα του ή Αγλαΐδα.²²⁵ Από τήν καταγωγή του συμπεραίνει κανείς μέ ευκολία ότι κατά τήν πορεία τής ζωής του είχε όλα εκείνα τά εφόδια, υλικά καί πνευματικά, πού προσιώνιζαν μία επιτυχημένη κατάληξη γιά τόν Αλέξιο. Ό πλοῦτος καί ή ευγενική καταγωγή του ήταν ένα ισχυρό διαβατήριο στήν εποχή του, ώστε νά γίνει έπιφανές μέλος τής Ρώμης. Όταν ήλθε σέ ήλικία γάμου, μέ προτροπή τών γονέων του, δέχθηκε νά νυμφευθεί μίαν ευσεβή κόρη από άριστοκρατική οικογένεια τής Ρώμης. Όμως ό Αλέξιος δέν είχε στραμμένη τήν καρδιά του στά εγκόσμια αλλά στά ουράνια καί προσπαθούσε νά βρει τρόπο νά απαλλαγεί από τό συνοικέσιο. Όταν ήρθε ή ήμέρα τής νυμφεύσεως έγιναν όλα τά σχετικά του γάμου στόν ναό του Αγίου Βονιφατίου καί έπειτα συνεχίστηκε μέ γλέντι από φίλους καί συγγενείς. Τή νύχτα όμως όταν έμεινε μόνος μέ τή νύμφη τής παρέδωσε τό δαχτυλίδι του καί τήν ζώνη του, καί άφοῦ συνομίλησε μαζί της καί τής εξήγησε τήν άπόφασή του πήρε όσα περισσότερα χρήματα καί πολύτιμους λίθους μπόρεσε καί κατευθύνθηκε πρός τό λιμάνι.²²⁶ Έκεϊ άγνωριστος, καθώς φόρεσε φτωχικά ένδύματα βρήκε πλοίο πού αναχωρούσε γιά τή Συρία μέ τό όποιο

²²⁵ Συναξάρι Αγίου, βλέπε Μηνιαίο Μαρτίου, εκδ. ΦΩΣ-ΧΕΕΝ, 1990, σ. 130.

²²⁶ Ηλία Μπάκου, Ό Άγιος Αλέξιος, σσ. 50-51. «Νυτόμενος τῷ ἔρωτι, τῆς ἀγνείας θάλαμον, τοῦ ἐπί γῆς οὐράνιον, ἀντηλλάξω καί γυναικός ἡδονῆς, τήν ἡδίστην Ἀγγέλων ἐξομοίωσιν». Τονίζει ἐδῶ ό Ίωσήφ στόν στίχο του τήν ιδιαίτερη θέση τών ἀγγέλων πού θέλει νά μιμηθεῖ ό Αλέξιος. Οἱ ἄγγελοι βρίσκονται πάνω ἀπό τούς χρονικούς καί χωρικούς περιορισμούς μέ τήν χάρη τοῦ Θεοῦ. Δέν εἶναι ἀπό τή φύση τους ἄγιοι, ὅμως μέ τήν δωρεά τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔχουν μόνιμη ἀρετή καί φωτίζονται ἀπό τό φῶς τοῦ Θεοῦ. Βλ. Μ. Βασιλείου, *Εἰς Ησαΐαν* 224, PG 30, 508c.

ἀπέπλευσε. Στή Συρία ἔφθασε στήν πόλη Λαοδίκεια καί στή συνέχεια κατευθύνθηκε στήν Ἔδεσσα. Ἐκεῖ ὑπῆρχε περίφημος ναός στόν ὁποῖο βρισκόταν ἡ χειροποίητος εἰκόνα τοῦ δεσπότη Χριστοῦ.²²⁷ Ἀφοῦ μοίρασε τά χρήματα καί τούς πολύτιμους λίθους στούς φτωχοῦς ἔμεινε στόν ναό ζώντας ἀπό τήν ἐλεημοσύνη τῶν ἄλλων, μέ ἐγκράτεια καί προσευχή ἀλλά καί πολλή ταλαιπωρία, πού ἐξ αἰτίας της ἐξαφανίσθηκε ἡ ὠραιότητα τοῦ προσώπου του καί ὀλοκλήρου τοῦ σώματός του. Οἱ γονεῖς του ἔψαξαν παντοῦ γιά νά τόν βροῦνε καί κάποιοι δούλοι τοῦ σπιτιοῦ του ἔφθασαν καί στήν Ἔδεσσα ἀλλά ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ἀλεξίου ἦταν τόσο ἀλλαγμένη πού δέν τόν ἐγνώρισαν, ἔφθασαν μάλιστα νά τόν ἐλεήσουν καθώς λυπήθηκαν τήν φτώχεια του καί ὁ Ἀλέξιος εὐχαρίστησε τόν Θεό πού ἔλαβε ἐλεημοσύνη ἀπό τούς πρώην ὑπηρέτες του.²²⁸ Ἐμεινε δεκαεπτὰ χρόνια στό νάρθηκα τοῦ ναοῦ καί ὅταν ἀντιλήφθηκε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀντιλαμβάνονταν τήν ἔνθεο ζωή του, φοβούμενος μήν στερηθεῖ τήν οὐράνια δόξα ἔφυγε πρὸς τήν Ταρσό. Στήν Ταρσό μπῆκε σέ ἕνα πλοῖο, τό ὁποῖο μετά ἀπό περιπέτεια ἔφθασε στή Ρώμη. Στή Ρώμη ὁ ἅγιος θά ἐφάρμοζε τήν τέλεια ὑπομονή. Πῆγε στό σπίτι του καί παρακάλεσε τόν ἴδιο τόν πατέρα του, πού δέν μπορούσε νά τόν ἀναγνωρίσει, νά τόν ἀφήσει νά ζήσει σέ μία γωνία τοῦ ἀρχοντικοῦ του καί νά τρέφεται, ὡς ἄλλος Λάζαρος, ἀπό τά ὑπολείμματα τῶν τροφῶν τῆς τραπέζης. Ὁ πατέρας του τόν δέχθηκε παραχωρώντας του ἕνα μικρό δωμάτιο καί προσφέροντάς του φαγητό. Δοκιμασία ὅμως μεγάλη τόν περίμενε καθώς οἱ δούλοι τόν ἐνέπαιζαν ἀλλά καί ἡ σύζυγός του, πού ζοῦσε στό σπίτι τῶν γονιῶν του, θρηνοῦσε καί ὀδύρονταν γιά τήν ἐξαφάνισή του καί τήν κακή τύχη της.²²⁹ Οἱ δέ γονεῖς του ἦταν γεμάτοι θλίψη καί παράπονο καθώς ὅλα τά χρόνια εἶχαν κάνει ὅτι καλύτερο γιά τήν ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ τους. Ὅμως ὁ Ἅγιος ἀκολουθώντας τήν προτροπή τοῦ Χριστοῦ γιά ἀπόλυτη ἀγάπη πρὸς αὐτόν²³⁰ ἀπέρριπτε τήν ἀγάπη πρὸς τούς οἰκείους ὑπέρ τοῦ ἐνθέου ἔρωτος.

Δεκαεπτὰ χρόνια ὁ Ἅγιος ζοῦσε αὐτήν τήν κατάσταση, τότε ὁ Θεός τοῦ ἀποκάλυψε ὅτι ἦρθε ἡ ὥρα νά ἀφήσει τόν κόσμον αὐτόν. Ζήτησε λοιπόν ἀπό ἕναν ὑπηρέτη νά τοῦ δώσει τά σχετικά ὥστε νά γράψει ὅλη τήν ἱστορία του καί νά παραδοθεῖ στούς γονεῖς του. Στήν ἐπιστολή του ζήτησε συγγνώμη ἀπό τούς γονεῖς του καί τή σύζυγό του γιά τήν θλίψη πού τούς προκάλεσε καί ὅτι ζήτησε ἀπό τόν Θεό νά τούς δίνει ὑπομονή καί νά τούς ἀξιώσει τῆς οὐράνιας βασιλείας. Ἡ κοίμησή τοῦ Ἁγίου φανερώθηκε ἀπό τόν ἴδιο τόν Θεό, ὅταν μία ἡμέρα κατά τήν Θεία Λειτουργία στόν ναό τῶν

²²⁷ Εὐσεβίου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Α' ΒΕΠΕΣ 19, 220, 20-20-222, 30 (PG 20, 1545-1550).

²²⁸ Ἡλία Μπάκου, *ὁ Ἅγιος Ἀλέξιος*, σσ. 52-53.

²²⁹ Ὁ.π., σσ. 54-55.

²³⁰ Ματθαίου 19, 37, «Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπέρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος».

Ἀγίων Ἀποστόλων, παρόντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ρώμης Ἰννοκεντίου καί τοῦ αὐτοκράτορα Ὀνωρίου ἀκούσθηκε φωνή ἀπό τόν οὐρανό πού ἀνήγγειλε τήν κοίμηση τοῦ Ἀλεξίου. Ἀμέσως μετά τήν κοίμηση τοῦ Ἁγίου ἀπεκαλύφθηκε ὁ ὀσιακός βίος του, ἡ νηστεία του, ἡ προσευχή του, ἡ ὑπομονή του, ἀκόμα καί ὅταν τόν κακοποιοῦσαν καί τόν ὕβριζαν οἱ ὑπηρέτες. Μάλιστα τό πρόσωπό του ἔλαμπε ἐκθαμβωτικά ὡς ἄγγελος.²³¹ Τότε ἀναγνωρίσθηκε ὁ Ἅγιος ἀπό τούς οἰκείους του καί ἐτιμήθη ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος καί τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ ἅγιος Ἀλέξιος ἐτάφη στόν ναό τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀφοῦ ἔγινε μεγάλη πανήγυρις ἐνῶ ὁ τάφος του ἀνέβλυσε μῦρον πού ὅσοι ἀσθενεῖς ἐχρῖσθησαν ἰατρεύθηκαν θαυματουργικά.

Ἡ διάδοση τοῦ βίου τοῦ ἁγίου προηγείται τῆς ὑμνογραφίας του. Πρίν τόν Ἰωσήφ καί πρῶτος ὑμνητής τοῦ ὀσίου Ἀλεξίου εἶναι ὁ Πατριάρχης Γερμανός ὁ Α' (715-730) μέ ἐνναῶδιο κανόνα.²³² Ἀκολουθεῖ ὁ κανόνας τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ὑμνογράφου τοῦ ὁποίου μέχρι καί σήμερα περιλαμβάνεται ὁ κανόνας στά μηνιαία μέ τήν ἀκροστιχίδα «Σέ τόν Θεοῦ ἄνθρωπον αἰνέσω, μάκαρ Ἰωσήφ». Ὁ κανόνας συνοδεύεται πάντα ἀπό στιχηρά προσόμοια τοῦ α' ἤχου. Ἡ γλώσσα καί τό ὕφος τοῦ κανόνα ταιριάζει ἀπόλυτα στόν Ἰωσήφ. Ὁ κανόνας τοῦ Ἰωσήφ περιλαμβάνεται στόν Codex Sinaiticus Graecus 607 τοῦ 9^{ου} αἰώνα καί ἡ γραφή τοῦ μεγαλογράμματη μέ πλάγια δεξιόστροφη κλίση, καθὼς εἶναι καλοδιατηρημένος καί εὐανάγνωστος δέν ὑπάρχει περίπτωση παραφράσεως. Ἀκολουθοῦν καί ἄλλοι κώδικες πού εἶναι ἀντιγραφές συνήθως τοῦ πρώτου.²³³ Ὁ κανόνας τοῦ Ἰωσήφ εἶναι λειτουργικοῦ χαρακτήρα καί ἔχει ὀκτώ ὠδές, τό περιεχόμενό του ἔχει εὐθεία ἀναφορά στό βίο τοῦ Ἁγίου μέ ἀγιολογικό χαρακτήρα καί χαρακτηρισμούς τοῦ ἀγῶνα του τῶν παθῶν καί τῆς ἀγιότητάς του. Ὁ ἀγιολογικός χαρακτήρας τοῦ κανόνα φαίνεται ἀπό τά λίγα ἱστορικά στοιχεῖα πού παρατίθενται, ἐνῶ πλῆθος ἀγιολογικῶν χαρακτηρισμῶν ὑπάρχουν, στήν ὠδή χαρακτηριστικά ἀναφέρει, «ἔξω Σαρκός καί κόσμον ἐχρημάτισας», στήν γ' ὠδή «ἀντηλλάξω καί γυναικός ἡδονῆς, τήν ἡδίστην Ἀγγέλων ἐξομοίωσιν» καί «τοῦ Χριστοῦ τήν πτωχείαν ἐκμιμούμενος», ὅπως ὁ Χριστός τίποτα ὑλικό στή γῆ δέν εἶχε, ἔτσι καί ὁ Ἀλέξιος ἀρνεῖται αὐτά πού ἔχει, ἀλλά καί τό πάθος μιμούμενος «ἐν δάκρυσιν καί πόνοις, καί ἐγκρατεία, πάνσοφε, τό ἀγαθόν ἐζήτησας». Γενικά ὁ Ἰωσήφ πιστός στόν βίο τοῦ ἁγίου Ἀλεξίου ἀποδίδει στόν κανόνα πιστά τά γεγονότα τῆς ζωῆς του καί ἀποδίδει τήν ἀγιότητά του στόν ἀκροατή.

²³¹ Ὁ.π., σ. 58. «Ἄρχοντες λαῶν, καί βασιλεῖς, συνήλθον καί ἱερεῖς Μάκαρ κηδεῦσαί σε». Ἀπό τόν κανόνα τοῦ ἁγίου.

²³² Ἡλία Μπάκου, Ὁ Ἅγιος Ἀλέξιος, σ. 63.

²³³ Ὁ.π., σ. 83.

ΤΗ ΙΖ' ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἀλεξίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΣΠΕΡΙΝΟΝ

Εἰς τό, Κύριε ἐκέκραξα, Στιχηρά Προσόμοια.

Ἦχος α'. Πανεύφημοι Μάρτυρες.

Ἀνθρωπὸν σε ἔγνωμεν Θεοῦ, κλήσει τε καὶ πράγματι· ταῖς ἀρεταῖς γὰρ διέλαμψας, πτωχεῖαν ἄμετρον, καὶ στενοχωρίαν, ἐπὶ γῆς κτησάμενος, καὶ θαύμασι πιστοῦς πιστωσάμενος· διό ἰκέτευε, δωρηθῆναι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, τὴν εἰρήνην καὶ τό μέγα ἔλεος.

Ἐρωτι δροσίζοντι σαρκός, ἔρωτας φλογίζοντας, ἐναποσβέσας Ἀλέξιε, θαλάμου θάλαμον, εὐσεβῶς ἠλλάξω, ἡδονῆς τε σώματος, τὴν θείαν τῶν Ἀγγέλων ὁμοίωσιν, μεθ' ὧν ἰκέτευε, δωρηθῆναι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, τὴν εἰρήνην καὶ τό μέγα ἔλεος.

Μένεις ἀγνοούμενος Σοφέ, πρό πυλῶν θλιβόμενος, τῶν εὐγενῶν γεννητόρων σου, ἐμπαροινούντων σοι, τῶν οἰκείων παιδων, ἐπὶ χρόνον μήκιστον, θανῶν δέ φανεροῦσαι τοῖς θαύμασιν, οἷς ἐπετέλεσας, θεραπεύων τὰ νοσήματα, καὶ διώκων ἀκάθαρτα πνεύματα.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Χαῖρε ξένον ἄκουσμα Ἀγνή, χαῖρε ξύλον ἅγιον, τοῦ Παραδείσου θεόφυτον, χαῖρε ἐξάλειψις, πονηρῶν δαιμόνων, χαῖρε ξίφος δίστομον, ἐχθροῦ τὴν κεφαλὴν, ἀποτέμνουσα, τῷ ξένῳ τόκῳ σου, Παναγία ὑπεράμωμε, ξενωθέντας ἡμᾶς ἀνεκάλεσας.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Σφαγὴν σου τὴν ἄδικον Χριστέ, ἡ Παρθένος βλέπουσα, ὀδυρομένη ἐβόα σοι· Τέκνον γλυκύτατον, πῶς ἀδίκως πάσχεις, πῶς τῷ ξύλῳ κρέμασαι, ὁ πᾶσαν γῆν κρεμάσας τοῖς ὕδασι; Μὴ λίπης μόνην με, Εὐεργέτα πολυέλεε, τὴν Μητέρα καὶ δούλην σου δέομαι.

Ἀπολυτίκιον.

Ἦχος β'. Ταχύ προκατάλαβε.

Ἐκ ρίζης ἐβλάστησας, περιφανοῦς καὶ κλεινῆς, ἐκ πόλεως ἦνθησας, βασιλικῆς καὶ λαμπρᾶς, Ἀλέξιε πάνσοφε, πάντων δ' ὑπερφρονήσας, ὡς φθαρτῶν καὶ ρεόντων, ἔσπενσας συναφθῆναι, τῷ Χριστῷ καὶ Δεσπότῃ. Αὐτόν οὖν ἐκδυσώπει ἀεὶ, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Ὁ Κανών, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς.

Σέ τόν Θεοῦ Ἄνθρωπον αἰνέσω μάκαρ. Ἰωσήφ.

Ὦδή α'. Ἦχος β'. Ὁ Εἰρμός.

«Ἐν βυθῷ κατέστρωσε ποτέ, τήν Φαραωνίτιδα, πανστρατιάν ἡ ὑπέροπλος δύναμις, σαρκωθεῖς ὁ Λόγος δέ, τήν παμμόχθηρον ἀμαρτίαν ἐξήλειψεν· ὁ δεδοξασμένος Κύριος, ἐνδόξως γάρ δεδοξασται».

Στενοτάτην ᾠδενσας ὁδόν, ἄμεμπτον καί ὄσιον, βίον Σοφέ μετελθών ἐκ νεότητος· διό μου τήν στένωσιν καταπλάτυνον, τοῦ νοός εὐφήμησαί σε, τόν πρός Παραδείσου, πλάτος ἀνλιζόμενον Ἀλέξιε.

Ἐαυτόν διόλου τῷ Θεῷ, Μάκαρ ἀναθέμενος, ἔξω Σαρκός καί κόσμου ἐχρημάτισας, πλούτου διαρρέοντος, τόν οὐράνιον προτιμήσας καί μένοντα, καί ἐνεγκαμένης, πόλιν τήν Σιών τήν αἰωνίζουσαν.

Τῆς νηδύος σύ τῆς μητρικῆς, στείρωσιν διέλυσας, ἀποτεχθεῖς ὡς Σαμουήλ Πανόλβιε, ἐν γαστρὶ καρδίας δέ, τόν ἀγνότατον συλλαβῶν φόβον ἔτεκες, πνεῦμα σωτηρίας, θείαις ἀρεταῖς διά τῆς πίστεως.

Θεοτοκίον.

Ὁ Θεοῦ συνάναρχος Υἱός, ἔσχεν ὡς αἰτίαν σε, τῆς πρός ἡμᾶς Παρθένε ὁμοιώσεως, μόνην ὑπέρ πᾶσαν, κτίσιν ἄχραντε καθαρὰν σε εὐράμενος· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν, πᾶσαι γενεαί καί μακαρίζομεν.

Ὦδή γ'. Ὁ Εἰρμός.

«Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος, ὡσεὶ κρίνον Κύριε, ἡ τῶν Ἐθνῶν στείρευούσα, Ἐκκλησία τῇ παρουσίᾳ σου, ἐν ἣ ἔστερεώθη ἡ καρδία μου».

Νυττόμενος τῷ ἔρωτι, τῆς ἀγνείας θάλαμον, τοῦ ἐπί γῆς οὐράνιον, ἀντηλλάξω καί γυναικός ἡδονῆς, τήν ἡδίστην Ἀγγέλων ἐξομοίωσιν.

Θορύβους τούς ἐν βίῳ, καί ὄγκον πλούτου ἔλιπες, καί μετανάστης γέγονας, τῆς Πατρίδος Πάτερ Ἀλέξιε, τοῦ Χριστοῦ τήν πτωχείαν ἐκμιμούμενος.

Ἐν δάκρυσιν καί πόνοις, καί ἐγκρατεία Πάνσοφε, τό ἀγαθόν ἐζήτησας, πότε ἤξει φῶς ἐπιγνώσεως, τήν ἀπάθειαν νέμον τῇ καρδίᾳ σου.

Θεοτοκίον.

Ὁ ἄνω ἀθεώρητος, τοῖς Ἀγγέλοις Ἄχραντε, κάτω ἐκ σοῦ γενόμενος, καθοραῖται τέλειος ἄνθρωπος, ἀπολλύμενον κόσμον ἀνακτώμενος.

Κάθισμα. Ἦχος πλ. δ'.

Τὴν Σοφίαν καί Λόγον.

Τούς ιδρωῶτας καί πόνους τους σούς Σοφέ, νοερῶς θεωροῦντες πάντες πιστοί, πάσης κατανύξεως τάς ψυχάς ἐμπιπλάμεθα, καί πρός Θείους ὕμνους καί δόξαν καί αἴνεσιν, τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων, παμμάκαρ Ἀλέξιε, πόθῳ ἐγκαρδίῳ, ἑαυτούς συγκινοῦμεν, ᾠδαῖς σε γεραίροντες, καί πιστῶς ἐκβοῶντές σοι, ὡς Κυρίου Θεράποντι· Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἑορτάζουσι πόθῳ, τήν ἁγίαν μνήμην σου.

Δόξα. Ἦχος γ'. Τήν ὠραιότητα.

Κόσμου τερπνότητα ὀσίως ἔλιπες, ἀνταλλαξάμενος πλούτου τοῦ ρέοντος, τόν ἀδιάρρευστον σαφῶς, καί μένοντα Ἀλέξιε· ὅθεν μετά πάντων σε, τῶν Ἀγίων δοξάζομεν, καί πανηγυρίζομεν, ἱερῶς ἐν τῇ μνήμῃ σου, αἰτούμενοι εὐρεῖν ταῖς εὐχαῖς σου, Πάτερ τό μέγα ἔλεος.

Καί νῦν. Θεοτοκίον.

Ἀκατανόητον καί ἀκατάληπτον, ὑπάρχει Δέσποινα Θεοχαρίτῳτε, τό πεπραγμένον ἐπί σοί, φρικτόν μέγα μυστήριον· τόν γάρ ἀπερίληπτον, συλλαβοῦσα ἐκήσας, σάρκα περιθέμενον, ἐξ ἀχράντων αἱμάτων σου, ὄν πάντοτε Ἀγνή ἐκδυσώπει, ὡς Υἱόν σου, τοῦ σῶσαι τάς ψυχάς ἡμῶν.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Ἡ σέ κήσασα Χριστέ εἰσβλέψασα, Σταυρῷ ὑψούμενον, ὥσπερ κατάκριτον, θρηνολογοῦσα γοερῶς, τοιαῦτα ἀπεφθέγγετο· Οἴμοι! πῶς σε ἄνομος, δῆμος ὄλωσ οὐκ ᾠκτεῖρε, τοῦτον οἰκτειρήσαντα, διά πλῆθος ἐλέους σου. Μή με ἐγκαταλίπῃς ἐν Κόσμῳ μόνην, ὁ μόνος ἀναμάρτητος.

Ὡδή δ'. Ὁ Εἰρμός.

«Ελήλυθας, ἐκ Παρθένου οὐ πρέσβυς οὐκ Ἄγγελος, ἀλλ' αὐτός ὁ Κύριος, σεσαρκωμένος καί ἔσωσας, ὅλον με τόν ἄνθρωπον· διό κραυγάζω σοι· Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε».

Υπέμεινας, τήν πτωχείαν προσαίτης γενόμενος, πτωχός ὥσπερ Λάζαρος· ἔρωσ γάρ Θεῖος ἠρέθιζε, Μάκαρ τήν καρδίαν σου, ἐπιποθοῦσαν τόν πλοῦτον τόν οὐράνιον.

Ἀπέριπτον, καί ἀπράγμονα βίον ἐπόθησας, ἅπαξ σιτιζόμενος, τῆς ἐβδομάδος Ἀλέξιε, πόθῳ τῆς μενούσης σε, ἀδιαρρέυστου παμμάκαρ ἀπολαύσεως.

Ναόν Θεοῦ, τήν καρδίαν ζητῶν ἀπεργάσασθαι, ἐν οἴκῳ ἠγάπησας, τῆς Θεομήτορος Ἐνδοξε, πάντοτε καθέζεσθαι, καί τά οὐράνια κάλλη ἐνοπτρίζεσθαι.

Θεοτοκίον.

Θηλάσασα, τόν Δοτῆρα Παρθένε τοῦ γάλακτος, πεινώσαν καί στένουσαν, νῦν τήν καρδίαν μου κόρεσον, πάσης ἐπιγνώσεως, καί κατανύξεως θείας ἰκετεύω σε.

Ὦδὴ ε΄. Ὁ Εἰρμός.

«Μεσίτης Θεοῦ, καί ἀνθρώπων γέγονας, Χριστέ ὁ Θεός· διά σοῦ γάρ Δέσποτα, τήν πρός τόν ἀρχίφωτον Πατέρα σου, ἐκ νυκτός ἀγνωσίας, προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν».

Ροαῖς ἱερῶν, καταρδεύων πάντοτε δακρύων σου, ψυχὴν ἐγεώργησας, στάχυν ἀληθῶς ἑκατοστεύοντα, γεωργῶ ἀθανάτω, καλῶς διατηρούμενον.

Ὠράθης ἐν γῆ, πολιτείαν ἄσαρκον μιμούμενος, τῇ ὑπερβαλλούσῃ σου, Πάτερ ἐγκρατεία ἀξιάγαστε, καί εὐχῆς προσεδρία, δι ἧς φῶς ἐχρημάτισας.

Πυρί προσευχῶν, ἀμαρτίας ἔφλεξας τήν ὕλην Σοφέ, ἀγρύπνοις δέ στάσεσι, πᾶσαν ἡδυνάθειαν ἐκοίμισας, κοιμηθεῖς δέ πρός φέγγος, μετέβης τό ἀνέσπερον.

Θεοτοκίον.

Ὁ φῶς κατοικῶν, τήν ἀγίαν ᾤκησε νηδύν σου Ἀγνή, κόσμου ἀπολλύμενον, σκότει ἀγνωσίας ἀνακτώμενος, ὃν ἰκέτευε πάντα, φωτίσαι τούς ὕμνουῦντάς σε.

Ὦδὴ ς΄. Ὁ Εἰρμός.

«Ἐν ἀβύσσῳ πταισμάτων κυκλούμενος, τήν ἀνεξιχνίαστον τῆς εὐσπλαχνίας σου, ἐπικαλοῦμαι ἄβυσσον, ἐκ φθορᾶς ὁ Θεός με ἀνάγαγε».

Ναόν ζῶντα Θεοῦ σε γενόμενον, τοῦ Χριστοῦ τό σκῆνωμα, ἡ Ἀπειρόγαμος, προσφανεροῖ κρυπτόμενον, καί δοξάζει λανθάνειν σπουδάζοντα.

Αἰ εὐχαί σου Θεῶ ὡς θυμίαμα, Μάκαρ προσεδέχθησαν, ἔνθεν τῷ βίῳ σου, τὰ τῶν πιστῶν φρονήματα, εὐωδίας Πνεύματος χάριτι.

Τερᾶ πολιτεία κοσμούμενον, πάλιν ὁ Χριστός μὴ βουλούμενον Ἐνδοξε, σέ τῇ πατρίδι δίδωσιν, ἀποφεύγοντα δόξαν τήν πρόσκαιρον.

Θεοτοκίον.

Νόμους φύσεως ἄχραντε Δέσποινα, ὁ δημιουργός καινουργήσας τῆς κτίσεως, ἐκ σοῦ ἀρρήτως τίκτεται, καί θεοί με δι' ἄμετρον ἔλεος.

Κοντάκιον. Ἦχος δ΄.

Ἐπεφάνης σήμερον.

Ἀλεξίου σήμερον τοῦ πανολβίου, ἑορτὴν τήν πάνσεπτον, ἐπιτελοῦντες εὐσεβῶς, αὐτόν ὑμνήσωμεν λέγοντες· χαίροις Ὁσίων τερπνόν ἐγκαλλώπισμα.

Ὁ Οἶκος.

Τίς τάς σεπτὰς σου ἀρετάς ἀξίως εὐφημήσει, καὶ ἱκανῶς ὑμνήσει, Ἀλέξιε θεόφρον, τὴν σωφροσύνην, τὴν ὑπομονήν, τὴν πραότητα, τὴν ἐγκράτειαν, τὸν ἀκατάπαυστον ὕμνον, τὴν ἄκραν σκληραγωγίαν, καὶ ἄμετρον ταπεινώσιν, δι' ὧν Ἀγγέλοις ἐφάμιλλος γενόμενος. Πρεσβεύεις ἀεὶ ὑπὲρ τοῦ κόσμου παντός· διὸ ἀκούεις Ὅσιε, νῦν παρά πάντων Πιστῶν. Χαίροις Ὅσιων τερπνόν ἐγκαλλώπισμα.

Συναξάριον.

Τῇ ΙΖ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τοῦ Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Ἀλεξίου τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.

Στίχοι.

Ἄνθρωπος ἐν γῆ τοῦ Θεοῦ κληθεὶς μόνος,

Ἐξεῖς τι καινόν κὰν πόλῳ, Πάτερ μόνος.

Ἐβδομάτῃ δεκάτῃ, Ἀλέξιε, πότμον ἀνέτλης.

Οὗτος ἦν ἐκ Ρώμης, Πατρός Εὐφημιανοῦ Πατρικίου καὶ μητρός Ἀγλαΐδος, πλουσίων καὶ πάνυ εὐγενῶν μονογενῆς ὑπάρχων αὐτοῖς. Παστάδος δέ γαμικῆς πλακείσης αὐτῷ παρά τοῦ Πατρός, κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἔδει τῇ νύμφῃ συγκαθευδῆσαι, δούς αὐτῇ δακτύλιον, καὶ ἐπευξάμενος, λαθῶν ἐξῆλθε τοῦ οἴκου, καὶ τὴν Ἑδεσσαν καταλαμβάνει. Προσέμεινε δέ τῃ Ἐκκλησίᾳ δέκα καὶ ὀκτώ ἔτη, ἐν πενιχροῖς καὶ ρακώδεσιν ἱματίοις, ἐλέω καὶ φιλανθρωπία τῶν προσιόντων τρεφόμενος.

Ἀπάρας δέ ἐκειῖθεν, (οὐ γὰρ ἦν λαθεῖν, καὶ διὰ παντός τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν κρύπτεσθαι, ἤδη προσφοιτῶντων αὐτῷ πλειόνων καὶ ἐνοχλούντων) καὶ μέλλων εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας καταίρειν, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου, ταύτης μὲν τῆς ἐφέσεως οὐκ ἔτυχε, τῆς νηὸς πνεύμασιν ἐναντίοις ἐλκυσθείσης ἐτέρωθι. Παραγενόμενος δέ ἐν τῇ Ρώμῃ, κατέλαβε τὸν οἶκον τοῦ ἰδίου πατρός· καὶ ἀγνοηθεὶς, τό λοιπὸν τῆς ζωῆς τῷ πυλῶνι αὐτοῦ διήνυσεν, ἐμπαροινούμενος ὑπὸ τῶν οἰκείων οἰκετῶν, καὶ ἐμπαιζόμενος· καὶ τοσαῦτα πάσχων, ὅσα εἰκὸς ἄνθρωπον ξένον, καὶ μηδεμιᾶς μετέχοντα παρρησίας, ὑπὸ τρυφόντων ἀνθρώπων καὶ ἀτακτούντων. Ἐπιστάσης δέ τῆς μακαρίας τελευτῆς, αἰτήσας χάρτην, καὶ ὅστις εἶη καὶ ὅστις ἔφν γράψας, τοῦτον κατεῖχεν, ἕως οὗ ὁ Βασιλεὺς Ὀνώριος, θεόθεν ἀποκαλυφθεὶς, παρεγένετο. Καὶ δεηθεὶς αὐτοῦ, ἤδη τεθνηκότος, τὸν χάρτην ἔλαβε· καὶ ἀναγνωσθέντος αὐτοῦ εἰς ἐπήκοον πάντων, ἐγνώσθη τὰ κατ' αὐτόν· καὶ πάντων ἐκπλαγέντων, τό Ἅγιον αὐτοῦ Λεῖψανον ταφῆς ἐντίμου καὶ μεγαλοπρεποῦς ἔτυχεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Πέτρου, μύρα εὐδὴ καὶ ἰάματα τοῖς προσιοῦσιν ἀεννάως προχέον.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, συνέφθασε καὶ ἡ μνήμη τῆς μετὰ φιλανθρωπίας ἐπενεχθείσης ἡμῖν φοβεράς ἀπειλῆς τοῦ Σεισμοῦ, ἧς παρ' ἐλπίδα

ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, γέγονε δέ ἐπί Κωνσταντίνου Βασιλέως.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὁ Ἅγιος Μάρτυς Παῦλος ὑπέρ τῶν Ἁγίων Εἰκόνων πυρί τελειοῦται.

Στίχοι.

Ζῆλος διεξέκαυσε Παῦλον Εἰκόνων,

Ὡ φλόξ δι' αὐτάς ἐξεκαύθη καμίνου.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὁ Ὅσιος Θεοστήρικτος, Ὁμολογητής, ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Στίχοι.

Στήριγμα πιστοῖς καί μεταστάς ἐκ βίου,

Τάς σάς, Θεοστήρικτε, πρεσβείας δίδου.

Ταῖς αὐτῶν ἀγίαις πρεσβείαις, ὁ Θεός, ἐλέησον, καί σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ὡδή ζ' . Ὁ Εἰρμός.

«Ἀντίθεον πρόσταγμα παρανομοῦντος, τυράννου μετάρσιον, τήν φλόγα ἀνερρίπισε, Χριστός δέ ἐφήπλωσε, θεοσεβέσι Παισί, δρόσον τήν τοῦ Πνεύματος, ὁ ὢν εὐλογημένος, καί ὑπερένδοξος».

Ἐπέμενες Ὅσιε τῶν γεννητόρων, πυλῶσι καθήμενος, καί ὄλωσ ἀγνοούμενος, καί παίδων παροινίαν ὑποδεχόμενος, καί καταπαιζόμενος δεινῶς, καί ἐν πτωχείᾳ πολλῇ θλιβόμενος.

Σαρκός σου τό φρόνημα ἀπονεκρώσας, ὀρῶν τούς γεννήτορας, καί τούτοις ἀγνοούμενος, τῆς φύσεως ἔστεγες τήν βίαν Ὅσιε, καί τήν ἐξουθένησιν τῶν σῶν, ἀπείρων παίδων ἐπιθλιβόντων σε.

Ὡ θαῦμα! πῶς ἔμεινας ἀεὶ πτωχεύων, ἐν πλούτῳ Ἀλέξιε, ἀπείρου ταπεινώσεως! πῶς ἤνεγκας παίζεσθαι καί ὀνειδίζεσθαι, ὑπό παίδων πάνσοφε τῶν σῶν, ἀγνοησάντων τήν πολιτείαν σου!

Θεοτοκίον.

Μεγάλου διάκονος σύ Μυστηρίου, ἐγένου πανάμωμε· Θεόν γάρ ἐσωμάτωσας, μεγάλων κακῶν ἡμᾶς ἀπολυτρούμενον, τούς σέ μεγαλύνοντας Ἀγνή, εὐλογημένη Θεοχαρίτῳτε.

Ὡδή η' . Ὁ Εἰρμός.

«Κάμινος ποτέ, πυρός ἐν Βαβυλῶνι, ἐνεργείας διεμέριζε, τῷ τάς θείω προστάγματι, τούς Χαλδαίους καταφλέγουσα, τούς δέ πιστούς δροσίζουσα, ψάλλοντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τά ἔργα τόν Κύριον».

Άγνωστος τό πρίν, γεννήτορσιν ὑπάρχων, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκδημίας σου, τούτοις τό μυστήριον, ἐκκαλύπτεις φανερούμενος, εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· Ἐνδοξε τοῦ μεγάλως σε, καί ἀξίως δοξάσαντος.

Κύριος φωνῆ, μεγάλη φανεροῖ σε, πάση τῇ Ρώμῃ τόν κρυπτόμενον, θησαυρόν Πανόλβιε, ἐν πτωχοῦ σχήματι κείμενον, καί δωρεαῖς ἰάσεων, ἅπαντας τούς ἐν πίστει, σοί προσιόντας πλουτίζοντα.

Ἄρχοντες λαῶν, καί Βασιλεῖς συνῆλθον, καί ἱερεῖς Μάκαρ κηδεῦσαί σε, Θεοῦ ἐπινεύσεσι, καί κατεῖδον μέγα θέαμα, θαμβούμενοι θαύμασιν, Ὅσιε οἷς ἐτέλεις, θεία δυνάμει τοῦ Πνεύματος.

Θεοτοκίον.

Ρεύσαντας ἡμᾶς, τῇ πάλαι παραβάσει, ἀνακαινίζων ὁ φιλάνθρωπος, ἀρρεύστως σεσάρκωται, ἐξ ἀφθόρου σου Πανάμωμε, νηδύος καί ἐρρύσατο, ἅπαντας ἀμαρτίας, καταφθορᾶς παναμώμητε.

Ὡδή θ' . Ὁ Εἰρμός.

«Ἀνάρχου γεννήτορος, Υἱός Θεός καί Κύριος, σαρκωθείς ἐκ Παρθένου ἡμῖν ἐπέφανε, τά ἐσκοτισμένα φωτίσαι, συναγαγεῖν τά ἐσκορπισμένα· διό τήν πανύμνητον, Θεοτόκον μεγαλύνομεν».

Ἰδεῖν κατηξίωσαι, Θεοῦ τήν δόξαν Ὅσιε, τοῦ λαμπρῶς σε ἐν τέλει Μάκαρ δοξάσαντος· φῶς γάρ οἱ μή βλέποντες εἶδον, καί τό λαλεῖν ἔλαβον οἱ πρόων, τυγχάνοντες ἄλαλοι, παναοίδιμε Ἀλέξιε.

Ὡράθης προκείμενος, καί πρός ταφήν ἀγόμενος, ὥσπερ ἥλιος Πάτερ, πέμπων ἰάσεων, τάς μαρμαρυγᾶς παραδόξως, καί σκοτεινά πάθη φυγαδεύων, καί φλέγων τούς δαίμονας, καί φωτίζων τούς θεόφρονας.

Συνῆλθε κηδεῦσαί σε, Πατριαρχῶν ὁ πρόκριτος, Βασιλεύς τε ὁ λίαν φιλοχριστότατος, Ἄρχοντες πρεσβῦται καί νέοι, καί Μοναστῶν χοροί θεία νεύσει καθαγιαζόμενοι, τῇ προσψαύσει σου Μακάριε.

Ἡρπάγης ἐν ἄρματι, τῶν ἀρετῶν ὀχούμενος, καί κατέπαυσας ἐνθα Ὅσιων τάγματα, καί τῶν Ἀποστόλων Μαρτύρων, Πατριαρχῶν, καί πάντων Δικαίων, μεθ' ὧν ἡμῶν μέμνησο, τῶν τιμώντων σε Ἀλέξιε.

Θεοτοκίον.

Φωνήν σοι προσάγομεν, τοῦ Γαβριήλ γηθόμενοι, χαῖρε λέγοντες χώρα ἡ ἀγεώργητος, χαῖρε τῆς κατάρας ἡ λύσις, χαῖρε πηγῆ, ὕδατος τοῦ ζῶντος, Ὅσιων τό καύχημα, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

13. Οσίου Πατρός Δαυΐδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη (ΚΣΤ' Ιουνίου)

Ένας ἄλλος ὄσιος πού συνέγραψε κανόνα ὁ Ἰωσήφ εἶναι ὁ Δαυΐδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη. Ὁ ὄσιος Δαυΐδ καταγόταν ἀπό τή βόρεια Μεσοποταμία, γεννήθηκε περί τό 450 μ.Χ. Ἡ περιοχή ἐκείνη τῆς Μεσοποταμίας ἦταν ἕνα ἀπό τά μεγάλα μοναστικά κέντρα τῆς ἐποχῆς καί ἐπηρέασε τόν Δαυΐδ ἀπό τήν παιδική του ἡλικία νά ἀσκεῖται, ἀναφέρει μάλιστα τό συναξάρι τοῦ μηνιαίου του ὅτι «ἐξ ἀπαλῶν γάρ ὀνύχων ἐγκράτεια καί ἀγνεία τά πάθη τῆς σαρκός ὑποτάξας, ὠράθη μετὰ σώματος ἄγγελος». ²³⁴ Δέν μένει ὅμως στήν Μεσοποταμία καί γιά λόγους πού δέν γνωρίζουμε ὁ ὄσιος Δαυΐδ μαζί μέ τόν μοναχό Ἀδολά ἔρχονται στήν Θεσσαλονίκη. Στήν Θεσσαλονίκη ὁ ὄσιος εἰσηλθε στή μονή τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Θεοδώρου καί Μερκουρίου, ἡ ὁποία ὀνομάζονταν «Κουκουλατῶν» ²³⁵ ἐπειδή ἴσως οἱ μοναχοί φοροῦσαν κουκούλιο μέ κάποιο ἰδιαίτερο τρόπο, ἡ δέ θέση τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν βορειοανατολικά τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐκεῖ λοιπόν ἡσύχαζε ἀγωνιζόμενος καί ἀσκοῦσε ὅλες τίς ἀρετές, ἰδιαίτερα τήν ἐγκράτεια καί τήν ταπείνωση, «Μέλη νεκρώσας Πάτερ, ἐν γῆ τοῦ σώματος, τήν ζωήν» ἀναφέρει στόν δεύτερο στίχο τῆς α' ὠδῆς ὁ Ἰωσήφ, «Μαράνας δι' ἐγκρατείας, κάλλος τοῦ σώματος» καί «κοιμήσας τάς ἡδονάς, τοῦ σώματος Ὅσιε, προσευχαῖς ἀγρύπνοις καί ἀγωνίσματι» στήν γ' ὠδή στόν πρῶτο καί τρίτο στίχο.

Ἡ παλαιότερη γραπτή μαρτυρία γιά τόν Ὅσιο Δαυΐδ ὑπάρχει στήν «συλλογή ἱστοριῶν περί τῶν μοναχῶν τῆς Ἀνατολῆς, γνωστή ὡς Λειμών, τοῦ Ἰωάννου Μόσχου». ²³⁶ Σέ αὐτό τό ἔργο τῆς ἀσκητικῆς γραμματείας ἔχουν συγκεντρωθεῖ ἀξιόλογες διηγήσεις πού ἄκουσαν ὁ Ἰωάννης Μόσχος καί ὁ Σωφρόνιος Σοφιστής, ὅταν ἐπισκέφθηκαν τά μοναστήρια τῆς Αἰγύπτου, ἐπί αὐτοκράτορα Τιβερίου (548-582). Ἐκεῖ στό Λιθαζόμενο μοναστήρι τοῦ ἀββά Παββαδίου πού κατάγονταν ἀπό τήν Θεσσαλονίκη ἄκουσαν τή διήγησή του γιά δύο σημαντικούς μοναχοῦς, τόν Δαυΐδ καί τόν Ἀδολά, πού κατάγονταν ἀπό τήν Μεσοποταμία καί ἀσκήτευαν στήν Θεσσαλονίκη. Πρόκειται γιά προσωπική μαρτυρία τοῦ Παλλαδίου ἀπό τόν καιρό πού κατοικοῦσε στήν Θεσσαλονίκη. ²³⁷

Πιο ἐκτενεεῖς πληροφορίες ὑπάρχουν στό «ἐκτενῆ βίο τοῦ Ὀσίου», ἀνωνύμου συγγραφέως, πού γράφηκε στήν Θεσσαλονίκη μεταξύ 715-720 καί ἐκδόθηκε ἀπό τόν Rose τό 1887 καί τό 1979 ἀπό τόν ἀρχιμανδρίτη

²³⁴ Μηναιῖο Ιουνίου, ἐκδ. ΦΩΣ, σ. 177.

²³⁵ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σελ. 381.

²³⁶ Βίος, Μόσχος, Ἰωάννης, Λειμών, PG 87, 3, 2920-2924.

²³⁷ Τό Ἁγιολόγιον τῆς Θεσσαλονίκης, Α' τόμος, ἐκδ. Ἱεράς Μονῆς Ἁγίας Θεοδώρας, σελ. 189.

Ειρηναῖο Δεληδήμο, βασισμένος σέ άγιορειτικούς κώδικες.²³⁸ Ο βίος άν και δέν έχει τήν αρχαιότητα τής διήγησης του άββά Παλλαδίου, είναι πιό κοντά στην εποχή του Ίωσήφ του ύμνογράφου και έχει περισσότερες λεπτομέρειες για τή ζωή του Όσιου. Υπάρχουν και δύο άκόμη σύντομοι βίοι στο «Συναξάριο τής Έκκλησίας τής Κωνσταντινουπόλεως» και στο «Μηνολόγιο του αυτοκράτορος Βασιλείου». Αυτοί οί δύο βίοι φαίνεται νά έχουν βασισθει σέ κάποιον άλλο βίο γιατί διαθέτουν κάποια στοιχεία πού δέν υπάρχουν στον αρχικό. Ο Latyšev υποστηρίζει ότι ο δεύτερος βίος (ο όποιος δέν έχει βρεθει, υποθέτουν από τά στοιχεία τών συναξαρίων ότι υπάρχει) χρησίμευσε ως πηγή για τον Ίωσήφ τον Ύμνογράφο (816-886) ώστε νά συντάξει τον κανόνα του, μετά τό 850. Ο Loenertz έχει άλλη άποψη και πιστεύει ότι ο Ίωσήφ στηρίχθηκε μόνο στον γνωστό βίο, ένω ο δεύτερος βίος γράφτηκε αργότερα άντλώντας στοιχεία από τούς άλλους βίους πού προυπήρξαν και τον κανόνα του Ίωσήφ.²³⁹ Δέν θά συνεχίσουμε τήν αναφορά περί τά Συναξάρια πού γράφτηκαν για τον Όσιο Δαυΐδ γιατί μάς ένδιέφερε νά δοῦμε μόνο τήν εποχή του Ίωσήφ του Ύμνογράφου.

Κατά τήν άσκησή του λοιπόν ο Όσιος και τήν έντρύφησή του στίς θείες Γραφές προσπαθοῦσε νά μιμείται όλες τίς μεγάλες μορφές τών Αγίων και ο ίδιος. Κάποια στιγμή ένιωσε τέτοια κατάνυξη στην καρδιά του ώστε άνέβηκε σέ μία άμυγδαλιά, πού υπήρχε στο δεξί μέρος τής εκκλησίας, και αποφάσισε νά άσκητέψει εκεί επάνω. Αυτό τό έπραξε κατά τό παράδειγμα του προφητάνακτος Δαυΐδ ο όποιος «τριετή χρόνον ήττήσατο ίνα δοθῆ αυτώ χρηστότης και παιδεία και σύνεσις» ώστε και ο ίδιος νά αποφασίσει νά άσκητέψει τρία χρόνια στο δένδρο έως ότου άποκαλυφθει και σέ αυτόν ή ταπείνωση και ή σύνεση. Πράγματι στο τέλος τής τριετίας ή εμφάνιση ενός άγγέλου τον διαβεβαίωσε ότι εισακούσθηκε ή παράκλησή του και ή δοκιμασία του ως δενδρίτη άσκητή τελείωσε. Αφου ανακοίνωσε αυτά πού του άποκαλύφθηκαν στους μαθητές του μέ τήν βοήθειά τους κατασκεύασε κελλί. Κατά τήν μαρτυρία του Παλλαδίου λέει ότι τό κελλί ήταν «έξωθεν του τείχους τής πόλεως και ως από σταδίων τριών έγκλειστος ήν».²⁴⁰ Αναφέρει ο Ίωσήφ στον κανόνα «Εγκρατεία τά πάθη τά τής σαρκός, τῆ ψυχῆ υποτάξας πάτερ σοφέ, ώραθης μακάριε, μετά σώματος Άγγελος καλιάν δέ πήξας, ως όρνις εύκέλαδος, έν φυτῶ εις ύψος τον νοῦν αναπτερώσας» και στον πρωτο στίχο τής ζ' ώδῆς «Ίστατο άκλόνητος φυτου κλόνοις Όσιε».

²³⁸ Rose V, *Leben des heiligen David von Thessalonike*, Berlin 1887 και Δεληδήμος Ειρηναῖος, *Ο Όσιος Δαυΐδ ο έν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 1979

²³⁹ Τό Άγιολόγιο τής Θεσσαλονίκης, Α' τόμος, έκδ. Ίερᾶς Μονῆς Αγίας Θεοδώρας, σελ. 190.

²⁴⁰ Τό Άγιολόγιο τής Θεσσαλονίκης, Α' τόμος, σελ. 193.

Τὴν ἐποχὴ πού ὁ Ὅσιος ἀσκήτεψε στό κελλί του ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ἦταν ὁ Δωρόθεος. Αὐτό τό γνωρίζουμε γιατί ὁ Δωρόθεος στέλνει μιὰ ἐπιστολή πρὸς τόν πάπα Ὁρμίσδα γιά τὴν διευθέτηση τοῦ Ἀκακιανοῦ σχίσματος (PL, 63, 371-372), τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ Ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης καί ὅλο τό ἀνατολικό Ἰλλυρικό ὑπαγόταν διοικητικά στή Ρώμη, ἐνῶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ἦταν Βικάριος τοῦ πάπα.

Τό ἔτος 535 ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός μέ τὴν Νεαρά 11, ἀπέσπασε ἀπό τὴν ἀρχιεπισκοπὴ Θεσσαλονίκης τὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία καί τὴν ἀπέδωσε στήν ἰδιαίτερὴ του πατρίδα τό Σίρμιο, μέ τόν τίτλο Νέα Ἰουστινιανή. Ἀρχιεπίσκοπος, τότε, Θεσσαλονίκης ἦταν ὁ Ἀριστείδης, ὁ ὁποῖος παρὰ τό ὅτι δέχθηκε τὴν ἐκκλησιαστικὴ μεταβολή, ἀντέδρασε στήν παράλληλη πολιτικὴ ὑποβάθμιση τῆς πόλης μέ τὴν μεταφορὰ τοῦ ὑπάτου καί αὐτοῦ στήν Νέα Ἰουστινιανή.

Θεωροῦσε ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ διάσπαση δέν μείωνε τό κύρος τῆς πόλης ἐνῶ ἡ πολιτικὴ τὴν ὑποβάθμιζε καίρια. Αἴτημα λοιπόν τοῦ Ἀριστείδη, τοῦ ὑπάρχου Δομνίκου καί τοῦ λαοῦ, ἦταν ἡ παραμονὴ τῆς διοικητικῆς ἔδρας. Τότε ζητήθηκε ἡ βοήθεια τοῦ ὁσίου Δαυῖδ γιά τὴν μεταφορὰ τοῦ αἰτήματος στόν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανό, καθὼς ὁ ἀρχιεπίσκοπος δέν μποροῦσε νὰ ἀφήσει τὴν πόλη ἀδιοίκητη, ἀλλὰ καί τὴν δυσκολία τοῦ ἐγχειρήματος.²⁴¹

Ὑστερα ἀπὸ τόσα χρόνια πού ὁ ὀσιος ἀσκήτεψε μακριὰ ἀπὸ τόν κόσμον, ὅταν ἐμφανίσθηκε στόν κόσμον προκάλεσε μεγάλη ἐντύπωση ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐμφάνισής του, «αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς τοῦ ἔφθαναν ἕως τὴν ζώνην του, ἕως δέ τοὺς πόδας τὰ γένεια, τό σεβάσμιον αὐτοῦ πρόσωπον ἦτο ὠραῖον καί εὐμορφον ὥσπερ τοῦ Ἀβραάμ, βλέπων δέ ὁ καθεὶς αὐτόν τόν ἐθαύμαζε».²⁴² Ἀφοῦ πῆρε ὁ ὀσιος δύο μαθητές του μαζί του, τόν Θεόδωρο καί τόν Δημήτριον ἀνεχώρησε διὰ θαλάσσης στήν Κωνσταντινούπολη. Ἡ φήμη τοῦ ὁσίου ἦταν τόσο μεγάλη ὥστε ὅταν ἔφθασε στήν βασιλεύουσα ὅλη ἡ πόλη τόν ὑποδέχθηκε, ἀναφέρει ὁ Ἰωσήφ «ὁ βίος σου τῆ βία τῆς φύσεως, περιφανῆς ἀναδειχθεὶς».

Ἡ ἴδια ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα ὑποδέχθηκε μέ τιμές καί σεβασμό τόν ὀσιο. Ὅταν ἐπέστρεψε ὁ Ἰουστινιανός δέχθηκε τόν ὀσιο στήν Σύγκλητον ὅπου διαδραματίσθηκε ἓνα θαυμαστό γεγονός. Κατὰ τὴν εἴσοδόν του ὁ ὀσιος ἔπραξε κάτι θεαματικό, πῆρε μέσα στά χέρια του ἀναμμένα κάρβουνα καί θυμίαμα καί ἐθυμίασε τόν αὐτοκράτορα καί ὅλη τὴν Σύγκλητον, χωρὶς νὰ πάθουν τὰ χέρια του τὴν παραμικρὴ βλάβη, ἀναφέρει ὁ Ἰωσήφ στόν δευτέρον στίχον τῆς ε' ὠδῆς «ὄλος ἀστραπόμορφος, ὠράθης ὀσιε, τό πῦρ παλάμαις, Δαυῖδ κατέχων, καί τόν βασιλεύοντα θυμιῶν

²⁴¹ Τό Ἁγιολόγιον τῆς Θεσσαλονίκης, Α' τόμος, σελ. 194.

²⁴² Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σελ. 387.

συνθέτω παμμάκαρ θυμιάματα». Βλέποντας τό θαυμαστό γεγονός ό Ιουστινιανός ύποδέχθηκε μέ πολλή εύλάβεια τόν όσιο καί δέχθηκε νά ακούσει τήν άναφορά του άρχιεπισκόπου. Αποφάσισε τότε νά μήν γίνει ή μεταφορά τής έδρας άπό τήν Θεσσαλονίκη καί όλα όσα του ζήτησε ό όσιος.

Αφού έκπλήρωσε τήν άποστολή του ό Όσιος έπλευσε προς τήν Θεσσαλονίκη, κοντά στην τοποθεσία του Φάρου, ό όσιος προφήτεψε τόν θάνατόν του πριν φθάσουν στην πόλη. Ζήτησε άπό τούς μαθητές του νά θάψουν τό σώμα του στό Μοναστήρι πού κατοικοῦσαν, νά έπιμελοῦνται τήν ψυχή τους για νά βροῦνε οὐράνια άνταμοιβή, καθώς καί άλλες ψυχωφελείς συμβουλές. Η είδηση του θανάτου του όσίου συγκλόνησε όλόκληρη τήν πόλη καί έτελέσθηκε πάνδημη κηδεία. Τελειώνοντας τήν θ' ώδή γράφει ό Ιωσήφ «*Η άγία μνήμη σου, αγιάζει σήμεραν ήμᾶς, τελοῦντας ταύτην πιστῶς, όσιε Δαυΐδ· άγίως γάρ ήνυσας τήν σεαυτοῦ Άγιε ζωήν, καί μετά κοίμησιν, τοίς άγίοις συναγάλλη άεί*».

ΤΗ ΚΣΤ' ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Μνήμη τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Δαυΐδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΣΠΕΡΙΝΟΝ

Εἰς τό, Κύριε ἐκέκραξα, ψάλλομεν Στιχηρά Προσόμοια.

Ἦχος πλ. δ'.

Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος.

Πάτερ Δαυΐδ παμμακάριστε, δι' ἐγκρατείας τόν νοῦν, λαμπρυνόμενος ἄριστα, πρὸς τό πρῶτον αἴτιον, τῶν καλῶν ἀνεπτέρωσας, καί στῦλος ἄφθης, φωτοειδέστατος, φωτίζων πάντας, λόγοις καί θαύμασι, τούς προσιόντας σοι, διανοία πάντοτε θεοπρεπεῖ· ὅθεν σε γεραίρομεν, καί μακαρίζομεν.

Καθάπερ ὄρνις εὐκέλαδος, ἐν ἀναβάσει φυτοῦ, καλιάν Πάτερ ἔπηξας, τῷ κρύει πηγνύμενος, καί τῷ θέρει φλεγόμενος· χρυσᾶς ἐντεῦθεν ἔλαβες πτέρυγας, τῆς ἀπαθείας, καί τελειότητος, καί πρὸς οὐράνιον, ὕψος κατεσκήνωσας ὑπέρ ἡμῶν, πάντοτε δεόμενος, τῶν εὐφημούντων σε.

Θεῖω ἀπαθείας ἄνθρακι, φλέξας σαρκός ἡδονάς, ἀκατάφλεκτος ἔμεινας, ἐν χερσί τούς ἄνθρακας, πρό προσώπου θεόπνευστε, τοῦ Βασιλέως κατέχων Ὁσίε, ἐκπληττομένου τήν σήν λαμπρότητα· ὅθεν παρέσχε σοι, τὰς αἰτήσεις μέγιστον πρὸς τόν Θεόν, πρέσβυν σε μακάριε.

Δόξα, καί νῦν. Θεοτοκίον.

Πάντοτε πράττων τά ἄτοπα, τόν Ποιητήν μου Θεόν, παροργίζω ὁ ἄθλιος, καί πτοοῦμαι πάναγνε, τήν αἰώνιον κόλασιν, καί τοῦ πυρός τήν φλόγα τήν ἄσβεστον, καί τῶν σκωλήκων τήν ἀγριότητα· ὦν με ἐξάρπασον, Δέσποινα πανύμνητε, τόν σόν Υἱόν, λόγοις τόν φιλόανθρωπον, καθικετεύουσα.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Ὡς ἔβλεψέ σε σταυρούμενον, ἐν τῷ Κρανίῳ Σωτήρ, ἠλλοιοῦτο ἡ σύμπασα, κτίσις καί συνείχετο, δονουμένη μή φέρουσα, ἀδίκως πάσχοντα ὑπεράγαθε, ἡ δέ Παρθένος ἀγνή καί Μήτηρ σου, Οἴμοι! ἐφθέγγετο, τέκνον μου γλυκύτατον, τί τό καινόν, τοῦτο καί παράδοξον, καί ξένον θέαμα;

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Ἡ συνήθης Στιχολογία, καί οἱ Κανόνες τῆς Ὡκτωηχου, καί τοῦ Ἁγίου ὁ παρών, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς·

Υμνῶ μάκαρ σου τόν βίον θείοις λόγοις. Ἰωσήφ.

Ὡδή α'. Ἦχος πλ. α'.

Ἴππον καὶ ἀναβάτην.

Ἵμνοις τὴν φωτοφόρον, καὶ θεῖαν μνήμην σου, συνελθόντες τιμῶμεν,
Δαυῖδ μακαριώτατε, φωτός ἐγνωκότες σε, καὶ ἡμέρας, Ὅσιε, κληρονόμον ἐν
θείῳ Πνεύματι.

Μέλη νεκρώσας Πάτερ, ἐν γῆ τοῦ σώματος, τὴν ζωὴν ἐνοικοῦσαν, ἐν τῇ
καρδίᾳ ἔσχηκας, Χριστόν τόν νεκρώσαντα, διαβόλου δύναμιν, τοῦ
νεκρώσαντος τό ἀνθρώπινον.

Νόμοις τοῖς τοῦ Δεσπότη, ὑπέικων Ὅσιε, τόν σταυρόν σου ἐπ' ὤμων,
ἀνέλαβες τοῖς ἴχνεσι, τοῖς τούτου ἐπόμενος, καὶ καθεῖλες ἔπαρσιν, τοῦ
ἀλάστορος ταπεινούμενος.

Θεοτοκίον.

Ὡφθης ὠραῖσμένη, τῷ κάλλει τῶν ἀρετῶν, καὶ Χριστόν τόν ὠραῖον,
Παρθένε ἀπεκύησας, βροτούς ὠραῖσαντα, τοῖς ὠραίοις κάλλεσι, τῆς
Θεότητος ἀειπάρθενε.

Ὡδή γ'.

Ὁ πήξας ἐπ' οὐδενός.

Μαράνας δι' ἐγκρατείας, κάλλος τοῦ σώματος, τάς αὐγὰς ἐδέξω τοῦ
θείου Πνεύματος, καὶ τῆς ἀπαθείας φωταυγεῖς, ἀπήστραψας ἀκτῖνας, καὶ
ιαμάτων τὰ χαρίσματα, Πάτερ τοῦ Προφήτου ὁμῶννυμε.

Αγίων ἰχνηλατῶν, τούς βίους μακάριε, ὅλος ἠγιάσθης ταῖς θεαῖς
πράξεσιν· ὅθεν ἀγιάζεις μυστικῶς, τούς πίστει τὴν ἀγίαν, ἐπιτελοῦντάς σου
πανήγυριν, Πάτερ θεοφόρε πανόλβιε.

Κοιμίσας τάς ἡδονάς, τοῦ σώματος, Ὅσιε, προσευχαῖς ἀγρύπνοις καὶ
ἀγωνίσματι, Πάτερ ἐν εἰρήνῃ ἀληθῶς, ὑπνώσας ἐκοιμήθης· ὅθεν σε
ἄγρυπνον κεκτήμεθα, φύλακα οἱ πόθῳ τιμῶντές σε.

Θεοτοκίον.

Αγγέλων τιμιώτερα, ὦφθης κηύσασα, τόν αὐτοῦς Παρθένε
δημιουργήσαντα· ὅθεν ἱκετεύω σε ἀγνή, ἀγίασον τόν νοῦν μου, καὶ τὴν
καρδίαν φωταγωγήσον, νέφη τῶν παθῶν ἐκδιώκουσα.

Ὁ Εἰρμός.

«Ὁ πήξας ἐπ' οὐδενός, τὴν γῆν τῇ προστάξει σου, καὶ μετεωρίσας
ἀσχέτως βρίθουσας, ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον Χριστέ, πέτραν τῶν ἐντολῶν σου,
τὴν Ἐκκλησίαν σου στερέωσον, μόνε ἀγαθέ καὶ φιλόανθρωπε».

Κάθισμα. Ἦχος πλ. δ'.

Τὴν σοφίαν καὶ Λόγον.

Ἐγκρατεία τὰ πάθη τὰ τῆς σαρκός, τῇ ψυχῇ ὑποτάξας Πάτερ σοφέ, ὠράθης μακάριε, μετὰ σώματος Ἄγγελος, καλιάν δέ πήξας, ὡς ὄρνις εὐκέλαδος, ἐν φυτῷ εἰς ὕψος, τόν νοῦν ἀνεπτέρωσας· ὅθεν τῶν θαυμάτων, ἐνεργείας πλουτήσας, μετῆλθες πρὸς Κύριον, ὃν ἐκ βρέφους ἐπόθησας· διὰ τοῦτο βοῶμέν σοι· Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ τὴν ἀγίαν μνήμην σου.

Θεοτοκίον.

Παναγία Παρθένε Μήτηρ Θεοῦ, τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη τὰ χαλεπά, ἴασαι δέομαι, καί συγγνώμην παράσχου μοι, τῶν ἐμῶν πταισμάτων, ἀφρόνως ὧν ἔπραξα, τὴν ψυχὴν καὶ τό σῶμα, μολύνας ὁ ἄθλιος, Οἴμοι! Τί ποιήσω, ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἠνίκα οἱ Ἄγγελοι, τὴν ψυχὴν μου χωρίζουσιν, ἐκ τοῦ ἀθλίου μου σώματος; Τότε Δέσποινα βοήθειά μοι γενοῦ, καί προστάτις θερμότατος· σέ γάρ ἔχω ἐλπίδα, ὁ ἀνάξιος δούλος σου.

Ἡ Σταυροθεοτοκίον.

Τόν ἀμνόν καί ποιμένα καί λυτρωτὴν, ἡ ἀμνάς θεωροῦσα ἐν τῷ Σταυρῷ, ὠλόλυξε δακρύνουσα, καί πικρῶς ἐκβοῶσα· ὁ μὲν κόσμος ἀγάλλεται, δεχόμενος τὴν λύτρωσιν, τὰ δέ σπλάγχνα μου φλέγονται, ὀρώσης σου τὴν σταύρωσιν, ἥνπερ ὑπομένεις, διὰ σπλάγχνα ἐλέους. Μακρόθυμε Κύριε, τοῦ ἐλέους ἡ ἄβυσσος, καί πηγὴ ἀγαθότητος, σπλαγχνίσθητι καὶ δώρησαι οὖν, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν τοῖς δούλοις σου, τοῖς ἀνυμνοῦσί σου πίστει, τὰ θεῖα παθήματα.

Ὡδὴ δ'. Τὴν θεῖαν ἐννοήσας σου.

Ρημάτων ζωηρῶν τοῦ Πνεύματος, καθυπακούσας ἀλμυράν, τοῦ βίου θάλασσαν ἔλιπες, καί τοῖς κρουνοῖς τῶν δακρῶν, παθῶν ἐναπεξήρανας ρεύματα.

Συνέσεως καί χάριτος ἔμπλεως, Πάτερ γενόμενος Δαυῖδ, ἐν ἡσυχίᾳ ἐζήτησας, τόν εὐεργέτην τῶν ὄλων, καί τούτου τῆς ἐλλάμψεως ἔτυχες.

Ὁ βίος σου τῇ βίᾳ τῆς φύσεως, περιφανῆς ἀναδειχθεῖς, καί συνεργεῖα τοῦ Πνεύματος, βιαιοτάτης κακίας, ἀνθρώπους ἐλυτρώσατο Ὅσιε.

Θεοτοκίον.

Υμνοῦμέν σε πανύμνητε Δέσποινα, τόν ὑπερύμνητον Θεόν, ἀνερμηνεύτως κηύσασαν, τὴν τούς χορούς τῶν Ἀγγέλων, τῷ κάλλει ἀσυγκρίτως νικήσασαν.

Ὡδὴ ε'. Ὁ ἀναβαλλόμενος.

Τείνας σου τὰ ὄμματα, καί τὰ νοήματα πρὸς τόν ἐν ξύλῳ ἀναρτηθέντα, φυτῷ ἐνεκαρτέρησας, φλεγόμενος Πάτερ, καί νιφετοῖς πηγνύμενος.

Ὅλος ἀστραπόμορφος, ὠράθης Ὅσιε, τό πῦρ παλάμαις Δαυῖδ κατέχων, καί τόν βασιλεύοντα θυμιῶν συνθέτῳ, παμμάκαρ θυμιάματα.

Νῦν οὐκ ἐν αἰνίγματι, οὐδέ φαντάσματι, τό θεῖον κάλλος ὄρας Παμμάκαρ, πρόσωπον δέ, Ὅσιε, πρὸς πρόσωπον μᾶλλον, λυθισῶν τῶν ἐμφάσεων.

Βότρυς ὠραιότατος, τῆς θείας, Ὅσιε Δαυῖδ ἀμπέλου, ἐφάνης βλύζων, οἶνον κατανύξεως, τοῖς ἐκ μέθης Πάτερ, παθῶν παραφρονήσασι.

Θεοτοκίον.

Ἰθυνον τόν βίον μου, καί τὰ κινήματα, τῆς διανοίας ἀγνή Παρθένε, πρὸς τό θεῖον βούλημα, τοῦ ἐκ σοῦ ἀρρήτως, ἡμῖν ἐπιδημήσαντος.

Ὡδή ς'. Μαινομένην κλύδωνι.

Οἶκος θείου Πνεύματος, ἐγνωρίσθης Ὅσιε Δαυῖδ, ἐν μικρῷ οἰκίσκῳ συγκλειόμενος, καί τήν στενήν τῆς εὐρυχώρου ἐλόμενος.

Νόμοις καθυπέκλινας, τοῦ Δεσπότη Πάτερ τήν ψυχήν, καί φωτός ἀνάπλεως γεγένησαι, καί δεκτικός τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος.

Θαύμασιν ὁ βίος σου, θεοφόρε Πάτερ ἀληθῶς, καθωραϊζόμενος τοῖς πέρασι, διεδόθη· ὅθεν πιστῶς εὐφημοῦμέν σε.

Θεοτοκίον.

Ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου, ἐξυφάνθη σάρξ ὑπερφυῶς, τῷ δημιουργήσαντι τόν ἄνθρωπον, Θεοτόκε· ὅθεν ἀξίως ὑμνοῦμέν σε.

Ὁ Εἰρμός.

«Μαινομένην κλύδωνι, ψυχοφθόρῳ Δέσποτα Χριστέ, τῶν παθῶν τήν θάλασσαν κατεύνασον, καί ἐκ φθορᾶς ἀνάγαγέ με ὡς εὐσπλαγχνος».

Συναξάριον.

Τῇ ΚΣΤ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τοῦ Ὁσίου πατρός ἡμῶν Δαυῖδ, τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη.

Στίχοι.

Δαυῖδ συνήφθης τῷ πάλαι Δαυῖδ νέε,

Ἄλλον Γολιάθ σαρκικά κτείνας πάθη.

Ἐκτη ἐξεπέρησε πύλας βίου εἰκάδι Δαυῖδ.

Οὗτος ὁ μακάριος, ἐξ Ἐώας ἔλκων τό γένος ὡς ἀστήρ πολύφωτος τήν Ἑσπέραν κατηύγασεν. Ἐξ ἀπαλῶν γάρ ὀνύχων ἐγκρατεία καί ἀγνεία τά πάθη τῆς σαρκός ὑποτάξας, ὠράθη μετὰ σώματος ἄγγελος. Καλιάν γάρ πηξάμενος ἐν ἀμυγδαλῆς φυτῶ, ὡς ὄρνις εὐκέλαδος, πάντας μὲν τοῖς λόγοις κατηύφρασεν, αὐτός δέ τόν νοῦν ἑαυτοῦ εἰς ὕψος ἐνθεον ἀνεπτέρωσεν. Ὅθεν τῶν θαυμάτων πλουτήσας τήν ἐνέργειαν, στῦλος ᾧφθη φωσειδέστατος, πάντας, καταφωτίζων τοῖς θαύμασι. Κρύει γάρ πηγνύμενος, καί τῷ θέρει φλεγόμενος, πρὸς ἀπάθειαν ἤλασε. Καί φλέξας σαρκός τὰς

ἡδονάς, ἐν χερσὶ τοὺς ἄνθρακας λαβῶν, πρό προσώπου τοῦ Βασιλέως στάς, καὶ τοῦτον θυμιάσας, ἄφλεκτος ἔμεινε. Διὸ πᾶσαν ἀνθρωπίνης φύσιν τῷ βίῳ καὶ τοῖς θαύμασι καταπλήξας, πρὸς Κύριον, ὃν ἐκ βρέφους ἐπόθησε, μετετέθη.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, Ἐπισκόπου Γοτθίας.

Οὗτος ὄρμητο ἐκ τῆς τῶν Ταυροσκυθῶν χώρας, τῆς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Γότθων τελοῦσης, Λέοντος καὶ Φωτεινῆς υἱὸς γεγονώς· ἤκμασε δὲ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, Κωνσταντίνου τε, καὶ Εἰρήνης τῶν Βασιλέων. Ἁγισθεὶς δὲ ἐκ βρέφους, ὡς Ἰερεμίας ὁ Προφήτης, καὶ Σαμουήλ ὁ μέγας, κατ' ἐπαγγελίαν γεννηθεὶς, εὐθέως τῷ Θεῷ ἀνετέθη. Ἐπεὶ δὲ εἰς μέτρον ἡλικίας ἔφθασε, τῆς τε πνευματικῆς καὶ τῆς σωματικῆς, καὶ ἔδει αὐτόν εἰς τὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης θρόνον ἀνελεθεῖν, ὑπὸ τοῦ οἰκείου λαοῦ πρὸς τὸν καθολικόν τῆς Ἰβηρίας ἐπέμφθη, ἀκεῖθεν τὴν χειροτονίαν ἐδέξατο. Ἐπεκράτει γάρ ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς μέρεσιν ἢ τῶν Εἰκονομάχων αἵρεσις.

Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Λέοντος, παρεγένετο πρὸς τὴν Βασιλεύουσαν πόλιν, καὶ πολλὰ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως πρὸς τὴν βασιλίссαν Εἰρήνην διαλεχθεὶς, πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν ὑπέστρεψε. Καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑποστάς διὰ τὸ ἐκδοθῆναι ὑπὸ τοῦ ἰδίου λαοῦ τοῖς Λαζῶν ἄρχουσιν, ἐν Ἀμάστριδι τῇ κατὰ Πόντον φυγὰς παραγενόμενος, τὸν βίον μετήλλαξε, καὶ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Ἀπηνέχθη δὲ τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον, πλοίῳ τεθέν, ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ἐν αὐτῇ κατετέθη, πολλῶν θαυμάτων πηγὰς ἐκ τῆς τιμίας αὐτοῦ σοροῦ τοῖς προσιοῦσι προχέον, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ δοξάζοντος αὐτόν Θεοῦ.

Ταῖς αὐτῶν ἀγίαις πρεσβείαις, ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ὡδὴ ζ'. Ὁ ὑπερυψούμενος.

Ἰστασο ἀκλόνητος, φυτοῦ κλόνοις Ὅσιε, ἀρδεΐαις δακρύων σου, συχνῶς ποτιζόμενος, καὶ μέλπων ἀσιγήτως, ὁ Θεός εὐλογητός εἶ.

Ὅλην σου τὴν ἔφεσιν, πρὸς Θεὸν ἀνέτεινας, ὅλην τὴν καρδίαν σου, δοχεῖον ἐτέλεσας, τῶν θείων χαρισμάτων, θεοφόρε εἰς αἰῶνας.

Ἰθυνας τὸν βίον σου, πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, ἔφθασας ὡς ἠλπισας, τὴν ἄνω μητρόπολιν, ἐν ἣ τὸ σὸν ἐκτήσω, πολίτευμα θεόφρον.

Σέ φωτοειδέστατον, Πάτερ χρηματίσαντα, ἄνθρακας κατέχοντα, παλάμαις ὡς ἔβλεψεν, ὁ ἄναξ κατεπλάγη, καὶ πεσῶν σοι προσεκύνει.

Θεοτοκίον.

Λέλυται τῷ τόκῳ σου, ἀρᾶς τὸ ἀνθρώπινον, μόνη παντευλόγητε· διὸ σε δοξάζομεν, ὡς κεχαριτωμένην, Θεοτόκε εἰς αἰῶνας.

Ὡδὴ η'. Σοὶ τῷ παντουργῷ.

Ὁρθρος φαεινός, τοῖς ἐν τῷ σκότει ᾧφθης, τοῦ βίου Μακάριε, φῶς ἐπιγνώσεως, πᾶσιν ἀυγάζων, τοῖς πόθῳ σε ὑμνοῦσι, καί ὑπερυψοῦσι, Χριστον εἰς τούς αἰῶνας.

Γέγονας εὐθύς, καί ταπεινός καί πρᾶος, Δαυῖδ τόν συνώνυμον, ἐξεικονίζων πιστῶς· ὅθεν σύν τούτῳ, τήν γῆν τήν τῶν πραέων, Πάτερ ἐκκληρώσω, εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Ὁ θεοφεγγής, τῶν μοναζόντων στῦλος Δαυῖδ ὁ μακάριος, Προφήτης ἔνθεος, ἄλλος ἐδείχθη, τά μέλλοντα προλέγων, θεία ἐπιπνοία, τοῦ Πνεύματος τοῦ θείου.

Τεροπρεπής, ἱερωμένος ὄλωσ, ἡμερῶν τοῦ πνεύματος πλήρης γενόμενος, Πάτερ ἐν γήρᾳ ὀσίως βαθυτάτῳ, ἔλιπες τόν βίον, καί ζῆς εἰς τους αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Σέ τήν καλλονήν, τοῦ Ἰακώβ Παρθένε, Θεός ἦν ἠγάπησε, καί ἐξελέξατο, πάντες ὡς μόνην, ἀεὶ εὐλογημένην ἀνυμολογοῦμεν, εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Ὁ Εἰρμός.

«Σοί τῷ παντουργῷ, ἐν τῇ καμίνῳ Παῖδες, παγκόσμιον πλέξαντες, χορείαν ἔμελλον· Πάντα τά ἔργα, τόν Κύριον ὑμνεῖτε, καί ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τούς αἰῶνας».

Ὡδή θ'. Ησαΐα χόρευε.

Τεράν πανήγυριν, συνελθόντες σήμερον πιστῶς, τελέσωμεν ἱεροῦ, ἅπαντες Πατρός, ἀσκήσει ἐκλάμψαντος, καί ἑαυτόν, ὄλον τῷ Θεῷ, καθιερώσαντος, διά βίου τελειότητος.

Ὡσπερ δένδρον τέθηλας, ἐφ' ὕδατων, Ὅσιε ῥοαῖς, πνευματικῶν ἀρετῶν, φέρων τούς καρπούς, φντῷ δέ πηξάμενος, ὡς ἀετός, Πάτερ καλιάν, πρὸς τά οὐράνια, τὰς σὰς φρένας ἐξεπέτασας.

Σοῦ προφητικώτατα, θεωρήσας Ὅσιε Δαυῖδ, τήν ἔξοδον προφωνεῖς, ταύτην τοῖς λαοῖς, ἠνίκα στελλόμενος, τήν κατ' αὐτῶν ἔστησας σοφέ, τοῦ βασιλεύοντος, σφοδροτάτην ἀγανάκτησιν.

Ἡ ἀγία μνήμη σου, ἀγιάζει σήμερον ἡμᾶς, τελοῦντας ταύτην πιστῶς, Ὅσιε Δαυῖδ· ἀγίως γάρ ἤνυσας, τήν σεαυτοῦ, Ἁγίε ζωήν, καί μετά κοίμησιν, τοῖς Ἁγίοις συναγάλλη ἀεὶ.

Θεοτοκίον.

Φωτοφόρον πύλην σε, προεώρα, Ἰεζεκιήλ, δι' ἧς διήλθε τό φῶς, τό ἀληθινόν, Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν, ὄν ἐκτενῶς, αἴτησαι Ἀγνή, τῆς μετανοίας μοι, διανοιξαι πύλας δέομαι.

Ὁ Εἰρμός.

«Ἡσαΐα χόρευε, ἡ Παρθένος, ἔσχεν ἐν γαστρὶ, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἐμμανουήλ, Θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον, ἀνατολή, ὄνομα αὐτῷ· ὃν μεγαλύνοντες, τὴν Παρθένον μακαρίζομεν».

Καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Ὁρθρου, ὡς σύνηθες. Καὶ Απόλυσις.

14. Αγίων Μαρτύρων Κηρύκου και Ιουλίττης (ΙΕ' Ιουλίου)

Τὴν 15^η Ιουλίου τιμῶνται οἱ ἅγιοι Κήρυκος καὶ Ἰουλίττα, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Ἰωσήφ συνέγραψε κανόνα. Ὁ βίος τῶν δύο ἁγίων εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ συγκινητικὸς διότι ὁ ἅγιος Κήρυκος καὶ ἡ ἅγια Ἰουλίττα εἶχαν σχέση μητέρας καὶ γιοῦ. Ἡ ἅγια ἦταν μιά νεαρή μητέρα καὶ ὁ ἅγιος ἓνα τρίχρονο ἀγόρι²⁴³ πού βρέθηκαν κατὰ τὸν διωγμὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ (296) στὴν δύσκολη θέση τοῦ μαρτυρίου.

Ἡ ἅγια καταγόταν ἀπὸ τὸ Ἰκόνιο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.²⁴⁴ Ἐζησε κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ αὐτοκράτορα Διοκλητιανοῦ καὶ συνεπῶς στό τέλος τοῦ τρίτου αἰῶνα. Ὁ αὐτοκράτορας ἐξάπελυσε μεγάλο διωγμὸ ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, τότε ἡ Ἰουλίττα πῆρε τὸ γιό της καὶ πῆγε στὴν Σελεύκεια ἀποζητώντας μεγαλύτερη ἀσφάλεια.²⁴⁵ Ὅμως καὶ στὴν Σελεύκεια ἡ κατάσταση ἦταν πολὺ ἄσχημη γιὰ τοὺς Χριστιανούς, φυλακίσεις, βασανιστήρια, κατασχέσεις καὶ θανατώσεις. Ὁ τρόμος πού ἐπικρατοῦσε ἀνάγκασε τοὺς Χριστιανούς νά κρύβονται καὶ νά τελοῦν μυστικά τὴν Θεία εὐχαριστία. Ἔτσι ἡ ἅγια ἀναγκάζεται νά μετακινηθεῖ γιὰ ἄλλη μία φορά πρὸς τὴν Ταρσό τῆς Κιλικίας. Διοικητὴς στὴν Ταρσό ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος, πού ἦταν φοβερός καὶ ἀπηνῆς διώκτης τῶν χριστιανῶν. Τοὺς κυνηγοῦσε ἡμέρα καὶ νύχτα, τοὺς ὑπέβαλε σὲ φρικτὰ βασανιστήρια, ὥστε νά τοὺς ἀναγκάσει νά ἀρνηθοῦν τὸ Χριστό. Ὁ ἴδιος μάλιστα τοὺς δίκαιζε μὲ πολλὴ αὐστηρότητα καὶ ἐχθρική διάθεση.²⁴⁶ Κάποια μέρα οἱ στρατιῶτες συνέλαβαν τὴν Ἰουλίττα καὶ τὸν Κήρυκο, μαζί μὲ ἄλλους χριστιανούς, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νά τοὺς ρίξουν στὰ ὑπόγεια τῶν φυλακῶν. Ἐκεῖ βασανίσθηκαν μέχρι νά ἀρνηθοῦν τὸν Κύριο καὶ νά προσκυνήσουν τὰ εἰδῶλα. Κάποια στιγμή ὁ Ἀλέξανδρος πρόσεξε τὴν Ἰουλίττα μὲ τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά της καὶ διέταξε νά τοὺς φέρουν μπροστὰ του, ἔχοντας σκοπὸ νά ἐκμεταλλεῖ τὴν μητρικὴ ἀγάπη τῆς Ἰουλίττας ὥστε νά τὴν πείσει νά ἀποδεχθεῖ τὰ εἰδῶλα. Ὁ Ἀλέξανδρος προσπάθησε μὲ φιλικὸ τρόπο νά τὴν πείσει νά ἀρνηθεῖ τὸ Χριστό γιὰτί θά ἦταν κρίμα νά θανατωθοῦν καὶ αὐτὴ καὶ τὸ παιδί. Ἡ Ἰουλίττα ἀρνήθηκε μὲ θάρρος, πρᾶγμα πού προκάλεσε τὸν θυμὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος πῆρε τὸν Κήρυκο στὴν ἀγκαλιά του καὶ ξαναπροσπάθησε νά ἐπηρεάσει τὴν ἅγια προβάλλοντας τὸ ἄδικο τοῦ χαμοῦ τοῦ παιδιοῦ. Τότε ὁ ἅγιος Κήρυκος πού κοίταξε ὅλη αὐτὴ τὴν σκηνή, ψιθύριζε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἀδιάκοπα. Ὅταν ἀπεύθυνε καὶ πρὸς αὐτόν ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἐρώτημα ἂν θέλει νά

²⁴³ Αναφέρει τὸ ἀπολυτίκιό τῶν ἁγίων ὅτι «Ἡ καλλιμάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἰουλίττα, σύν τριετεί αὐτῆς ἀμνῶ τῷ Κηρύκῳ, δικαστικοῦ πρὸ βήματος παρέστησαν φαιδρῶς εὐτολμοὶ κηρύττοντες, τὴν χριστῶνυμον κλησιν, ἄμφω μὴ πτοοῦμενοι, ἀπειλὰς τῶν τυράννων· καὶ στεφηφόροι νῦν ἐν οὐρανοῖς, ἀγαλλιώνται Χριστῷ παριστάμενοι».

²⁴⁴ Χήρεψε νέα καὶ μοναδικὴ τῆς φροντίδα ἦταν ὁ γιός της.

²⁴⁵ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σελ. 300.

²⁴⁶ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σελ. 300.

πεθάνει για τόν Χριστό, ό μικρός Κήρυκος μάζεψε όλες του τίς δυνάμεις καί κλώτσησε στήν κοιλιά τόν Άλέξανδρο. Αὐτός ταράχθηκε καί ένιωσε ταπεινωμένος καί τότε μέ θυμό έριξε τό παιδί από τά σκαλοπάτια, τό όποιο χτύπησε στό κεφάλι καί πέθανε. Τήν Ίουλίττα άφοῦ τήν βασάνισαν καί πάλι, όταν είδαν ότι δέν λυγίζει τήν άποκεφάλισαν.²⁴⁷

Τό συγκλονιστικό πράγματι μαρτύριο τῶν άγίων, πού μοιάζει μέ τήν θυσία τοῦ Άβραάμ, καθώς ή Ίουλίττα μέ μία τῆς λέξη θά μπορούσε νά σώσει τόν έαυτό της καί τό παιδί της, περιγράφει ό Ίωσήφ μέ έναν γλαφυρό καί έντονο τρόπο. Τήν όνομάζει «ένθεο Μάρτυρα», «άγκάλαις τόν σόν υίόν, φέρουσα έν τούτω τῶν άνόμων», «ό κατάκαρπος άμπελος, μάρτυς Ίουλίττα βότρυν έξήνθησας, τόν γενναϊόν όντως Κήρυκον», «Έν άγκάλαις φέρουσα ή χριστομάρτυς, Ίουλίττα Κήρυκον». Παρά τό μαρτύριο, σωματικό καί πνευματικό οί άγίοι «Υπερήφανον τύραννον, θεία ταπεινώσει περιφραπτόμενοι, Αθλοφόροι κατεβάλετε».

Όσο καί νά θέλει κανείς νά κατανοήσει μέ λογικά μέσα τό μαρτύριο δέν θά τά καταφέρει, μόνο μέσα από τόν παράλογο έρωτα τῆς ένωσης μέ τόν Θεό, τῆς θέωσης μπορεί νά βρεϊ μία έρμηνεία. Μόνο ή λαχτάρα για τήν συμμετοχή στήν αιώνια Βασιλεία, στήν αιώνια ζωή μπορεί νά δικαιολογήσει τό μαρτύριο. Έτσι συμμετέχει ό μάρτυρας στό πάθος τοῦ Χριστοῦ για νά βιώσει τήν Ανάσταση, όλοι οί μάρτυρες καί όλων τῶν έποχῶν αὐτό βιώνουν. Αναφέρει ό Κλήμης Αλεξανδρείας ότι «τελείωσιν τό μαρτύριον καλοῦμεν οὐχ ότι τέλος τοῦ βίου ό άνθρωπος έλαβεν ως οί λοιποί, άλλ' ότι τέλειον έργον άγάπης ένεδείξατο».²⁴⁸ Η θέωση, λοιπόν, είναι ή υπέρτατη δωρεά τῆς χάριτος τοῦ Αγίου Πνεύματος καί ό τελικός σκοπός τοῦ Χριστιανοῦ. Αφορᾶ όλους όσους δέχονται τή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ καί ή όποία δέν είναι ένα ανθρώπινο ήθικό επίτευγμα, αλλά μία όντολογική μεταμόρφωση τοῦ ανθρώπου, γι' αὐτό καί οί μάρτυρες ξεπερνούν τά όρια τοῦ έαυτοῦ τους. Η ζωή δέν αρχίζει καί τελειώνει στόν φυσικό κόσμο αλλά συνεχίζεται μέ τήν άποκατάσταση τῶν πάντων, όταν έρθει ή χρονική στιγμή. Η θέωση δέν έχει χαρακτηρα εὐδαιμονιστικό καί έγωϊστικό, αλλά έσχατολογικό. Γι' αὐτό ό Ίωσήφ τούς όνομάζει «Οί φαιδροί άστέρες» έχουν ξεφύγει από τήν γήϊνη, φυσική διάσταση, «Ίαμα φέρει ή σορός, τῶν ένδόξων Αθλοφόρων τῆ χάριτι, τοῦ θείου Πνεύματος, έπαρδομένη», «ως κρίνα εϋσομα, ως Παραδείσον θεία βλαστήματα», θεωμένοι, λοιπόν, επιστρέφουν στόν παράδεισο, «Αγγέλους σαφῶς, όμοιωθέντες» έχουν αλλάξει σωματικά διάσταση, όπως καί οί Άγγελοι είναι άσώματοι. Αὐτή είναι ή πεμπτουσία τοῦ μαρτυρίου πού όδηγεϊ στήν ευαγγελική πορεία νά εγκαταλείπεις τά πάντα για χάρη τοῦ Θεοῦ, έτσι

²⁴⁷ Μέγας Συναξαριστής τῆς Όρθοδόξου Έκκλησίας, σελ. 301. Επίσης βλ. Νέος Συναξαριστής τῆς Όρθοδόξου Έκκλησίας - Ίούλιος, έκδ. Ίνδικτος, σ. 165-167.

²⁴⁸ Στωματεϊς 4, 4, PG 8, 1228B.

ἔπραξαν καί οἱ ἅγιοι Ἰουλίττα καί Κήρυκος καί ἔτσι ἀποτυπώθηκαν ἀπό τόν Ἰωσήφ τόν Ὑμνογράφο.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Ἡ συνήθης Στιχολογία, καί οἱ Κανόνες τῆς Ὀκτωήχου, καί τῶν Ἁγίων ὁ παρών, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς.

Κήρυκον ὕμνῳ σὺν τῇ τεκούσῃ προφρόνως. Ἰωσήφ.

Ὡδή α'. Ἦχος πλ. δ'.

Ὑγράν διοδεύσας.

Κηρύξαντες Λόγον τόν ἐκ Πατρός, σαφῶς γεννηθέντα, σαρκωθέντα τε ἐκ μητρός, μάρτυρες τῶν τούτου παθημάτων, διά παθῶν καί θανάτου γεγόνατε.

Ἡ ἔνθεος Μάρτυς ὡς φωταυγής, σελήνη συνοῦσα, τῷ Ἡλίῳ τῷ ἐξ αὐτῆς, τεχθέντι Κηρύκῳ πᾶσαν κτίσιν, ταῖς τῶν θαυμάτων ἀκτίσι φωτίζουσι.

Ρεόντων ἠλλάξω τά μηδαμῶς, κινούμενα Μάρτυς, καί ἀγκάλαις τόν σόν υἱόν, φέρουσα σὺν τούτῳ τῶν ἀνόμων, καί διαβόλου τήν πλάνην ἡμαύρωσας.

Ὑπάρχουσα γένους περιφανοῦς, διά μαρτυρίου, καί βασάνων πολυειδῶν, μάρτυς Ἰουλίττα Βασιλέως, τοῦ ἀθανάτου θυγάτηρ γεγένησαι.

Θεοτοκίον.

Κατήργηται θάνατος διά σοῦ, καί Ἄδου τό κέντρον, ἠφανίσθη Μήτηρ ἀγνή· σύ γάρ τόν ἀθάνατον Δεσπότην, θανατωθέντα σαρκί ἀπεκύησας.

Ὡδή γ'.

Οὐρανίας ἀψίδος.

Οὐρανίων θαλάμων, καί φωταυγοῦς λήξεως, διαιωνιζούσης τε δόξης κατηξιώθητε, Μάρτυρες ἔνδοξοι, τοῦ διαβόλου τά κέντρα, πόνοις τῆς ἀθλήσεως, ἐξαφανίσαντες.

Νεοττός ὡς ὠραῖος, περιστερᾶς σώφρονος, ταύτην ἐμιμήσω, τῷ πλάνῳ ἀντιπαττόμενος, ἔνδοξε Κήρυκε, θωπευτικῶς προσελθόντι, καί συλῆσαι σπεύδοντι, σέ τόν ἀήπτητον.

Ὑπερήφανον ὄφιν, εἰς οὐρανοῦς θέμενον, στόμα καί τήν γῆν ἐξαλείφειν κατακαυχώμενον, νήπιον ἄκακον, τῇ τοῦ Σταυροῦ πανοπλίᾳ, παντελῶς ἠδάφισε, καί ἐξηφάνισε.

Θεοτοκίον.

Μή κενώσας τούς κόλπους τούς πατρικούς, Ἄχραντε, Λόγος ὁ τό πᾶν οὐσιώσας, σοῦ τήν πανάμωμον, γαστέρα ᾤκησε, καί σάρξ ἀτρέπτως ὠράθη, καί βροτούς ἐθέωσεν, ὁ ὑπερούσιος.

Ὁ Εἰρμός.

«Οὐρανίας ἀψίδος, ὀροφουργέ Κύριε, καί τῆς Ἐκκλησίας δομητορ, σύ με στερέωσον, ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ σῆ, τῶν ἐφετῶν ἢ ἀκρότης, τῶν πιστῶν τό στήριγμα, μόνε φιλάνθρωπε».

Κάθισμα. Ἦχος πλ. δ'.

Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Φιλομάρτυρες δεῦτε τούς νοητούς, μαργαρίτας Κυρίου καὶ ἀθλητάς, Κήρυκον ὑμνήσωμεν, καὶ τὴν τούτου μητέρα· τῇ τριετεί γάρ τοῦτον ἐκθρέψασα γάλακτι, τῷ Θεῷ θυσίαν, προσήγαγεν ἄμωμον· ὅθεν καὶ τῆς νίκης, σύν αὐτῷ τούς στεφάνους, ἐδέξατο ἄνωθεν, καὶ Χριστῷ συναγάλλονται, πρὸς οὓς πίστει βοήσωμεν· Πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἀγίαν μνήμην ὑμῶν.

Θεοτοκίον.

Πειρασμοῖς πολυπλόκοις περιπεσών, ἐξ ἐχθρῶν ἀοράτων καὶ ὁρατῶν, τῷ σάλῳ συνέχομαι, τῶν ἀμέτρων πταισμάτων μου, καὶ ὡς θερμὴν ἀντίληψιν, καὶ σκέπην γινώσκων σε, τῷ λιμένι προστρέχω, τῆς σῆς ἀγαθότητος· ὅθεν Παναγία, τόν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, ἀσπόρως ἰκέτευε, ὑπὲρ πάντων τῶν δούλων σου, τῶν ἀπαύστως ὑμνούντων σε, πρεσβεύουσα αὐτῷ ἐκτενῶς, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς προσκυνοῦσιν ἐν πίστει, τόν ἄχραντον τόκον σου.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Τόν ἀμνόν καὶ ποιμένα καὶ λυτρωτὴν, ἢ ἀμνάς θεωροῦσα ἐν τῷ Σταυρῷ, ὠλόλυξε δακρύουσα, καὶ πικρῶς ἐκβοῶσα· ὁ μὲν κόσμος ἀγάλλεται, δεχόμενος τὴν λύτρωσιν, τὰ δὲ σπλάγχνα μου φλέγονται, ὀρώσης σου τὴν σταύρωσιν, ἥνπερ ὑπομένεις, διὰ σπλάγχνα ἐλέους· Μακρόθυμε Κύριε, τοῦ ἐλέους ἢ ἄβυσσος, καὶ πηγὴ ἀγαθότητος, σπλαγχνίσθητι καὶ δώρησαι οὖν, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν τοῖς δούλοις σου, τοῖς ἀνυμνοῦσί σου πίστει, τὰ θεῖα παθήματα.

Ὡδή δ'.

Εἰσακήκοα Κύριε.

Νηπιάζοντι σώματι, καὶ τελειοτάτῳ Μάρτυς φρονήματι, τόν ἀρχέκακον κατέβαλες, τόν τὴν πονηρίαν κακουργήσαντα.

Ὡς κατάκαρπος ἄμπελος, μάρτυς, Ἰουλίττα βότρυν ἐξήνθησας, τόν γενναῖον ὄντως Κήρυκον, μαρτυρίου γλεῦκος ἀποστάζοντα.

Συμπαθῶς ἐνητένιζες, οἷά περ ἀμνάς ἀρνίῳ τῷ Μάρτυρι, Ἰουλίττα ἀξιάγαστε, σφαγιαζομένη μάρτυς ἔνδοξε.

Ὑπερήφανον τύραννον, θεῖα ταπεινώσει περιφραττόμενοι, Ἀθλοφόροι κατεβάλετε, καὶ στεφάνους νίκης ἐκομίσασθε.

Θεοτοκίον.

Νόμοι φύσεως Πάναγνε, ἐν τῇ ὑπὲρ φύσιν κυοφορία σου· ἐναλλάττονται, τὸν Πλάστην γάρ, ὑπὲρ νοῦν λόγον ἀπεκύησας.

Ὡδή ε΄.

Ἵνα τί με ἀπόσω.

Τεινομένη Θεόφρον, μάστιξι τό σῶμά σου δαπανωμένη τε, τῆς φθορᾶς τό πάχος ἐξεδύσω, στολήν ἐνεδύσω δέ, ἦν ὁ ἐκ Παρθένου, Μονογενῆς σάρκα φορέσας, τοὺς ἀνθρώπους θεώσας ἐνέδυσεν.

Ἐγυμνώθης τό σῶμα, Μάρτυς παναοίδιμε καταφρονήσασα, σαρκικῆς αἰσχύνης, καί ἐχθρόν τόν τήν Εὐάν γυμνώσαντα, Ἰουλίττα πάλαι, καρτερικῶς ἀνδρισαμένη, αἰωνίαν αἰσχύνην ἐνέδυσας.

Κεφαλὴν ἐκτμηθεῖσα, κάραν τήν τοῦ ὄφεως Μάρτυς συνέθλασας, στερηθεῖσα πλούτου, τόν οὐράνιον ὄλβον κεκλήρωσαι, μὴ σαλευομένην, παραλαβοῦσα βασιλείαν, μετὰ πάντων Μαρτύρων Πανεύφημε.

Θεοτοκίον.

Ὁ Θεοῦ Θεός Λόγος, σάρκα ἀνελάβετο ἔννον καί ἔμψυχον, ἐκ σοῦ Παναγία, καί δι' οἶκτον ἐγένετο ἄνθρωπος, καί ἐθέωσέ με, τόν παραβάσει ἀπωσθέντα, ὃν ἰκέτευε σῶσαι τά σύμπαντα.

Ὡδή ς΄.

Τὴν δέησιν ἐκχεῶ.

Ἐπέπλευσαν τῶν ἀπείρων βασάνων, οἱ πανεύφημοι τό ἄστατον ὕδωρ, τῇ τοῦ Σταυροῦ, κυβερνήσει καί ὄρμῳ, γαληνοτάτῳ σαφῶς προσωρμίσθησαν, βυθίσαντες τόν Φαραῶ, τόν ἀόρατον αἵματος ρεύμασι.

Σκιρτᾶ σε, Ἰκονιέων ἡ πόλις, θρεψαμένη, καί κομπάζει τῇ μνήμῃ, σοῦ τῇ σεπτῇ, ἡ Ταρσός Ἰουλίττα· τοῦ μαρτυρίου ἐν ταύτῃ γάρ ἦνυσας, τό στάδιον σὺν τῷ νίῳ, καί στέφανων τῆς νίκης ἠξίωσαι.

Ἠλόγησας πολυπλόκων βασάνων, καί τρυγῶν ὠραιότητα ἐδείχθης, σὺν νεοττῷ, ἀναπτᾶσα καί πάντων, ὑπεραρθεῖσα παγίδων τοῦ ὄφεως, Πανεύφημε καί εἰς μονάς, οὐρανίους πανσόφως κατέπαυσας.

Θεοτοκίον.

Προρρίζους τῷ τμητικῷ σου δρεπάνῳ τῆς πρεσβείας ἐναπόκοψον Κόρη, τοὺς πονηροὺς, λογισμοὺς τῆς ψυχῆς μου, καί καρποφόρον ἀνάδειξον δέομαι· ἀπάντων γάρ τόν φυτουργόν, τόν Θεόν καί Σωτῆρα ἐκύησας.

Ὁ Εἰρμός.

«Τὴν δέησιν ἐκχεῶ πρὸς Κύριον, καὶ αὐτῷ ἀπαγγελῶ μου τὰς θλίψεις, ὅτι κακῶν, ἢ ψυχὴ μου ἐπλήσθη, καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ Αἰδῆ προσήγγισε, καὶ δέομαι ὡς Ἰωνᾶς· Ἐκ φθορᾶς ὁ Θεὸς με ἀνάγαγε».

Κοντάκιον. Ἦχος δ'.

Ἐπεφάνης σήμερον.

Ἐν ἀγκάλαις φέρουσα, ἢ χριστομάρτυς, Ἰουλίττα Κήρυκον, ἐν τῷ σταδίῳ μητρικῶς, ἀγαλλομένη ἐκραύγαζε· Σὺ τῶν Μαρτύρων, Χριστέ τό κραταίωμα.

Ὁ Οἶκος.

Τόν νοῦν μου φώτισον, Χριστέ φωτὶ τῶν ἐντολῶν σου, ὅπως ἐπαξίως ἐξισχύσω ὑμνήσαι τούς Ἁγίους σου, καὶ τούς ἀγῶνας ἐξειπεῖν· Ποία δέ γλῶσσα ἐκλαλήσαι δυνήσεται τούς ἄθλους, οὓς ὑπέμειναν, καὶ τὰ ἔπαθλα; Διό οὖν σοι προσπίπτω φιλάνθρωπε· Ἄνεσιν παράσχου τῇ ἀθλίᾳ νῦν ψυχῇ μου, δωρούμενός μοι καιρόν μετανοίας· εἰς τοῦτο γάρ ἐκὼν ἔλαβες σάρκα, ἵνα πάντα πρὸς ζωὴν ἐπαναγάγῃς, ἧς οἱ Ἀθληταὶ τυχόντες, ἀπαύστως μέλλουσι· Σὺ τῶν μαρτύρων Χριστέ τό κραταίωμα.

Συναξάριον.

Τῇ ΙΕ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης.

Στίχοι.

Ἰουλίττα σύναθλος νιῶ Κηρύκω,

Ἡ λαιμότμητος τῷ κάραν τεθλασμένω.

Πέμπτη Ἰουλίτταν δεκάτη τάμον, νῖα δ' ἔαξαν.

Αὕτη ὑπῆρχεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως, ὀρμωμένη ἐξ Ἰκονίου· διὰ δέ τόν ἐπικρατοῦντα διωγμὸν ἐκεῖσε, τόν ἀοίδιμον Κήρυκον τριετῆ ὑπάρχοντα λαβοῦσα, καταλαμβάνει τὴν Σελεύκειαν. Εὐροῦσα δέ κάκει τὴν αὐτὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν κίνησιν, ἔρχεται ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἐν ἧ Ἀλέξανδρός τις Ἡγεμῶν, ὠμός καὶ θηριώδης τὸν τρόπον, τούς τόν Χριστόν ἐπικαλουμένους ἐτιμωρεῖτο· ὑφ' οὗ ἡ μάρτυς συλληφθεῖσα ἠκίζετο. Ἐκσπασθέντος δέ ἐξ αὐτῆς τοῦ παιδός, σπεύδων ὁ Ἡγεμῶν κολακείαις αὐτόν πρὸς ἑαυτόν ἐφελκύσαι, καὶ μὴ δυνηθεῖς, τῇ μητρὶ μόνον αὐτοῦ ἀτενές ἐνορῶντος, καὶ ὑποψελλιζούση τῇ φωνῇ τό τοῦ Χριστοῦ ἐπικαλουμένου ὄνομα, καὶ τελευταῖον, λάξ κατὰ τῆς γαστροῦ τοῦ Ἡγεμόνος ὡς εἶχεν, ἐντείναντος, ὀργισθεῖς ἐκεῖνος, κατὰ τῶν βαθμίδων τοῦ βήματος ἔρριψεν αὐτόν· ὅς, τῇ ἐκεῖσε προσκρούσει, τό κρανίον συντριβείς, τὴν μακαρίαν ἀφήκε ψυχὴν. Ἡ δέ Ἁγία Ἰουλίττα, μετὰ πολλά τὰς βασάνους, μὴ πεισθεῖσα τόν Χριστόν ἐξομῶσασθαι, ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν, καὶ τόν στέφανον ἔλαβε τῆς ἀθλήσεως.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Λολλιανοῦ.

Στίχοι.

Ποσί προθύμοις ἔδραμε τρίβον τέλους.

Ὁ Λολλιανός, οὗ ποσίκρουστον τέλους,

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος Ἀβουδίμου.

Στίχοι.

Ἀβουδίμω μάχαιρα πρόξενος τέλους,

Αὕτη δέ τούτῳ πρόξενος καί τοῦ στέφους.

Ταῖς αὐτῶν ἀγίαις πρεσβείαις, ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ὡδή ζ΄.

Παῖδες Ἑβραίων.

Ράβδοις συντρίβων σου τό σῶμα, ὁ παράνομος θεόφρον Ἰουλίττα, λογισμοῦ τό στερρόν, ἐσάλευσεν οὐδόλως· ράβδον καί γάρ δυνάμεως, τόν Σταυρόν Χριστοῦ κατεῖχες.

Ὅμβροις αἱμάτων ἐκχυθεῖσιν, ἐγκατέσβησαν τό πῦρ τῆς ἀθεΐας, οἱ Χριστοῦ Ἀθληταί, κραυγάζοντες προθύμως· Εὐλογητός εἶ Κύριε, ὁ Θεός εἰς τούς αἰῶνας.

Φέρουσα Μάρτυς ἐν ἀγκάλαις, ὄν ἐκύησας ἐπέστης τῷ σταδίῳ, καί διπλοῦν τόν καλόν, ἐτέλεσας ἀγῶνα, ἀναβοῶσα, Κύριε· ὁ Θεός εὐλογητός εἶ.

Θεοτοκίον.

Ρήμασι σοῖς ἀκολουθοῦντες, μακαρίζομεν γενεαί πᾶσαι Κόρη, μακαρίου Θεοῦ, Μητέρα σε δειχθεῖσαν, τούς εἰς αὐτόν πιστεύοντας, μακαρίους ἐκτελοῦντα.

Ὡδή η΄.

Νικηταί τυράννου.

Οἱ φαιδροί ἀστέρες, ἐν τῷ στερεώματι τῆς Ἐκκλησίας, ἀπλανῶς πηχθέντες, καί τήν γῆν τοῖς θαύμασι φωταγωγοῦντες, εὐσεβῶς τιμῶνται, ὑπό πάντων σήμερον, τῶν ὑμνολογούντων, Χριστόν εἰς τούς αἰῶνας.

Νέον ὡσπερ κλάδον, ρίζα θεοφύτευτος οὕσα θεόφρον, τόν σεπτόν σου γόνον, φέρουσα, ἐμάρανας τῆς ἀσεβείας, τά φυτά βοῶσα, σὺν αὐτῷ καί λέγουσα· Σέ ὑπερυψοῦμεν, Χριστέ εἰς τούς αἰῶνας.

Ὡσπερ μόσχον νέον, δάμαλις ὑπάρχουσα ὠραιότατη, Ἰουλίττα φέρεις, Κήρυκον τόν ἔνδοξον θυσίαν ζῶσαν, τῷ ἐκ τῆς Παρθένου ἀμνῶ ἀνατείλαντι, καί σφαγιασθέντι, δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν.

Θεοτοκίον.

Σαρκωθείς ὁ Λόγος, ἐκ τῶν Παναχράντων σου αἱμάτων Κόρη, τούς προνευκότας, πρὸς τὰ ἀλογώτατα τῆς σαρκός πάθη, ἐπιγνώσει θεία, ἐθέωσεν ἄχραντε· Ὅν ὑπερυψοῦμεν, εἰς πάντας τούς αἰῶνας.

Ὁ Εἰρμός.

«Νικηταί τυράννου, καί φλογός τῆ χάριτι σου γεγονότες, οἱ τῶν ἐντολῶν σου, σφόδρα ἀντεχόμενοι, Παῖδες ἐβόων· Εὐλογοῖτε πάντα τὰ ἔργα τόν Κύριον, καί ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τούς αἰῶνας».

Ὡδή θ'.

Ἐφριξε πᾶσα ἀκοή.

Ἰαμα φέρει ἡ σορός, τῶν ἐνδόξων, Ἀθλοφόρων τῆ χάριτι, τοῦ Θείου Πνεύματος, ἐπαρδομένη, δεῦτε ἀρύσασθε, καί ἀγιάσθητε ψυχάς, καί νόσων καθάρθητε, οἱ φιλομάρτυρες, τόν δοτῆρα τῶν καλῶν μεγαλύνοντες.

Ὡς ρόδα ταῖς μαρτυρικαῖς, ἐξηγήσατε κοιλάσι Μακάριοι, ὡς κρίνα εὐοσμία, ὡς Παραδείσου θεῖα βλαστήματα, μυρεψικὴν ὡς ἀληθῶς, στάζοντα τερπνότητα, καί τῶν πιστῶν τὰς ψυχάς, εὐωδία μυστικῆ κατευφραίνοντα.

Στίγμασι τοῖς μαρτυρικοῖς, ὠραιώθητε καλλίνικοι Μάρτυρες, καί τοῖς Ἀγγέλοις σαφῶς, ὁμοιωθέντες Θεῶ παρίστασθε, νίκης διάδημα τερπνόν, λαμπρῶς περικείμενοι, καί τοῖς τιμῶσιν ὑμᾶς, ἰλασμόν ἀμαρτιῶν ἐξαιτούμενοι.

Ἡ Μάρτυς οἷά περ ἀμνάς, ὥσπερ ἄρνα τόν υἱόν αὐτῆς φέρουσα, λύκων ἀνάλωτος, μέσον διῆλθε, καί εἰς οὐράνιον, μάνδραν ἐσκήνωσεν ἀεὶ. Τούτων παρακλήσεσι, Κύριε σῶσον ἡμᾶς, τούς αὐτῶν τήν ἱεράν μνήμην σέβοντας.

Θεοτοκίον.

Φώτισον πύλη τοῦ φωτός, τήν τυφλώπτουσαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καί πονηροῖς λογισμοῖς, ἀμαυρωθεῖσαν καί κινδυνεύουσαν, καί ἐξελοῦ με πειρασμῶν, κινδύνων καί θλίψεων, ἵνα δοξάζω σε, τήν ἐλπίδα τῶν πιστῶν καί κραταίωμα.

Ὁ Εἰρμός.

«Ἐφριξε πᾶσα ἀκοή, τήν ἀπόρρητόν Θεοῦ συγκατάβασιν, ὅπως ὁ ὕψιστος ἐκάν, κατήλθε μέχρι καί σώματος, Παρθενικῆς ἀπό γαστρός, γενόμενος ἄνθρωπος· διό τήν ἄχραντον Θεοτόκον οἱ πιστοὶ μεγαλύνομεν».

Ἐξαποστειλάριον.

Ἐν πνεύματι τῷ Ἱερῷ.

Τὴν ἡλικίαν ἀτελής, ἐν φρονήσει τελεία, ὑπῆρξας θαυμαστότατα, Κήρυκε Ἀθλοφόρε, σὺν μητρὶ τε γαλουχῶ, Ἰουλίττῃ ἤρασθε, τό τῆς ἀθλήσεως στέφος, μετὰ πάντων Ἀγίων, ὧν ταῖς πρεσβείαις καὶ ἡμεῖς, τύχοιμεν τοῦ ἐλέους.

Θεοτοκίον.

Χαῖρε παλάτιον τερπνόν, Χαῖρε θρόνε Κυρίου, Χαῖρε σκῆπτρον πανθαύμαστον, Χαῖρε κούφη νεφέλη, χρυσοῦν θυμιατήριον, Χαῖρε Μήτηρ ἄχραντε, τοῦ Βασιλέως καθέδρα, Χαῖρε εὐδὶε λιμὴν, καὶ προστάτις ἀπάντων, Θεοκυῆτορ Παρθένε.

Εἰς τοὺς Αἶνους, ἰστώμεν Στίχους δ' καὶ ψάλλομεν Στιχηρά, Ἰδιόμελα γ', δευτεροῦντες τό α'.

Ἦχος α'. Γερμανοῦ.

Τόν γενναῖον Ἀθλητήν, καὶ κήρυκα τῆς πίστεως, σὺν μητρὶ Θεόφρονι, ἐπαξίως μακαρίσωμεν· οὗτοι γάρ καρτερῶς ἐναθλήσαντες, τόν ἀρχέκακον ἐχθρόν, τῇ δυνάμει τοῦ Σταυροῦ, ἀνδρείως κατέβαλον. Διό στεφάνους ἔλαβον παρά τοῦ ἀθλοθέτου Θεοῦ, καὶ πρεσβεύουσιν αὐτῶ, ἐν παρρησίᾳ ἀκαταπαύστως, σωθῆναι τοὺς ἐν πίστει ἀνυμνοῦντας, τὴν ἱεράν αὐτῶν ἄθλησιν.

Ἦχος β'. Βυζαντίου.

Δεῦτε πιστοί, τοῖς ἐπαίνοις συνελθόντες, στέψωμεν δυάδα παναγίαν, Τριάδος σέβας κατέχουσιν· τῶν γάρ εἰδώλων τὴν πλάνην, καὶ τῶν τυράννων τὴν ἀπόνοιαν, τοῖς ἑαυτῶν ποσὶ κατεπάτησαν. Τούτους ἀνευφημοῦντες ἀνακράξωμεν, λέγοντες· Χαίροις Ἰουλίττα πανσεβάσμιε, ἡ τὴν γυναικείαν ἀσθένειαν ἀπορριψαμένη, καὶ ἀνδρικῶς ἀγωνισαμένη. Χαίροις Κήρυκε παμμακάριστε, ὁ τριετής τῇ ἡλικίᾳ, καὶ τόν πολυμήχανον ἐχθρόν καταβαλόν. Χαίρετε το ἡμέτερον κλέος καὶ καύχημα, τῶν ἐν πίστει ἑορταζόντων τὴν ἱεράν ὑμῶν ἄθλησιν, οὓς ἱκετεύομεν πρεσβεύειν ἀεὶ τόν τῶν ὅλων Κύριον, τῶ κόσμῳ δωρηθῆναι εἰρήνην, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τό μέγα ἔλεος.

Ὁ αὐτός. Τοῦ Μαυρολέοντος.

Ὁ ἐκ σπαργάνων πεπληρωμένος χάριτος, καὶ ἐσχηκῶς πεπολιωμένον φρόνημα, ἐν τῇ νίκῃ τῶν ἀγῶνων σου μάρτυς Κήρυκε, αἴτησαι σὺν τῇ μητρὶ σου Χριστόν τόν Θεόν, δωρηθῆναι εἰρήνην τῶ κόσμῳ, ὡς τῆς Τριάδος μέγας ὁμολογητής.

Δόξα. Ἦχος ὁ αὐτός.

Τοῦ αὐτοῦ.

Νήπιος ἀνεφάνης ἐν Μάρτυσι, τέλειος ἐδείχθης τῶ φρονήματι, ἀφ' οὗ τόν ἀναρχόν Λόγον ἐδέξω Πανεύφημε, τό πῦρ οὐκ ἐδειλίασας τῶν

παρὰ νόμων. Σύν τῇ μητρὶ σου τὸν Κτίστην ἰκέτευε, ἵνα σώσῃ ὡς Σωτὴρ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου, εἰς σέ ἀνατίθηναι, Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην σου.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Ὅτε, ἐκ τοῦ ξύλου.

Ὅτε, ἡ ἀμίαντος ἀμνάς, ἔβλεψε τὸν ἴδιον ἄρνα, ἐπὶ σφαγὴν ὡς βροτόν, θέλοντα ἐλκόμενον, θρηνοῦσα ἔλεγεν· Ἀτεκνώσαι νῦν σπεύδεις με, Χριστέ τὴν τεκοῦσαν, τί τοῦτο πεποίηκας, ὁ λυτρωτὴς τοῦ παντός; Ὅμως, ἀνυμνῶ καὶ δοξάζω, σοῦ τὴν ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, ἄκραν ἀγαθότητα φιλάνθρωπε.

Εἰς τὸν Στίχον, τῆς Ὀκτωήχου.

Δόξα. Ἦχος δ'.

Ἀνατολίου.

Ἀγάλλου τέρπου καὶ εὐφραίνου, Ἰκονιέων ἡ πόλις, ὅτι ἐκ σοῦ ἀνεβλάστησε καρπὸς εὐκλεῆς, Ἰουλίττα ἡ πανεύφημος καὶ καλλίνικος μάρτυς, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁ τίμιος παῖς, Κήρυκος ὁ φερώνυμος· πᾶσαν γὰρ μηχανὴν, τοῦ τυράννου Βελίαρ, ἀνδρικῶς καταπατήσαντες, τοὺς στεφάνους τῆς νίκης ἀξίως ἐκομίσαντο, κηρύξαντες λαοῖς, σέβασθαι καὶ προσκυνεῖν τὴν Ἀγίαν Τριάδα. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς παρρησίᾳ βοῶμεν, τῷ τούτους δοξάσαντι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἰρηνεῦσαι τὸν κόσμον, καὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἐκ παντοίων κινδύνων τοὺς δούλους σου φύλαττε, εὐλογημένη Θεοτόκε, ἵνα σε δοξάζωμεν, τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἦ Σταυροθεοτοκίον.

Ἔδωκας σημείωσιν.

Ἐφερὲς Πανάμωμε, ἐν τῇ καρδίᾳ σου δίστομον, Συμεῶν σοι ὡς ἔφησε, ῥομφαίαν καὶ τέτρωσαι, ἐν αὐτῇ τὰ σπλάγχνα, καὶ τὰς διαθέσεις, ὡς ἐθεάσω σὸν Υἱόν, ἐπὶ τοῦ ξύλου σεμνὴ κρεμάμενον· διὸ καὶ ἀνεκραύγαζες· Τέκνον ἐμόν μή παρίδῃς με, ἀλλὰ σπεῦσον ἀνάστηθι, ὡς προέφης μακρόθυμε.

Καὶ ἡ λοιπὴ Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, ὡς σύνηθες, καὶ Ἀπόλυσις.

Εἰς τὴν Λειτουργίαν. Οἱ Μακαρισμοὶ τῆς Ὀκτωήχου, καὶ ἐκ τοῦ Κανόνος τῶν Ἁγίων ἡ ζ' Ὠδή.

Ὁ Απόστολος.

Πρὸς Κορινθίους α' Ἐπιστολῆς.

Ἀδελφοί, ὅτε ἤμην νήπιος.

Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

Ζήτηι Σάββατον ι΄.

Κοινωνικόν.

Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις. Ἀλληλούϊα.

15. Αγίου Ἐνδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου (Κ' Ἰουλίου)

Ἐνας ἀπό τούς μεγαλύτερους Προφήτες πού ἔχει παρουσία τόσο στήν Παλαιά Διαθήκη ὅσο καί στήν Καινή ἀλλά καί στά ἔσχατα εἶναι ὁ προφήτης Ἡλίας ὁ Θεσβίτης, γιά τόν ὁποῖο γράφει κανόνα ὁ Ἰωσήφ. Ὁ διαχρονικός αὐτός προφήτης εἶναι μία ἀπό τίς πύο σημαντικές μορφές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἶναι ὁ μέγιστος τῶν Προφητῶν, ὁ ὁποῖος ἄν καί δέν ἔγραψε τίποτε, «ἔγραψε» μέ τήν ἴδια του τή ζωή, καί ὁ ἴδιος ὑπῆρξε μία μεγάλη προφητεία. Ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἔζησε, ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἔφυγε ἀπό τήν ζωή αὐτή, ἡ ἐμφάνισή του στή Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ ἀλλά καί ἡ ἐμφάνισή του μελλοντικά στήν Ἀποκάλυψη δείχνουν τό μέγεθος τῆς μορφῆς του. Γράφει σχετικά ὁ Ἰωσήφ «Μεγαλυνθεῖς ταῖς πρός Θεόν σου νεύσεσι, ζηλῶν ἐζήλωσας, ὡς ἀληθῶς Μάκαρ, τῷ Κυρίῳ πάντοτε», «Χωρητικόν δοχεῖόν σε, θείου Πνεύματος ἔγνωμεν· ἄγγελον ἐν γῆ, πῦρ ζήλου θείου πνέοντα», βλέπουμε μέ τί δυνατούς συμβολισμούς καί παρομοιώσεις ὁ Ἰωσήφ δίνει τό μεγαλεῖο τοῦ προφήτη καί συνεχίζει «βασιλεῖς ἐλέγχοντα, χρίοντα προφήτας».

Ὁ προφήτης Ἡλίας ἔζησε τόν 9^ο π.Χ. αἰώνα, ὁ πατέρας του ὀνομάζονταν Σωβάκ καί κατάγονταν ἀπό τή Θίσβη,²⁴⁹ ἔξ' οὗ καί τό προσωνύμιό του Θεσβίτης, τῆς περιοχῆς Γαλαάδ καί ἀνήκε στήν φυλή τοῦ Ααρῶν. Ὄταν γεννήθηκε, ὁ πατέρας του εἶδε μία ὄπτασία, δύο λευκοφορεμένοι ἄνδρες τόν ὀνόμαζαν Ἡλία, τόν σπαργάνωναν μέ φωτιά καί τοῦ ἔδιναν φλόγα νά φάει. Γράφει ὁ Ἰωσήφ σχετικά «Ἐν τῷ σέ τίκτεσθαι ὁ σός μεμύηται, γεννήτωρ μέγιστον, ὡς ἀληθῶς θαῦμα· πῦρ γάρ σιτιζόμενον, φλογί τε σπαργανούμενον, σέ τεθεάται μάκαρ». Τότε ὁ πατέρας του, πῆγε στά Ἱεροσόλυμα καί περιέγραψε τήν ὄπτασία του στούς ἱερεῖς, ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν ὅτι ὁ γιός του θά γίνει προφήτης καί θά κρίνει τό Ἰσραήλ μέ δίκικοπο μαχαίρι καί φωτιά. Ὁ προφήτης Ἡλίας μεγαλώνοντας ἄσκησε τό προφητικό του χάρισμα γιά 25 χρόνια. Τήν ἐποχή ἐκείνη βασιλιάς τοῦ βορείου βασιλείου (8^ος αἰώνας) ἦταν ὁ Ἀχαάβ. Ἄνθρωπος μαλακοῦ καί χαλαροῦ χαρακτήρα, συχνά στρέφονταν στήν εἰδωλολατρεία, ἐπηρεαζόμενος ἀπό τήν γυναίκα του Ἰεζάβελ.²⁵⁰ Ἡ γυναίκα του δέν ἦταν Ἑβραία ἀλλά Συροφοινίκισσα καί εἰδωλολάτρισσα, ἔξ αἰτίας τῆς ἡ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ παραμερίσθηκε καί εἰσήχθη ἡ λατρεία τοῦ Βάαλ καί τῆς Ἀστάρτης.

Σέ αὐτή τήν κρίσιμη ἐποχή γιά τό Ἰσραήλ, ὁ προφήτης Ἡλίας ἐμφανίζεται στόν βασιλιά καί προσπαθεῖ νά τόν ἐπαναφέρει καί τοῦ δίνει τό φοβερό μήνυμα τῆς ἀνομβρίας σάν τιμωρία ἀπό τόν Θεό γιά τήν

²⁴⁹ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σελ. 311.

²⁵⁰ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σελ. 372.

ἀποστασία του.²⁵¹ Μετά από αυτό ο προφήτης Ηλίας ἔφυγε καὶ κρύφθηκε σὲ μία σπηλιά, σὲ ἓνα χεῖμαρρο πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη, ὅπου ὑπῆρχε λίγο νερό καὶ ἓνας κόρακας τοῦ πήγαινε τροφή κάθε πρωῒ.²⁵² Ὅταν στέρεψε τὸ νερό, μέ ἐντολή τοῦ Θεοῦ, ἔφυγε καὶ πῆγε στὰ Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας. Ἐκεῖ φιλοξενήθηκε ἀπὸ μιά χήρα γυναίκα. Αὐτή εἶχε ἓνα παιδί, τὸ ὁποῖο ἔτυχε νὰ ἀρρωστήσει καὶ νὰ πεθάνει. Τότε, ὁ προφήτης Ηλίας μετὰ ἀπὸ προσευχή τὸ ἀνέστησε. Ἀναφέρει ὁ Ἰωσήφ «*Νενεκρωμένην τὴν ψυχὴν μου ζώωσον, ὡς τὸν τῆς χήρας υἱόν*», καὶ «*Κάμπει τὸν σόν, ζῆλον Θεός πυρακτούμενον, καὶ πρὸς χήραν πέμπει διατρέφεισθαι*».

Ἐνα ἄλλο μεγάλο σημεῖο, πού ἔδειξε ὁ Προφήτης Ηλίας, ἦταν ἡ προσευχή του κι ὁ ἐρχομός φωτιᾶς ἀπὸ τὸν οὐρανό. Αὐτὸ τὸ γεγονός συνέβη, ὅταν μέ διαταγή τοῦ βασιλιά Ἀχαάβ μαζεύτηκαν τετρακόσιοι εἰδωλολάτρες ἱερεῖς, πού τοὺς προστάτευε ἡ Ἰεζάβελ, τοὺς ὁποίους ὁ προφήτης Ηλίας τοὺς προκάλεσε νὰ διαγωνισθοῦν μεταξύ τους, ὥστε νὰ φανεῖ ποιὸς Θεός εἶναι ἀληθινός, προσευχόμενοι γιὰ νὰ ρίξει φωτιά. Οἱ ἱερεῖς τοῦ Βαάλ ἔβαλαν τὰ σφάγια τῆς θυσίας πάνω στὰ ξύλα στοῦ θυσιαστήριου καὶ ὅλη τὴν ἡμέρα τὸν παρακαλοῦσαν νὰ ρίξει φωτιά στοῦ θυσιαστήριου χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα. Τότε ἦρθε ἡ σειρά τοῦ προφήτη ὁ ὁποῖος ἔβαλε καὶ ἔβρεξαν καλά τρεῖς φορές τὸ δικό του θυσιαστήριον καὶ προσευχήθηκε. Ἐπεσε τότε φωτιά ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἔκαψε ὀλόκληρο τὸ θυσιαστήριον. Μετὰ ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτό, ὁ λαὸς ἔπιασε τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βαάλ καὶ ὁ Ηλίας τοὺς τιμώρησε αὐστηρά. Γράφει σχετικὰ ὁ Ἰωσήφ στὸν κανόνα «*Ἰερεῖς τῆς αἰσχύνης, ὡς δυσμενεῖς ἔκτεινας· ἔνδοξε Προφήτα, ζήλω Θεοῦ πυρπολούμενος*» καὶ «*Λαὸν ἀπολλύμενον κατοικτιρήσεις, ζήλω τῆς πίστεως, ἐπικλήσεσι θείαις, πῦρ κατηγάγου φλόγιζον Ἐνδοξε, ὅσιον θῦμα· διὸ ἴκετεύω σε· Τῆς αἰωνίου φλογός, ρῦσαι καὶ σῶσόν με*». Ἡ Ἰεζάβελ, ἀγριεμένη, κυνήγησε τὸν προφήτη, ὁ ὁποῖος ἔφυγε καὶ κρύφθηκε ψηλά στὴ Χωρήβ, ἐκεῖ πού ὁ Μωυσῆς ἄκουσε τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ καὶ εἶδε τὴ Βάτο νὰ φλέγεται καὶ νὰ μὴν καίγεται. Ὁ προφήτης Ηλίας στοῦ τέλος ἀντὶ νὰ πεθάνει ἀνελήφθη μέ ἄρμα πυρός στὸν οὐρανὸ ἀφήνοντας τὸν μαθητὴ τοῦ Ἐλισσαῖο νὰ συνεχίσει τὸ ἔργο του.²⁵³ Ἀναφέρεται στὸν κανόνα «*Ἄρμα πυρός σὲ ἔλαβεν, ἀπὸ γῆς πυρακτούμενον, ζήλω Ἡλιοῦ τῷ θεϊκῷ θεόπνευστε· διὸ ἴκετεύω σε, τῶν ἐν τῇ γῇ με πάντων κακῶν, τῶν σῶν ἀρετῶν, ἐπικουφίζειν τὸν νοῦν μου, τεθρίππω, καὶ πρὸς νύσσαν, οὐρανίαν με φθάσαι τὸν πάντων ἐκδυσώπει, Θεὸν καὶ βασιλέα*», ἐπίσης «*τῆς θεοσεβείας τῷ ζήλω, ὁ Θεοσβίτης πυρπολούμενος, ἐν πυρίμορφῳ ἄρματι ἐπαίρεται*».

²⁵¹ Πατέρας τῆς Ἰεζάβελ ἦταν ὁ βασιλιάς τῶν Σιδωνίων Ἰεθεβαάλ Γ' Βασιλειῶν 18, 14-40 «*ζῆ Κύριος ὁ Θεός τῶν δυνάμεων, ὁ Θεός Ἰσραήλ, ὃ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα δρόσος καὶ ὑετός, ὅτι εἰ μὴ διὰ στόματος λόγων μου*».

²⁵² Γ' Βασιλειῶν 17, 6 «*Καὶ οἱ κόρακες ἔφερον αὐτῷ ἄρτους τὸ πρωῒ καὶ κρέα τῷ δείλῃ, καὶ ἐκ τοῦ χειμάρρου ἔπινεν ὕδωρ*».

²⁵³ Μέγας Συναξαριστῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σελ. 382-387.

Βλέπουμε στον κανόνα να μην γίνεται αναφορά για τον θάνατο του Ηλία, αλλά για άρπαγή στους ουρανούς, πράγμα που συμφωνεί με το βίο του. Ο προφήτης Ηλίας όπως και ο Ένώχ είναι οι μοναδικοί άνθρωποι οι οποίοι αναλήφθηκαν στους ουρανούς χωρίς να έχουν πεθάνει, γι' αυτό και στις 20 Ιουλίου που τιμάται η μνήμη του προφήτη δεν εορτάζουμε την κοίμησή του αλλά την ανάληψή του. Ο προφήτης Ηλίας εμφανίζεται και μετά την ανάληψή του, δέκα χρόνια μετά και στέλνει γράμματα στον βασιλέα Ιωράμ, προβλέποντας τον θάνατό του επειδή απομακρύνθηκε από την λατρεία του αληθινού Θεού.²⁵⁴ Επίσης εμφανίζεται στην Μεταμόρφωση του Κυρίου στο όρος Θαβώρ, γράφει ο Ιωσήφ «ιδεῖν καταξιώσαι, Θαβώρ ἐν ὄρει Θεοῦ τό πρόσωπον». Στο βιβλίο της Αποκαλύψεως στο 11^ο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στο πρόσωπο του προφήτη Ηλία σχετικά με τον ρόλο που θα διαδραματίσει στα ἔσχατα, θα δώσει χαρά και ἐλπίδα στους δικαίους της ἐποχῆς ὅπως ἔδινε και παλαιότερα.

Παρατηροῦμε ὅτι ὁ Ιωσήφ στον κανόνα καλύπτει πιστά τον βίο του προφήτη Ηλία και προσδίδει συνάμα ἕναν προσευχητικό ιδιαίτερα τόνο στους στίχους του, γιατί συνδυάζει την αναφορά τῶν γεγονότων με την ἰκεσία στην χάρη του προφήτη να σώσει προσευχόμενος στον Θεό τους ανθρώπους. Αλλά και πάλι διαπιστώνουμε ὅτι δέν είναι τόσο ἀφηγηματικός ὅσο προσευχητικός σέ αὐτόν τον τόσο μεγάλο ἅγιο προφήτη.

Επίσης βλέπουμε πόσο σημαντική είναι ἡ ἰσορροπία στο φυσικό περιβάλλον, ιδιαίτερα στις ἀγροτικές τότε κοινωνίες, τό νερό τῆς βροχῆς ἦταν πηγή ζωῆς γιά τήν φύση. Αλλά μπορούμε να παρομοιάσουμε και τό γεγονός τῆς ζωῆς του ἀνθρώπου ὅτι δέν μπορεί να ὑπάρξει χωρίς τήν χάρη του Θεοῦ. Ο Προφήτης Ηλίας μέσω τῆς πίστεως κατορθώνει «Ὁμβροτόκους νεφέλας εἰργεις πυρακτούμενος ζήλω» και να δώσει λύση στην ἀνομβρία, ἀλλά μέσα ἀπό αὐτά τά θαύματα προσπαθεῖ να δώσει λύση στην ζωή τῶν συμπατριωτῶν του που ἀπομακρύνθηκαν ἀπό τον Θεό.

Ο ἄνθρωπος είναι στενά συνδεδεμένος με τό φυσικό περιβάλλον και ἡ σχέση αὐτή είναι θεολογικό ζήτημα. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διατύπωσαν ξεκάθαρα ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τή λειτουργία τῆς κτίσεως και τή σχέση της με τον ἄνθρωπο ἔχει τή βάση της στην σχέση με τό Θεό. Ἡ δυσαρμονία στον φυσικό κόσμο ὀφείλεται στην ἀνατροπή τῶν νόμων που ἔθεσε ὁ Θεός στον κόσμο γιά τήν λειτουργία τῆς κτίσεως. Αὐτήν τήν

²⁵⁴ Παραλειπομένων Β', κεφ. 21, στίχος 12 «καί ἦλθεν αὐτῶ ἐν γραφῇ παρά Ἡλιοῦ τοῦ προφήτου λέγων· τάδε λέγει Κύριος Θεός Δαυῖδ τοῦ πατρός σου· ἀνθ' οὖν οὐκ ἐπορεύθης ἐν ὁδῶ Ἰωσαφάτ τοῦ πατρός σου καί ἐν ὁδοῖς Ἀσά βασιλέως Ἰούδα».

διακοπή τῆς σχέσης υπενθυμίζει ὁ Προφήτης Ἡλίας καί μόνον ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπου στόν Θεό θά τήν ἀποκαταστήσει ξανά²⁵⁵.

²⁵⁵ Μπαλατσούκας Σωτήριος, *Οἱ ἅγιοι καί τό φυσικό περιβάλλον*, σ.σ. 21-22, ἐκδόσεις Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 1996.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Μετά τήν α' Στιχολογίαν, Κάθισμα.

Ἦχος α'.

Τόν τάφον σου Σωτήρ.

Φωστῆρα παμφαῆ, διφρηλάτην πυρφόρον, καί ἄγγελον σαρκί, ζήλου πνέοντα θείου, δυσσέβειαν τρέποντα, παρανόμους ἐλέγχοντα, κορυφαῖόν τε, τῶν Προφητῶν σε συμφώνως καταγγέλλομεν, μάκαρ θεόπτα Ἥλια· διό ἡμᾶς φρούρησον.

Δόξα, καί νῦν. Θεοτοκίον.

Μαρία τό σεπτόν, τοῦ Δεσπότου δοχεῖον, ἀνάστησον ἡμᾶς, πεπτωκότας εἰς χάος, δεινῆς ἀπογνώσεως, καί πταισμάτων καί θλίψεων· σύ γάρ πέφυκας, ἀμαρτωλῶν σωτηρία, καί βοήθεια, καί κραταιά προστασία, καί σῶζεις τοὺς δούλους σου.

Μετά τήν β' Στιχολογίαν, Κάθισμα.

Ἦχος ὁ αὐτός.

Θεῶ δι' ἀρετῆς, ἀκραιφνοῦς ᾠκειώθης, οὐράνιον ζωήν, ἐπί γῆς βιωτεύσας· ζωήν δέ τῆς χάριτος, κεκτημένος μακάριε, σοῖς φυσῆμασι, παιδα θανόντα ἐγείρεις· μένεις δ' ἄφθαρτος, κρείπτων εἰσέτι θανάτου, Ἥλια θεόπνευστε.

Δόξα, καί νῦν. Θεοτοκίον.

Μητέρα σε Θεοῦ, ἐπιστάμεθα πάντες, Παρθένον ἀληθῶς, καί μετά τόκον φανεῖσαν, οἱ πόθῳ καταφεύγοντες, πρὸς τήν σὴν ἀγαθότητα· σέ γάρ ἔχομεν, ἀμαρτωλοὶ προστασίαν· σέ κεκτήμεθα, ἐν πειρασμοῖς σωτηρίαν, τήν μόνην πανάμωμον.

Οἱ Κανόνες, ὁ τῆς Θεοτόκου, καί τοῦ Ἁγίου οἱ δύο παρόντες.

Ὁ πρῶτος Κανὼν Ἰωάννου Μοναχοῦ, φέρων Ἀκροστιχίδα τήν δε ἄνευ τῶν Θεοτοκίων·

Αἰνῶ χορεύων Ἥλιού τά θαύματα.

Ὡδή α'. Ἦχος β'.

Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Ἄδειν προηρημένοι, τῶν Ἥλιού θαυμάτων, τήν πυρίπνοον δύναμιν, τῆς πυρομόρφου καί σεπτῆς, γλώσσης τῆς τοῦ Πνεύματος, τό σθένος ἐπαξίως ἐπικεκλήμεθα.

Ἰλαθι θεοφόρε, καί τῆς ἀπόρου γλώσσης, τό στενόν τε καί δύσηχον, τῆ ἐνεργεία τοῦ ἐν σοί, Πνεύματος διάνοιξον, καί τράνωσον, πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασιῶν σου.

Νέμεις τὰ ὑπὲρ φύσιν, τοῖς πειθαρχοῦσι Λόγε, τοῖς σεπτοῖς σου προστάγμασι, καὶ ὑποτάττεις ὑετοῦ, πύλας διὰ Πνεύματος, σθενούμενον τόν λόγον ἀπεργαζόμενος.

Θεοτοκίον.

Μόνη εὐλογημένη, τό καθάρων καὶ θεῖον, τῆς ἀγνείας κειμήλιον, τῆς ἀκαθάρτου τῶν παθῶν, κάθαρον ἰλύος με, αἰτούσα συγχώρησιν τῶν πταισμάτων μου.

Δεύτερος Κανὼν, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς·

Νέμοις μάκαρ μοι θεῖαν Ἡλιοῦ χάριν. Ἰωσήφ.

Ὦδὴ α΄. Ἦχος πλ. δ΄.

Ἀρματηλάτην Φαραώ.

Νενεκρωμένην τὴν ψυχὴν μου ζώωσον, ὡς τόν τῆς χήρας υἱόν, καὶ ἀρεταῖς θεαῖς, Μάκαρ καταλάμπρυνον, καὶ πρὸς ζωὴν ὀδηγήσον, καὶ τῆς αἰωνιζούσης, τρυφῆς ἀνάδειξον μέτοχον, σοῦ κατατρυφᾶν ἐφιέμενον.

Ἐν τῷ σέ τίκτεσθαι ὁ σός μεμύηται, γεννήτωρ μέγιστον, ὡς ἀληθῶς θαῦμα· πῦρ γάρ σιτιζόμενον, φλογί τε σπαργανούμενον, σέ τεθέαται μάκαρ· διό ταῖς σαῖς παρακλήσεσι, ῥῦσαί με πυρός αἰωνίζοντος.

Μεγαλυνθεῖς ταῖς πρὸς Θεόν σου νεύσεσι, ζηλῶν ἐζήλωσας, ὡς ἀληθῶς Μάκαρ, τῷ Κυρίῳ πάντοτε· διό με ἐνδυναμάωσον, ζήλου θείου πλησθέντα, τό ἔνθεον πράττειν βούλημα, ἵνα σε γεραίρω σωζόμενος.

Θεοτοκίον.

Ὁ ὑπερούσιος Θεός Πανάμωμε, ἐκ σοῦ σεσάρκωται, καὶ δι' ἡμᾶς ᾤφθη, καθ' ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε, ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, ἡμαρτηκότα με πάναγνε, σῶσαι καὶ κολάσεως ῥύσασθαι.

Ὦδὴ γ΄.

Ἐν πέτρᾳ με τῆς πίστεως.

Ὡς ἄριστος Προφήτα ὁ ἐστιάτωρ, ὁ κόραξι τελῶν σοι τὴν πανδαισίαν, ὁ μόνος ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας, ᾧ πάντες κράζομεν· Σύ εἶ Θεός ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν Ἅγιος πλήν σου Κύριε.

Χάρις τῷ εὐεργέτῃ καὶ κηδεμόνι, τῷ χήραν καὶ Προφήτην ἀλληλοτρόφους, ἀρρήτῳ ἐκτελέσαντι προμηθεῖα, ᾧ πάντες κράζομεν· Σύ εἶ Θεός ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν Ἅγιος πλήν σου Κύριε.

Ὁ κλείσας ὀμβροτόκους νεφέλας ὕειν, τροφῆς ἠπορημένη τῇ Σαραφθία, τὰ λείψανα τῆς βρώσεως ἀνενδότως, ψεκάζειν ἔδρασας· διό καὶ ἔκραζες· Ὡς οὐκ ἔστιν, Ἅγιος πλήν σου Κύριε.

Θεοτοκίον.

Σύ μόνη παρά πάντας τούς ἀπ' αἰῶνος, μεγάλων ἡξιώθης καί ὑπέρ φύσιν· Θεόν γάρ τόν ἀχώρητον πάση κτίσει, ἐν μήτρα ἤνεγκας, καί ἐσωμάτωσας· ὅθεν Θεοτόκον σε πίστει σέβομεν.

Ἔτερος. Οὐρανίας ἀψίδος.

Ἰερεῖς τῆς αἰσχύνης, ὡς δυσμενεῖς ἔκτεινας, ἔνδοξε Προφήτα, ζήλω Θεοῦ πυρπολούμενος· ὅθεν κραυγάζω σοι· Τῶν τῆς αἰσχύνης με ἔργων, καί διαιωνίζοντος πυρός ἐξάρπασον.

Σέ προβάλλομαι πρέσβυν, πρὸς τόν Θεόν μέγιστον, σώζειν με δυνάμενον, πάσης Μάκαρ κακώσεως, προσεπικάμφθητι, τῇ ταπεινῇ μου δεήσει, καί μὴ ὑπερίδης με, παρακαλοῦντά σε.

Μεγαλύνει Θεός σε, ὁ παντουργός ἔνδοξε, πάλαι Ἡλιοῦ, δι' ὀρνέου τρέφων Προφήτά σε, ὃν ἐκδυσώπησον, τῆς αἰωνίου τρυφῆς με, καί φωτός τοῦ μέλλοντος, ποιῆσαι μέτοχον.

Θεοτοκίον.

Ἀδιόδευτε πύλη, ἢ πρὸς Θεόν φέρουσα, πύλας μετανοίας μοι Κόρη, ἄνοιξον δέομαι, ἀποκαθαίρουσα, ἀμαρτιῶν μου τόν ρύπον, ὄμβροισ τοῦ ἐλέους σου, θεοχαρίτωτε.

Κάθισμα. Ἦχος πλ. δ'.

Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Ὡς Προφήτης τοῦ ὄντως θείου φωτός, τούς προφήτας τοῦ ψεύδους καταβαλὼν, ἐν τούτῳ διήλεγξας, Ἀχαάβ ἀνομήσαντα, μὴ προσκυνεῖν διδάξας, τῷ Βάαλ πανένδοξε, καί εὐχῇ αἰτήσας, ἐξ ὕψους τὰ νάματα· ὅθεν καί πυρίνω, ἀνελήφθης Ἡλία, ὀχήματι μεταρσιος, διφρηλάτης πρὸς Κύριον· διὰ τοῦτο βοῶμέν σοι· Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἀγίαν μνήμην σου.

Θεοτοκίον.

Ὡς Παρθένον καί μόνην ἐν γυναιξί, σέ ἀσπόρως τεκοῦσαν Θεόν σαρκί, πᾶσαι μακαρίζομεν, γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων· τό γάρ πῦρ ἐσκήνωσεν, ἐν σοὶ τῆς Θεότητος, καί ὡς βρέφος θηλάζεις, τόν Κτίστην καί Κύριον· ὅθεν τῶν Ἀγγέλων, καί ἀνθρώπων τό γένος, ἀξίως δοξάζουσι, τόν πανάγιον τόκον σου, καί συμφώνως βοῶμέν σοι· Πρέσβευε τῷ σῷ Υἱῷ καί Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς προσκυνούσιν ἐν πίστει, τόν ἄσπορον τόκον σου.

Ὡδή δ'.

Εἰσακήκοα Κύριε τὴν ἀκοήν.

Ριζοτόμος μὲν ὠφθης, κακίας σαφῶς Προφήτα, ἀρετῆς δέ φυτοκόμος· διό τιμῶμέν σε.

Ἐλοιδορεῖτο λόγοις σε, χήρα τροφός, τόν θάνατον Προφήτα, τοῦ παιδός
τήν ἔγερσιν ἐπισπεύδουσα.

Υπεσημήνω δόξαν Τριάδος σαφῶς, ἐμπνεύσει τρισαρίθμῳ τῇ μητρί τόν
παῖδα ζῶντα δωρούμενος.

Θεοτοκίον.

Ὡς κατάκαρπος ἄμπελος, βότρυν Ἀγνή, τῆς σωτηρίας οἶνον, πᾶσιν
ἀναβλύζειν ἐκνοφόρησας.

Ἔτερος. Σύ μου ἰσχός, Κύριε.

Κάμπει τόν σόν, ζῆλον Θεός πυρακτούμενον, καί πρός χήραν, πέμπει
διατρέφεσθαι, τόν γυναικός, πάλαι ἀπειλή, Ἡλιοῦ φυγάδα, γεγεννημένον
θεσπέσιε· διό σε ἰκετεύω, τήν ψυχὴν μου πεινώσαν, διαθρέψαι ἐνθέοις
χαρίσμασιν.

Ἀμαρτιῶν, νέφη δεινά συγκαλύπτει με, τρικυμῖαι, βίου με χειμάζουσι,
καί ἐπιπνέουσι χαλεπῶς, κατά τῆς ψυχῆς μου, τῆς πονηρίας τά πνεύματα,
Προφήτα θεηγόρε, κυβερνήτης γενοῦ μοι, σωτηρίας πρός ὄρμον ἰθύνων με.

Ρῶσιν ψυχῆς, ῥῶσιν παράσχου μοι σώματος, τόν τάς νόσους, πάντων
ἀφαιρούμενον, ἐκδυσωπῶν, μάκαρ Ἡλιοῦ, Κύριον τῆς δόξης, καί ἀβλαβῶς
διατρέχειν με, τά σκάνδαλα τοῦ βίου, κατενόδωσον· σέ γάρ, ἀγαθόν μου
προστάτην προβάλλομαι.

Θεοτοκίον.

Μετά πασῶν, τῶν οὐρανίων Δυνάμεων, μετά πάντων, Δέσποινα
πανάμωμε, τῶν Προφητῶν, καί τῶν Ἀθλητῶν, καί τῶν Ἀποστόλων καί τῶν
Ὅσιων ἰκέτευε, τυχεῖν με σωτηρίας, τόν πολλά ἁμαρτόντα, καί ῥυσθῆναι
μελλούσης κολάσεως.

Ὡδή ε΄.

Ὁ τοῦ φωτός χορηγός.

Νόμος πατρῶός σε, ὡς πρεσβευτήν παναληθῆ ἔδειξε, τερατουργόν,
ἐκτρέποντα φύσεις, στοιχείων Ἡλιοῦ, καί ὄσιον θῦμα, φλογίζοντα νάμασιν.

Ἦσχυνας ἄριστα, ὡς ἀληθείας λατρευτής Ὅσιε, τῆς ἐναγοῦς προφήτας
αἰσχύνης, παμμάκαρ Ἡλιοῦ, σαφῶς ὑπογράψας, Τριάδος τήν δύναμιν.

Λόγῳ τῆς χάριτος, ἱερατεύων Ἡλιοῦ τέθυκας, τοὺς ἱερεῖς, τῶν
προσοχθισμάτων, ἀθώοις σου χερσί, καθάπερ ποδήρει, τῷ ζήλῳ
κοσμούμενος.

Θεοτοκίον.

Σοί τῇ τεκούσῃ Χριστόν, τόν τοῦ παντός Δημιουργόν κράζομεν· Χαῖρε
ἀγνή, Χαῖρε ἢ τό φῶς ἀνατείλασα ἡμῖν, Χαῖρε ἢ χωρήσασα Θεόν τόν
ἀχώρητον.

Ἔτερος. Ἴνα τί με ἀπόσω.

Ὀμβροτόκους νεφέλας, εἴργεις πυρακτούμενος ζήλω τῆς πίστεως, ἀλλά δέομαί σου· Ἡλιοῦ ἱεραῖς μεσιτεῖαις σου, τὴν φλογμῶ τακεῖσαν τῶν ἡδονῶν ψυχὴν μου θείαις, ἐπομβρίαῖς ἀρδεῦσαι καὶ σῶσαί με.

Ἰερεὺς δεδειγμένος τέθυκας, ἀθώοις σου χερσὶ πανόλβιε, τῶν προσοχθισμάτων, ἱερεῖς ἐνεργοῦντας τὰ ἄτοπα, ἀλλὰ δέομαί σου, πάσης ἀτόπου ἀμαρτίας ἀβλαβῆ με Προφῆτα συντήρησον.

Θαυμαστοῦσαι Προφῆτα, θείαις ἐπικλήσεσι φλέγων τὰ θύματα, ἐκτελέσας πίστει διὰ τοῦτο ἀπαύστως σου δέομαι, τῇ ἐμῇ καρδίᾳ, τὸν ἱερόν ἀνάψαι πόθον, τὰ ὑλώδη μου πάθη συμφλέγοντα.

Θεοτοκίον.

Ἐπί σέ ὥσπερ ὄμβρος, Λόγος καταβέβηκεν ὁ ὑπερούσιος, ὃν δυσώπει Κόρη, ἐπομβρίσαι μοι νῦν κατανύξεως, καθαρὰς σταγόνας, ἀποπλυνούσας πάντα ῥύπον, τῶν ἀμέτρων κακῶν μου πανάμωμε.

Ὡδή ς'.

Ἄβυσσος ἀμαρτημάτων.

Ἴνδαλμα θεοσεβείας, καὶ βίου ἀκραιφνεστάτου, φυτουργός ἀγνείας ἐγένου, Ἀγγέλων τε μίμημα θεσπέσιε, Ἡλιοῦ θεοφόρε.

Οἷστρός σε προφητοκτόνου, γυναιῖο ἐκδειματώσας, τὸν δεσμεῖν καὶ λύειν λαχόντα, ὄμβρων ἐπίβλυσιν θεσπέσιε, Ἡλιοῦ φυγαδεύει.

Ἐψώσας γονυπετήσας, νοός μετάρσιον ὄμμα, δι' ἱκετηρίας ἱεράς, λύσιν ποιούμενος, καὶ αὐλακας, γῆς ἐμέθυσας ὄμβρω.

Θεοτοκίον.

Βάτος σε ἐν τῷ Σιναίῳ, ἀφλέκτως προσομιλοῦσα, τῷ πυρὶ προγράφει Μητέρα, τὴν ἀειπάρθενον, ἀνύμφευτε Θεοτόκε Μαρία.

Ἔτερος. Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ.

Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ, πολλά σοι ἀφρόνως πταίσαντι, καὶ τῆς μενούσης ἐκεῖ, κολάσεως λύτρωσαι, ἔχων δυσωποῦντά σε, Ἡλιοῦ τὸν μέγαν, καὶ τὴν ἄχραντον Μητέρα σου.

Ἀγνείας ὡς φυτουργός, ἀγνόν ψυχῇ με συντήρησον, ὡς ζηλωτῆς Ἡλιοῦ, ζήλου Θεοῦ πλήρωσον, τὴν ἐμὴν διάνοιαν, ὅπως τῆς κακίας, τὰς ἐφόδους ἀποκρούσωμαι.

Νηστεύεις βρώσει μιᾶ, ὁδὸν τεσσαρακονθήμερον, ἀνύων θεία ῥοπή· διὸ ἱκετεύω σε, πάσης παραβάσεως, ἐγκρατεῦσθαί με, θεοφόρε ἐνδυνάμωσον.

Θεοτοκίον.

Ἡ πύλη ἢ τοῦ Θεοῦ, εἰσόδους θείας ὑπάνοιξον, τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, ἐν αἷς εἰσελεύσομαι, ἐξομολογούμενος, καὶ κακῶν τὴν λύσιν, Θεοτόκε ἀπολήψομαι.

Κοντάκιον. Ἦχος β΄.

Αὐτόμελον.

Προφήτα καὶ προόπτα τῶν μεγαλουργιῶν τοῦ Θεοῦ, Ἥλία μεγαλώνουμε, ὁ τῷ φθέγματί σου στήσας τὰ ὑδατόρρυτα νέφη, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν, πρὸς τὸν μόνον φιλόανθρωπον.

Ὁ Οἶκος.

Τὴν πολλὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνομίαν, Θεοῦ δὲ τὴν ἄμετρον φιλανθρωπίαν, θεασάμενος ὁ Προφήτης Ἥλιας, ἐταράπτετο θυμούμενος, καὶ λόγους ἀσπλαγχνίας πρὸς τὸν εὐσπλαγχνον ἐκίνησεν. Ὀργίσθητι βοήσας, ἐπὶ τοὺς ἀθετήσαντάς σε, Κριτὰ δικαιοσύνη. Ἀλλὰ τὰ σπλάγχνα τοῦ ἀγαθοῦ, οὐδόλως παρεκίνησε πρὸς τὸ τιμωρήσασθαι τοὺς αὐτὸν ἀθετήσαντας· αἰεὶ γὰρ τὴν μετάνοιαν πάντων ἀναμένει, ὁ μόνος φιλόανθρωπος.

Συναξάριον.

Τῇ Κ΄ τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τῆς εἰς οὐρανοὺς πυρφόρου ἀναβάσεως τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου.

Στίχοι.

Ἐπέσχεν ὄμβρον, πῦρ τρίτον φέρων κάτω,

Σχίζει δὲ ρεῖθρον Ἥλιας τρέχων ἄνω.

Δίφρω ἀνηρπάγης περὶ εἰκάδα, Ἥλία ἵππεῦ.

Ὅς ἦν υἱὸς Σωβάκ, ἐκ Θεσβης, ἐκ γῆς Ἀράβων, ἐκ φυλῆς Ἀαρῶν, οἰκῶν ἐν Γαλααδ· ὅτι ἡ Θεσβη δόμα ἦν τοῖς Ἱερεῦσι δεδομένη. Καὶ ὅτε ἔτεκεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶδε Σωβάκ ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὅτι ἄνδρες λευκοφανεῖς αὐτὸν προσηγόρευον, καὶ ὅτι ἐν πυρὶ αὐτὸν ἐσπαργάνουν καὶ φλόγα πυρός ἐδίδουν αὐτῷ φαγεῖν. Καὶ ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπήγγειλε τοῖς Ἱερεῦσι καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ χρηματισμὸς· Μὴ δειλιάσης ἄνθρωπε· ἔσται γὰρ ἡ οἴκησις τοῦ παιδίου φῶς, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ ἀπόφασις καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ κατὰ Κύριον καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ εὐάρεστος τῷ Κυρίῳ· καὶ κρινεῖ τὸν Ἰσραὴλ ἐν ρομφαίᾳ καὶ πυρὶ.

Οὗτος οὖν προεφήτευσεν ἔτη εἰκοσιπέντε· προέλαβε δὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ ἔτη ὀκτακόσια ἕξ καὶ δέξα. Οὗτος ἐστὶν Ἥλιας, ὁ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ τρίτον κατενέγκας, καὶ τὸν ὑετὸν τῇ ἰδίᾳ γλώττῃ βαστάσας, καὶ νεκρούς ἐγείρας, καὶ πεντήκοντα δισσοὺς καταφλέξας, καὶ ἐν τῷ Χωρήβ ὄρει τὸν Θεὸν ἰδὼν, ὡς ἀνθρώπων δυνατόν ἦν ἰδεῖν· καὶ τὸν Ἰορδάνην τῇ μηλωτῇ

σχίσας, καί εἰς τούς οὐρανοὺς ἐν ἄρματι πυρός ἀναληφθεῖς, καί ἐν τῇ Μεταμορφώσει μετὰ τοῦ Μωϋσέως τῷ Χριστῷ παραστάς.

Ταῖς αὐτοῦ ἀγίαις πρεσβείαις, ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ὡδή ζ'.

Βάτος ἐν ὄρει πυρί.

Τὴν παραδόξως θεόθεν σοι, σχεδιασθεῖσαν δύναμιν ἐνδεδυκώς, τροφῆ μιᾷ τεσσαρακονθήμερον, Ἡλιοῦ θεσπέσιε, τὴν δολιχὴν καταλέλυκας ὁδόν· διό ἐν Χωρήβ χορεύων ἔψαλλες· Εὐλογητὸς ὁ Θεός ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Αὔρα πραεῖα ὑπέδειξε, καί λεπτοτάτη Κύριον σοι Ἡλιοῦ, Θεῶ ζηλοῦντι παντοκράτορι, οὐχὶ πνεῦμα βίαιον, οὐ συσσεισμός, οὐδέ πῦρ ἐκδειματοῦν· διό Ἰησοῦ τῷ πράῳ ψάλλομεν· Εὐλογητὸς ὁ Θεός ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Θεοφανείας ἠξιώσαι, καί προφητείας ὥσπερ ὁ μέγας Μωσῆς, προφήτας χρίων διὰ Πνεύματος, Ἡλιοῦ θεσπέσιε καί βασιλεῖς, καί τῆς δόξης ἐν Θαβώρ, Χριστοῦ θεατῆς γενόμενος βοᾶς· Εὐλογητὸς ὁ Θεός ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Θεοτοκίον.

Μήτηρ τὴν σὴν ὁ πανάγαθος, Λόγος οἰκίσας Ἄχραντε ὑπερφυῶς, Θεοῦ Πατρός, ἡμᾶς ἀνέπλασε, καί ζωῆς ἠξίωσε τῆς ἐν Ἐδέμ· διό Θεοτόκον σε πάντες πιστοί, προσκυνοῦντες ἀναμέλλομεν· Εὐλογητὸς ὁ Θεός ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ἔτερος. Θεοῦ συγκατάβασιν.

Λαόν ἀπολλύμενον, κατοικτειρήσας, ζήλω τῆς πίστεως, ἐπικλήσεσι θείαις, πῦρ κατηγάγου φλογίζον Ἐνδοξε, ὄσιον θῦμα· διό ἴκετεύω σε· τῆς αἰωνίου φλογός, ῥῦσαι καί σῶσόν με.

Ἰδεῖν κατηξίωσαι, Θαβώρ ἐν ὄρει, Θεοῦ τό πρόσωπον, ὃν δυσώπει Προφήτα, τοῦ παραβλέψαι τάς ἀμαρτίας μου, καί ἐν ἡμέρα τῆς δίκης θεάσασθαι, ἀκαταγνώστῳ ψυχῇ, αὐτοῦ τό πρόσωπον.

Ὀδόν πορευόμενος, τοῦ βίου πλάνας πολλάς ὑφίσταμαι, Ἀγαθέ μου προστάτα, κυβέρνησόν με τῇ προστασίᾳ σου, ἐπιστηρίζων γνώμη σαλευόμενον, καί πρὸς σαρκὸς ἡδονὰς Ἡλιοῦ νεύοντα.

Θεοτοκίον.

Ὑμνῶ σέ Πανύμνητε, καί μεγαλύνω θεοχαρίτῳ, τὴν ἀγνήν σου λοχείαν, βοήθησόν μοι βίου τοῖς κύμασι, χειμαζομένῳ, καί δίδου κατάνυξιν, τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, καθαρτικὴν μολυσμῶν.

Ὡδή η'.

Ἐφριξε Παίδων εὐαγῶν.

Ἄριστα εὗρεν Ἀχαάβ, τὴν τοῦ γένους εὐπρεπῆ πανωλεθρίαν, Προφήτου ἐλεγμῶ, μαιφόνου μύσους ἀντέκτισιν· ὁ Θεσβίτης δὲ ἐκ πυριπνόου φρενός, τῶ Ζωοδότῃ ὕμνον ἀνεμέλετο· Τόν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἦγει σοι πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, καταφλέγον Ἥλιού ἐπιθεμένους, πεντήκοντα δισσοὺς, ὡς Θεοῦ ἀρίστῳ θεράποντι· τῶ κρατοῦντι γάρ της ἀειζώου ζωῆς, θεοπρεπῶς τόν ὕμνον ἀνεκραύγαζες· Τόν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Μύστην σε ἔδειξε Χριστός, ὡς ἀγνείας φυτουργόν ὁ τῆς Παρθένου, ὑπέρθεος βλαστός, ἐν Θαβώρ τῆς θείας σαρκώσεως, τῆς Θεότητος τό ἀκατάληπτον φῶς, ἐν τῇ αὐτοῦ σαρκί δεικνύς σοι κράζοντι· Τόν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἔτερος. Ἑπταπλασίως κάμινον.

Χωρητικόν δοχεῖόν σε, θείου Πνεύματος ἔγνωμεν, ἄγγελον ἐν γῆ, πῦρ ζήλου θείου πνέοντα, δυσσέβειαν τρέποντα, καὶ βασιλεῖς ἐλέγχοντα, χρίοντα προφήτας, Ἥλιού καὶ αἰσχύνης, συγκόπτοντα μαχαίρα ἱερεῖς· διὰ τοῦτο, βοῶμέν σοι· Μελλούσης ἡμᾶς αἰσχύνης ῥῦσαι.

Ἄρμα πυρός σε ἔλαβεν, ἀπό γῆς πυρακτούμενον, ζήλω Ἥλιού, τῶ θεϊκῶ θεόπνευστε· διό ἱκετεύω σε, τῶν ἐν τῇ γῆ με πάντων κακῶν τῶν σῶν ἀρετῶν, ἐπικουφίζειν τόν νοῦν μου, τεθρίππω, καὶ πρὸς νύσσαν, οὐρανίαν με φθάσαι, τόν πάντων ἐκδυσώπει, Θεόν καὶ Βασιλέα.

Ρήματι ζῶντι ἔκλεισας, οὐρανόν ὑετίζοντα, ῥήματί σου νῦν, πνευματικῶ διάνοιξον, τὰς πύλας μοι δέομαι, τῆς μετανοίας Ἁγίε, πέμπων τῇ ψυχῇ μου, κατανύξεως ὄμβρους, καὶ σῶσόν με βοῶντα· Ἱερεῖς εὐλογεῖτε, λαός ὑπερυψοῦτε, Χριστόν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τριαδικόν.

Ἰσοσθενῆ ὁμότιμον, ὁμοούσιον, σύνθρονον, σέβοντες Τριάδα, ἐν μιᾷ Θεότητι, Πατέρα δοξάζομεν, Υἱόν καὶ Πνεῦμα, Ἅγιον, ἄδυτον ἀγῆν, ὁμοβασίλειον κράτος, καὶ μέλπομεν συμφώνως· Ἱερεῖς εὐλογεῖτε, λαός ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Νομοθετῶν εὐσέβειαν, καὶ διδάσκων μετάνοιαν, ὁ Ἐμμανουήλ, ἐκ σοῦ τεχθεῖς ἐπέφανεν, ὃν νῦν ἐκδυσώπησον, ὑπεραγία Δέσποινα, τῆς δικαιοσύνης, ὑπανοῖξαί μοι πύλας, καὶ σῶσαί με βοῶντα· Ἱερεῖς εὐλογεῖτε, λαός ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὡδή θ'. Ἡ τὸν πρό ἡλίου φωστήρα.

Ἄτρεπτον ἀνθρώποις πορείαν ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενος, τῇ μηλωτῇ τὸν ῥοῦν τὸν Ἰορδάνιον, ὁ Θεσβίτης περαιωθεὶς, διφρηλάτης αἰθέριος, οὐρανοδρόμον ἤνυσε, ξένην πορείαν διὰ Πνεύματος.

Τῆς θεοσεβείας τῷ ζήλω, ὁ Θεσβίτης πυρπολούμενος, ἐν πυριμόρφῳ ἄρματι ἐπαίρεται, μηλωτὴν δὲ ἐπιβαλὼν, ὃν λαθεῖν οὐ δεδύνηται, Ἐλισαιέ δισσοῦμενον, καταλιμπάνει θεία χάριτι.

Ἀποδεδειγμένος θεόπτης, ὁ Θεσβίτης σὺν Μωσῇ καθορᾶ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἀνθρώπων τῶν γηγενῶν, καρδία οὐ λελόγισται, σεσαρκωμένον Κύριον, ἐν τῷ Θαβῶρ τὸν παντοκράτορα.

Θεοτοκίον.

Τὴν τῆς ἀποτόμου ἀρχαίας, ἀναιρέτιν ἀποφάσεως, καὶ τῆς προμήτορος τὴν ἐπανόρθωσιν, τὴν τοῦ γένους τῆς πρὸς Θεὸν αἰτίαν οἰκειώσεως, τὴν πρὸς τὸν Κτίστην γέφυραν, σέ Θεοτόκε μεγαλύνομεν.

Ἔτερος.

Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός.

Ἰδεῖν ἐν λεπτοτάτῃ αὐρᾷ Θεόν, ὡς ἰδεῖν δυνατόν κατηξίωσαι, ἀσκητικάις, πρότερον τὸ σῶμα διαγωγαῖς, καταλεπτύνας Ἐνδοξε· ὅθεν δυσωπῶ σε σαῖς προσευχαῖς, τὸ πάχος τοῦ νοός μου, λεπτύνας μετανοίας, μαρμαρυγαῖς θείαις καταύγασον.

Ὡς πάλαι Ἰορδάνην τῇ μηλωτῇ, διαρρήξας διέβης πανόλβιε· οὕτω κἀμοῦ, τῶν ἀμαρτημάτων τῶν χαλεπῶν, τὰς διεκχύσεις ξήρανον, ὄμβρους ἐπιπέμπων μου τῇ ψυχῇ, δακρύων καθ' ἐκάστην, Προφήτα θεηγόρε, τρυφῆς χειμάρρουν προξενούντάς μοι.

Σκανδάλων τῶν ἐν βίῳ πολυειδῶν, ἀνομούντων ἐχθρῶν πάσης θλίψεως, σωματικῆς, νόσου ψυχικῆς τε παρατροπῆς, ταῖς προσευχαῖς σου ῥῦσαί με, ἔνδοξε Προφήτα ὡς ἀγαθός, προστάτης μου βοῶ σοι, καὶ τῆς ἐν τῇ γεέννῃ, αἰωνιζούσης κατακρίσεως.

Ἡρπάγης πρὸς τὸ ὕψος Ἐλισαιέ, δισσομένην τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καταλιπὼν, ἔνδοξε αἰτήσαντι Ἡλιοῦ, μεθ' οὗ ἀπαύστως αἴτησαι, νίκην οὐρανόθεν τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἄφεσιν πταισμάτων, προστάτην σε πλουτοῦντι, πρὸς τὸν Δεσπότην ἀκαταίσχυντον.

Θεοτοκίον.

Φωνάς τῶν οἰκετῶν σου ὡς ἀγαθή, μὴ παρίδης πανάμωμε Δέσποινα, ἀλλ' ἐκτενώς, αἴτησαι τὸν πάντων Δημιουργόν, τῷ Βασιλεῖ τὰ τρόπαια, καὶ τὴν εὐρωστίαν τὴν ψυχικὴν, δωρήσασθαι Παρθένε, καὶ θείας βασιλείας, τὴν μετουσίαν καὶ λαμπρότητα.

Ἐξαποστειλάριον.

Φῶς ἀναλλοίωτον Λόγε.

Φῶς ἐν πυρίνῳ τεθρίπτῳ, οὐρανοδρόμον σε δεῖξαν, ἀρματηλάτην Ἥλια, οὐ κατηνάλωσεν ὄλωσ· πῦρ γάρ ἐν γλώσση πηλίνῃ, εἴλκυσας κάτω, καί ἀνεξήρανας ὄμβρους.

Θεοτοκίον.

Φῶς ἡ τεκοῦσα Παρθένε, δυσώπησον σαῖς πρεσβείαις, τόν σόν Υἱόν Θεοτόκε, τοῦ οἰκτιρήσαι καί σῶσαι, τοῦ αἰωνίου με σκότους, τόν πεποιθότα, τῇ σῇ σεπτῇ ἀντιλήψει.

Εἰς τοὺς Αἶνους, ψάλλομεν Στιχηρά Προσόμοια γ', δευτεροῦντες τό α'.

Ἦχος πλ. δ'.

Τί ὑμᾶς καλέσωμεν Ἅγιοι.

Ὅτε σύ Προφήτα θεσπέσιε, τῷ Θεῷ δι' ἀρετῆς, καί πολιτείας ἀκραιφνοῦς, συνεκράθης παρ' αὐτοῦ, τὴν ἐξουσίαν εἰληφῶς, τὴν κτίσιν, κατὰ γνώμην μετερρύθμισας, καί πύλας, ὑετοῦ θέλων ἀπέκλεισας, καί ἄνωθεν πῦρ κατήγαγες, καί δυσσεβεῖς κατηνάλωσας, ἰκέτευε, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ζήλω τοῦ Κυρίου πυρούμενος, παρανόμους βασιλεῖς σύ διεξήλεγξας σφοδρῶς, τῆς αἰσχύνης ἱερεῖς, σύ ἐθανάτωσας θερμῶς· ἀνῆψας, πῦρ ἐν ὕδατι παράδοξον, τροφήν δέ, ἀγεώργητον ἐπήγασας, καί νάματα Ἰορδάνια, τῇ μηλωτῇ σου διέτεμες· ἰκέτευε, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὅτε σύ Προφήτα κατέδειξας, ἐπὶ γῆς ὡς ἀληθῶς, τὴν ἐπουράνιον ζωὴν, τὴν ζωὴν ἐν σεαυτῷ, τὴν ἐνυπόστατον πλουτῶν, θανόντα, σοῖς φυσημασιν ἀνέστησας, θανάτου, κρείττων ἔτι σύ διέμεινας, ἄρμα πυρός ἐπιβέβηκας, αἰθέριος ἀννψούμενος, ἰκέτευε, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δόξα. Ἦχος πλ. δ'.

Τῶν Προφητῶν τοὺς ἀκραιμόνας, καί παμφαεῖς φωστήρας τῆς οἰκουμένης, ἐν ὕμνοις τιμήσωμεν πιστοί, Ἥλιαν καί Ἐλισαῖον καί Χριστῷ ἐκβοήσωμεν χαρμονικῶς· Εὐσπλαγχνε Κύριε, παράσχου τῷ λαῷ σου, ἰκεσίαις τῶν Προφητῶν σου, ἄφεςιν ἁμαρτιῶν, καί τό μέγα ἔλεος.

Καί νῦν. Θεοτοκίον.

Δέσποινα πρόσδεξαι.

Δοξολογία μεγάλη, καί Ἀπόλυσις.

Εἰς τὴν Λειτουργίαν. Τά Τυπικά καί ἐκ τῶν Κανόνων τοῦ Ἁγίου ἡ γ' καί ς' Ὡδή.

Ὁ Απόστολος.

Καθολικῆς Ἐπιστολῆς Ἰακώβου.

Ἀδελφοί, ὑπόδειγμα λάβετε.

Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐθαύμαζον οἱ ὄχλοι.

Κοινωνικόν.

Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ (Δ')

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Β) ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΗΝΙΑΙΑ.

Ο Ίωσήφ ο Ύμνογράφος απέδειχθη διά του έργου του ότι ήταν ένας πολυγραφώτατος συγγραφέας πού κάλυψε ένα μεγάλο μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας. Ὅμως τό ἔργο του δέν ἦταν μιά προσφορά γιά τήν ἐποχή του ἀλλά καί μιά πνευματική παρακαταθήκη γιά τό ἐπέκεινα, γιά τίς μελλοντικές γενιές. Ἡ χρήση του φθάνει μέχρι καί σήμερα μέσω τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργικῶν κειμένων πού χρησιμοποιοῦνται στήν λατρεία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Βέβαια πολλά ἀπό αὐτά τά ἔργα του δέν εἶναι σέ χρήση παρότι ὑπάρχουν τά χειρόγραφα τους σέ διάφορους κώδικες, ὅπως τῆς Κρυπτοφέρρης ἢ τῆς Μ. Λαύρας. Παλαιότερα (1962) ὁ E. Wellesz²⁵⁶ εἶχε ἀναφέρει ὅτι 165 κανόνες τοῦ Ίωσήφ ὑπῆρχαν στά Μηνιαῖα, ἐνῶ 72 παρέμεναν τότε ἀνέκδοτοι. Θεωρήσαμε λοιπόν ὅτι πρέπει νά γίνει καταγραφή ποιοί ἀπό τούς κανόνες τοῦ Ίωσήφ χρησιμοποιοῦνται τώρα στήν ἐποχή μας. Γι' αὐτόν τό λόγο θά παρατεθεῖ μηνιαῖος κατάλογος ὅλου τοῦ ἔτους πού θά ἀναγράφονται ὅλοι οἱ ἅγιοι γιά τούς ὁποίους ὁ Ίωσήφ ἔχει γράψει ἀντίστοιχα κανόνα.²⁵⁷

²⁵⁶ E. Wellesz, A history of Byzantine Music and Hymnography. Oxford 1949, σ. 204.

²⁵⁷ Ἡ ἀναζήτηση τῶν κανόνων ἔγινε ἀπό τά μηνιαῖα τῶν ἐκδόσεων «ΦΩΣ», ἐκδ. 1970.

1. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Γ' ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝΟΣ - Άγιου Ίερομάρτυρος Άνθίμου, Επισκόπου Νικομηδείας καί του Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Θεοκτίστου.

ΣΤ' Ἡ ἀνάμνησις τοῦ γεγονότος θαύματος, ἐν Χώναις παρά τοῦ Ἀρχαγγέλλου Μιχαήλ.

Ζ' Προεόρτια τῆς Γεννήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Γ' Μνήμη τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Μηνοδώρας, Μητροδώρας καί Νυμφοδώρας.

ΙΓ' Κορνηλίου Ἐκατόνταρχου.

ΙΗ' Ὁσίου Πατρός Εὐμενίου, Ἐπισκόπου Γορτύνης.

ΙΘ' Τροφίμου, Σαββατίου καί Δορυμέδοντος τῶν Μαρτύρων.

ΚΒ' Ὁσίου Ίερομάρτυρος Φωκά καί Κορδάτου

ΚΕ' Ὁσίας Μητρός Εὐφροσύνης

ΚΖ' Ἁγίου Μάρτυρος Καλλιστράτου καί τῶν σὺν αὐτῷ.

Λ' Ἁγίου Ίερομάρτυρος Γρηγορίου τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας.

2. ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ε' Ἀγίας Μάρτυρος Χαριτίνης.

Γ' Ἁγίων Μαρτύρων Εὐλαμπίου καί Εὐλαμπίας.

ΙΑ' Ἁγίου Ἀποστόλου Φιλίππου, Ὁσίου Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ - ἐπισκόπου Νικαίας, τοῦ ποιητοῦ καί γραπτοῦ.

ΙΒ' Ἁγίων Μαρτύρων Πρόβου, Ταράχου καί Ἀνδρονίκου.

ΙΔ' Ἁγίων Μαρτύρων Ναζαρίου, Γερβασίου, Προτασίου καί Κέλσου καί τοῦ Ὁσίου πατρός ἡμῶν Κοσμᾶ τοῦ ποιητοῦ.

ΙΣΤ' Λογγίνου τοῦ ἑκατόνταρχου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ.

ΙΖ' Ἁγίου Προφήτου Ὡσηέ καί τοῦ Ἁγίου Ὁσιομάρτυρος Ἀνδρέου τοῦ ἐν τῇ Κρίσει.

Κ' ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝΟΣ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Ἀρτεμίου.

ΚΒ' Ἁγίου καί Ἰσαποστόλου Ἀβερκίου, Ἐπισκόπου Ίεραπόλεως καί τῶν Ἁγίων ἑπτὰ παιδῶν ἐν τῇ Ἐφέσῳ.

ΚΕ' Ἁγίων Μαρτύρων καί Νοταρίων, Μαρκιανοῦ καί Μαρτυρίου.

ΚΘ' Ἀγίας Ὁσιομάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας καί τοῦ Ὁσίου Πατρός Ἀβραμίου.

Λ' Ἁγίου ἱερομάρτυρος Ζηνοβίου καί Ζηνοβίας.

ΛΑ' Ἁγίων Ἀποστόλων Στάχνος, Ἀπελλοῦ, Ἀμπλία, Οὐρβανοῦ, Ἀριστοβούλου καὶ Ναρκίσσου καὶ τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος Ἐπιμάχου.

3. ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Α' Ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.

Γ' Ἁγίων Μαρτύρων Ἀκεψιμά, Ἰωσήφ καὶ Ἀειθαλά

Δ' Ὁσίου Ἰωαννικίου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν Ἱερομαρτύρων, Νικάνδρου Ἐπισκόπου Μύρων καὶ Ἑρμαίου Πρεσβυτέρου.

Θ' Ἁγίων Μαρτύρων Ὀνησιφόρου καὶ Πορφυρίου καὶ τῆς Ὁσίας Μητρὸς Ματρώνης.

Ι' Ἁγίων Ἀποστόλων Ὀλυμπά, Ροδίωνος, Σωσιπάτρου, Τερτίου, Ἐράστου καὶ Κουάρτου· καὶ τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος Ὁρέστου.

ΙΒ' Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Ὁσίου Νείλου.

Κ' Προεόρτια τῆς ἐν τῷ Ναῶ Εἰσόδου Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ Ὁσίου Πατρὸς Γρηγορίου Δεκαπολίτου καὶ Πρόκλου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

ΚΒ' Ἁγίου Ἀποστόλου Φιλήμονος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Ἀπφίας, Ἀρχίππου, Ὀνησίμου· καὶ τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Κικιλίας καὶ τῶν σὺν αὐτῇ.

ΚΔ' Ὁσίων καὶ Ἱερομαρτύρων Κλήμεντος Ρώμης καὶ Πέτρου Ἀλεξανδρείας.

ΚΣΤ' Ὁσίων Πατέρων Ἀλυπίου τοῦ Κιονίτου καὶ Νίκωνος τοῦ «Μετανοεῖτε».

ΚΗ' Ὁσίου Πατρὸς Στεφάνου τοῦ Νέου καὶ Ἁγίου Μάρτυρος Εἰρηναρχοῦ.

ΚΘ' Ἁγίου Μάρτυρος Παραμόνου.

4. ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Ζ' Ὁσίου Πατρὸς Ἀμβροσίου Ἐπισκόπου Μεδιολάνων.

Γ' Ἁγίων Μαρτύρων Μηγά τοῦ Καλλικελάδου, Ἐρμολάου καὶ Εὐγγράφου.

ΙΑ' Ὁσίου Πατρὸς Δανιήλ τοῦ Στυλίτου.

ΙΕ' Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου.

ΙΗ' Ἁγίου Μάρτυρος Σεβαστιανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

ΙΘ' Ἁγίου Μάρτυρος Βονιφατίου.

ΚΑ' Ἁγίας Μάρτυρος Ἰουλιανῆς τῆς ἐν Νικομηδεῖα.

ΚΒ' Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.

ΚΓ' Ἁγίων δέκα Μαρτύρων τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ.

ΚΔ' Ἁγίας Ὁσιομάρτυρος Εὐγενίας.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΗ Ἁγίων Ἰωσήφ τοῦ Μνήστορος,
Δαυῖδ Βασιλέως καὶ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου.

ΚΗ' Ἁγίων Δισμυρίων τῶν ἐν Νικομηδεῖα καέντων.

5. ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Β' Ἁγίου Πατρὸς Σιλβέστρου, Πάπα Ρώμης.

Γ' Ἁγίου Προφήτου Μαλαχίου.

Δ' Συνάξεως τῶν Ἁγίων Ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων.

Ε' Ἁγίων Μαρτύρων Θεοπέμπτου καὶ Θεωνᾶ καὶ Ὁσίας
Συγκλητικῆς.

Η' Ὁσίας Μητρὸς Δομνίκης.

ΙΓ' Ἁγίων Μαρτύρων Ἐρμούλου καὶ Στρατονίκου.

ΙΣΤ' Προσκύνησις τῆς τιμίας Ἀλύσεως τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου
Πέτρου.

ΚΑ' Ἁγίου Μάρτυρος Νεοφύτου.

ΚΓ' Ἁγίου Μάρτυρος Ἀγαθαγγέλου.

6. ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Γ' Συμεών τοῦ Θεοδόχου.

ΣΤ' Ὁσίου Πατρὸς Βουκόλου, Ἐπισκόπου Σμύρνης.

Ζ' Ὁσίων Πατέρων Παρθενίου καὶ Λουκά.

ΙΑ' Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Βλασίου.

ΙΘ' Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀρχίππου.

Κ' Ἁγίου Πατρὸς Λέοντος, Ἐπισκόπου Κατάνης.

ΚΣΤ' Ἁγίου Πορφυρίου, Ἐπισκόπου Γάζης.

ΚΘ' Ὁσίου Πατρὸς καὶ Ὁμολογητοῦ Κασσιανοῦ.

7. ΜΑΡΤΙΟΣ

Β' Ἁγίου Μάρτυρος Ἡσυχίου τοῦ Συγκλητικοῦ.

ΣΤ' Ἁγίων τεσσαράκοντα δύο Μαρτύρων ἐν Ἀμορίῳ.

Ζ' Ἁγίων Ἱερομαρτύρων, τῶν ἐν Χερσῶνι ἐπισκοπησάντων.

Ι' Ἁγίου Μάρτυρος Κορδάτου τοῦ ἐν Κορίνθῳ καὶ τῶν σὺν
αὐτῷ.

- ΙΔ' Ὁσίου Πατρός Βενεδίκτου.
 ΙΕ' Ἀγίων Μαρτύρων Ἀγαπίου καί τῶν σύν αὐτῶ.
 ΙΖ' Ἀγίου Ἀλεξίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.
 ΙΘ' Ἀγίων Μαρτύρων Χρυσάνθου καί Δαρείας ἐξ Ἀθηνῶν.
 ΚΒ' Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Βασιλείου, Πρεσβυτέρου Ἀγκυρανῶν.
 ΚΓ' Ὁσίου Πατρός Νίκωνος καί τῶν αὐτοῦ Μαθητῶν.
 ΚΣΤ' Σύναξις Ἀρχιστρατήγου Γαβριήλ.
 ΚΗ' Ὁσίου Πατρός Ἰλαρίωνος τοῦ Νέου.
 ΚΘ' Μνήμη Ἀγίων Μαρτύρων Μάρκου, Κυρίλλου καί τῶν σύν αὐτοῖς καί τῶν Ἀγίων Μαρτύρων Ἰωνά, Βαραχησίου καί τῶν σύν αὐτοῖς.

8. ΑΠΡΙΛΙΟΣ

- Ε' Ἀγίων Μαρτύρων Κλαυδίου, Διοδώρου, Ουϊκτωρος, Ουϊκτωρίνου, Παππίου, Νικηφόρου καί Σεραπίωνος.
 Ζ' Ἀγίου Μάρτυρος Καλλοπίου.
 Η' Ἀγίων Ἀποστόλων ἐκ τῶν Ἑβδομήκοντα, Ἡρωδίωνος, Ἀγάβου, Ρούφου, Ἀσυγκρίτου, Φλέγοντος καί Ἑρμοῦ.
 Θ' Ἀγίου Μάρτυρος Εὐψυχίου τοῦ ἐν Καισαρείᾳ.
 Ι' Ἀγίων Μαρτύρων Τερεντίου, Πομπηίου, Μαξίμου, Μακαρίου, Ἀφρικανοῦ καί τῶν σύν αὐτοῖς.
 ΙΑ' Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Ἀντίπα Ἐπισκόπου Περγάμου.
 ΙΓ' Ἀγίου Πατρός Μαρτίνου πάπα Ρώμης καί τῶν σύν αὐτῶ Ἐπισκόπων.
 ΙΔ' Ἀγίων Ἀποστόλων ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα, Ἀριστάρχου, Πούδη καί Τροφίμου.
 ΙΕ' Ἀγίου Μάρτυρος Κρήσκεντος.
 ΙΣΤ' Ἀγίων Μαρτύρων Ἀγάπης, Εἰρήνης καί Χιονίας.
 ΙΖ' Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Συμεών τοῦ ἐν Περσίδι καί τῶν σύν αὐτῶ.
 ΚΑ' Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Ἰανουαρίου καί τῶν σύν αὐτῶ.
 ΚΒ' Ὁσίου Πατρός Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.
 ΚΔ' Ὁσίας Μητρός Ἐλισάβετ τῆς θαυματουργοῦ.
 ΚΣΤ' Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Βασιλέως Ἐπισκόπου Ἀμασείας.
 ΚΖ' Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Συμεών συγγενούς τοῦ Κυρίου.

ΚΗ' Ἁγίων ἑννέα Μαρτύρων τῶν ἐν Κυζίκῳ.

9. ΜΑΪΟΣ

Γ' Ἁγίων Μαρτύρων Τιμοθέου καὶ Μαύρας.

ΙΣΤ' Ἁγίων Ἀποστόλων Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουνίας.

ΙΗ' Ἁγίων Μαρτύρων Πέτρου, Διονυσίου, Ἀνδρέου, Παύλου, Χριστίνης, Ἡρακλείου, Παυλίνου καὶ Βενεδίμου.

Κ' Ἁγίου Μάρτυρος Θαλλελαίου.

ΚΒ' Ἁγίου Μάρτυρος Βασιλίσκου.

ΚΣΤ' Ἁγίου Ἀποστόλου Κάρπου, ἑνός ἐκ τῶν Ἑβδομήκοντα.

ΚΗ' Ἁγίου Μάρτυρος Εὐτυχούς ἢ Εὐτυχίου, Ἐπισκόπου Μελιτινῆς.

ΛΑ' Ἁγίου Μάρτυρος Ἑρμείου.

10. ΙΟΥΝΙΟΣ

Ε' Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Δωροθέου Ἐπισκόπου Τύρου.

Ζ' Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Θεοδότου Ἀγκύρας.

Γ' Ἁγίων Μαρτύρων Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης.

ΙΓ' Ἁγίας Μάρτυρος Ἀκυλίνης.

ΙΣΤ' Ἁγίου Πατρὸς Τύχωνος, Ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος Κύπρου.

ΚΒ' Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Εὐσεβίου, Ἐπισκόπου Σαμοσάτων.

ΚΣΤ' Ὁσίου Πατρὸς Δαυῖδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη.

ΚΖ' Ὁσίου Πατρὸς Σαμψῶν τοῦ Ἐενοδόχου,

ΚΗ' Μνήμη ἀνακομιδῆς Λειψάνων τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κύρου καὶ Ἰωάννου.

11. ΙΟΥΛΙΟΣ

Α' Ἁγίων καὶ Θαυματουργῶν Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.

Β' Μνήμη τῆς ἐν Βλαχέρναις Καταθέσεως τῆς τιμίας Ἐσθῆτος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ζ' Ἁγίου Θωμᾶ τοῦ ἐν Μαλεῶ καὶ τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Κυριακῆς.

ΙΒ' Ἁγίων Πατέρων Πρόκλου καὶ Ἰλαρίου.

ΙΓ' Σύναξις Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ καὶ Ἁγίας Μάρτυρος Γολινδούχ.

ΙΔ' Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀκύλα ἑνός ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα.

- ΙΕ' Άγιων Μαρτύρων Κηρύκου καί Ιουλίττης τῆς μητρὸς αὐτοῦ.
 ΙΣΤ' Αγίου Ἱερομάρτυρος Ἀθηνογένους.
 ΙΗ' Αγίου Μάρτυρος Αἰμιλιανοῦ.
 Κ' Αγίου Ἐνδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου.
 ΚΔ' Αγίας Μεγαλομάρτυρος Χριστίνης.
 ΚΗ' Αγίων Ἀποστόλων καί Διακόνων Προχόρου, Νικάνορος, Τίμωνος καί Παρμενᾶ.
 Λ' Αγίων Ἀποστόλων ἐκ τῶν Ἑβδομήκοντα, Σίλα, Σιλουανοῦ, Κρήσκεντος, Ἐπαινετοῦ καί Ἀνδρονίκου.
 ΛΑ' Αγίου καί Δικαίου Εὐδοκίμου.

12. ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

- Α' Αγίων ἑπτὰ Μαρτύρων τῶν Μακκαβαίων καί τοῦ διδασκάλου αὐτῶν Ἐλεαζάρου καί τῆς μητρὸς αὐτῶν Σολομονῆς.
 Γ' Ὁσίων Πατέρων Ἰσαακίου, Δαλμάτου καί Φαύστου.
 ΙΑ' Αγίου Μάρτυρος Εὐπλου.
 ΙΒ' Αγίων Μαρτύρων Φωτίου καί Ἀνικήτου.
 ΙΔ' Προεόρτια τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καί τοῦ Προφήτου Μιχαίου.
 ΙΖ' Αγίου Μάρτυρος Μύρωνος.
 ΙΗ' Αγίων Μαρτύρων Φλώρου καί Λαύρου.
 ΙΘ' Αγίου Μάρτυρος Ἀνδρέου τοῦ Στρατηλάτου καί τῶν σὺν αὐτῷ δισχιλίων πεντακοσίων ἑνετήκοντα τριῶν.
 Κ' Αγίου Προφήτου Σαμουήλ.
 ΚΑ' Αγίου Ἀποστόλου Θαδδαίου καί τῆς Αγίας Μάρτυρος Βάσσης.
 ΚΒ' Αγίου Μάρτυρος Ἀγαθονίκου.
 ΚΔ' Αγίου Ἱερομάρτυρος Εὐτυχούς, μαθητοῦ τοῦ Αγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όλοκληρώνοντας την παρούσα μελέτη για τον βίο και τό έργο του Ίωσήφ του Ύμνογράφου μέσα από την σχετική Βιβλιογραφία και τις αγιολογικές πηγές έχουμε την δυνατότητα να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα σχετικά με τά νέα στοιχεία πού μᾶς δίδει ή νέα αυτή έπισημονική έρευνα και μελέτη.

Τά συμπεράσματα πού καταλήξαμε είναι τά εξής:

α) Η μελέτη αυτή μᾶς δίνει μία αρκετά ολοκληρωμένη ἄποψη και εικόνα καθώς και στοιχεία για τό έργο και τή ζωή του Ίωσήφ του Ύμνογράφου. Στην προηγούμενη βιβλιογραφία σχετικά με την ζωή και τό έργο του υπήρχε ένας περιορισμός σε κάποιον από τούς δύο τομείς. Αναφέρονταν ή στον βίο περισσότερο ή στην ύμνογραφία, παρά σε μία συνολική αποτύπωση.

β) Επίσης εδώ δίνονται ὅσον τό δυνατόν πιά έκτεταμένα και συνδυαστικά πολλά στοιχεία τής ζωής και του έργου ὡστε ή πληροφόρησή μας να είναι πολυδιάστατη, ὁ βίος, τό έργο του και ή ύμνογραφία δημιουργοῦν μία πληρέστερη εικόνα.

γ) Παράλληλα ὁ βίος του συνοδεύεται και από μία αναφορά για την εξέλιξη τής ύμνογραφίας ὡστε να φανεί ή συνεισφορά του Ίωσήφ σε αυτή.

δ) Η ἀνθολόγηση τῶν κανόνων του Ίωσήφ πού παρατίθεται δίνει την δυνατότητα μέσα από την ύμνολογία να ἀναδειχθοῦν νέα στοιχεία θεολογικοῦ περιεχομένου καθώς ὁ Ίωσήφ δέν ὑμνεῖ μόνο ἀλλά και θεολογεῖ.

στ) Ἀκόμη τονίζονται θέματα ἱστορικά, κοινωνικά, ἀλλά και δογματικά, ἰδιαίτερα σε ὅ,τι ἀφορᾶ την περίοδο τής εικονομαχίας και την προβολή τής ἀλήθειας τής Ἐκκλησίας, ὅταν αυτή «μαρτυρεῖται» από τούς μάρτυρες.

ζ) Αποτελεῖ ή μελέτη μία συμβολή στη Βυζαντινή ἀγιολογία και ύμνογραφία καθώς ὁ Ίωσήφ έχει και τις δύο ιδιότητες, μᾶς παρουσιάζει διεξοδικά στοιχεία τόσο τής ἐποχῆς του, ὅσο και εἰδικότερα τής «ὀξυγράφου καλάμου του» στην ύμνογραφία. Μέσα από αυτές τις πηγές μπορεῖ κάποιος μελλοντικός ἐρευνητής να βοηθηθεῖ και να ἀναδιφήσει πέραν τῶν συγκεκριμένων τομέων.

Γενικότερα υπήρχε μία σύνθεση ζωής και έργου πού ἀποδίδει πληρέστερα την μορφή του Ίωσήφ. Την βλέπουμε στην Βιογραφία του, στό έργο του, στους ἀγῶνες του για τις εἰκόνες, στην σχέση του με τό παρελθόν ἀλλά και τό παρόν και μέλλον τής ύμνογραφίας. Μελετῶντας

ἐμβριθῶς τὰ κείμενά του ἀντιλαμβανόμαστε τὴν γλῶσσα τῆς ἐποχῆς του, καταλαβαίνουμε τὰ μηνύματα πού περνᾶ μέσα ἀπό τοὺς βίους τῶν ἁγίων, διότι ἀποδέκτης τοῦ ἔργου του δέν ἦταν μόνο οἱ σύγχρονοί του ἀλλὰ καί ἐμεῖς σήμερα, καθὼς χρησιμοποιοῦμε, ὅπως ἀναφέρεται στὸν κατάλογο, ἕναν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν κανόνων του στὴν καθημερινή χρήση τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ διαχρονικὴ ἀξία του συγγραφικοῦ ἔργου του δεικνύει ἔτι περισσότερο τὴν ὑψηλὴ πνευματικὴ θέση τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου.

SUMMARY

A very special and interesting character during the Hymnographic Byzantine era was Joseph the Hymnographer. By studying his life through his biography we discovered a whole new era of the past. From his birthplace in Sicily until Constantinople where all revelations and events of his area unfurl.

His life at home and the conquest from the Arabs, the arrival in Constantinople and his passage from Thessaloniki. His contribution to the events during the iconoclastic controversy, his journey to Rome and his imprisonment in Crete seems like a well written bed time story. Later on we are informed about the era of hymnographic acme, his deportation to Cherson and his return, with his recognition in Constantinople.

Afterwards we interact with the world of hymnography, through the multiple stages of this period and the outcome of this specific era of Joseph. Although Joseph himself is a hymnographer and we have to highlight the fact that he's a very important one and his work is unfurled through the compilation of some of his rules.

Study gives us a complete image of the work and life of Joseph the Hymnographer. He analyses his rules and reports theological, historical, social and lingual evidence. He shows us the transition of hymnography and Joseph's contribution to it.

Generally speaking there is a veracity between the relation of life and work, which isn't apparent on other similar studies about Joseph the hymnographer. Moreover his contribution is so wide that his presence is not only an image from the past, but also obvious at the present while even nowadays his contribution to hymnography is still recognised.

Eventually the nature of the study is to present way more evidence that will not only offer help for better understanding, but it will also constitute a much more structured and completed guide to any student who wants to use it for research.

This whole approach about his life and work gives us a complete image of an important person who happens to be not only a saint of our church but also one of the most important hymnographers of his Hymnographic Byzantine era.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ*

ΠΗΓΕΣ

- Αρριανού, *Αλεξάνδρου ανάβασις*.
- ΒΕΠΕΣ. Γρηγορίου Θεολόγου, *Β' θεολογικός λόγος*.
- Ἑλληνική Πατρολογία Migne, τόμος 105, ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ, ΚΕΠΕ, ΑΘΗΝΑ 2004.
- Ε.Π.Ε., *Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*.
- Εὐσεβίου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Α' ΒΕΠΕΣ.
- Θεοφάνους Χρονογραφία, ἐκδ. C. De Boor, *Theophanis Chronographia* 1-2, Lipsiae 1883. Ανατ. Hildesheim 1963.
- Ἰωάννου Διακόνου, Ἰωάννου διακόνου τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καί ῥήτορος λόγος εἰς τόν βίον τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου, PG 105, στ. 940-976.
- Συνεχιστῆς Θεοφάνους, («Οἱ μετὰ Θεφάνην», (Theophanes continuatus), *Χρονογραφία συγγραφείσα ἐκ προστάγματος Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου*, ἐκδ. Bekker, Βόννη, 1838.
- Συνεχιστῆς Θεοφάνους, *Χρονογραφία συγγραφείσα ἐκ προστάγματος τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ φιλοχρίστου καί πορφυρογέννητου δεσπότη*, Theophanes Continuatus, CB. Bonnae 1833.
- A. A. SS = Acta Sanctorum, Antwerpiae, Bruxellis, Tongerloae, Parisiis 1643-1940.
- B H G³. *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, I – III. IIIe édition... par F. Halkin. Bruxelles 1957 (Subsidia Hagiographica 8α).
- PG. *Patrologiae cursus completus, series graeca*, τόμοι 161, Parisiis 1857-1866, ἐκδ. J. P. Mingne.

* Παραθέσαμε τίς κυριότερες πηγές καί τά βοηθήματα. Τά ὑπόλοιπα (περιοδικά κ.λ.π.) ὑπάρχουν στίς οἰκείες παραπομπές.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Άγιος Νικόδημος ό Αγιορείτης. *Συναξαριστής τών δώδεκα μηνών του ένιαντου*. Τόμος Α', έκδ. Δόμος 2005.

Αδελφότης Θεολόγων ή «ΖΩΗ», *Η Έκκλησία τών μαρτύρων*, εκδόσεις «ΖΩΗ», Αθήνα 1960.

Αμάντου Ι. Κ., *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*. Τόμος Α' (395-867 μ.Χ.), τόμος Β' 9867-1204 μ.Χ.), Αθήνα 1953, 1957.

Αναστασίου Ε. Ίωάννη, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α', έκδ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, Θεσσαλονίκη.

Δετοράκη Θ., «Αραβικά έπιδρομαί», *Κρητικά Χρονικά* 21, 1969, σ.σ. 128-129.

Ε. Ε. Θ. ΣΠ. Θ., *Έπιστημονική Έπετηρίδα*, Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Έκκλησιαστική Βιβλιοθήκη «ΦΩΣ», *Μηνιαία*, εκδόσεις «ΦΩΣ-ΧΕΕΝ», 1990.

Εύστρατιάδου, *Ποιηταί και ύμνογράφοι τής Όρθοδόξου Έκκλησίας*, *Ευάδιος μοναχός*, ΝΣ 53 (1958), σ.σ. 201-202.

Ιστορία τών Έλλήνων, Μεσοβυζαντινοί Χρόνοι, τόμος 6, έκδ. Δομή.

Καινή Διαθήκη, έκδοση Βιβλική Έταιρεία.

Καραγιαννόπουλος Ίωάννης, *Ιστορία βυζαντινού κράτους*, τόμ. Α, Β, Έκδοτικός Οίκος ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 1993.

Κορακίδη Σ. Αλεξάνδρου, *Βυζαντινή ύμνογραφία*, τόμος Γ', Αθήνα 2006.

Κυριαζόπουλος Χρίστος, *Ό Άγιος Γρηγόριος ό Δεκαπολίτης*, Ένωμένη Ρωμηοσύνη, Άγνωστα Συναξάρια 5.

Λαούρδα Β., «*Ίωσήφ ό Ύμνογράφος εις Κρήτην*», *Κρητικά Χρονικά* 6, 1952, σ. 155-156.

Μαντζαρίδη Γεωργίου, *Όρθόδοξη πνευματική ζωή*, Θεσσαλονίκη, 1993, έκδ. Πουρναρά.

Μαντζαρίδη Γεωργίου, *Χριστιανική ήθική*, εκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2006.

Μαυρουδή Φ. Περικλή, *Κρηπίδα γενικών μαθημάτων Βυζαντινής μουσικής*, έκδ. Μακεδονικού Ωδείου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2002.

Μπάκου Δ. Ήλία, *Ό άγιος Αλέξιος ό άνθρωπος του Θεού*, εκδόσεις Κάλαμος, Αθήνα 2001.

Μπαλατσούκας Ι. Σωτήριος, *Οί ἅγιοι καί τό φυσικό περιβάλλον*, ἐκδόσεις Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 1996.

Νέος Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἐκδόσεις Ἰνδίκτος.

Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκδίδεται ἀναλώμασι καί ἐπιμελεία ὑπό τοῦ Ἐπισκόπου Οἰνόης Ματθαίου Λάγγη, ἐκδοσις Ε', Ἀθήναι 1993.

Οἰκονόμου Κ., *Ἰμνωδῶν ἀνέκδοτα*, Ἀθήνησιν 1840.

Παπαδοπούλου Α. «Κεραμέως Θεοφάνης Σικελός», 1897, ΒΖ 9.

Παπαδοπούλου Γ., *Συμβολαί εἰς τήν Ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Ἐν Ἀθήναις 1890.

Παπαδόπουλος Στυλιανός, *Πατρολογία Β'*, Ἀθήνα 1990, ἐκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ.

Παρανίκα Μ., *Περί χριστιανικῆς ποιήσεως τῶν Ἑλλήνων*, ΕΦΣΚ 9 (1874-1875).

ΠΑΡ= Παρακλητική, ἦτοι Ὀκτώηχος ἡ μεγάλη. Ἐν Ρώμῃ, 1885.

Πάσχου Β. Π., *Λόγος καί Μέλος. Εἰσαγωγή στήν βυζαντινή-λειτουργική Ἰμνογραφία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Α' τόμος: Προεισαγωγικά, ἐκδόσεις Ἀρμός, 1999.

Πεδιασίμου τοῦ Θεοδώρου, *Λόγος ἐγκωμιαστικός εἰς τόν ὄσιον Ἰωσήφ τόν Ἰμνογράφον*, Μ. Treu, *Theodori Pediasimi eiusque amicorum quae exstaut. Programm des Victoria – Gymnasiums zu Potsdam*. Potsdam 1899.

Συναξαριστής Νικοδήμου, Β' (Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ), 1868.

Τό Ἀγιολόγιον τῆς Θεσσαλονίκης, Τόμος Α', ἐκδοσις Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Θεοδώρας, Θεσσαλονίκη 1996.

Τσάμη Γ. Δημ., *Θεομητερικόν, Ἀνθολογία ἐκκλησιαστικῶν κειμένων καί εἰκόνων πρὸς τιμὴν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Μαρίας*, τόμος 1, Θεσσαλονίκη 1998.

Τσάμη Γ. Δημητρίου, *Ἀγιολογία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας*, Ἐκδόσεις Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2006.

Τωμαδάκης Β. Ν., *Ἡ Βυζαντινὴ Ἰμνογραφία καί Ποίησις, ἦτοι Εἰσαγωγή εἰς τήν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν*. Τόμος Β'. Ἀθήναι 1965.

Χρήστου Π. Κ., *Ἰωσήφ ὁ Ἰμνογράφος (ἄρθρο) ΘΗΕ*, τόμ. 7, Ἀθήναι 1965.

Χριστοφιλοπούλου Αἰκατερίνη, *Βυζαντινὴ Ἱστορία*, τ. Β' 1, 610-867, ἐκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1998.

Φουντούλη Μ. Ίωάννου, *Λειτουργική Α', εισαγωγή στη Θεία Λατρεία*, εκδ. Μυθονία, Θεσσαλονίκη 2004.

Φυτράκη Ιωάν. Ανδρέου, *Η ἐκκλησιαστική ἡμῶν ποίησις κατά τὰς κυριωτέρας αὐτῆς φάσεις*, Ἀθῆναι 1957.

A. A. Vasiliev, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, Α'-Γ' (μετάφρασις Σ. Σαβράμη)*, Ἀθῆναι 1954.

A. A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes. Tome I. La dynastie d' Amorium (820-867). Edition Française préparée par H. Grégoire et M. Canard, Bruxelles 1935. Tome II, Ière partie, La dynastie Macédonienne (867-959). Edition Française préparée par H. Grégoire et M. Canard, Bruxelles 1968.*

Amari M., *Storia dei Musulmani di Sicilia (a cura C. A. Nallino)*, I-II, Catania 1930-1939.

Bury John Bagnell, *A History of the Eastern Roman Empire from the fall of rene to the Accession of Basi I (A. D. 802-867)* Λονδίνο: Macmillam and Company (1912).

C. Êmereau, *Humnographi Byzantini guorum nomina in litteras digesit notulisque adornarit*, E. O. 21-25 (1922-1926).

Da Costa – Louillet G., *Saints de Coustatinople aux VIIIe, IXe, et Xe siècles*, 15 Vie des. Joseph I' Hymnologue.

Duchensue L., *Liber poutilicalis*, II, Paris 1892.

Delehaye H., *Les saints Stylites [Subsidia Hagiographica 14]*, B 1923.

Dvornik Fr., *La vie de saint Grégoire le Décapolite et les Slaves Macédonieus au I X slècle*. Paris 1926.

Gaietano Octavio, *Vitae sanctorum Siculorum*, a. r. p., I-II Panormi 1657.

Gaietano Octavio, *Isagoge ad historiam sacram Siculam auctore p.*, Panormi 1707.

E. Follieri, *Problemi d' Innografia Bizantina. Actesdu XIIo congrès Intemational des Études Byzantines*, II. Beograd 1964.

E. Follieri, *Giovanni Mauropode*, Synax. Eccl. CP, 581, BHG 3944.E. Mioni, I Kontakia inediti di Giuseppe innografo, BBG, n. s. II (1948).

Frances Young, «*Classical geures and Christian genres*» μέχρι τῆ Μεταρρύθμιση, Ἀθῆναι 1994.

Hunger Herbert, *Ὁ κόσμος τοῦ Βυζαντινοῦ Βιβλίου, γραφή καί ἀνάγνωση στό Βυζάντιο*, εκδ. Καρδαμίτσα, 1995.

Krumbacher, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, μεταφρασθεῖσα ὑπό Γεωργίου Σωτηριάδου*, Α'-Γ'. Ἐν Ἀθήναις 1897-1900.

- Rostovtzeff M., *Ρωμαϊκή Ιστορία*, εκδόσεις Παπαζήση, 1984.
- R. Cantarella, *Poeti Bizantini II*, Milano 1948.
- Simonetti M., *Vita di Ambrogio, Collana di Testi Potristici 6*, Roma 1989.
- Tamara Talbot Rice, *Ο Δημόσιος και ιδιωτικός βίος τῶν Βυζαντινῶν*, εκδόσεις Παπαδήμα, Ἀθήνα 1990.
- Pandurski I. V., Prep. Josif Pesnopisec (Ο ὅσιος Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος). *Godišnik na Duchovata A Kademija "Sv. Kliment Ochridski"* (Ἐπετηρίς τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας «Ἅγιος Κλήμης Ἀχρίδος» VIII (XXXIV), 6, 1958-1959, σσ. 271-313.
- Treadgold Warren T., *The Byzantine Revival, 780-842*, Σταντφορντ, Καλιφόρνια: Stanford University Press, 1988.
- Pargoire, L' Église byzantine de 527 á 847. Paris 1905.
- Wellesz E., *A History of Byzantine Musicand Hymnography*, Oxford 1949.
- Ostrogorsky E., *Histoire de l' état Byzantin Traduction Française de J. Gonillard*) Payot – Paris 1969.
- Van de Vorst C. Note sur s. Joseph I' hymnographe, *Anal. Boll.* 38 (1920)
- J. Pargoire, *Eurres de saint Joseph de Thessalonique*, GO 10 (1907).
- MP, *Μηγαῖα τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ*, I – VI. Ἐν Ρώμη 1888-1901.